

DÁL PŘECE NEJDEME SAMI

OD ELIJÁŠE K MESIÁŠOVI

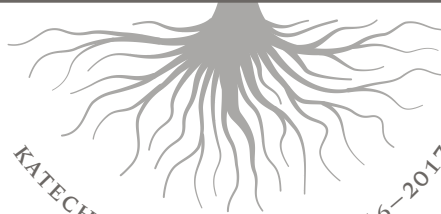
KATECHETICKÁ PŘÍRUČKA 2016–2017

© Jiří Bureš, Michael Erdinger, Jana Hofmanová, Gabriela Horáková,
Lukáš Klíma, Anna Lavická, Ondřej Macek, David Nečil,
Lenka Ridzoňová, Marta Sedláčková, Miroslav Šulák,
Jiří Tengler, Tomáš Trusina, Marta Židková, 2016

DÁL PŘECE NEJDEME SAMI

OD ELIJÁŠE K MESIÁŠOVI

KATECHETICKÁ PŘÍRUČKA 2016–2017

OBSAH

18. Elijáš a vdova <i>Marta Sedláčková</i>	7
19. Prorok Božího přátelství <i>Marta Sedláčková</i>	20
20. Prorokovy deprese a Boží tichý hlas <i>Marta Sedláčková</i>	31
21. Nábot a Achab <i>Marta Sedláčková</i>	40
22. Nanebevzetí Elijáše a pověření Eliši <i>Tomáš Trusina</i>	50
23. Eliáš: vzkříšení mládenečka <i>Tomáš Trusina</i>	61
23. Eliáš zachraňuje od smrti v době hladu <i>Tomáš Trusina</i>	72
25. Uzdravení Naamana Syrského <i>Michael Erdinger</i>	84
26. Přemožení Aramejců <i>Michael Erdinger</i>	94
27. Jonášův útěk a návrat <i>Gabriela Horáková</i>	102
28. Odéd: o milosrdných Samařanech <i>Jiří Tengler</i>	112
29. Chizkijáš: Důvěra proti chvástání <i>Jiří Tengler</i>	120
30. Obnova za časů krále Jóšijáše <i>Jana Hofmanová</i>	129
31. Jeremjáš a konec Chrámu <i>Jiří Bureš</i>	141

32.	Jeremjáš: uprostřed zkázy naděje <i>Jiří Bureš</i>	149
33.	Otevřu vaše hroby <i>Ondřej Macek</i>	156
34.	Daniel a jeho přátelé <i>Anna Lavická</i>	165
35.	Judští mládenci v ohnivé peci <i>Marta Židková</i>	177
36.	Vidění krále Belšasara <i>Marta Židková</i>	186
37.	Rozhodnutí královny Ester <i>Lukáš Klíma</i>	195
38.	Návrat ze zajetí a stavba chrámu <i>Lenka Ridzoňová</i>	204
39.	Obnova Jeruzaléma <i>Lenka Ridzoňová</i>	213
40.	Zaslíbení mesiáše <i>David Nečil</i>	222
	Program pro nš na Den Země (23. 4. 2017) <i>Miroslav Šulák</i>	230
	Rejstřík probíraných biblických textů	236

- boha na zemi. Dosazuje kněze, upravuje si náboženství podle sebe. Proto se o dalších králích často říká, že „chodil v hříchu Jarobeámově“. V zemi bují směšování věr, synkretismus, z každého si lidé berou to, co jim vyhovuje.
- *Achab*: Doba krále Achaba je zvenku viděno dobou mimořádně úspěšnou, Achab i jeho otec Omrí byli takoví „otcové vlasti“, království se rozvíjelo, otevíralo se do světa, pěstovali úspěšnou sňatkovou politiku. Bible ovšem vládnutí Achaba hodnotí velmi negativně – vzal si horlivou ctitelku Baale, nestačila mu nepravověrná svatyně v Bét-el a Dan, kterou postavil Jarobeám místo jeruzalémského chrámu, ale začal rovnou stavět svatyně pro Baala (v Samaří) a Ašeru a uctíval je. Ilustrací pro rozmach bezbožnosti je znovuvystavění Jericha přes přísný zákaz.
 - *Jezábel*: Achabova sidónská manželka, dcera Etbaala, sidónského krále, byla horlivou ctitelkou Baale. Je to nebezpečná žena, stala se prototypem modloslužebnice a tyraniky. Její jméno Jezábel (Ízebel) se dá vykládat různě – jeho základ je „zebel“, božský příbytek, svatyně, výsost. Je možné, že původně znělo jinak (Abízebel) a znamenalo něco ve smyslu „můj otec je jeho výsost (Baal)“, ale Bible z něho tvoří jméno s významem „žádná výsost“, a tak si z Jezábel střílí. Jiná varianta je „Nespočinulá“, „Neobyvatelka“ – ta, která není doma v Izraeli, ale přišla tam udělat domov Baalovi.
 - *Elijáš Tišbejský* – Elijahú – „mým Bohem je Hospodin“ je vyznavačské a provokativní jméno. Tišbejský je buď název místa, nebo spíše označení toho, že je přichozí, není rodilý Izraelec, místní. Gileád, odkud pochází, je polopohanská krajina. Elijáš není sebejistým prorokem – celý jeho příběh je možno vnímat jako zápas člověka o vztah k Bohu v duchovně vyprahlé krajině, kde málokdo sdílí jeho víru, přesto nemůže o Bohu mlčet. V tom může být současnému člověku blízký.
 - *Božstva*: *Baal* je bůh plodnosti (ženy, zvířata, rostlinstvo), deštědárce, šéf úrody. Pomocí rituálů se toto božstvo každý rok přivolávalo, když nastalo období sucha, opět umíralo. Rituály byly spojeny s plodností (sexem). Božstvo funguje automaticky, ve střídání ročních období.
 - *Modloslužba*: Představí pohanství, modloslužbu pouze tak, že se lidé klaní vyrobeným dřevěným nebo zlatým sochám, je málo – vnímáme je pak jen jako hlupáky, kteří ještě neprozřeli, že dřevo nemůže nic udělat. Ale tak to není – jde spíš o to, jak Boha vnímáme, zda je pro nás suverénní, svrchovaný, nebo je automatem na naše přání. Modloslužebnictví se projevuje i v životním stylu a dopadu toho kterého náboženství. Izrael v následujících příbězích „kulhá na obě strany“ – zkouší, který bůh bude výhodnější pro jejich záměry.

- Nespojme baalismus zkratkovitě s ostatními náboženstvími dneška. Problém v příbězích má Izrael, jehož je Achab reprezentantem. Texty jsou především kritikou dovnitř („do církve“), nejde v první řadě o kritiku jiného náboženství (my dobří, oni špatní). Příběh se vypráví v Izraeli (a v církvi) a pro něj – totiž, že nelze směšovat víru v Hospodina s tím, co jí odporuje.

Příběh kapitol 16 a 17

- *V zemi nastalo sucho* podle Božího záměru. Bůh je svrchovaný nad celým světem, jiný bůh tu nevládne, nelze uctívat Hospodina i Baale najednou. Sucho jako fenomén souvisí s baalovským náboženstvím – bůh Baal přinášel úrodu vždy po půl roce sucha, je garantem deště. Maximálně bylo třeba „vhodit“ nějakou modlitbu, rituál, oběť a bůh Baal dá to, co lidé chtějí. Suchem se jasně říká, že Baal prostě „nefunguje“. „Zbálovatět“ může však i víra v Hospodina tehdy, kdy Bůh má sloužit jako automat na splněná přání. Víra v Hospodina je ovšem náročnější. Žádá dodržovat přikázání, má nějaké dopady do vztahů k Bohu i lidem.
- *Havrani, krkavci* – černí nečistí ptáci, to není příliš dobré znamení. Ovšem slouží k životu (asi jako kdyby přijel pohřební vůz a z něj se rozdával chleba). I to temné slouží Bohu, jako jeho poslové. Potrava (chléb a maso) přichází ráno a večer – sycení jako na poušti. Některým vykladačům to přišlo příliš zázračné, proto vykládají krkavce jako název nějaké skupiny lidí. Snažíme se dětem ukázat, že Bůh má různé způsoby zaopatření (viz *Předškoláci*).
- *Sarepta v Sidónu* je bohaté město (snad slévárna zlata či barvírna látek – každopádně místo, které mělo na čem stavět své bohatství) na cizím území odkud pocházela Jezábel. Je to také temné místo, přesto tam právě Eliáš najde zastání.
- *Vdova, která hladoví*: Buď hladoví celé město (sucho dosáhlo i tam, ukazuje se, že Baal je božstvo bezmocné), nebo je možné, že právě v tak bohatém a skvělém městě jsou lidé, kteří mohou umřít hladu (vdova jako nejchudší z nejchudších) – pak vidíme důsledky baalovského náboženství úspěchu, úrody, prosperity, o které si myslíme, že si ji můžeme zajistit. Kde si slabý může za vše sám a není pro něj slitování.
- Žena si je vědoma své brzké smrti i smrti syna – totiž své budoucnosti. *Nachází se v beznadějně situaci*. A přesto je ochotna na Eliášovo slovo „Neboj se!“ vydat poslední skývu, tedy svůj život. Dá přednost milosrdenství před strachem o sebe. Uvěří Eliášovi, že mluví za živého a jednajícího Boha.

- *Sdílení rozmnožuje*: Bible takto mluví často – tam, kde se rozdělíme, bude dost pro všechny. Možná, že se nepřejíme k prasknutí, ale přežijeme. Láska a soucit jsou pozeňnané, k nim se Bůh přiznává, přidává, zachová život. Hospodin se projeví jako milosrdný životel.
- Příběh o *zázraku rozmnožení chleba* je svědectví – Bible neumožňuje podívat se na ženiny neubývajících zásoby stále zapnutou kamerou, která by dokumentovala, jak se to stalo. Bible nám předkládá příběh, který někdo zažil, vnímal a vyprávěl jako příběh o Boží péči, přestože to kdokoliv mohl zvenku vidět jinak.
- *Synova nemoc a smrt* je pro ženu velmi bolestná, umírá vše, co má. Sama ji interpretuje jako trest za svou vinu, chápe příchod Elijáše jako příchod Božího soudu. Eliáš nedbá na konvence (mrtvý je nečistý), zápasí o dítě, modlí se úpěnlivě k Hospodinu, hádá se s ním – proč musí být potrestáni i malíci a slabí? Zastává se té, která se zastala jeho. Ve vyprávění zdůrazněte modlitbu, vlastní oživení dítěte spíš jen konstatujte. Bůh se opět ukazuje jako dárce života.
- „*Poznala jsem...*“: Na základě pravdivého Elijášova slova žena vyznává svou víru v Hospodina, připojuje se k Izraeli. Je to jeden ze starozákonních příběhů, který ukazuje přesah spásy mimo Izrael.

18.1.2 Úskalí

- Vybraný oddíl obsahuje vlastně tři příběhy s předznamenáním (konflikt s Achabem následuje syčení u potoka Kerítu, nasycení u vdovy, záchranu syna), i témat je víc (modloslužebnictví krále, Boží péče, rozdělení se, důvěra v Boha, zápas o víru atd.). Vyberte si, které zdůrazníte, nechtějte stihnout nutně všechno.
- Bůh působí sucho: Možná nevnímáme Boha jako někoho, kdo je bezprostředně odpovědný za meteorologické jevy. Spíš jsme ochotni připustit, že lidská neskromnost, sobeckost, nadutost, bohorovnost má důsledky i pro životní prostředí. V Achabově příběhu je sucho také důsledkem jeho rozhodnutí a životního stylu, kdy dal na první místo sebe místo Boha.

18.1.3 Odkazy

Odkazy na starší přípravy, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-přípravy/elias-a-vdova-dpns>.

18.2.1 Předškoláci

Chceme děti otevřít pro to, že Boží péče se projevuje mnoha způsoby, většinou neobyčejně obyčejnými. Je to naše svědectví, tak to vidíme očima víry, že v péči druhých poznáváme také péči Boží. Ve vyprávění to zdůrazňujeme tím, že Eliáš si klade otázky, naslouchá a odpovědi vnímá jako dar od Boha a jeho péči. Na závěr můžete s dětmi hovořit o tom, zda by chtěly Bohu poděkovat za péči svých rodičů i za vše ostatní, z čeho mají radost.

Při vyprávění si můžete pomoci gesty, které po vás děti budou opakovat – když se Eliáš ptá (nemá nic), ukázat před sebou spojené prázdné dlaně; vždy po Eliášově otázce na chvíli zastavit a vyjádřit naslouchání, ruka u ucha; když děkuje Bohu, můžete pozdvihnout dlaně otevřené vzhůru, od sebe, do výše očí (gesto modlitby). Děti mohou gesta opakovat. Nebo můžete do gest vytvarovat biblické postavičky. Ve vyprávění není zahrnuto vzkříšení syna.

Kdo se o vás stará? A jak? Kdo vám dává jídlo, kdo se stará, aby vám bylo dobře? Maminka, tatínek? A kdo se stará o maminku? Tatínek? A o tatínka? Maminka? Ještě někdo se o nás stará? Kdo se stará o celý svět?

O nás, o děti i maminky, tatínky, se také stará Pán Bůh. Jak si to ale máme představit? Povím vám příběh o tom, jak má Bůh spoustu způsobů, jak se o nás starat.

Pamatujete si ještě, kdo je to prorok? (*Ukažte obrázky proroka.*) Je to ten, kdo velmi dobře naslouchá Bohu, přemýšlí o tom a pak to vyřizuje ostatním.

Prorok z dnešního příběhu se jmenuje Eliáš. Dobře naslouchá Bohu a ví, že se Bohu nelíbí, jak vládne zlý král Achab. Prorok Eliáš to přišel králi Achabovi vyřídit: „Achabe, Achabe, ty jsi zapomněl na Pána Boha, myslíš jen na svoje bohatství, koně, vojáky a jídlo. Nemyslíš na ostatní lidi. Nikdo pro tebe není důležitý, ani Pán Bůh. Změň to, nebo to špatně dopadne s tebou i celou zemí!“

Ale král Achab se rozzuří: „Mně nikdo nebude přikazovat, jak se mám chovat! Já jsem ten největší a nejmocnější v celé zemi! Zmiz mi z očí, Eliáš, ty nejsi žádný prorok! Zabiju tě, za ty tvoje řeči, už je nebudu muset nikdy poslouchat!“

Eliáš se otočí a utíká z paláce. Pryč od zlého krále.

„Tohle je zlé! Kam se mám ale schovat? Kde mne král nenajde? Kde budu v bezpečí? Pane Bože, pomoz mi, postarej se o mne, prosím!“

Najednou Elijášovi bleskne hlavou – schovej se daleko od královského paláce, u potoka Kerítu.

„Ano, to udělám,“ říká si Elijáš, „Pane Bože, děkuju ti za ten nápad.“

Když Elijáš dorazí k potoku, napije se. Má velkou žízeň, protože všude je horko a sucho. Večer už má Elijáš velký hlad. „Co budu jíst? Nevzal jsem si nic na cestu, jen placku a tu jsem už snědl!“

Najednou vidí, jak se k zemi snáší velcí černí ptáci. Elijáš má strach. Ptáci vypadají strašidelně. Ptáci však před Elijáše upustí krajíc chleba a trochu pečeného masa. Pak odletí.

Elijáš se udiveně rozhlíží: „Mám co jíst! Pane Bože, ty se o mě tak podivuhodně staráš! Děkuju ti za tohle jídlo!“

I ráno a další den přiletěli ptáci s trochou jídla. Elijáš jedl, co mu ptáci přinesli, a zapíjel to vodou z potoka. Tak to trvalo mnoho dní.

Potok byl však čím dál menší. Všude bylo sucho. Se zemí to bylo špatné, král se nezměnil a země trpěla. Jednoho rána bylo v potoce jen trochu bahna. Žádná voda. Elijáš se zvedl a šel pryč. Do hlavního města ke králi se vrátit nemohl, šel přesně opačným směrem, až došel do sousedního státu.

„Co mám dělat? Kdo mi tady pomůže? Jsou tu soucitní lidé?“ ptal se prorok Elijáš, když došel k městu. Nedaleko uviděl ženu s dítětem, která sbírala dříví.

„Prosím tě, nedala bys mi napít? Nemám nic, čím bych mohl nabrat vodu ze studny.“ Žena přikývla a šla.

Elijáš na ni zavolal: „A vezmi mi, prosím, trochu chleba. Dlouho jsem nic nejedl!“

Žena se zastavila: „Já sama nemám téměř nic k jídlu. Nemám ani peníze, za které bych si něco koupila. Dnes večer sníme se synem poslední krajíce chleba a pak asi zemřeme hlady.“ Žena je smutná a zoufalá.

Elijáš ji těší: „Neboj se! Rozděl se se mnou!“

A vypráví ženě, jak se o něho Bůh staral. „Věřím, že se o nás Bůh postará! Vždycky, když jsem si nevěděl rady, když jsem byl v úzkých, když jsem měl starosti a hlad, Bůh byl se mnou.“

Žena je soucitná, rozdělí chleba na tři části: pro Elijáše, pro syna a pro sebe. S pár kapkami oleje ho snědí a zapijí vodou.

Elijáš bydlí u té ženy a jejího syna. Každý den se dělí o chleba s olejem. V nádobě jako by mouky ani neubývalo, jako by neubývalo ani v láhvi s olejem. Není toho moc, ale hlady nikdo neumře.

Elijáš se každý den modlí: „Pane Bože, děkuju ti za to, že mi dáváš dobré myšlenky a radíš mi, co mám dělat. Děkuju ti, že jsi poslal černé ptáky, aby mi donesli jídlo. Děkuju ti za ženu, která se se mnou každý den dělí o jídlo. Děkuju ti, že pořád máme co jíst. Staráš se o mě tolika způsoby! Děkuju ti!“

Pán Bůh se staral o Elijáše v cizí zemi tak dlouho, dokud zas nebyl čas jít za králem Achabem. Bůh Elijáše zachoval mnoha způsoby při životě a při síle, stejně tak ženu a jejího syna, kteří se s Elijášem rozdělili.

Můžeme s dětmi nacvičovat dělení. Dřív než si vezmou samy, necháme je nabízet sušenky druhému „Na, vem si!“ Nejdřív to dětem předvedte. Ubezpečte děti, že sušenek je dost pro všechny – jsme zaopatření, někdo se o nás stará, my se můžeme starat o druhé.

ПОМЪЦКЫ Obrázky proroka pro připomenutí (přímé odkazy v on-line verzi úlohy – viz *Odkazy*), sušenky.

18.2.2 Mladší školní děti

O co se dokážete rozdělit? Dělíte se rádi? S kým se dělíte rádi? A s kým neradi?

Ve vyprávění jsme kvůli délce vynechali epizodu u potoka Kerít, vyprávění klade důraz na druhou část příběhu, kde vdova ze Sarepty spolehne na Boha a není ve svém doufání zklamána. Vyprávění má dva vrcholy – rozdělení chleba a vzkříšení syna. Příběh je tak strhující, že doufáme, že se přesto podaří udržet dětskou pozornost. Kontrast mezi baalismem a uctíváním Hospodina je popsán jako kontrast mezi sobectvím a soucitem, starostí o druhé (rozdělením se – o chleba, o starosti).

Byl jednou jeden prorok, jmenoval se Elijáš a ten měl starosti se svým králem Achabem, který vládl nad Izraelem.

Achab byl schopný král. Ale ne král, který by poslouchal Boha, proto s ním měl Elijáš starosti. Achab měl totiž daleko radši boha své manželky Jezábel, která se přistěhovala z ciziny. Její bůh se jmenoval Baal a sliboval těm, kdo ho budou uctívat, dobrou úrodu, hodně deště, spoustu peněz za zeleninu, která bude krásně růst, hodně mládat všech zvířat a spoustu dalších splněných přání.

A co za to chtěl? Vlastně nic moc. Obětovat občas nějaké to zvíře a jít na slavnosti a přivolávat déšť, no skoro jako když hodíte pětikorunu do automatu a vypadne vám žvýkačka.

„A hlavně, Baal po mně nechce, abych se věnoval těm chudákům okolo, pomáhal lidem a vůbec se staral o další lidi! To je bůh podle mého gusta!“ liboval si král Achab. Achab vlastně nepotřeboval žádného boha. On sám sebe považoval za boha, který může o všem a o všech rozhodovat. A jeho manželka ho v tom podporovala.

Prorok Elijáš ale ví: Bůh Izraele, Hospodin, je jiný. O své lidi pečuje a stará se o ně. Ale také říká – i já potřebuju tebe! Poslouchej mě, když ti říkám, aby ses díval kolem sebe, kdo má trápení a starosti a pomoz mu. To jsou moje pravidla, tak mi nejlépe budeš sloužit. Spolehni se na mě, že se to vyplatí, že to vyjde, i když to bude třeba náročné.

Achab však na Boha kašle, stejně jako kašle na lidi.

Elijáš se proto vydal za Achabem a přišel mu jasně říct: „Tvoje chování volá do nebe! Pořád se staráš o sebe! Ale nejsi žádný bůh. Ani Baal–dešťodárce není žádný bůh. Bohem je jen Hospodin. Proto ti vzkazuje, že nebude pršet, dokud neřekne! Abys to poznal.“

Elijáš se na Boží pokyn před Achabem schoval. A protože bylo stále sucho, i když mělo dávno přijít období dešťů, Elijáš odešel do ciziny. Do nepřátelské ciziny, ze které pocházela manželka krále Achaba, kde uctívali Baale–dešťodárce. Ale Elijáš se spoléhal na Boha, který je Pánem všude.

U města Sarepty oslovil Elijáš jednu ženu: „Dej mi napít, prosím!“

Žena jde.

Elijáš za ní volá: „Dones mi, prosím, trochu chleba, mám hlad!“

Teď teprve žena zvedne hlavu a promluví: „Nemám nic. Jsem vdova, nikdo se mě nezastane a nepomůže mi. Doma mám poslední hrst mouky a pár lžic oleje. Dneska to se synem sníme a zítra umřeme hlady. Věř mi, mluvím pravdu.“

Hlad je všude. Hlavně tam, kde jsou slabí. Ženě nikdo nepomohl. Má málo. Její sousedy nikdo neučil, že by se měli rozdělit. Jejich bůh Baal má totiž prý rád ty, kdo se mají dobře. Na slabých mu nezáleží a sousedi to dělají po něm.

Elijáš k ženě promluví: „Neboj se! Opravdu se neboj. Rozděl se se mnou, přežijeme všichni! Bůh Izraele se zastává slabých. Dokud nezaprší a neurodí se, budeš mít stále trochu mouky a oleje.“

Žena váhá, vždyť je to cizinec, přivandrovalec. Má se rozdělit? Všeho je tak málo. Váhá. Pak ji přemůže soucit a láska, vždyť ten poutník má také hlad. Jde, upeče chleba a rozdělí ho. Třebaže je to poslední, co má. Pro Elijáše, pro syna, pro sebe.

Snědí všechno a přece každý den seženou trochu mouky a trochu oleje, aby upekli chleba, aby neumřeli hlady. Bůh se o ně stará. Bůh, který žehná těm, kdo se dělí a důvěřují mu.

Bude už všem útrapám konec? Nezdá se. Syn té ženy onemocněl a strašně se mu přitížilo, umíral, přestával dýchat.

Žena v šílené starosti křičí na Elijáše: „To je trest! Tys mě přišel potrestat za všechno, co jsem kdy udělala špatně! Smrt mého syna je trest! Ten tvůj Bůh se vůbec nestará, ale chce nás potrestat za to, že jsme mu nevěřili!“

„Počkej! Bůh přece takhle netrestá!“ volá Elijáš a bere si dítě do svého pokoje.

Modlí se, volá, křičí k Bohu. „Bože, vždyť ta žena ti důvěřuje! O mě se stará už kolik dní. Dělí se se mnou o všechno. Vždyť ona hraje podle tvých pravidel. Není z Izraele, ale je lepší než náš král. Snad jí nesebereš jejího syna! Snad ho přece nenecháš umřít! Vždyť je tak slabá, vždyť ty sám se zastáváš slabých a utiskovaných! Ty jsi přece Bůh, který se stará o svůj lid. Ona ti věří! Vrať do jejího syna život! Prosím!“

Elijáš se modlí, volá a křičí k Bohu. A Bůh Elijáše slyší. Dítě začne nadjednou plakat, ale dýchá a žije.

Elijáš nese dítě matce. Žena pláče radostí. Její syn žije. Ona žije.

„Elijáši, teď vím, žes mluvil pravdu, tvůj Bůh je Bůh živý a jediný! Není vzdálený ani lhotejný! Teď jsem to poznala. Rozdělit se s námi o život.“

Elijáš je rád a děkuje Bohu, že to tak dopadlo. Bůh se o ně stará. Bůh, který žehná těm, kdo mu důvěřují a kdo se starají o druhé. Bůh se stará i o ty, kdo nejsou z Izraele. A opět si spolu sednou ke stolu, rozlomí placku chleba, rozdělí si ji a modlí se: Čeho třeba – Bůh nám dá: chléb i srdce radostná.

Můžete se vrátit po vyprávění k odpovědím z rozhovoru ze začátku: S kým se dělíte neradi? Už vám někdo někdy řekl: „Sám mám málo! Nerozdělím se!“ Proč to řekl? Měl pravdu? K čemu je dobré se podělit? Můžete vyprávět nějaký vlastní příběh o (ne)dělení? Až se budete příště dělit, pomůže vám tento příběh?

18.2.3 Starší školní děti

Starší školní děti chceme vést k tomu, že biblické vyprávění (a další vyprávění) jsou svědectví – to znamená zaujatá vyprávění o životě s Bohem. Neztrácejí na pravdivosti, pokud jim někdo nevěří nebo je vypráví jinak, vidí je jako náhodu apod. Využijeme pro to část rozhovoru s podnikatelem

Gevorgem Avetisyanem, který se narodil v Arménii, přišel do Česka a nyní zde vyrábí úspěšně medové dorty. Začal ale s hospodou. A pan Avetisyan vypráví, že jeho úspěšný začátek měl hodně společného s Bohem.

(Podle iHNed.cz)

Koupil jste si hospodu? Já myslela, že jste hned začal s medovými dorty.

Když začínáte v cizí zemi a nemáte zrovna v kapse miliony, berete, co je. Skoro rok jsem nemohl najít uplatnění, jako designér jsem nezavadil o zakázku. A tak když mi jeden známý řekl, že viděl na pronájem hospodu ve Frýdku-Místku, sedl jsem do auta a jel s ním... Na tu hospodu jsem kývl a za pár měsíců přišel o všechny zbylé peníze. Byl to totální krach.

Jak to?

Koupil jsem pronájem hospody, která nikdy nevydělávala. Proto také byla na prodej. Ztracená varta, jak vy říkáte. Také jsem byl nezkušený, nikdy jsem žádnou hospodu neprovozoval, jak to asi mohlo dopadnout? Došlo to až tak daleko, že jsem se chtěl vrátit do Arménie. Ale neměli jsme peníze ani na letenky.

Nenapadlo vás požádat o nějakou sociální podporu?

Byli jste u nás už přece přes rok.

To mě nenapadlo. Nejsem zvyklý žebrot, na to nemám povahu. Vyvěsil jsem inzerát, že tu zařízení hospodu přenechám za 50 tisíc korun. Jedna letenka stála 12 tisíc, pětkrát 12 je 60. Asi 20 tisíc jsem měl na hotovosti, takže by to stačilo na cestu do Jerevanu. Ale nikdo neměl o ten pronájem zájem. Byl jsem fakt v koncích.

Kdo vám pomohl se z toho dostat?

Bůh.

Prosím?

No, já vím, že mi nebudete věřit. Jste přece skoro všichni ateisti. My Arméni máme ale víru zadřenou v srdci, vždyť jsme byli první národ, který přijal křesťanství. K Bohu se často obracíme.

Takže pravidelně chodíte do kostela?

Nechodím, ale Bůh je se mnou. V každém okamžiku. A tehdy mi to dokonce dal najevo.

Jak?

Kousek od baru stál v parku kostel. Vlastně – stojí tam stále, svatý Jošt. Nikdy jsem v něm nebyl, ale jednou, když hospoda zase zela prázdnotou a já už se vzdal naděje, že ji dokážu prodat, jsem si sedl v parku na lavičku a začal jsem se modlit: „Pane Bože, proč mě trestáš? Chtěl jsem tu žít, podnikat, ale nic se mi nedaří, asi tady umřu. To prosím nedovol. Když už mám umřít, ať mě aspoň pochovají ve vlasti.“ Seděl jsem tam asi dlouho, už jsem se nemodlil, spíš mimoděk jsem si začal prohlížet ten kostel. Byl sešlý, zanedbaný, dokonce i kříž na hlavní věži měl poničený. Nevím, co mě to napadlo, ale zvedl jsem se, našel faráře a zeptal se ho, kolik by stálo ten kříž opravit a pozlatit. „Dvacet tisíc,“ povídá. Zatrulo mi, ale pak jsem mu ty své poslední peníze nabídl.

To jste ho asi šokoval, ne?

Byl překvapený, ale reagoval pohotově a hned se zeptal, jestli nechci přispět na opravu celého kostela, že s ním právě začínají. To mě rozesmálo, nechal jsem mu tam svých 20 tisíc, šel domů a říkal si: „Třeba budu díky tomu kříži Bohu blíž. Třeba mě uslyší.“ Kříž opravili a pozlatili, do kopule pak vložili listinu potvrzující, že to sponzoroval Gevorg Avetisyan, podnikatel z Arménie. Byl to krásný den, takový... svatý. A Bůh můj hlas uslyšel. Do týdne jsem měl plnou hospodu. Začalo se dařit, ze dne na den.

Přečtete si část rozhovoru s arménským podnikatelem v Čechách.

Pomohl mu Bůh? Byla to náhoda? Zkoušel Boha uplatit nebo se Bohu vydal, důvěřoval mu, když dal své poslední peníze?

Každý to může vidět jinak – takové situace jsou často otázkou interpretace, výkladu. Něco jiného řekne ten, kdo se na příběh dívá zvenku, něco jiného přímý účastník, něco jiného věřící a něco jiného nevěřící. Někdo může říct, že se prostě po několika měsících vyplatilo, že byl ke svým hostům milý, a tak začal vydělávat. Jiný může říct, že šlo o úplnou náhodu. Sám podnikatel říká, že mu pomohl Bůh, důvěřuje mu. Kdo má pravdu?

Převyprávějte nebo přečtete s dětmi z Bible příběh o vdově, která se s Elijášem rozdělila o poslední kousek chleba. Podařilo se jí pak přežít dobu hladu. Zkuste říct (napsat), jak vypráví svůj příběh vdova nebo Elijáš a jak ho vypráví její sousedi nebo novináři apod. (Zachránil je Bůh? Vzájemně si pomohli? Elijáš něco nakoupil? Atd.) Kdo má pravdu? Mohou mít pravdu najednou?

POMŮCKY Text rozhovoru, papíry, tužky, Bible.

18.2.4 Přesah

Sdílením roste a vystačí i to, čeho vypadalo, že je málo – protože to sám Bůh podporuje a rozmnožuje – o tom svědčí Bible vícekrát (nasyčení zástupů u Ježíše). Vždycky se začíná u toho „sám mám málo“, ale když to dám k dispozici, Bůh to využije pro druhé i pro mne. Je to velká výzva pro naše životy, spolehnout se!

Stopy Boží v Eliášově životě (podle Anke Schäfer, Kindergottesdienst praktisch 2014): Spojujícím prvkem v setkáních s Eliášovými příběhy může být velký plakát. Známy příběh „Stopy v písku“¹ ukazuje, co zažil Eliáš a co mohou zažívat i děti ve svém životě – že je Bůh provází a nese na jejich cestě životem.

Prakticky – potřebujete dlouhý pruh papíru (klidně několik metrů), nakreslené a okopírované stopy nohou (pravá a levá), biblické verše na papírcích, které se vlepí nebo vepíšou do stop. Pak můžete mluvit o tom, že Bůh je svým lidem nablízku a nese je – stejně jako Eliáš byl nesen Boží přítomností, jeho hlasem, slovem. Dětem můžete dát vybrat stopu s veršem, který se jim líbí, oslovuje je, biblické slovo, které by je „neslo“.

Můžete stopy nalepit na dlouhý papír (střídat pravé a levé stopy), případně papír rozdělit na čtyři části a každou hodinu domalovat či dotvořit obraz k právě probranému příběhu. Nebo vybírejte po vyprávění biblické verše, které se hodí právě k tomu kterému příběhu. (Verše: Joz 1,9; Ž 1,6; Ž 3,6; Ž 16,11; Ž 23,1.3.4.5; Ž 27,1; Ž 33,4; Ž 34,5.9; Ž 36,10; Ž 55,23; Ž 73,23; Ž 77,14; Ž 91,11.12; Ž 103,8; Ž 115, 12–13; Ž 118,6.14.17; Ž 119,5; Ž 121,2; Ž 145,15–16.)

1 <http://www.vira.cz/Texty/Glosar/Stopy-v-pisku.html>

TÉMA

Elijáš touží přivést Izrael opět do vztahu k živému Bohu

CÍL

- Předškolní děti na příběhu Elijáše uvidí, že Bůh je živý, slyší ty, kdo k němu volají.
- Mladší školní děti uslyší příběh o Božím přátelství k lidem, a o Eliášovi, který pomáhá lidem toto přátelství obnovovat.
- Starší školní děti uvažují nad tím, co je to modla, falešný bůh a jak k tomu člověk sklouzne; přemýšlejí nad tím, jak ukázat ostatním důležitost vztahu k Bohu.

.....
19.1 PRO UČITELE

Biblický text: 1Kr 18,1–46

19.1.1 Výkladové poznámky

- *Achab, Jezábel, Elijáš*: Postavy jsou popsány v předchozí úloze, vracejte se k tomu.
- *Obadjáš*: Jméno znamená „služebník Hospodinův“. Správce Achabova domu, který ovšem stále ještě slouží Bohu, má k němu nejvyšší úctu, respekt („bál se Hospodina“). Staral se o Hospodinovy proroky, ukryl je a opatroval potravou. Je v nelehké pozici. (Jeho postoj mi připomíná např. Dietricha Bonhoeffera, který pracoval oficiálně pro německou vojenskou rozvědku, ale zároveň vykonával tajně odboj proti Hitlerovi.)
- Achabovo jednání dobře ilustruje to, jak vypadá *baalismus v praxi*: Achab vyvraždí ty, kdo mají jiný názor (na popud Jezábel vraždí proroky), rozhoduje nad životem a smrtí druhých lidí (viz Obadjášovy obavy), za všechny

problémy viní ostatní, nedokáže si přiznat chybu (svádí sucho na Elijáše), jeho největší starostí je prosperita vojska (hledá píci pro koně, válečná zvířata). Jde mu jen o něj samotného a rozmach království, klidně na úkor slabých. Zastává se baalových vyznavačů, protože mu toto náboženství vyhovuje jako životní styl. Když ovšem o něco jde, vsadí životy baalových proroků, nikoliv svůj vlastní (na rozdíl od Elijáše).

- Stále ještě je *sucho*, jeho důsledky dopadají na Samaří. Bůh suchem zasahuje baalovské náboženství na nejcitlivějším místě, Baal, dárce plodnosti (polí, zvířat, žen) se ukazuje jako bezmocný. Jde o život – o to, kdo život dává a garantuje. Zápas na hoře je potvrzením toho, co je z hlediska Hospodina vyznavače jasné – jediným pánem nad životem a smrtí je Hospodin. Událost na hoře Karmel je takové razítko, demonstrativní ukázání skutečnosti.
- Proč je třeba si vyvolit jen jednu víru, *proč nemůže víra v Baale a víra v Hospodina koexistovat* na jednom místě (každému, co jeho jest)? Z každé víry plyne jiný životní styl, ten baalovský rozkládá životní styl Izraele, ať už šlo o pevný manželský svazek, výchovu dětí, soucit se slabými. Tak je to od počátku života Izraele v zaslíbené zemi – musí si vybrat (ad Jozue). Tam, kde se pohrdá životem, je to s vírou v Hospodina neslučitelné.
- *Pro koho se děje karmelský „happening“?* Pro Izrael, který „poskakuje na obě strany“. Eliáš staví Izraelcům jejich selhání před oči. Celá událost je soud nad Božím lidem. Přihlížející Izraelci mají na vlastní oči vidět, kdo je Baal – naprosto slepá ulička. Jen Hospodin je Bohem. Bůh, který žije se svými lidmi ve vztahu, stará se o ně, přijímá jejich prosby. Hospodin dává život v celé šířce. Izrael (tzn. my dnes jako církve) si musí uvědomit, že takové příběhy se vyprávějí o nás, o našich selháních a k našemu poučení.
- Baalovi kněží využívají všechny praktiky jejich náboženství (poskakování, zraňování – magické rity), aby *přiměli Baale nějak reagovat*, aby je nemohl přehlédnout. Jedná se o manipulaci božskými silami, aby dodávaly život podle našich přání. Eliáš se jejich představě o božstvu vysmívá, používá ironii.
- Cílem karmelského Eliášova zápasu je *obnova Izraele*, proto opravuje (dosl. uzdravil) pobořený Hospodinův oltář, staví ho znovu z dvanácti kamenů podle počtu kmenů Jákoba (přestože žijí v dvou královstvích). Prostor kolem oltáře snad můžeme vidět jako symbol pro svrchovanost Boží, případně rozměr nádvoří stanu setkávání, vodu třeba jako oběť poslední vody (vydanost Bohu na život a na smrt) nebo symbol očisty lidu (3×4 džbány – opět dvanáct). Modlitbu začíná Eliáš výčtem praotců. Nejde totiž o to dokázat, kdo je větší božský borec, ale ukázat Izraeli, s kým má smysl počítat v životě a přivést Izrael opět do vztahu k němu. Co znamená oběť pro vztah Božího

lidu s Izraelem si můžete přečíst v *Dál přece nejdeme sami: Od Samuela k Šalomounovi*, v úloze č. 2 (*Samuel slyší*), str. 25. Jediným způsobem oslovení Boha je zde Elijášova vroucí modlitba – jaký kontrast s vynucováním baalových proroků. Do zkoušky nevstupuje Elijáš svévolně, modlí se, aby Izraelci poznali, že jedná podle Hospodinova slova (v 36). Elijáš Bohu nic nepřikazuje, jen touží po obnově vztahu Izraele k Hospodinu. Sám na něj spoléhá, ať se stane cokoliv.

- *Bůh přijímá Elijášovu obět*: Na oltáři vzplane oheň, oheň z nebe, od Boha. Bůh tu zjevuje svou slávu. Lid to vidí a znovu se vrací k Bohu a vyznává: „Jen Hospodin je Bůh!“
- *Vybití baalových proroků* je na první pohled kruté, byli však nástrojem zhouby Izraele. Elijáš jedná podle zákona (Dt 13,2–6): prorok, který svádí k jiným bohům, má být z Izraele odstraněn. Ve vyprávění to má podobnou funkci, jako když se rozmontují zbraně a odvezou se do šrotu. Je to úlevné vítězství utlačované menšiny nad dosavadními tyrany.
- *Děšť přichází* na Hospodinovo slovo, protože to slíbil, jako náhlý příval. Achab se účastní hodu poté, co byla Elijášova obět Bohem přijata a pak jede do Jizreelu. O Achabově pokání nebo lítosti v příběhu vůbec neslyšíme.

19.1.2 Úskalí

- *Nespojujme baalismus zkratkovitě s ostatními náboženstvími dneška*. Problém v příbězích má Izrael, jehož je Achab reprezentantem – texty jsou především kritikou dovnitř („do církve“), nejde v první řadě o kritiku jiného náboženství (my dobrí, oni špatní). Příběh se vypráví v Izraeli (a v církvi) a pro něj – totiž, že nelze směřovat víru v Hospodina s tím, co jí odporuje.
- *Zapálení oběti*: Je zbytečné zkoušet vysvětlovat, jak asi oheň zahořel, o tom příběh nevypráví. Oheň je odpověď na Elijášovu modlitbu: „ať se dnes pozná, že jsi Bůh v Izraeli“ – Elijáš netrvá na ohni, zapalovači a podobných věcech, ale dává možnost a prostor Bohu, aby sám jednal, ukázal svůj vztah ke svému lidu. Ve vyprávění je proto nutno zvýraznit Elijášovu modlitbu a Boží vztah k jeho lidu.

19.1.3 Odkazy

Odkazy na starší přípravy, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-přípravy/prorok-boziho-pratelství-dpns>.

19.2.1 Předškoláci

Příběh jsme pro předškoláky zkrátili tak, aby byl jednodušší a přehlednější – jde nám o to, aby bylo jasné, že jediný Bůh, který slyší (tzn. žije ve vztahu se svými lidmi), je Hospodin. Jako vyslyšení Elijášových proseb uvádíme rovnou dešť, nikoliv ohnivě přijetí obětí, které je sice efektivní, ale mohlo by dětem zastřít hlavní poselství.

Můžete s dětmi zopakovat krátce minulý příběh – Bůh se stará o svého proroka Elijáše. Eliáš měl stále co jíst, byl v bezpečí před zlým a zuřivým králem Achabem. Můžete na úvod použít také domalovánku (návod pod vyprávěním), kde je nakreslen mrak, ale bez deště. Ptejte se děti: Co to je? Nechybí tomu něco? Co k mraku patří? A pršelo v Elijášově zemi? Ne, bylo tam sucho, veliké sucho, dešť všem moc chyběl.

Ale nyní má Bůh pro Elijáše nový úkol: „Elijáší, vrať se domů, do hlavního města! Jdi, a vyříd' králi Achabovi, že jsem se rozhodl dát zemi opět dešť!“ (Můžete se děti zeptat, jestli má Eliáš jít a proč.)

Elijáš se chystal na cestu. Báł se, protože král Achab se nezměnil. Stále zuřil, když mu někdo odporoval. Ale Eliáš k němu jít musí, protože má pro Achaba zprávu, že přijde dešť. Tak jde.

A představte si, co se stalo! Na prašné cestě, daleko od hlavního města potkal krále Achaba. Už je takové sucho, nikde ani kapička vody, prameny vyschly, že se vydal hledat vodu i samotný král. Král bez služebníků, bez kočáru, bez koní, jde hledat vodu. To je mu ale opravdu zle!

Elijáš vidí krále. Král vidí Elijáše. Co se teď stane, co si řeknou?

(Můžete dětem dát prostor, aby samy řekly, co kdo říká; podle jejich fantazie reagujte.)

Představte si, přestože králi Achabovi bylo opravdu zle z hladu a žízně, vůbec mu nebylo líto, že byl zlý na lidi a zapomněl na Pána Boha, místo něj se klaněl nějaké modle, bůžkovi, který sliboval dešť! Modla to je falešný bůžek – někdo si třeba myslí, že bůh jsou peníze a bohatství, nebo nějaká slavná osoba, která může všechno zařídit, nebo si někdo myslí, že je bohem on sám a všechno smí. Ale to není pravda, skutečný Bůh je vždycky víc, než si dokážeme představit, větší, než si dokážeme domyslet, vždycky ještě trochu jiný, než si o něm myslíme.

Král Achab se vůbec nezměnil, ani trochu se nepolepšil. Víte, co teď na Elijáše křičel, když se potkali?

„Za všechno můžeš ty, kvůli tobě, Elijáši, není voda! Kvůli tobě není žádný déšť! Kvůli tobě je hlad! Ten tvůj Pán Bůh je pěkně hnusnej! Moje zelenina na zahradě uschla, moji milovaní koně nemají co jíst, a já nemůžu vést válku! A za to všechno můžeš ty!“

Takhle a všelijak jinak sváděl na Elijáše všechno, co se stalo.

Elijáš mu na to odpověděl: „Ne. Sucho a hlad je kvůli tobě. Zapomínáš na to, co je důležité – mít rád lidi a mít rád Pána Boha. O lidi se starat a Bohu děkovat za to, co dostáváš, a prosit ho o to, co potřebuješ. Bůh slyší toho, kdo ho volá!“

To se Achabovi nezdálo: „Já se nikoho o nic prosit nebudu! A děkovat někomu, to už vůbec ne! A starat se o lidi?! Sám mám přece málo, nemůžu se dělit! Bůh je na nic.“

Elijáš králi navrhl: „Víš co, zavolej ty svoje proroky, co se klaní té modle, falešnému bůžkovi Baalovi. Ať se oni modlí, já se také budu modlit, a uvidíme, který Bůh je opravdový, který opravdu slyší!“

Achabovi se to líbilo. Svolali tedy všechny proroky Baale a ti se začali modlit podle svého způsobu. Od samého rána podivně poskakovali. Ale nic se nestalo. Tak poskakovali a tančili, aby si jich jejich Baal všiml. Ale nic se nedělo. Začali poskakovat, tančit a křičet. Ale nic se nestalo. Tak poskakovali, tančili, křičeli a ještě se řezali nožem do rukou. „Teď už si nás musí konečně Baal všimnout!“

Tak to dělali od rána až do odpoledne. Ale nestalo se nic. Pak už nemohli, byli k smrti vysílení a zklamaní. Nic se nestalo. Z nebe nespadla ani kapka.

„Teď je teda čas na tobě, Elijáši, to jsem zvědav, co uděláš ty!“ smál se Elijášovi Achab.

Co udělal Elijáš? (*Můžete dát dětem prostor pro jejich představy.*) Taky poskakoval, tančil, křičel a řezal se nožem? Ne. Elijáš poklekl, sepal ruce a modlil se: „Hospodine, ty jsi Bůh našich předků – Abrahama a Sary, Izáka a Rebeky, Jákoba, Ley i Ráchel. Ty jsi Bůh, který slyší toho, kdo k tobě volá a nenecháš ho v nouzi! Vzpomeň si na nás, a lidé si na tebe taky vzpomenou! Dej, ať tě mají zase rádi! Ukaž všem, že jsi živý Bůh!“

A když se tak modlil, zatáhla se obloha, přišly mraky. A začalo pršet. Napřed krápal, pak pršelo, pak lilo, nakonec to byla pořádná průtrž mračen.

Lidé volali: „Hurá! Prší! Teď se ukázalo, kdo je pravý Bůh! Komu na nás skutečně záleží! Jen Bůh nás skutečně slyší! Jen Hospodin je Bůh.“ Přišel déšť, sucho skončilo, opět poroste obilí i zelenina.

Král Achab jel na voze pryč, ale taky pěkně zmokl. Byl rád, že prší? A nebo byl spíš naštvaný, že neměl pravdu? Král Achab se moc nezměnil. Ale něco se Elijášovi přece povedlo: Mnoho lidí si uvědomilo, že Bůh slyší toho, kdo k němu volá.

Vytvořte si jednoduché domalovánky: Nakreslete na papír obrys mraku a okopírujte podle počtu dětí. Děti mohou kreslit déšť a podle své fantazie všechnu veselící se přírodu i lidi. Můžete doplnit nápisem „Jen Hospodin je Bůh.“

19.2.2 Mladší školní děti

Co se dělá s věcmi, které se rozbijí nebo pokazí? Vyhodí se (dnes se často věci ani nedají opravit, což je škoda), nebo se opraví. Co se dělá se vztahy (např. s přátelstvím), které se pokazí nebo rozbijí?

(Nechte děti odpovídat.)

Dají se také opravit? Může tomu někdo pomoci? *(Poslední otázka naráží na to, že Eliáš pomáhá Izraeli obnovit jeho vztah k Bohu.)*

Co se dá dělat tehdy, když se rozbilo přátelství mezi Bohem a jeho lidem, o tom bude dnešní příběh.

Bůh uzavřel se svým lidem smlouvu, přátelství. Jenže celý národ v čele se svým králem Achabem se na to přátelství vykašlal. Možná si říkali, že jim to přátelství s Bohem moc nevyhovuje. Protože když se s někým přátelíte, tak od něj lásku a dobré věci přijímáte, ale taky musíte lásku a přátelství dávat. A to se Achabovi nelíbilo. Chtěl jen brát. A mít víc. A ještě víc.

A na to byl nejvhodnější bůžek Baal. Ten po svých vyznavačích nic nechtěl. Ale dával úrodu a úspěch. Přátelství mezi živým Bohem a Izraelci se pokazilo, už se k němu neobraceli, nedoufali v něj, neprosili ho, ani mu neděkovali. Ani velké sucho v celé zemi nikoho nezarazilo, aby se ptal, jestli to není právě pro to zrazené přátelství s Bohem. Jeden z mála, kdo to věděl, byl prorok Eliáš. A velmi stál o to, aby se toto přátelství mezi Bohem a lidmi obnovilo.

Bůh Eliáše jednoho dne poslal, aby králi Achabovi oznámil, že Bůh opět pošle zemi déšť. Eliáš přišel k hlavnímu městu a chtěl mluvit s králem.

Všichni se ale děsili: „Král tě přeci chtěl zabít. Teď říkáš, že s ním chceš mluvit, ale co když zmizíš, než mu to vyřídíme, a on nás všechny zabije.“

Děs z krále popadl opravdu všechny. Dokonce i Obadjáše popadl strach, králova služebníka, který se jinak choval velmi statečně, protože tajně

schoval sto Božích proroků, aby je král nezabil. Takový děs mezi lidmi byl, že i Boží přátelé se krále báli.

Elijáš však řekl: „Nikam nezmizím, potřebuji nutně s králem mluvit, nesu mu důležitou zprávu.“

Královův služebník Obadjaš králi vše vyřídil a ten vyšel před palác Elijášovi naproti.

Ale než stačil Elijáš cokoliv říct, rozkřičel se na něj Achab: „Tady máme Elijáše, toho, kdo ničí celý národ suchem a přivodil mu zkázu!“

Ale Elijáš se nelekl: „Achabe, já nejsem příčina zkázy Izraele. To ty jsi úplně zapomněl na přátelství s živým Bohem, klaníš se nějakým modlám, věříš jen ve svůj úspěch a bohatství. A vedeš k tomu celý národ, ty jsi ta příčina té bídy všude kolem! Ale teď přiveď celý Izrael na horu Karmel. A ať tam jsou opravdu všichni. I všichni, kteří se vydávají za proroky těch falešných bohů.“

Achab si v duchu říkal, že to klidně udělá, protože Elijáš, ať řekne cokoliv, stejně nezpůsobí déšť. Elijáš si spíš trhne ostudu. A nebo ho naštvanej dav umlátí, a on, Achab, bude mít pokoj.

Když se všichni Izraelci i Baalovi proroci shromáždili na horu Karmel, prorok Elijáš k nim promluvil: „Jak dlouho ještě chcete poskakovat na obě strany, jako byste se nemohli rozhodnout? Chvíli se modlíte k Baalovi, chvíli k Hospodinu. Tak se konečně rozhodněte, kdo je opravdový živý Bůh, s kým chcete žít v přátelství! Míchat dohromady se to prostě nedá!“

Lidé kroutili hlavami, jako by nevěděli, co mají dělat. Mlčeli a vůbec nic neříkali. Nemohli se rozhodnout.

„Tak dobře,“ řekl Elijáš, „je tu s námi čtyři sta padesát Baalových proroků. Vezmeme dva býky, oni si můžou vybrat první, ať nasekají dřevo, na něj položí maso z býka. A pak ať se modlí všichni k Baalovi. Uvidíme, jestli Baal odpoví, jestli oheň oběti vzplane! Já taky připravím oběť a budu se modlit k Hospodinu. Ukáže se, kdo je ten pravý a živý Bůh, který nás má rád!“

Baalovi proroci si vybrali býka k oběti, připravili dřevo, a modlili se k Baalovi: „Zapal oheň! Zapal oheň!“ Taky poskakovali a křičeli.

Když už to trvalo od ráno do oběda, Elijáš se jim začal vysmívat: „Cože, on vás neslyší? Tak to musíte ještě hlasitěji! Co když odcestoval, nebo si dal po obědě šlofika? A nebo že by si odskočil na záchod?! To je teda mocný bůh!“

Baalovi proroci křičeli ještě hlasitěji a zraňovali se nožem, až z nich krev tekla: „Teď si nás přece Baal musí všimnout! Když i krev teče...!“ Ale vůbec nic se nestalo. Vůbec nic. Nikdo se neozval.

Pak byla řada na Elijášovi. Elijáš začal chystat místo k oběti. Na hoře totiž stával oltář, kde se Izrael modlil k Bohu a obětoval mu. Jenže teď byl oltář

rozbitý. Stejně jako přátelství mezi Izraelem a Bohem. A Elijáš měl jednu velkou touhu – chtěl přátelství mezi lidmi a Bohem obnovit. Aby to lidem ukázal – někdy se to musí ukázat opravdu názorně, začal nejdřív opravovat oltář. Přinesl všech dvanáct kamenů, které byly rozházeny po okolí.

Víte proč dvanáct? Přece aby jich bylo jako kmenů Izraele, jako Jákobových synů. Celý národ, všichni, mají být znovu Božími přáteli.

Na oltář naskládal dřevo, na něj maso ze zbylého býčka. A začal polévat oltář vodou.

Lidé si klepali na čelo: „Takhle chce zapálit oheň?! Voda spíš hasí!“

A jiní říkali: „Taková škoda, vylít poslední vodu, vždyť je takové sucho!“

Dvě děti, které stály vepředu a viděly vodu, která stála všude kolem oltáře, si šeptaly: „Podívej, vypadá to jako moře! Nebo jako velký umyvadlo.“

Děda, který stál za nimi, tiše odpovídal: „Někdy potřebujeme umýt svoje srdce a duši a připomenout, že jsme prošli mořem, pryč z otroctví. Možná to tak opravdu je. Moře nebo umyvadlo.“

Pak se Elijáš modlil: „Hospodine, ty jsi Bůh Abrahamův, Izákův a Jákobův. Ty s námi chceš žít v přátelství stejně jako s našimi otci a matkami. Dej, ať se dnes pozná, že ty jsi živý Bůh! Obrát srdce všech k sobě, ať jsme zase tví přátelé!“

Bůh Elijáše slyšel. A aby ukázal, že on své přátelství nikdy nezrušil ani nepřerušil, že mu na lidech skutečně záleží, dřevo i oběť zapálil. Lidé byli překvapení. Lekli se a padli na tvář.

Tohle je přesvědčilo, volali: „Jen Hospodin je živý Bůh! Jen Hospodin je živý Bůh!“

Teď už se uměli rozhodnout. Snad už nebudou poskakovat na obě strany.

Elijáš vydal rozkaz: „S baalovými proroky, kteří vás sváděli k falešným modlám, naložte podle zákona!“

Zákon takovým svědcům ukládal trest smrti. Pak Elijáš vystoupil na vrchol hory a tam se zavřenýma očima čekal, až přijde déšť. A opravdu, Bůh svůj slib splnil. Od moře přišly mraky, brzy se zatáhlo a spustil se silný déšť. Elijáše to naplnilo velkou radostí nad Božím přátelstvím. Měl radost i nad tím, že přivedl lidi zpět k Bohu.

A král Achab? Obrátí se i král Achab? Uslyšíme příště.

Po místnosti poschováváme dvanáct kamenů (nebo krabiček či papírků ve tvaru kamenů), děti je musí hledat a vystavět do podoby oltáře. Z paměti lovíme jména Jákobových synů a na kameny píšeme, případně hledáme jména v Gn 29–30). Můžeme přidat další kameny se svými jmény. Nebo vytvoříme koláž, pokud jsou kameny papírové; doděláme barevný nadpis „Jen Hospodin je Bůh“, dešť apod.

Hra se dá taky použít jako úvod vyprávění – na stole si necháme dva tři kameny se jmény, ptáme se, co to je, jaká jsou to jména, kolik by jich tedy mělo být, vyšleme děti hledat další.

ПОМОУСЬКІ Камени на хру, папіры, паствелкі, даляі вўтварнае павтребы.

19.2.3 Starší školní děti

Pamatuje si někdo, jaké je první přikázání? *Já jsem Hospodin, tvůj Bůh; já jsem tě vyvedl z egyptské země, z domu otroctví. Nebudeš mít jiného boha mimo mne.* (V kralickém překladu: *Já jsem Hospodin Bůh tvůj, kterýž jsem tě vyvedl ze země Egyptské, z domu služby. Nebudeš mít bohů jiných přede mnou.*) *První přikázání napište na papír.*

Jak se to stane, že člověk má najednou jiného boha? Něco se dostane na Boží místo, před Boha. Tak vzniká falešný bůh, modla.

Nabídněte dětem kartičky, na kterých je napsáno například: Já! Já! Já!; Hlavně abychom měli dost peněz; Rodina; Násilí; Pomáhat a chránit; Sloužit druhým; Vlastní firma; Jídlo; Náš národ; Starost o přírodu; Oblečení; Dobrá práce; Škola; Facebook, internet; Mít se dobře; Úspěch; atd. Ptejte se, co se může stát modlou, nechte děti kartičky roztřídit (co ano, co ne). Můžete s kartičkami pracovat vizuálně – stavte je nad a pod napsané první přikázání.

Pojmy nejsou jednoznačné (na to mohou přijít i děti v rozhovoru) – v podstatě každý, který se dostane před Boha, stává se modlou, překrývá Boha (a to i třeba služba druhým!). Ale také skoro všechny, pokud jsou podřízeny Bohu, mohou být dobré, sloužit nám – a ne my jim. *Můžete vymyslet situace, kdy se výše popsané stává modlou a kdy slouží.*

Co se to stalo s Izraelem, že přestal sloužit Bohu a začal sloužit Baalovi? Baal byl bůh prosperity – úspěchu, úrody, nadbytku. Kdo by se nechtěl mít dobře, jíst a pít do sytosti, mít dobrý plat, vlastní firmu, koupit si, co chci a potřebuju?! Často je za tím tvrdá práce a dřina!

Ale hned je tu také pokušení – vyšplhat se po zádech někoho slabšího, odkopnout nevykonného kamaráda, aby mě nezdržoval, s nikým se nerozdělit, na nikoho nebrat ohled – a vidíte, tady už nám ty docela dobré věci překrývají Boha a jeho přikázání, stávají se modlou – a tenkrát takového boha (který je ovšem falešný), nazvali Baal. Pán, pán úspěchu. Vybrali si boha, který jim vyhovoval, král Achab to podporoval.

Může taková situace nastat i dneska? Znáte nějaký příklad? Kdo nebo co je pro lidi bohem? A je možné, že se to stane i v církvi, ve sboru?

Bylo by skvělé, kdyby se to nikdy nestalo, ale prorok Elijáš ví, že i lidé, kteří věří v Boha, poskakují někdy na obě strany – jednou věří v Boha, podruhé v úspěch, v sebe, v peníze, rodinu, hvězdy... (podle odpovědí). Máme v srdci nebo v hlavě snad továrnu na modly.

Co v té situaci udělal Elijáš? – Přečtěte společně 1Kr 18,30–37. Elijáš znovu staví oltář. To bylo místo, kde se obětovalo Bohu, na ohni se pátilo maso z bezvadných zvířat. Oběti byly jistý druh modlitby. Lidé tak děkovali Bohu za jeho přízeň, dávali mu to nejlepší ze sebe, ze svého majetku. Oltář na hoře byl rozvalený, rozbitý jako přátelství mezi Izraelem a Bohem. Elijáš ukazuje lidem, že je třeba vztah k Bohu napravit.

Co by měl udělat dnes ten, kdo by chtěl ukázat lidem, že zapomněli na Boha, ale že Bůh o jejich přátelství stojí? Co byste udělali ve svém běžném životě, abyste ukázali, že vztah k Bohu je důležitý?

Všimněte si (1Kr 18,36–37), že Elijáš nenařizuje Bohu, co má dělat – nechává mu prostor. Upozorněte děti, že lidé mohou uvěřit na základě svědectví (nebo zázraku), ale není to automatismus – lidé volali „Jen Hospodin je Bůh.“, ale král Achab se nijak nezměnil.

POMŮCKY Papíry, tužky.

19.2.4 Přesah

Příběh lze využít k poukázání na to, jak je třeba číst Bibli – především „ostřím k sobě“, nikoliv používat jako „kladivo“ na ty druhé.

.....

19.3 LITURGIE

19.3.1 Písně

Vzdejte Pánu slávu, čest (HA 15, 1–3. sloka);
Čest dej (sv 37); *To já, ó Pane můj* (sv 331)

19.3.2 Biblický text k zapamatování

Bože, tvá cesta je svatá. Který bůh je velký jako Bůh náš? (Ž 77,14)

19.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Elijáše navrhuje *Čest dej* (sv 37) nebo *To já, ó Pane můj, půjdu, když mě posíláš* (sv 331).

Stopy: Eliášovy příběhy může spojovat také velký plakát se stopami, viz *Přesah* z minulé úlohy.

19.3.4 Okénko do bohoslužeb

Můžete se ptát shromáždění, jak zní židovské vyznání víry (je kratší než naše). Říká se mu Šemá Jisrael a zní takto: *Slyš, Izraeli, Hospodin je náš Bůh, Hospodin jediný. Budeš milovat Hospodina, svého Boha, celým svým srdcem a celou svou duší a celou svou silou.* (Dt 6,4–5) Ne vždycky toto přikázání Izrael dodržoval (a ani my nejsme bez viny). Dnes děti uslyší, co všechno udělal prorok Eliáš, aby toto přikázání svým bratřím a sestrám připomněl.

Lze také (po dohodě s učiteli nš!) využít motivaci z vyprávění („Co se dělá s věcmi, které se rozbily...“) nebo variantu s kameny (pod vyprávěním pro mladší), případně mrak bez deště (viz předškoláci).

19.3.5 Modlitba

Bože dej, ať vždy žijeme ve tvém přátelství! Amen.

TÉMA

Zoufalému a osamělému dává naději Boží tichý hlas

CÍL

- Děti si vyzkouší, jak by říkali druhému důležitou zprávu. Uslyší, že Bůh důležité zprávy sděluje jemně a tiše.
- Děti uslyší, že Bůh nenechává člověka v jeho životě a práci osamělého.
- Děti mohou zakusit ticho.

.....

20.1 PRO UČITELE

Biblický text: 1Kr 19

20.1.1 Výkladové poznámky

- Elijáš snad čeká triumf, přece se ukázalo, kdo je živý Bůh, kdo má moc, kdo žije se svým lidem. Ale *přichází pronásledování*. Ani Boží triumf, ani zázrak nepřesvědčí ty, kdo jsou proti Bohu (takovou zkušenost udělá i Ježíš). Jezábel se nevzdává („jestliže ty jsi Elijáš – „Bohem je Hospodin“, pak já jsem Jezábel „Jeho [Baalova] výsost“ dodává varianta verše 2), chce se pomstít. Situace je vážná, nezbývá než prchnout.
- *Beer-šeba* je hraniční město Izraele, Elijáš jde dál. V obydleném místě nechá svého mládence, pokračuje sám. Dál je jen poušť.
- *Už dost*: Elijáš je v koncích, utíká, aby si zachránil život, a přece si přeje umřít. Člověk se nediví – ani neúspěch, ani úspěch nepřivodí posun ve vyvoleném národě. Osamělost, vyčerpání duševní i fyzické, žádné viditelné výsledky.

- *Anděl*: Podstatou posla je jeho poslání. Anděl může být člověk na pravém místě. Někdo mu přinesl povzbuzení a jídlo — „to snad byl anděl!“
- *Jídlem byl posilněn*: Nejde ani tak o počet krajíců, jako o mocný impuls — jsi ještě na živu, ještě se o tebe starám, ještě máš před sebou cestu. Můžeme vnímat dvojí jídlo i tak, že napřed se stará o jeho tělesné vyčerpání (jídlo, spánek), podruhé ho posiluje k další cestě. Podpopelný chléb a voda je jednoduché jídlo pouště, ale v tomto příběhu je to také mocné „viaticum“, chléb na cestu, večeře Páně.
- *40 dní* je číslo plnosti, dostatečné doby proměny, doby, ve které něco starého mizí a něco nového vzniká, doby, ve které se člověk, národ připravuje na změnu (potopa, Mojžíšův půst, putování pouští, Ježíšův půst). Cesta pouští je dlouhá, na jejím konci může Eliáš přijmout nové/obnovené poslání.
- *Choréb* je místo přijetí desatera (alespoň podle Dt). Jde Eliáš vrátit smlouvu s Hospodinem? Podle veršů 10 a 14 to tak skoro vypadá. Připadá si totálně opuštěn, nemá síly se přimlouvat za chybný lid (tak jako to dělal Mojžíš, který se stavěl do jedné roviny s Izraelem, viz Ex 32,31nn). Nebo jde naopak smlouvu s Bohem obnovit?
- *Jeskyně*: Tam se ukryje a vylévá Hospodinu své srdce, je upřímný, ztrácí naději, nevidí smysl. Na Boží otázku „Co tu chceš, Eliáš?“ reflektuje svůj život. Co dělal, kde se nachází teď, jak nevidí budoucnost.
- *Vítr, zemětřesení, oheň* — tak se přece zjevují bohové (i Hospodin v Bibli na sebe bere takovou podobu, viz Ex 19,18nn), ale v Eliášově příběhu se Bůh zjevuje podstatně křehčeji, jako tichý hlas. Opět je to Bůh vztahu, rozhořování, útěchy, nového poslání. Můžeme skrz toto Boží sebezjevení nahlížet i karmelský oheň — ano, takto jsem potvrdil to, co Eliáš hlásá, ale moje podstata v tom nespočívá.
- *Eliáš je poslán zpět*: Bůh si Eliášův život vzal, ale jinak, než Eliáš žádal. Bůh postavil Eliáše znovu do své služby: nestav se proti lidu, znovu se k nim vydej, ukazuj jim cestu. Bůh Eliášovi ukazuje, že jeho vidění světa je příliš černé — není sám, zbývá ještě 7 000 lidí (tzn. dostatek, je jich plnost). O svou práci se má rozdělit — za krále pomazat Chazaela a Jehúa a za proroka Elišu, v práci pro Boží dílo nebude dělat všechno a není v ní sám. Hospodin se tu chová jako nejlepší terapeut či přítel přetíženého, vyčerpaného a zklamaného člověka: postará se Eliášovi o jídlo (základní potřeby), nabídne mu nadějný a realistický pohled na to, co dělal (naplní potřebu smyslu jeho práce) a ukáže mu, že je možno počítat s ostatními lidmi (rozdělit práci, již se nevyčerpat). Pomazání králů (vlastní i sousední země) ukazuje vyznání

autora příběhu, že Bůh je svrchovaný i nad oblastí světské moci, ani tam nevládne jen zhoubu Achaba a jeho ženy.

- Příběh končí *pomazáním Eliši za proroka* (oba krále pomaže po mnoha peripetiích až on; souvislosti o převzetí moci novým králem ve starší přípravce, viz odkazy). Plášť symbolizuje předání posláním, rozloučení s rodiči a spálení jha ukazuje nevratnost, oběť znamená, že to celé není z Elijáše ani Eliši samotných, ale od Boha. Hod ukazuje radost spojenou s oddělením k službě.

20.1.2 Úskalí

- Tichý hlas Boží je (obecně v životě) úskalí, ale zároveň útěcha. Naše víra se v posledu neopírá o Boží všemoc (jednání skrze živly), ani o zázraky, jak bychom to my nebo lidé kolem nás někdy rádi viděli, ale o hlas jemný a tichý, který lze snadno přeslechnout. Ale nasloucháme-li mu, je to hlas velmi osobní a přinášející naději.
- Příkaz pomazat nového krále svádí k frázím typu „vidíte, jak Pán Bůh nakonec všechno řídí“. Pokud byste závěr o králích do vyprávění zařadili, nezapomeňte dětem zdůraznit, že celý příběh je svědectvím víry a víře. Ve vyprávění nejde o popis Božího loutkoherectví, ale o *vyznání víry*: ten, kdo se Božím slovem nechá oslovit, může pak svým svědectvím zasahovat i do oblastí, která je na první pohled vyhrazena jen vladařům. Elijáš se nebojí vládců kritizovat, zasáhnout, ale zároveň také nehledá podíl na moci.

20.1.3 Odkazy

Odkazy na starší přípravy, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-přípravy/prorokovy-deprese-a-bozi-tichy-hlas-dpns>.

20.2.1 Předškoláci

Vyprávění i motivace je postaveno na kontrastu křiku, hluku a tichého hlasu.

Děcka, už se vám někdy stalo, že na vás někdo křičel? Proč? Jaké to bylo? Máte to rádi? Už jste vy na někoho křičeli? Máte radši hluk, a nebo ticho?

Děti necháme povídat, klademe doplňující otázky. Záměrem je rozehrát asociace k hlasité a tiché komunikaci.

A když chcete někomu říct něco moc důležitého, co uděláte?

Nechte děti předvést jako divadlo – můžete se napřed ptát, co je důležité, co by chtěly pěkného druhému říct, a pak je nechat předvést, jak to budou říkat. Můžete to zahrát nakonec i vy sami, zvláště pokud by děti vůbec nezvolili „tichý mód“ – můžete si například před dítě dřepnout, abyste se mu dívali do očí, chytit ho lehce za ruku a sdělit mu tichým hlasem tu důležitou zprávu.

Co je pro vás lepší, když se mluví nahlas, křičí, nebo když se to říká potichu?

Odpovědi mohou být různé, nehodnoťte je, ale navažte příběhem. Zkuste v příběhu najít/zdůraznit ty motivy, které jste použili v předvádění. Například: anděl vezme Elijáše za ruku, jako jste vzali za ruku vy dítě; nebo použijte stejný tón či postoj, který jste měli, když jste říkali v úvodu dítěti něco pěkného, ve chvíli, kdy Bůh mluví k Elijášovi apod.

Pro úplně malé děti můžete navázat v příběhu rovnou tam, kde se Elijáš svěřuje Bohu; jít přímo k jádru věci (na Elijášovu osamělost a smutek Bůh reaguje tichým a jemným hlasem). Příběh je lehce zjednodušen.

Pamatujete si ještě na Elijáše? Proroka, který naslouchal Bohu?

Elijáš přišel vyřídit králi Achabovi, že přijde déšť po dlouhé době sucha. A déšť opravdu přišel, země se zase zazelenala. Bůh dal zemi vláhu. Hodně lidí se radovalo. Děkovali Bohu a zpívali mu zase písničky. I Elijáš měl radost.

Jen král Achab neměl radost, ale zuřil: „Ten Elijáš! Já ho tak nesnáším! Udělal ze mě hlupáka!“ Achab se totiž modlil k falešnému bůžkovi Baalovi, který nikomu nepomohl. Achabovi vadilo, že se spletl, král má přece mít vždycky pravdu! Králova žena ho podporovala: „Jasně, Elijáš tě úplně

znemožnil, potrestej ho, znič ho!“ Křičeli tak, že se to rozléhalo po celém městě.

Elijáš se to dozvěděl, že mu král s královnou chtějí ublížit a musel zase utíkat. Šel daleko, tentokrát do pouště. Byl úplně unavený, vyčerpaný a strašně moc smutný. Nejradši by usnul a už se nikdy neprobudil. Tak strašná únava a tak strašný smutek to byl. Tak moc osamělý si připadal.

Posadil se pod jedním keřem na kraji pouště a modlil se k Bohu: „Pane Bože, jsem unavený. Už nemůžu. Nejradši bych usnul a už se neprobudil. Tak moc jsem smutný a unavený. Jsem úplně sám, nikoho nemám, chtějí mě zabít a v tebe nevěří.“

Pak si Elijáš lehl a usnul.

Když chvíli spal, přišel k němu anděl a přinesl mu něco na jídlo – vodu a chleba. „Elijáši, tady máš, posilni se!“

Elijáš chleba snědl a zapil ho vodou. Pak ho anděl vzal za ruku a vedl ho do pouště, daleko na vysokou horu, kde Izraelci kdysi dostali deset příkázání. Elijáš na té hoře našel jeskyni a do té se schoval, a jak byl unavený, brzy usnul.

Zdál se mu sen, ve kterém se ho Bůh zeptal: „Co tady chceš, Elijáši?“ Elijáš odpověděl: „Pane Bože, jsem unavený. Už nemůžu. Jsem smutný a unavený. Jsem úplně sám a král mě chce zabít.“

Bůh Elijášovi odpověděl: „Pozorně poslouchej, Elijáši, chci ti říct důležitou zprávu!“

Elijáš pozorně poslouchal. Napřed uslyšel strašně silný skučící a kvílící vítr, který valil kameny a zdvihal písek. Ale to nebyla ta důležitá zpráva od Boha. Potom se otřásala země a duněla v hlubinách, ale to také nebyla ta důležitá zpráva od Boha. Pak uslyšel Elijáš hrozivý praskot ohně a hučení plamenů, ale ani to nebyla ta důležitá zpráva od Boha.

Když to všechno přešlo a bylo velké ticho, v tom úplném tichu uslyšel Elijáš jemný hlas. A byl to hlas Boží.

„Elijáši, neboj se. Víím, že jsi unavený a smutný. Víím, že tě král chce zabít. Ale neboj se, nejsi sám. Je ještě plno lidí, kteří mi věří. Vrať se zpátky. Až přijdeš domů, potkáš mládence, který se jmenuje Eliša. Ten bude od teď tvůj pomocník a spolupracovník. Neboj se a vrať se domů – lidé tě potřebují, abys jim připomínal, co je pro mě důležité. Neboj se, nejsi sám – já jsem s tebou a pošlu ti pomocníky.“

Tohle byla ta důležitá zpráva od Boha. Ten tichý a jemný Boží hlas měl velkou sílu. (Jako když... *Můžete připomenout pozitivní asociace s tichou komunikací, které zazněly na začátku.*) Když Elijáš Boží jemný hlas uslyšel, už

se nebál. Už nebyl smutný. Ani unavený. Bůh ho povzbudil a Elijáš se vrátil z pouště domů. A doma opravdu na kraji pole potkal Elíšu, pozdravili se a Elíša se k Elijášovi připojil. Rozuměli si a pomáhali si a všem připomínali, co je pro Boha důležité. Mít se rádi navzájem a mít rádi Pána Boha.

Nakreslete obrázek pro smutného Elijáše (pro smutného kamaráda), který by ho potěšil. Co byste kamarádovi (Elijášovi) k tomu obrázku řekli? Případně kreslete (event. tvořte z plastelíny, lega apod.) místo, kde by si mohl Elijáš odpočinout a nabrat sil. O dílech si povídejte; toto tvoření může vzbudit fantazii, jak druhým můžeme pomoci my.

POMŮCKY Výtvarné potřeby.

20.2.2 Mladší školní děti

Ve vyprávění pro školní děti se můžete více soustředit na Elijášovu osamělost a jeho zklamání (výchozí situace) a zdůraznit, že mu Bůh ukázal, že sám není (výústění). Jako motivaci se můžete ptát dětí, zda se cítily někdy samy a opuštěné, proč se ta situace stala. Co jim pomohlo, nebo co by jim pomohlo. Příběh lze vyprávět přesněji (dvojí povzbuzení od anděla, dvojí Boží otázka).

*Řetěz papírových postaviček*¹ – pomocí jednoduchého tvoření můžete ukázat, jak se Elijáš cítil sám a Bůh mu ukázal, že sám není. Lze využít i jako motivaci, nebo v průběhu vyprávění – na poskládaný papír nakreslíte postavu Elijáše, který se cítí sám. Poté, co se dostanete ve vyprávění až k místu, kde Bůh Elijáše povzbuzuje, že není sám, vystříhnete podle návodu a ukážete řetěz postaviček. (Pokud jste to nikdy nedělali, vyzkoušejte si to, aby postavičky držely pohromadě.) Po vyprávění si děti mohou udělat své řetězy postaviček, případně když se budou vracet do bohoslužeb, ukázat shromáždění, že si povídaly o osamělém Elijášovi (složený postavičkový řetěz), kterému Bůh ukázal, že sám není (řetězy rozložit).

POMŮCKY Papír A4 pro každé dítě (v případě nedostatku času již složený do základního tvaru s naznačenou postavičkou), dostatek nůžek, pastelky, tužky.

¹ <http://www.vytvarka.eu/papir/retez.htm>

20.2.3 Starší školní děti

V jakémkoli věku je užitečné děti učit ztišení a naslouchání. K tomu slouží různá „tichá cvičení“ – např. posloucháme v tichu doznívající tón trianglu, pozorujeme v tichu obraz, plamen svíčky, posloucháme se zavřenými očima zvuky předmětů dopadajících na stůl (mince, tužka, větvička, špendlík, písek...) nebo kapající vody apod. To vše slouží ke cvičení koncentrace a vnitřnímu ztišení. Začínáme s jednoduchými cvičeními (doznívající tón), pokud se děti dokáží soustředit delší dobu, lze zařadit složitější (pozorování obrazu). K takovým tichým cvičením patří i „cesta fantazie“ – účastníci pohodlně sedí nebo leží, mají zavřené oči (pokud chtějí) a vedoucí jim nabízí impulzy, které mohou rozvíjet ve své fantazii, vytvářet obrazy, domýšlet, naslouchat. Jde o to, aby účastník viděl vnitřními očima příběh, jeho místo, dal se plně vtáhnout do příběhu, jako by se týkal i jeho.

Zkuste s dětmi pro začátek jednoduché cvičení (můžete je zařazovat i jindy):

- Instrukce pro děti na začátek: Po zaznění tónu trianglu ho budeme poslouchat, dokud zní. I potom zůstaneme v tichu. Komu to pomůže, může mít zavřené oči či si položit hlavu na stůl apod.
- *Navazuje vyprávění příběhu.*
- *Nebo modlitba.*
- *Nebo tam, kde je příběh odvyprávěn, čteme v tomto konkrétním případě 1Kr 19,11–12, pomalu a příjemným hlasem. Na chvíli se odmlčíme. Pokračujeme vlastními slovy: „Bůh mluví tichým a jemným hlasem. Oslovil Elijáše. V tichu může mluvit i k nám... Zůstaňte ještě chvíli potichu a myslíte na to, co vás v příběhu nejvíc zaujalo...“ Ticho můžete ukončit opět zvukem trianglu (případně jemným pokynem „pomalu otevřete opět oči“), nebo začít zpívat jednoduchou píseň, kterou děti znají (např. Taizé – *Bless the Lord*). Na závěr se můžete dětí zeptat na jejich zkušenosti, jestli něco chtějí říct, jak se jim to líbilo – nechte ale zážitek doznít a nikoho nenuťte. Vyzkoušejte to jen tehdy, když jste o této možnosti navození ticha vnitřně přesvědčeni.*

POMŮCKY Nástroj vydávající dlouhý tón (triangl, struna, gong, ozvučná miska, ...).

20.2.4 Přesah

Povzbuzení od Elijáše pro matky malých dětí (To The Mom Who Is Exhausted, Depressed, and Completely Overwhelmed... 5 Lessons from the Prophet Elijah; anglicky): <http://paththroughthenarrowgate.com/lessons-from-elijah>.

Kde dnes zažíváme skutečné ticho? I v kostele to často vypadá tak, že mlčíme jen proto, že někdo jiný mluví. Nebo zažíváme ticho trapné, když si kazatel nezaložil text v Bibli. Najdeme místo pro ticho plodné a soustředěné? Otevřené a očekávající? Ticho, ve kterém můžeme slyšet jemný Boží hlas?

•••••

20.3 LITURGIE

20.3.1 Písně

Někdo mě vede za ruku (HA 14); Pán Bůh je síla má (HA 36); Žalm 46 (sv 58); Jen ty, Pane můj (sv 125); Kdo mě z pout mých (sv 147); Moc předivná (sv 186); Světem běžím dál (sv 315)

20.3.2 Biblický text k zapamatování

Hospodin je světlo mé a moje spása, koho bych se bál? Hospodin je záštita mého života, z koho bych měl strach? (Ž 27,1)

20.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Elijáše navrhuje *Čest dej (sv 37)* nebo *To já, ó Pane můj, půjdu, když mě posíláš (sv 331)*.

Stopy: Elijášovy příběhy může spojovat také velký plakát se stopami – viz *Přesah z úlohy č. 18 (str. 20)*.

20.3.4 Okénko do bohoslužeb

Děti, umíte křičet? Hodně nahlas? Zkuste to! A teď, umíte být potichu, úplně potichu? Zavřete oči a jen poslouchajte... Otevřete oči. Slyšeli jste něco v tom tichu? Aha, i v tichu je něco slyšet. A co bylo lepší, když tu byl velký hluk, nebo když tu bylo ticho? Kdy jste lépe slyšeli? Dnes se děti v nedělní škole dozví, zda Bůh mluví skrze velký hluk nebo tichý hlas.

Pro sbory, kde se vrací děti do bohoslužeb, lze ukázat postavičkový řetěz (viz *Mladší školní děti*).

20.3.5 Modlitba

Bože, všude je tolik hluku, hlasitých věcí, tolik událostí. Dej nám zažít ticho, abychom se zastavili. A v tichu uslyšeli tvůj jedinečný hlas. Povzbuď nás, když je nám úzko, cítíme se osamělí a unavení. Amen.

NÁBOT A ACHAB**TÉMA**

Boží spravedlivý proti zvrhlé moci

CÍL

- Děti uslyší o Nábotovi, který stojí v rozhodování koho poslouchat: mocného křičícího krále, nebo tichý Boží hlas?
- Děti uvažují o pojmu dědictví. Na příběhu Nábota uslyší, jak bylo pro Izraelce důležité dědictví půdy po otcích. Zkouší argumentovat v roli Nábota.
- Děti uvažují nad otázkami odporu proti zlu, pracují s biblickým textem.

●●●●●●●●●●●●●●●●

21.1 PRO UČITELE

Biblický text: 1Kr 21–22; pro kontext 1Kr 20.

21.1.1 Výkladové poznámky

- V kapitolách 20 a 22 se líčí *Achabovy boje* s národem Aramejců. Je příznačné, že si král platí svoje vlastní proroky, kteří mu neváhají prorokovat podle toho, jak si přeje. Vždy se ale najde prorok, který mu zvěstuje Hospodino slovo (a není to jen Elijáš, ten se objeví v případě Nábota). Achab se Božím slovem řídí, jen pokud mu to vyhovuje. Pokud mu to není podle mysli, stále hledá způsob, jak se mu vyhnout. Po vyhraných bojích s Aramejci (1Kr 20 – malé množství zvítězilo nad velkým, šlo o Boží zásah) neměl projevit s jejich králem žádný velký soucit, čili měl se přestat paktovat s utlačovatelem – Achab ale na základě smlouvy o byznysu (1Kr 20,34) aramejského krále klidně propustí. Je prorokem za toto rozhodnutí kritizován. Achab však nesnese odporování, kritika ho nepřiměje k pokání,

vyvolá u něj jen rozmrzelost. To je situace, ve které se odehrává příběh o Nábotovi a jeho vinici.

- O *Nábotovi Jizreelském* nevíme nic víc, než je zapsáno v tomto jednom příběhu. Jeho odpor králi není umanutost nebo neochota měnit něco, co „bylo vždycky“. Nábot chce dodržet smlouvu s Hospodinem! Je spravedlivý, věrný, statečný, o Boží věc zápasící. Spravedlivý někdy viditelně nevyhrává, ale to neznamená, že nestojí na správné straně.
- *Dědictví po otcích* byl hmatatelný podíl na zemi dobré a prostorné, dar od Hospodina, přidělený skrze los (viz Joz 13,6). S tím bylo spojeno pozeňání i úkol. (Např. Dt 15,4 – *Ať není u tebe potřebného, neboť Hospodin ti bohatě pozeňá v zemi, kterou ti Hospodin, tvůj Bůh, dává do dědictví, abys ji obsadil.* Nebo Dt 19,10 – *Ve tvé zemi, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh, do dědictví, nebude prolévána nevinná krev, abys nebyl vinen prolitou krví.*)

Achab nenabízí dobrý obchod, ale porušení smlouvy s Hospodinem. Vyprávění rozšiřují právě o ten úkol (starat se o potřebné, ponechání zbytků hroznů pro chudáky), přestože to přímo v biblickém textu nestojí, ale jde mi o pochopení toho, že Nábot trvá na Boží smlouvě, nikoliv lpí na majetku.
- Achab chce zničit dobře zakořeněnou *vinici v Jizreelu* (Jizreel – Bůh vysel), totiž to, co váže lidi k Bohu, co má hlubší kořeny než momentální svévole, móda, byznys. Vinice je v Písmu také obrazem Božího lidu. Naopak zelinářská zahrada, to je ozvuk Egypta, kde je sice pórek a cibule, ale žije se tam v otroctví.
- Achab jako malé dítě kope nožičkami, že nedostal, co chtěl, ale neodvažuje se rády porušit. To jeho manželka *Jezábel* takové zábrany nemá – pro ni je jasné, že králi by neměl nikdo odporovat, sebe i Achaba staví na místo Boží (v.7 já sama [!] ti dám vinici). S Achabovým svolením rozjede *zinscenovaný monstrproces*. Vše se děje v Achabově jménu (pečetě). Soudní moc (stařešinové a šlechtici) je zručně poslušná, dva svědci jsou falešní – to, co mělo sloužit spravedlnosti, se zaprodalo zvrhlé moci. Perfektně je zvládnuta i propaganda: je vyhlášen půst, jako by bylo třeba pokání, protože někdo něco závažného spáchal. Nábot je křivě obviněn, že se zlořečil Bohu i králi. Jezábel chytře zneužije Boží zákon (Lv 24,16) a jakýkoliv odpor proti králi interpretuje jako odpor proti samému Bohu. Nábotův život skončí potupnou smrtí za hradbami.
- Na scénu vstupuje *prorok Eliáš* – s králem se setkává přímo na vinici a staví mu před oči to, co provedl. Achab požádal, zabil, ukradl. Celoživotně porušuje Boží smlouvu.

- Nyní je postaven před *Boží soud*. Pokud Elijáš prorokuje (v. 21), že Bůh na Achaba uvede zlo, vymete ho a vyhladí (odsekne), znamená to, že nemá budoucnost ten, kdo chtěl svou moc a osud Izraele zajistit modlářstvím, svévolí a bezprávím. Elijáš vyhláší trest: co přivodil Nábotovi, to se králi vrátí. Achab kupodivu *činí pokání* (čteme to o něm poprvé), proroctví není tedy nezvratný osud, ale nabídka k obrácení. Vidíme zde názorně, že Bůh dává člověku možnost, aby svých hříchů litoval, změnil se.
- *Smrt v boji*: Brzy ale Achab opět odmítá z Božího zvěstovaného slova vyvodit důsledky (22,9–28). Do bitvy přece vyjede, v přestrojení, ale zbloudilý šíp ho dostihne. Podrobnější výklad ve starší přípravce Achabův konec, viz *Odkazy*. Sám si volí svůj konec: „kdo čím zachází, tím také schází“. Kdo si vyvolil jako svého zaměstnavatele hřích, dostane jako výplatu smrt (ad Ř 6,23).
Závěr Achabova života pojmáme stručně, jako konstatování.

21.1.2 Úskalí

- Achab je v případě Nábota odpovědný, i když do děje sám aktivně nevstupuje, ale nechává to na Jezabel. Není o nic méně hrozný než ona. Odpovědní jsou však i další, kteří se podílejí na Nábotově odsouzení.
- Nezdůrazňovat, že se vše naplnilo podle proroctví – proroctví není předpověď nezvratného osudu, ale je vždy výzvou pro toho, kdo Boží slovo slyší. Bůh dal Achabovi možnost změnit své jednání i smýšlení, avšak Achab ji nevyužil nijak dlouhodobě. Zase se zařídil po svém. V boji byl zabit ne proto, že to Elijáš předpověděl, ale proto, že do boje přes varování vyjel.
- Proč se Boží slovo stane k Elijášovi, až když je Nábota zabit? Boží tichý a jemný hlas mluví stále, když však Boží lid neposlouchá a přehluší ho, tak se ke slovu dostane zlo, chamtivost, nenávisť. Pak Bůh posílá svého proroka, aby zaznělo silně a zřetelně, kde je pravda, a aby připomínal všechny, kdo zlu odolali. My máme tendenci Boží slovo k člověku stále vidět nějak nadpřirozeně, že nám se to nemůže stát, že to je mimo normální zkušenost. Ale co když jsou prorocy ne ti, kdo mají mimořádnou zkušenost s přijetím Božího slova, ale ti, kdo Božím slovu (v Písmu, v událostech) naslouchají s mimořádnou otevřeností a ochotou podle něho jednat?
- Příběh obsahuje základní situace, které děti znají nebo by mohly znát: odpor někomu výše postavenému, který nemá pravdu; zaujetí stanoviska k tomu, že se někde děje zlo; řetězec odpovědnosti za zlo – to jsou všechno situace, které se běžně mohou stávat ve škole. Je to velká příležitost o tom s dětmi mluvit, zároveň k tomu děti potřebují znát rámcově příběh, pravděpodobně

proto budeme v časové tísní. Vyprávění lze pojmut velmi stručně, vlastně jen kostru příběhu.

21.1.3 Odkazy

Odkazy na starší přípravky, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-přípravy/nabot-a-achab-dpns>.

•••••

21.2 PRO DĚTI

21.2.1 Předškoláci

Vyprávění pro předškoláky obsahuje jen první část příběhu – zdůrazňuje Nábotovu věrnost smlouvě s Hospodínem, která se prakticky projevuje tak, že nechce prodat dědictví po otcích. Aby to bylo trochu zřetelnější, oč ve smlouvě jde, rozšířili jsme vyprávění o motiv soucitu s druhými (ad Lv 19,10 – nechat na vinici hrozny pro chudáky a hosty). Pokud byste se soustředili na téma Nábotovy věrnosti se staršími dětmi, můžete v příběhu dále pokračovat otázkou, zda má Nábót vytrvat, i když mu hrozí smrt.

Komu nasloucháte? Koho posloucháte? Kdo vám radí? (*Maminka, tatínek, babička, někdy také kamarádi...*) A už vás někdy naváděl někdo k něčemu zlému, k nějaké nepravosti? Toho taky posloucháte? Dnes si budeme vyprávět o tom, že je důležité vědět, komu je dobré naslouchat, kdo radí k dobrému.

Byla jednou jedna vinice (*obrázek vinice či hnědý šátek, na něm např. chuchvalce zelené vlny, listy vystřižené z papíru apod.*). Ta vinice patřila Pánu Bohu. Stejně jako mu patří celá země, se vším, co je na ní.

Pán Bůh vinici půjčil jednomu muži a řekl mu: „Tuto vinici máš ode mne, bude patřit tobě, tvým dětem a pak jejich dětem. Nikomu ji neprodávej. Pamatuj si, že ji máš ode mě, dobře ji obdělávej a nezapomeň dát trochu hroznů těm, kdo nemají nic.“

Ten muž, kterému patřila vinice, se jmenoval Nábót. (*Postavíme do vinice postavičku; obrázek muže – nejlépe oboustranný, aby se dal otáčet obličejem doprava i doleva apod.*) Dobře se staral o vinici a vinice mu dávala hrozny. Po

vinobraní vždycky nechal některé hrozny na keřích, aby si je mohli otrhat ti, kdo měli hlad. Nábót poslouchal to, co mu Bůh říkal – chodil do kostela a tam si často připomínal, že jeho vinice je velký dar od Pána Boha a že se má o ten dar podělit s hladovými a chudáky. *(Na jednu stranu vinice dáme např. obraz kostela, nebo vinné hrozny, pohár/kalich a chleba – cokoliv, co by symbolizovalo Boha, případně příkaz k soucitu s druhými. Postavičce Nábota můžeme dát do rukou hrozen.)*

K Nábótovi na vinici jednou přišel král Achab. *(Postavička může mít nějaké výhružné gesto.)* Toho už známe. Král nenaslouchá Bohu jako Nábót. Král chce hlavně mít pro sebe, co se mu líbí. *(Postavičku krále dáme na druhou stranu vinice – Nábót tak stojí mezi Achabem a Bohem, otáčíme ho obličejem k jedné nebo druhé straně.)*

„Nábote, dej mi svou vinici, já jsem král!“ Má Nábót poslechnout? Bude Nábót poslouchat krále, který má velikou moc, který mu může i ublížit, ale navádí ho k něčemu zlému, nebo Boha? Nábót naslouchá tomu, co mu řekl Bůh. *(Otočíme postavu obličejem k druhé straně.)* Vzpomíná si. Co se to tak často vypráví v kostele? Nábót ve svém srdci ví, že vinice je dar od Boha, o který se má starat. *(Opět otočíme ke králi.)*

„Králi, vinici ti nedám. Vždyť je to dar od Boha, nemůžu ti přece dát dar, který jsem dostal od Boha.“

„Tak Nábote, víš co, já ti ji zaplatím. Hodně peněz ti za ni dám!“ Má Nábót poslechnout? *(Opět otočíme obličejem k druhé straně.)* Co si to tak často vyprávějí v kostele? Že se má dělit o to, co vypěstuje, pomoci těm, kdo nemají nic. Jak by to asi Nábót bez vinice dělal, o co by se dělil?

„Králi, vinici ti neprodám. Vždyť je to dar od Boha. A kdybych neměl vinici, jak bych se mohl starat o ostatní lidi, nakrmit je a pomoci jim?!“

„Ale já tu vinici chci! A chci a chci! Nechci pomáhat druhým, chci mít hezkou zahradu s velkou zdí. Ostatní nemám rád.“ Král Achab neposlouchá, co mu říká Nábót. Král Achab nenaslouchá ani Bohu. Zacpal si uši. Neslyší nic. Jen dupe nohama. „Chci a chci a chci. Já, já, já!“ *(Otočte postavu Achaba od Nábota, od Boha.)*

Koho má Nábót poslouchat? *(Můžete zde dětem nechat prostor, aby řekly, co si myslí a proč.)* Rozzuřeného a křičícího krále Achaba? A nebo tichý Boží hlas, který mu v srdci říká, co je správné? To, co mu král Achab navrhoval, nebylo dobré. Král má zacpané uši a srdce jako z kamene. Spáchá ještě mnoho zlého. Myslí si, že se všechno dá koupit nebo zařídit, a na druhých mu nezáleží. Nábót si však vybral dobře koho poslouchat. Poslouchal dobré rady, které byly od Pána Boha, a podle toho taky pomáhal druhým. Byl

statečný, protože odporoval králi. Vinice přece patří Bohu. Celá země patří Bohu. Nábót taky patří Bohu. Nikdo si nemůže koupit, co patří Bohu. Nikdo nemá právo zničit to, co patří Bohu.

POMŮCKY Postavičky nebo obrázky – Nábót a Achab, obrázek vinice nebo hnědý šátek, apod.

21.2.2 Mladší školní děti

Povídání na začátku může zabrat hodně času, nevádí – pokud si děti uvědomí hodnotu předávaných věcí. Je to odrazový můstek k tomu, abychom se dostali k hodnotě předávaných nemateriálních věcí – tradici, a také pochopili, proč bylo pro věrného Izraelce nemyslitelné prodat půdu. Dědit něco ovšem neznamená automaticky přijímat něco pozitivního – ať už se jedná např. o staré oblečení nebo nefunkční vzorce chování. Pozor také na zúžení významu dědit, pokud by se začalo geny, fyzickým předáním – do toho by se pak nevešla tradice, předávání hodnot apod. S pokládáním otázek nespěchejte, nechte dětem čas. Na otázky nejsou „správné“ odpovědi – správné jsou ty, které děti vymyslí. Nemusíte klást všechny; tak, jak jsou zapsány, mají ovšem určitou logiku, vývoj.

Rozhovor: Už jste něco zdědili? Oblečení po starších sourozencích, kolo po sousedovi? A měli byste radši nové, nebo zděděné? V čem je lepší nové a co je dobré na zděděném?

Máte v rodině něco, co se předává, dědí z generace na generaci? Krásný nábytek, šperk, dům, pole? Vyměnili byste to za něco nového? Proč lidem záleží na takových věcech, přestože jsou třeba staré? Jsou s takovým dědictvím spojené také nějaké úkoly, povinnosti? Co by se ztratilo, o co bychom přišli, kdyby se věc rozbila, prodala, kdyby ji někdo ukradl?

A dědíme také jiné věci, které se nedají koupit? (*Děti asi nejdřív napadne – podoba, vlastnosti, geny.*) Předáváme si také věci, které nejsou vidět? Existuje ve sboru něco, co si předáváme jako dědictví? (*Pokud dostaly děti ve shromáždění zabalenou Bibli, mohou ji právě zde rozbalit.*)

Shnutí/most k vyprávění: Takovým drahocenným dědictvím, pokladem, který si předávali z otce na syna, byla pro Izraelce půda. Pozemek, kus země, který dostali, když přišli do země zaslíbené. Možná si pamatujete, že ho dostali přidělený losem. Nemohli si vybírat, byl to totiž dar od Boha.

A s tím darem se pojil také úkol – nejen dobře obdělávat zemi, ale taky zachovávat právo a spravedlnost a být milosrdný k druhým lidem, opatrovat ty nejzranitelnější. Nebylo dovoleno půdu prodat, zbavit se jí.

Scéna: Děti po takovém rozhovoru mají dostatek argumentů a znalostí, abyste mohli sehrát scénku. Učitel bude Achab (koruna, plášť), další dítě či děti Nábót (představte ho, vysvětlíte, že má vinici po předcích vedle královského paláce), můžete se jako Achab ptát postupně všech dětí. „Nábote, líbí se mi tvoje vinice, vyměním ji za jinou, co?“ Stupňujte naléhání – napřed vysvětlujte – chci tam mít zeleninu, pak navrhněte – zaplatím, zaplatím hodně, opravdu hodně, pak začněte vyhrožovat, nejdříve jemně, až nakonec navrhněte variantu, že by se Nábótovi taky mohlo něco stát; vztekle odejděte.

Po scénce zas odložte rekvizity (vystoupení z role), sedněte si – mluvíte s dětmi: Bylo to těžké odporovat? Někomu, kdo je starší než vy? Kdo je ve vyšší pozici? Vzpomněli jste si na všechno, čím jste chtěli oponovat? Vzdal to někdo? Měl někdo strach? Taková situace je velmi těžká a náročná, spousta lidí by to vzdala. Nábót se drží Božích přikázání. Král Achab je porušuje a chce, aby je Nábót porušil také.

Dovyprávějte příběh: Nábót Achabovi odporoval. Vysvětloval mu, že vinici nemůže vyměnit ani prodat, že je to totiž dědictví, vzácný poklad, který dostal od Boha (můžete použít to, co říkaly děti ve vstupním rozhovoru – s dědictvím se pojí vzpomínky, připomíná to důležité věci, je to můj úkol atd.).

Achab přišel domů velmi rozmrzelý, nemluvil, nejedl. Jeho žena k němu přišla: „Co ti je? Nějaký problém, že tu tak vzdycháš?“ „Když ten Nábót mi nechce prodat tu vinici, slušnou cenu jsem mu nabízel, přemlouval, je to ale paličák!“ Jezábel se ušklíbala: „A to jsi král?! Dívej, jak se to dělá! Do týdne je vinice tvoje!“ A Jezábel rozjela ďábelský plán: Starostovi a radě města napsala dopisy s Achabovou pečeti. Stálo v nich: „Svolejte soud a odsuďte Nábota k smrti. Navrhuju, abyste si našli falešné svědky, kteří vypoví, že zle mluvil proti Bohu i proti králi. To by mohlo na trest smrti stačit.“ Rada města se starostou v čele udělala přesně to, k čemu je královna Jezábel naváděla. Falešní svědci svědčili proti Nábótovi, veřejný soud ho odsoudil. Nábót byl ukamenován. Ani trochu nezaváhali. Ani trochu neodporovali. Kam se poděla jejich věrnost Božím zákonům? Měli strach?

Jak to Jezábel naplánovala, tak se do puntíku stalo. Starosta poslal do paláce vzkaz: „Nábót byl ukamenován k smrti.“ Jezábel si mnula ruce a Achab se hned vydal na vinici, aby ji osobně obhlédl. Na vinici však Achab

potkal Elijáše. „Zabil jsi Nábota, který byl věrný Bohu až do smrti. Zabíráš teď jeho vinici a myslíš si, že je to tak v pořádku. Donutil jsi lidi falešně svědčit a nepravdivě odsoudit a přijde ti to normální. Léta odvádíš lidi od Boha a pořád si připadáš jako král. Tomu teď bude konec. Bůh chce za tím udělat jednou provždy tečku.“

Co se stalo pak? Co udělá Achab, který si nikdy z Elijáše a Boha nic nedělal? (Můžete dětem nechat doplnit.) Představte si, Achab se vyděsil a bylo mu to opravdu líto. A Bůh to viděl a trest odložil. Brzy však Achab vyjel svévolně do bitvy. Tam ho dostihl zbloudilý šíp a Achab zemřel.

Nábotovo jméno a jeho příběh spravedlivého člověka, který se celým srdcem držel Božích zákonů, ale známe a připomínáme si ho dodnes. Pobuzuje nás. Je to naše dědictví.

Aktivita: Kreslíme velký hrozen (velké kuličky), do nich děti píšou nebo kreslí, co dobrého zdědily a co by chtěly předat svým potomkům.

POMŮCKY Rekvizity pro krále Achaba – koruna, plášť. Případně Bible zabalená v šátku jako poklad.

21.2.3 Starší školní děti

Tři různé možnosti rozhovoru, vlastní práce. Možno návazně, případně vybrat jen jednu. Pokud vybereme pouze druhou nebo třetí variantu a děti příběh neznají, je třeba ho stručně převyprávět.

Starší děti mohou pracovat s textem Písma, z kterého získávají informace o příběhu. Dále uvažují nad tím, kdo je odpovědný za Nábotovu smrt.

Elijáš seděl ve svém domě, když přiběhl zděšený soused. „Elijáši, Elijáši, víš, co se stalo v Jizreelu?! Strašlivá věc! Ukamenovali Nábota! Prý se rouhal Bohu, ale to nemůže být pravda, vždyť to je jeden z nejzbožnějších lidí, které znám! Na veřejném soudu v bráně proti němu vystoupili dva lidé, kteří to potvrdili. Dva nezávislí svědci! A soud, soud, který dbá na spravedlnost, ho odsoudil. Elijáši, řekni mi, proč a jak se to stalo?“ Elijáš se sousedem vyběhli ven, musejí zjistit, co se vlastně stalo.

Děti mají zjistit, proč byl Nábót odsouzen. Jaké okolnosti k tomu vedly, byl-li Nábót skutečně rouhač, případně kdo za jeho smrt nese odpovědnost. Pracují s textem 1Kr 21,1–16. Může za to Achab, Jezábel, falešní svědci, starší města? Může si za to Nábót sám? Ptejte se dětí, připomeňte/vysvětlete jim,

co znamenalo „dědictví otců“. Každé osobě je možno přiřadit obhájce, který ji hájí, ostatní se naopak snaží dokázat jejich vinu. Příběh je řetězcem zla, které nikdo nechce zastavit, každý se v tom nějak omočí. Pevně stojí pouze Nábót. Využít můžete pracovní listy Z. Šorma¹.

Děti uvažují nad smysluplností přímého odporu zlu a jeho cenou

Elijáš se sousedem sedí v domě, bezmyšlenkovitě jedí večeři, protože dnes nemají opravdu na nic chuť. Soused se Elijáše ptá: „Proč se to stalo? Má vůbec cenu takhle odporovat králi, když člověka čeká za to smrt? Zmůže takový odpor něco, má to smysl?“ Uvažujte s dětmi, co byste odpověděli na Elijášově místě. Můžete zapisovat argumenty pro a proti. Zahrajte jako divadlo.

Děti uvažují nad možnostmi, jak se postavit ke zlu, které se nestalo přímo nám
„Co máme teď dělat? Co uděláš ty, Elijáši?“ Co má člověk dělat, když se o něčem takovém doví? Má nějaké možnosti? Co udělá Elijáš? Nechte děti o tom mluvit. Odpověď je možno najít ve v. 17nn. Říkám si, že nevíme, jak se slovo Hospodinovo stalo k Elijášovi – možná, že mu nějaký jeho soused řekl, že by přece jako prorok měl jít za Achabem a postavit mu před oči jeho hřích. A Elijáš to uslyšel jako Boží oslovení. Mohlo to proběhnout zcela obyčejně, může se to stát i nám. Každopádně Elijáš šel.

POMŮCKY Papíry, tužky.

21.2.4 Přesah

Všimněte si, jak se zinscenovaný proces Nábótův podobá procesu Ježíšovu!

1 Viz <http://katecheze.evangnet.cz/katecheticke-pripravy/nabot-a-achab-dpns>

21.3 LITURGIE

21.3.1 Písně

*Kde, Pane, jsi (sv 143); Můj Pán všechny svolá (sv 193);
Proč jen mlčíš, Pane (sv 267)*

21.3.2 Biblický text k zapamatování

Já však chci být ustavičně s tebou, uchopils mě za pravici, povedeš mě podle svého rozhodnutí a pak do slávy mě přijmeš. (Ž 73,23–24)

I když půjdu roklí šeré smrti, nebudu se bát ničeho zlého, vždyť se mnou jsi ty. (Ž 23,4)

21.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Elijáše navrhuje *Čest dej (sv 37)* nebo *To já, ó Pane můj, půjdu, když mě posíláš (sv 331)*.

Stopy: Eliášovy příběhy může spojovat také velký plakát se stopami, viz *Přesah* z úlohy č. 18.

21.3.4 Okénko do bohoslužeb

Farář může dětem předat starou Bibli (pokud takovou sbor má, ale není nutné, stačí Bible jako taková), zabalenu v šátku. Předává jim poklad, který sbor opatruje. V nš si budou vyprávět právě o takovém předávaném pokladu. (Rozbalit ho mohou ve chvíli, kdy se dostanou k otázce, zda se ve sboru předává něco jako vzácné dědictví.)

21.3.5 Modlitba

Pane Bože, prosím tě, dej, ať hájíme vždycky pravdu. Když můžeme zabránit něčemu zlému, ať máme sílu se ozvat. A když slyšíme, že někdo někomu ubližuje, třeba ve škole, ať se ho zastaneme. Buď s námi ve škole, doma i v kostele. Amen.

TÉMA

Nanebevzetí jako Boží dvojtečka za příběhem věrného svědka

CÍL

- Děti si uvědomí význam Elijáše jako svědka, který ztělesňuje druhou část Starého zákona – Proroky.
- Děti porozumí nanebevzetí jako události uzavírající z Božího rozhodnutí svědectví určitého svědka.
- Děti se zapojí do přebírání a pokračování tohoto svědeckého odkazu.

.....
22.1 PRO UČITELE

Biblický text: 2Kr 2,1–15

22.1.1 Výkladové poznámky

- *Nanebevzetí:* „I stalo se, když si bral Hospodin Elijáše k sobě,“ stojí v záhlaví 2Kr 2,1nn, a upozorňuje tak na základní rozměry následujícího příběhu a zároveň posluchači nabízí perspektivu, jak příběh číst. „Nanebevzetí“ je Boží akce. Tím, že bere Elijáše k sobě, přiznává se k jeho celoživotnímu zápasu. Od svého lidu Elijáš žádnou medaili za zásluhy nedostal. Představoval provokatéra, přivandrovalce, kterého král označil za nepřítele národa a jehož Jezábel hleděla násilím umlčet. Nicméně, Hospodinovo dílo uprostřed Izraele (i světa okolo) se odvíjelo na uzoučké stezce Elijášovy věrné služby. Na znamení, že to byla služba jedinečného svědka a že toto dílo je v téhle chvíli ukončeno, si ho bere Hospodin k sobě.
- *Kudy a kam jdou?* Nebudeme s dětmi jezdit prstem po mapě, ale jako posluchači příběhu si máme připomenout: co místo, to jedno důležité vyprávění.

V *Gilgálu* stál památník, který připomínal vstup Izraele do zaslíbené země; v *Bét-El* stála podle 1. a 2. Královské opakovaně kritizovaná svatyně se zlatým teletem; *Jericho* porazil Jozue (ale podle 1Kr 16 tam za Achabovy vlády obnovili město tím nejvíc modlářským způsobem) a Jordán se před Izraelem *zastavil a rozevřel*, když končilo jejich putování do zaslíbené země. Elijáš následován Elišou vlastně procházejí příběhy Předních proroků pozpátku až tam, kde to začalo: k Jordánu. A rozevřeným Jordánem odchází do pouště, kde zaznělo poselství Deuteronomia, podle nějž tam někde v poušti, na druhém břehu řeky, skončil své poslání Mojžíš. (Dt 34)

Mojžíš i Elijáš zápasili uprostřed jeho lidu (i světa okolo) o jeho cestu, i když by to leckdo jiný už dávno vzdal. A tak, když byli na konci, vzal si je Hospodin k sobě. A z Elijášových příběhů se stal tím pádem další právo-platný kus příběhů o Bohu a člověku. Takto na tyto starozákonní motivy navazuje i evangelista svým vyprávěním o Ježíši na hoře Proměnění: když se setkává s Mojžíšem a Elijášem, jako by si podávaly ruku Tóra a Proroci a Evangelium (L 9,28nn).

- *Elišovo trojí „Neopustím tě“* se v kontextu příběhu jeví dvojznačně: Jako prorocký učedník svého prorockého mistra věrně následuje na jeho cestě, i když je to cesta do „hospodinovského neznáma“. Na druhou stranu ví, co se chystá, a tak jeho následování můžeme vyložit i jako obavu zůstat sám a převzít svědeckou odpovědnost. Na znamení, že se má ujmout elijášovského úkolu, si smí říct o prorockého ducha a dostává se mu „pověřovací vize“.
- *Požádej – Dostaneš!* (2,9n) Nanebevzetí neznamená, že Hospodin opouští své dílo, ani že zmlkne hlas svědků. Spíše než tečku za uzavřeným příběhem představuje dvojtečku: Od toho, který ukončil svou misi, smí věrný učedník hodně očekávat.
- *Jméno Eliša* znamená Můj Bůh je spása. Jeho postava bude v konkrétních situacích zpřítomňovat právě tohle krédo.
- *Eliša jako hlavní postava* vystupuje v příbězích 2. Královské, od 2. po 13. kapitoly (úlohy 23–26 letošního cyklu). Opakovaně je titulován jako „muž Boží“, tj. svědek, skrze nějž působí Duch Hospodinův jako duch života, záchrany, nových možností, uzdravení – ale též jako moc hájící Hospodinovu svatost a jedinečnost. Dokončuje Elijášovo poslání pomazat Jehúa a Chazaele (tyto příběhy nejsou zařazeny v našich vyprávěních). Významu jeho role porozumíme, když mu porozumíme jako *jedinečnému zjevení Hospodinovu* – pro Boží lid i pro pohanské národy okolo (zastupované zejména Aramejci). Domácí i cizí mají poznat a vyznat, že „v Izraeli je prorok“ (2Kr 5–6) – a jenom zde působí jediný „opravdový Bůh“ (2Kr 5,8.15).

- Charakteristickým rysem jednotlivých příběhů bývá, že *jediný Eliša v nich mívá jméno* (i král v Samaří bývá anonymní). Vypravěč tak podtrhuje motiv, že právě v něm a nikom jiném je blízkost záchrany. Katechetovi se tu nabízí široká paleta příležitostí a rolí, jak se s dětskými posluchači můžeme mezi anonymní aktéry děje i zamíchat.
- Oproti Elijášovým příběhům se daleko víc ocitáme v *žánru legendy* – vypravěč bez rozpaků pracuje s motivy různých divotvorných činů (vize nanebevzetí, léčení vody, klatba, rozmnožení oleje, vzkříšení mládencečka, nasycení zástupů, uzdravení od malomocenství, oslepení nepřátelského vojska aj.) K tomuto žánru je třeba přistupovat s citem pro jeho záměr, totiž nebulvarizovat zázraky jako lákadlo pro davy nebo laciné přesvědčovacího k uvěření, ale sledovat základní svědeckou linii: Eliša svým jménem ztělesňuje blízkost spásy pro lid Boží i pro zástupce okolního pohanského světa v dobách hladu, válečného rozvratu, beznaděje a obecného zpohanštění. Jsou to tak trochu „pohádky pro dospělé“, dosvědčující ovšem nezlomnou důvěru, že Hospodin ani v tak těžkých dobách na svůj lid nezapomíná.
- Podstatná není prvoplánová zázračnost, nýbrž *víra* těch, kdo se o skutcích záchrany doslechli. Sledujeme-li pozorně skladbu jednotlivých vyprávění, zjistíme, že *podstatný není zázrak sám, ale co z něj vyvodí ti, kdo se o něm doslechli*. K nimž přišel jako znamení, že budoucnost pro ně není ztracená, nebo se doslechli, že spása je v Izraeli a působí skrze Hospodinova proroka (srovnej J 4,22 „spása je ze židů“).
- *Proročtí žáci* na jednotlivých místech cesty povolání nejsou. Sice se jim dostalo poznání o ukončení Elijášova působení, ale jediný Eliša bude povolán. Ví, jak na celou událost reagovat: ne hlásat nějakou senzaci či naopak tragédii (obě z jejich chóru zaznívá), ale následovat prorockého mistra, i když jde zatím neznámou cestou. Elišovo „Mlčte!“ naznačuje, že se nejedná o senzační bulvární událost, ale že se chystá setkání, jehož pověření rozumí jen věrně následující víra. Při vyprávění dětem využíváme roli prorockých žáků jako roli posluchačů Elišova vyprávění – a tím jejich roli otevíráme našim dnešním dětským posluchačům.
- *Plášť* představoval odznak vznešenosti. Elijášovi dodává vznešenosti pověření hlasem tichým a jemným (1Kr 19,13, 2Kr 2,8.13n). Eliša si může dovolit zdvihnout plášť jako ten, který „uzřel pověřovací vizi“. Sám na výraz pokání a nehodnosti trhá své šaty. Ale že je pověřen, dosvědčuje pokračování u opětovně rozevřeného Jordánu. Tento plášť „oblékají“ pak evangelisté Janu Křtiteli (Mk 1).

- *Pověřovací „vize“* je jako setkání s Hospodinovou svatostí otřásající zážitkem. Zní prorocké krédo, podle nějž Vozbou, tj. Skutečně orientující autoritou je pro Boží lid prorocký svědek. A zároveň je dosavadní žák uschopněn, aby se sám ujal prorockého poslání a vydal se ve stopách mistra („otce“), jemuž byl oddán.

22.1.2 Úskalí

- *Nanebevzetí není zázrak*, který se maluje do kupolí barokních kostelů, aby povzbuzoval iluzi, že tady se vznášíme k nebi. Ani ukázka náboženského bulváru, jemuž se rozumně uvažující člověk může leda vysmát. Nebe není ten prostor nad obláčky, ale místo, kde je člověk blízko Bohu. Ne z vlastního přičinění – ale nenadále.
- Legendární povahu příběhu nemusíme zastírat, jde o to, aby se děti potkaly s jádrem příběhu, jímž je Boží potvrzení Elijáše jako právoplatného kanonického svědka. K tomu slouží *vyprávění pláště*, navržené pro starší školní věk.
- *Vize nanebevzetí* – do příběhu jsme vtaženi nikoli jako diváci náboženské senzacce, ale jako posluchači, kteří mají uslyšet, že Elíša dostal opravdu dvojnásobný díl ducha Elijášova – a že tedy Elíša je ten, kdo ponese dál štafetu prorockého působení i nedokončené Elijášovy práce (viz pověření na Orébu, 1Kr 19). *Příznaky* (oheň z nebe, víchra) nasvědčují, že Hospodinova svatost teď odděluje Elijáše od lidí cele pro Hospodina. Pro Elíšu se jedná o pověřovací vizi (srovnej např. Iz 6).
- *Rozevření vod Jordánu* není přírodním úkazem, ale zvěstným literárním odkazem na ty jediné správné návaznosti: *Jordán teče „mezi Tórou a Proroky“* (Deurloo, *Exodus a exil*). Eliáš na své pouti „vychází z Proroků“ – a „vchází“ do Tóry“. Překročit Jordán může jen ten, kdo ztělesňuje zápas o pravdivou spojnici mezi těmito dvěma částmi kánonu: Jozue, pověřený Mojžíšem, Eliáš a naposledy Elíša jako svědek obdařený Elijášovým duchem.

22.1.3 Odkazy

PRUDKÝ, M. – HELLER, J. *Obtížné oddíly Předních proroků*.

Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013, str. 27.

DEURLOO, K. *Exodus a exil: malá biblická teologie*. Benešov: Eman, 2007, kap. Jordán teče mezi Tórou a proroky, str. 70nn.

LINDEN, Nico ter. *Povídá se... podle Tóry*. Benešov: Eman, 2015, str. 36.

2.2.2.2 Mladší školní děti

Pracujete-li se skupinou, jejíž osazenstvo se účastní více méně pravidelně, nachystejte si slepou mapu. Na jednotlivá místa Elijášova a Elíšova putování si překreslete nebo nakopírujte obrázky z Flanelografu I a II: přechod Jordánu pod názvem *Vstup do zaslíbené země* 32, Jericho pod názvem *Pád Jericha* 33, Mojžíš v poušti např. pod názvem *Závěr Mojžíšova života* 30, zlaté tele pod názvem *Modlářství lidu* 26, nebo Jákobův sen pod názvem *Jákob na útěku* 14.¹

Příběh

Převyprávění nabízíme jako Elíšovu „skrytou vzpomínku“. Pokud jste si při vyprávění o přechodu Jordánu náhodou vyrobili památník – Gilgál, můžete ho nyní využít a sednout si kolem něj.

Elíšo, vyprávěj nám, jak to bylo, když jsi byl „malý“!

Prorok Elíša pravidelně sedával se svými žáky. Vyprávěl příběhy o Mojžíšovi a často se přitom rozesmutnil nebo naštvál: Takové krásné a důležité příběhy – a lidem na nich už vůbec nezáleží! Jeho žáci ale poslouchali rádi. A jednou chtěli svého učitele trochu potěšit – aby věděl, jak jim na jeho vyprávění záleží.

„Víš co, Elíšo?“ napadlo jednoho. „Vyprávěj nám, jak to bylo, když ty sám jsi byl učedník jako my! Jak jsi k tomu přišel, že ses stal takovým učitelem, prorokem a mužem Božím?“

„To jste mi tedy udělali radost!“ rozzářil se Elíša. „Povím vám, co jsem ještě nikomu nevykládal.“

Elijáš vede Elíšu po místech Božích skutků a lidské nevěry

Do prorocké školy mne povolal Elijáš. Chodil jsem s ním dlouho. Vyprávěl mi, jak ho Hospodin poslal za králem Achabem. Jak ho Achab prohlásil za nepřítele Izraele. Jak to bylo pro něj někdy strašně těžké sloužit Hospodinu. Sedávali jsme tady u Gilgálu, u toho památníku na vstup do zaslíbené země. A Elijášovi bylo občas do pláče: Vždyť Izrael úplně zapomněl, že zaslíbená země je dar od Hospodina!

1 Vyjmenované pracovní listy lze získat v elektronické podobě, přímé odkazy najdete u on-line verze této úlohy (<http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-přípravy/nanebevzetí-elijase-a-pověření-elíši-dpns>).

A pak mi jednoho dne Elijáš řekl: „Čas mé prorocké služby skončil. Ty tady zůstaň, a mne si Hospodin vezme k sobě.“

„Jak to udělal?! To musel být zázrak!“ skočili Elišovi do řeči jeho posluchači.

„Mlčte!“ okřikl je Eliša.

Měl jsem strach. Vůbec jsem nevěděl, co to znamená. Ale bylo mi jasné: Nemůžu se Elijáše pustit. A taky jsem nechtěl. Hlavou mi vrtalo: Až si ho Hospodin vezme, co tu budu dělat sám, bez něj? Hospodin vedl Elijáše do Bét-el. Praotec Jákob tam kdysi na odchodu ze zaslíbené země viděl ve snu anděly a slyšel Boží ujištění – Budu s tebou, a neopustím tě. Ale teď tam stojí svatyně a v ní socha svatého býčka! Elijáš jen smutně ukázal – vidíš, takhle teď urážejí Hospodina. Jako obyčejní pohaní.

Pak se ke mně otočil: „Zůstaň tady, mne Hospodin posílá do Jericha.“

„Jo, tak tam si ho vezme k sobě?“ volali zvědaví Elišovi posluchači.

„Mlčte!“ okřikl je Eliša.

Vůbec jsem nevěděl, co to znamená. Ale bylo mi jasné: Nemůžu se Elijáše pustit. Jen jsem se bál: Až si ho Hospodin vezme, co tu budu dělat sám, bez něj?“

Eliša – nepustím tě

„Jericho, to porazil Jozue, když Hospodin přiváděl náš lid do zaslíbené země. Ale teď, když jsme tam přišli, jeho hradby zas stály. A na městské bráně byl znak pohanského Kémoše (toho božstva, co mu obětují děti).

„Vidíš, i tady na Hospodina docela zapomněli,“ smutně na bránu ukázal můj prorocký mistr Elijáš. „Zůstaň tady. Mne Hospodin posílá k Jordánu.“

„Jo, tak tam se to stane?“ volali napnutí Elišovi posluchači.

„Mlčte!“ okřikl je Eliša. „Když mi budete skákat do řeči se svými hloupými nápady, nic nepochopíte.“

Bylo to čím dál divnější. Ale bylo mi jasné: Nemůžu se Elijáše pustit. Co tu budu dělat sám, bez něj?

Přes Jordán do pouště

Přišli jsme k Jordánu. Kousek tady odtud. K místu, o němž se vypráví, že tu Jozue kdysi přivedl náš lid do zaslíbené země. Můj mistr si svlékl plášť z velbloudí kůže. Sroloval ho, že vypadal jak nějaký obušek – a potom udeřil do jordánských vod. A řeka, jako kdyby si vzpomněla na ten starý slavný příběh, poslechla. Zastavila se a nechala nás projít suchou nohou.

„Co to bylo za kouzlo?“ chtěl vědět nejmenší z prorockých žáků. „Naučíš nás ho taky?“

„*Mlč a poslouvej!*“ napomenul ho Elíša. „*Za chvíli pochopíš.*“

„Víš, kde jsme?“ zeptal se mne Elijáš.

Zakoktal jsem se: „...no, tady sem, na poušť dovedl náš lid z Egypta Mojžíš. Tady jim připomínal, ať na nic z té cesty nezapomenou.“

„Vidíš,“ řekl mi Elijáš. „A mne teď přivedl Hospodin právě sem. Z opačné strany, ze zaslíbené země. Tady si kdysi, na konci té velké cesty, vzal Hospodin Mojžíše. Tady si vezme i mne, svého proroka.“

„Ale co budu dělat sám? Bez tebe?“ úpěl jsem.

Pověření Eliši

„Neboj, Hospodin bude s tebou. Viděl jsi dnes, kolik po mně zůstalo nesplněných úkolů – a to všechno teď převezmeš ty! Víš co?“ usmál se Elijáš.

„Požádej, co mám pro tebe ještě udělat, než se rozloučíme.“

„Chtěl bych mít tvého ducha! Ducha odvahy říkat pravdu každému do očí! A taky ducha záchrany – pro lidi, kterým hrozí záhuba!“ vykřikl jsem.

„To ti já sám dát nemohu,“ usmál se Elijáš. „Duch odvahy a záchrany, to je Hospodinův dar. Ale jestli uvidíš, jak si mne Hospodin bere k sobě, můžeš si být jist, že ti toho Ducha dá Hospodin jako mně, a nebude na tobě šetřit.“

Co bylo potom, jsem ale neviděl. Připadal jsem si jak ve snu. Objevil se ohnivý vůz – a projel mezi námi.

Když jsem se probral, ležel jsem na zemi. Úplně sám. Elijáš byl pryč. Vedle mne ležel jen Elijášův plášť. Vzal jsem ho, a vydal se zpátky do zaslíbené země.

„Ve jménu Hospodina a jeho proroka Elijáše!“ zvolal jsem u Jordánu.

Těm dvěma jediným jsem věřil.

A voda zas poslechla.

Na Elišovi odpočinul duch

„Víte, co jsem v té chvíli poznal? Povídejte, žáci!“ (Pozn.: klidně se teď můžete obrátit na děti a nechat prostor jejich reakcím.)

„Že je s tebou Duch odvahy!“ vykřikl jeden.

„Že je s tebou Duch záchrany!“ vykřikl honem další.

„Že právě ty máš nést Izraeli Hospodinovo slovo!“ odpovídali jeden přes druhého další. „A ještě něco,“ dodal Elíša. „Že příběhy proroka Elijáše (a jeho pokračovatelů) jsou pro Boží lid důležité právě tak jako příběhy Mojžíšovy. Ty budeme poslouchat a vypravovat a nést dál.“

POMŮCKY Flanelograf II, postava v dlouhém plášti, kamenný kruh (Gilgál).

22.2.3 Starší školní děti

Plášť

Nachystejte si dlouhý plášť, nejlépe kožený, ale není podmínkou, spíš starý. Bude to plášť, který vypráví příběhy svých nositelů. Pokud máte skupinu, která částečně příběhy zná, můžete užít jako motivaci k opakování: sednete si s dětmi dokola, podáváte si plášť a kdo ho drží, vypráví, co z pláště zaslechl. Pokud děti příběhy neznají nebo se stydí zapojit se, mohou si ho jen předávat – a vypravěčem zůstanete vy. Můžete začít Hlasem tichým a jemným na Orébu:

Když jsem byl na Orebu, zahalil si do mne Elijáš svou tvář a slyšel, jak mu Hospodin tichým hlasem oznamuje, že je s ním, ať se nebojí, a že má povolat Elišu za učedníka...

Pokračujte podle stanovíšť dnešního příběhu:

V Bétel jsem slyšel, jak se Izrael klaní zlatému teleti. Přitom té svatyni říkali „Dům Boží“.

V Jerichu, tam si děti ještě pořád prozpěvují „Jozue ten porazil Jericho“.

Pak jsme se zastavili u Jordánu. Stál tam Gilgál, kruh dvanácti velkých balvanů. Tam se kdysi otevřel Jordán, když Jozue přivedl náš lid do zaslíbené země.

(Odtud už vyprávíte sami s pláštěm v ruce vy.)

Tu mne můj pán Elijáš vzal, udeřil se mnou do proudu, ten se rozevřel a vyšli jsme do pouště. Sem, do pouště před Jordánem, přivedl kdysi náš lid Mojžíš. A Hospodin si ho na konci té cesty vzal k sobě.

Pak se ozvalo burácení prudkého větru. Zvláštního větru. Jak kdyby chtěl oddělit všechno kolem. A ještě jsem slyšel hučení ohně. A najednou jsem zůstal bez svého pána. Elijáš byl pryč. Slyšel jsem jen jeho učedníka Elišu jak volá „Otče můj!, otče můj!“ A pochopil jsem, Elijáš je pryč. Hospodin si ho vzal k sobě, podobně jako kdysi Mojžíše.

Zůstal jsem ležet na zemi. A byl jsem smutný. Já, plášť plný Elijášových příběhů, už žádný příběh neuslyším, neukryji, neponesu dál. Zůstanu v poušti, zavane mne písek – a se mnou i všechny příběhy. Kdo si vzpomene na Elijáše, na to, jak se hádal s Achabem kvůli tomu, že Izrael slouží Bálovi? Kdo si vzpomene, jak můj pán pomohl hladové vdově a jejímu synkovi, jak na Karmeli stavěl oltář Hospodinu a posmíval se Baalovým kněžím, že slouží mrtvé modle...? Kdo si vzpomene, jak přišel za Achabem poté, co nechal zavraždit Nábota a ukradl mu vinici?

Ale tu mne někdo zvedl – Eliša! Ten učedník mého mistra. Hurá, bude mne nosit! Dál budu poslouchat příběhy a ponese je se svým novým mistrem! Ale pak mne přepadla úzkost: je toho Eliša hoden? Nevyklube se z něj jen takový podvodník, který se bude vytahovat Elijášovým pláštěm a ve skutečnosti nic nezmuže?

Když jsme se vrátili k Jordánu, svinul mne najednou Eliša stejně pevně, jako předtím Elijáš. Udeřil se mnou do jordánských vod, kterými jsme prošli předtím od Jericha do pouště. Vody se rozestoupily – a mně bylo jasné: Eliša není žádný podvodník! Vzal si mne oprávněně. Nevadí, že si Elijáš vzal Hospodin k sobě, všechny ty příběhy a úkoly teď ponese Eliša!

Měl jsme z toho velkou radost. A stejně rád vám to teď vypravuji.

POMŮCKY Dlouhý plášť, nejlépe kožený, ale není podmínkou, spíš starý.

22.2.4 Přesah

Jako prvního si Hospodin k sobě vzal Henocha (Gn 5). Takhle o tom vypráví Nico ter Linden v Povídá se... Co má společného s Elijášem, popř. Mojžíšem?

Sám chodil s Bohem třista šedesát pět let. Tolik roků, kolik je dní v roce. Tak žil Henoch od šabatu k šabatu. Den ze dne chodil s Bohem, až si ho, sytého dnů, Bůh vzal. Docela nenápadně, jako by jen tak pokračoval v chůzi.

Jedno dítě z nedělní školy to vyprávělo takhle: Šel jednou Henoch s Bohem, a tolik si toho povídali, a povídali, a šli pořád dál a dál, až zapomněli na čas. Chtěli si toho říct tolik, že si ani nevšimli, jak daleko došli od Henochova domu. A najednou stáli u Božího domu.

Henoch se vyděsil: „Ach, Bože, já musím zpátky.“

„Ale, Henochu,“ řekl Bůh, „když už jsi tak daleko, pojď přece se mnou dovnitř.“

Ti dva byli dobří přátelé. Měli společnou cestu.

22.3 LITURGIE

22.3.1 Písňe

Aj, Pán kraluje, své obhajuje (EZ 99); *Kdekdo to zná* (sv 144);
Rok za rokem (sv 286); *V nebi je trůn* (sv 360); *To já, ó Pane můj* (sv 331);
Tvoje, Pane Kriste, dobrota (sv 346); *I když se rozcházíme* (EZ 685)

22.3.2 Biblický text k zapamatování

Jakože živ je Hospodin, nespustím se tě. (upraveno podle 2Kr 2,6)

22.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Elijáše a Elíši navrhujeme *To já, ó Pane můj, půjdu když mě posíláš* (sv 331).

Pokud jste vyráběli v minulých hodinách plakát stop, dnes jej můžete dobře využít – spolu s Elíšou si opakovat, kudy prošel Elijáš na cestě s Bohem, jak ho neslo Boží slovo (viz první úloha o Elijášovi).

22.3.4 Okénko do bohoslužeb

Můžete např. položit otázku, co to přesně znamená, když si Hospodin někoho vzal k sobě, a pak odpovědět pomocí příběhu z Přesahu.

Nebo můžete citovat místa, jimiž Elijáš s Elíšou prochází, a zeptat se, které příběhy se k nim vážou. Na co si vzpomenou děti, na co dospělí?

22.3.5 Modlitba

Jako společnou modlitbu učedníků, kteří přijímají své povolání, můžete zazpívat s dětmi sv 346 (Tvoje, Pane Kriste dobrota). Anebo:

Hospodine, Bože Elijášův a Elíšův, Otče Ježíše Krista, hovořil jsi se svými svědky Elijášem i Elíšou. Posiloval jsi je, dával jim moc zachraňovat životy i odvahu kritizovat pyšné nevěrníky. Buď takto i s námi. Prosíme za kazatele, za učitele nedělní školy, za všechny, kdo ti věří – dávej jim i nám ducha odvahy k pravdě i ducha, který ví o moci tvé záchrany. Amen.

TÉMA

Vzkříšení jako přemožení smrti a znamení
hodnověrnosti prorockého zaslíbení

CÍL

- Děti uslyší pozvání přicházet s každou nouzí, strachem a bolestí k svědkům spásy.
- Děti uslyší, že moc Božího milosrdenství přemáhá i smrt.
- Děti uslyší, že o Božích slibech můžeme oprávněně pochybovat, a přesto jsme vedeni k důvěře, že Hospodin nezklame.

.....

23.1 PRO UČITELE

Biblický text: 2Kr 4,8–37

23.1.1 Výkladové poznámky

- *Eliša* (čti souhrnné heslo v předchozí úloze) se opět projevuje v příběhu jako ten, kdo byl obdařen „dvojnásobným dílem Ducha“ (2Kr 2,10–12). Jestliže Eliáš vrátil vdově ze Sarepty dítě od hranic smrti (1Kr 17), Eliáš nejprve ohlásí jeho narození a poté mu „vdechne život“, když už bylo nějaký čas mrtvé (4,32). I v tomto případě jde o *znamení*, že *prorocké slovo naděje a zaslíbení není klamem*, ale pravdou, která přemáhá i moc ztráty a smrti.
- *Základním tématem příběhu* tedy není pouze „zázrak vzkříšení“, ale vzbudit důvěru, že spolehnout na poselství posla spásy nepřinese člověku mrazivé zklamání, ale ukáže se jako nosné, a to i tváří v tvář takové ztrátě, jakou je smrt. Obavy z tohoto zklamání vyjadřuje žena z Šúnemu jak v první reakci na Elišovo zaslíbení (v. 16), tak především svými otázkami na Karmeli (v. 28). Obava, že bude zahanbena naděje věřících, a prosba, aby zklamána nebyla,

- je zásadní a legitimní otázkou, resp. prosbou např. v žalmech (Ž 25 nebo Ž 71). Příběh dává prostor jak otázkám a pochybnostem, tak odpovědi na ně.
- *Šúnem*: Nemusíme lokalizovat (podle ČEP s výkladem leželo vedle královských pozemků u Karmele), důležitější je v něm slyšet „Zátíší“. Elíša tu nalézá útočiště na svých cestách. Elíša *tam*, na *tom místě*, u lidí, kteří mu dali tuhle podobu, může bezpečně ulehnout. Bezpečí, pokojný spánek, bezpečné místo patří k atributům zaslíbené země.
 - *Šúnemanka* je označena jako *veliká žena*, a to především svým postojem k Elíšovi. Nezapomeňme, že se pořád nacházíme v době, kdy se Izrael oddává Baalovi. Z obyvatelky tohoto Zátíší vyzařuje „tichost“ těch, kdo počítají s Hospodinovou věrností (v. 13). V čem spočívá její velikost, máme ovšem slyšet i z reakce na smrt dítěte: nepoddá se situaci, ale jde se svou hořkostí k Elíšovi na Karmel (vv. 21–25).
 - *Zaslíbení dítěte* (vv. 12–18) nepřichází jako reakce na prosbu ženy, ale až když Elíšovi zprostředkuje její situaci prorocký učedník Géchazi. Scéna je ozvěnou zaslíbení Abrahamovi a Sáře (Gn 18): Elíša vyřizuje „po obvyklém čase budeš mít syna,“ a žena reaguje podobně hořce jako kdysi Sára: *Neposmívej se či neobelhávej svou služebnici* (nevystavuj riziku klamu, a tím posměchu). Elíša tu zprostředkuje naději jako dar od Hospodina i jeho zastání. Na *znamení*, že *Elíšovo slovo je pravdivé*, spolehlivé, nosné, počala – otěhotněla – a porodila syna. Slovo muže Božího se stalo tělem. Úvodní větu v. 18 je lépe číst jako vyústění předchozího děje („I rostlo dítě.“).
 - *Smrt chlapce* představuje zlom, především pro matku. Komu příběh připadal příliš krásný, aby to byla pravda, tomu teď dává pokračování za pravdu. Líčení neodkazuje na diagnózu, ale spíš navozuje dojem, že smrt přišla rychle a neodvratně. Silný kontrast představuje ona smrt synka v náručí matky. Jestliže narození synka dalo za pravdu slovům proroka, jeho vychladlé tělo dává za pravdu ženiným původním pochybnostem: Nebude z toho jen hrozná zklamání?
 - *Reakce matky*: Nevystrojí hned pohřeb, i když to tak bylo nejběžnější, ale v té přetěžké chvíli se rozhodne obrátit k tomu, který to svým slovem všechno způsobil. Jej činí odpovědným. Tělo mrtvého synka položí na prorokovo lůžko – manželovi nic neřekne, odbyde jeho udivené dotazy, a co nejrychleji se vypraví za Elíšou.
 - *Elíša ji vidí přicházet, ale nic netuší* (vv 25–28). Ač je muž Boží, nemá radar na všechno, co se kolem děje. Z jejího gesta rychle pochopí, jaké neštěstí ji potkalo. Jeho příkaz „Nechej ji“ vytváří prostor, aby mohla vylít hořkost své duše (srv. 1Sa 1,10.15). Hora Karmel, kde Eliáš vyléval vodu na znamení

pokání (1Kr 18, srv. 1Sa 7) se stává opět místem, kde tečou potoky, ale tentokráte slz.

- *Hořkost duše* spočívá v prožívané bolesti, ale ještě víc v přesvědčení, že ve své původní „realistické beznaději“ měla pravdu: *Zdaliž jsem neřekla, abys mne nešálil?* Dobře, narodil se mi syn, ale copak jeho ztráta nepotvrzuje mé původní podezření, že z toho stejně nakonec nic nebude? Pořád jde o beznaděj, jen „s prodlouženou dodací lhůtou“. V reakci na tuto výčitku Eliáš nehájí sebe, ani neospravedlňuje Hospodina – a už vůbec nenaznačuje, že by něčím byla vinna žena. Prostě ji se vším vyslechne. Tím dává ženě najevo, že je se svými otázkami a bolestí na správném místě.
- *Eliša jedná* – vysílá *Gechaziho* na co nejrychlejší cestu („nezakecávej se...“) a svěřuje mu svou *hůl* – odznak pravomoci a zároveň „oporu“. *Gechaziho* pokus je neúspěšný, čímž se potvrzuje, že prostředkování skrze učedníka v tomto případě nestačí. Musí jednat sám nositel spásy. Tento vedlejší motiv doporučujeme ve vyprávění dětem vypustit.
- *Matka vyznává* „*Eliši se nespustím.*“ Nejde o pověru, ale vyznání víry. Může-li přijít spása, pak jen skrze tebe (viz jedinečná role Eliáš – heslo Eliáš).
- *Eliša jedná v „izolaci“* beze svědků. Není to scéna pro diváky. Svou modlitbu doprovází gesty, jež zpřítomňují stvořitelenskou moc Hospodinovu – v tomto případě jako moc záchrany.
- „*Vezmi syna svého*“ – vrací ho té, která ho nečekala – dostala – ztratila – a vrací jí ho jako znamení, že očekávání vzbuzené prorokem není vposledu marnost. Žena svou *úklonou* vyjadřuje svou víru a respekt k Eliášovi jako svědku přítomné Boží spásy.
- *Novozákonní inspiraci tímto příběhem* nemusíme s dětmi probírat, ale je dobré o ní vědět: *mládenečka*, který na vlastní kůži zažil vzkříšení, zařazuje do svého vyprávění o rozmnožení chlebů evangelista Jan (J 6,9). Motiv *skryté moci vzkříšení* za zavřenými dveřmi potkáváme v příběhu o vzkříšení dcery Jairovy (Mk 5,22). Interpretaci vzkříšení dítěte jakožto *navrácení syna matce* nalazáme výslovně v příběhu o vzkříšení mládence z Naim (L 7,15n).

23.1.2 Úskalí

- *Rozvitost a žánr příběhu.* Příběh je podán jako legenda, čemuž nasvědčuje bezejmennost jednotlivých aktérů. Jako „pohádka pro dospělé“ chce vzbudit důvěru v překvapivou moc poselství Hospodinova svědka. Nemá tedy cenu snažit se vysvětlit, jak proběhlo to, co se nám jeví jako „zázrak“, *spíš*

je třeba se soustředit na to, jakou odezvu vyvolávají „zázračné motivy“ v životě adresátů, jaká je tedy jejich funkce.

- *Role aktérů příběhu:* Elišova role není role pro nás. Vzkříšení jako moc proti smrti přichází od Boha Izraele a Otce Ježíše Krista. On si volí svědky, skrze něž tato moc přichází do světa. My jsme v pozici těch, kdo tuto moc útěchy a naděje přijímají, kdo o ni prosí, kdo ji mají vyřídit, jimž přijde do života. Účelem vyprávění není naučit se, jak křísit mrtvé, ale otevřít se důvěře, že evangelium Staré i Nové smlouvy nás staví na nohy i tváří v tvář smrti.
- *Úmrtí dítěte* byla poměrně pravděpodobná událost až do doby, než se rozšířily v naší části světa moderní medicínské postupy (pravidelná bezplatná péče, očkování atd.) Ještě např. Přemysl Pitter zůstal naživu jako jediné z osmi dětí. Ve starověku (biblické látky nevyjímaje) navíc dítě nebylo pokládáno za hotového člověka. A za ránu nebyla pokládána samotná smrt dítěte, ale ztráta, kterou to představovalo pro rodiče. V tomto smyslu i těžiště našeho příběhu leží v soustředění na to, jak celou situaci prožívá matka. Na tento hluboký rozdíl v mentalitě je třeba brát trvale ohled. Dětem ho navíc nejde vysvětlit, proto ho zkusíme zpracovat přímo do vyprávění.
- Jak děti reagují na smrt, vysvětluje dobře článek na [JinejSvět.cz](http://jinejsvet.cz).¹
- Vyprávěč nás nechá naslouchat, *co v pokojíku u zesnulého Eliša provádí*. Není to pro čumily ani pro zájemce o nějaké šamanské triky, jak vyhrát nad smrtí. Je to vyprávění pro zasvěcené čtenáře příběhů Bible, kteří si vzpomenu, jak Hospodin vdechl dech života člověku. Eliša tuhle blízkost moci stvořitelké zpřítomňuje jako blízkost záchrany. A toto poselství spásy se stává skutečností v jeho těle, gestech.

23.1.3 Odkazy

Starý zákon: překlad s výkladem: nový překlad Písma svatého. 6, Kniha královské, Druhá Paralipomenon. Praha: Kalich, 1980.

Odkazy na starší přípravy, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangelnet.cz/katecheticke-pripravy/elisa-vzkriseni-mladenecka-dpns>.

1 <http://www.jinejsvet.cz/rodina/deti-a-zarmutek>

23.2.1 Předškoláci (popř. i pro mladší školní věk)

Rozhovor a stručná verze příběhu

Předškolní děti si již smrt uvědomují, ale chápou ji jako přechodný a navratitelný stav (např. představa, že zemřelý člověk spí, odjel na výlet a pod). V souvislosti se smrtí mohou mít různé fantazijní představy. Nejčastěji prožívané pocity jsou strach, smutek, vztek, zmatek, nejistota i vina. V rozhovoru se s dětmi soustředíme na to, kdo je adresátem našich bolestí, nesplněných přání. Nechte jim dostatek prostoru, veďte ho maximálně empaticky a bez toho, že byste odpovědi „známkovali“ jako lepší, správnější či horší apod. Elišu pak v příběhu představíme jako toho, kdo je poslán od Hospodina, aby se mu lidé v takové situaci mohli svěřit. To, co prožívají děti, se pokusme přiblížit na emocích, jež prožívá matka z Šúnemu. Pokud se rozhovor protáhne, nechte rozhodně dětem prostor. Tím, že jste vytvořili prostor důvěry pro téma ztráty a smrti, jste vlastně splnili funkci Eliši, který vyslechl matku a pomohl jí v jejím zoufalství.

Rozhovor

Za kým jdete, když ztratíte oblíbenou hračku?

Může vám pomoci, i když vám ji nedokáže najít či opravit?

Už vám umřel domácí mazlíček? Jak vám bylo? Měli jste za kým jít? Objal vás někdo a utěšil?

A už jste někdo zažili, že umřel někdo, koho jste měli rádi? Jak moc těžké to bylo? Měli jste někoho, s kým o tom mluvit?

Co pro jednu smutnou maminku udělal Eliša

Eliša byl zvláštní člověk. Bylo poznat, že má opravdu rád lidi. Zvláště ty, co se něčím trápili. A když lidem vyprávěl o Pánu Bohu, měli pocit, že je jim Pán Bůh blízký. Jako přítel, který dokáže opravdu pomoci.

Na svých cestách po Izraeli se občas zastavil v jedné rodině. Byli to hodní manželé, a vždycky pozvali Elišu k nim domů. Rádi ho poslouchali. A nejenže tam dostal najíst, ještě mu zřídili světničku, kde si mohl odpočinout.

Eliša viděl, že mají jedno velké trápení, i když o něm nemluvili: neměli děti. Jednou té paní řekl: Pán Bůh vám chce pomoci. Otěhotníš, a budeš mít

miminko. Ale ta paní mu moc nevěřila. Měla strach, že to nebude pravda. A i když by to náhodou pravda byla, měla strach, že to stejně špatně dopadne, že to děťátko ztratí nebo se mu něco stane.

Ale za čas opravdu porodila. Narodil se jí chlapec. Měla z něj velkou radost – už nebudou s mužem sami. Jak ten Eliáš dokáže pomoci!

Chlapec rostl. Už to byl kluk, který sám běhá kolem chalupy. Jednoho dne se vypravil za tatínkem na pole. Byl horký den. Tu ho náhle přepadly veliké bolesti. Naříkal, ach má hlava, bolí, bolí, čím dál víc! Tatínek ho honem poslal s pomocníkem domů. Ale nic to nepomohlo. Maminka ho kojčila, ale bolest byla stále větší, až chlapec zemřel.

Maminka z toho byla úplně vedle. Vůbec nevěděla, co dělat. Měla pocit, že snad praskne, tolik se jí chtělo plakat. A zároveň si vzpomněla na Eliáš: Copak jsem to neříkala, že to nemůže dobře dopadnout? Proč nám chlapce sliboval? Proč nám ho vyprosil!

Ale pak si řekla: s touhle strašnou věcí, s tím smutkem, co se ho nemůžu zbavit, musím za Eliášou. Vypláču se u něj. A taky mu povím, že nám nakonec vůbec nepomohl. Rychle nechala osedlat osla a vydala se na cestu.

Eliša pobýval nedaleko na hoře Karmel. Viděl ji přicházet, ale myslel si, že jen tak vyrazila na návštěvu. Až když přišla, a dala se do pláče, a dlouho naříkala a plakala, poznal, že se stalo něco hrozného.

Maminka na něj volala a rozzlobeně křičela: Copak jsem ti neříkala, že to s tím synem stejně špatně dopadne?! Víš jak mne to bolí? Teď, když jsme ho ztratili, je to ještě daleko horší, než když jsme ho neměli!

Eliša ji poslouchal. Vůbec se nebránil. Neříkal jí, že takhle se o Pánu Bohu a jeho pomoci nemá mluvit. Nechal ji, ať si vylije srdce, ať se vypláče, ať mu poví všechno, co ji trápí a zlobí. A ona mu to také všechno pověděla.

Potom jí Eliáš řekl: Zkusím ti pomoci.

Všeho nechal a doprovodil ji domů. Mrtvý chlapec ležel na posteli v jeho pokojíku. Eliáš se tam zavřel.

Prosil Hospodina: podívej, jak je zoufalá. Zdá se jí, že se v tobě úplně zklamala. A mně, mně už nikdy nebude věřit ani slovo. Vždyť ztratila synka, kterého jsem jí já slíbil. Prosím, prosím Pane Bože, vrať jí synka zpátky – ať mi zas může věřit.

Eliša chlapce dlouze objal. Pak chlapec otevřel oči. Eliáš na nic nečekal a zavolal jeho maminku. Vzal chlapce do náruče a podal jí ho. Přitiskla ho k sobě, živého a zdravého. Pak se uklonila Eliášovi. Hluboce a dlouze. Nic neříkala. Ale Eliáš moc dobře věděl: už mi věří. Jak bylo dobře, že jsem ji

vyslechl. A díky Pánu Bohu za tuhle nečekanou pomoc. Zas mne bude ráda poslouchat. A zas mi bude ráda věřit.

ПОМОЦЬKY Flanelograf – postava plačící a pak klidné ženy, Eliša – postava v plášti.

23.2.2 Mladší školní děti

Buď užijte postup pro předškolní věk (zejména pokud potřebujete sloučit skupinky). Pouze vynechte téma „ztráta hraček“ a soustředte se v rozhovoru jen na ztrátu způsobenou smrtí.

Nebo pro děti využijte materiálu pro starší školní věk, pouze přeskočte ty body, na které by se menším dětem ještě těžko hledaly odpovědi.

23.2.3 Starší školní děti

Budeme příběhem procházet z hlediska ženy. Všimněte si sami momentů, kde se mění její postoj a kde vyjadřuje silné emoce: reakce na zaslíbení syna – porod – náhlá nemoc syna – úmrtí – rozhodnutí vydat se za Elišou – příchod k Elišovi – rozhodnutí držet se Eliši – překvapivé vrácení syna. Vyprávějte příběh sami nebo podle následujícího převyprávění a v příslušném momentu zastavte a požádejte skupinu, aby navrhla, co asi žena v ten který moment prožívala. Odpovědi pište na papír. Během vyprávění (nebo nakonec) se můžete k odpovědem vrátit. Všimněte si, kde se stala změna. S dětmi zkoumejte, kdy byla důvodem ženiných reakcí a změněných emocí situace, jež na ni dolehla, a kdy to bylo prorokovo slovo či čin (popř. obojí).

Eliša, ten zvláštní muž, co mu říkají „Boží člověk“, zavítal do kraje zvaného Šúnem. To jméno znamená Zátíší a nelhalo. Žili tu přátelští a pohostinní lidé. Třeba jako ta žena, co pozvala Elišu na návštěvu. Dobře vycítila, že Eliša je Boží člověk a vřele ho přijala. Pohostila ho a ještě mu nechala přistavět světničku, přepychově vybavenou, aby měl kde odpočinout.

(Co asi prožívá? Co tím dává najevo?)

Eliša si toho považoval. Nechce tu pohostinnost přijmout jen tak. Přivítat takhle Hospodinova svědka nebylo v té době vůbec samozřejmé. Jako muž Boží je od toho, aby ti, kdo ho vstřícně přijmou, potkali také něco z dobrodiní Boha, jemuž slouží. „Čím ti můžu být nápomocen?“ vzkázal

jí. Ale ta žena na nabídku pomoci odpověděla: „Žiju tu spokojeně. Mám dostatek, nepotřebuji víc.“

(Co asi prožívá? Co tím dává najevo?)

Až Eliášův učedník upozornil na jeden velký nedostatek: Nemají děti. Nemají komu předat dědictví tohoto krásného místa, jeho poklidného ducha, odkaz své víry a pohostinnosti. Nemají děti – a tudíž je ohrožuje prázdnota života – k čemu to všechno, pro co žijí?

A tu Eliáša zvěstuje své bezdětné hostitelce: Otěhotníš a porodíš dítětko. Až uplyne devět měsíců, budeš chovat syna. Dostanete dědice tohoto krásného místa.

Ale ta přátelská hostitelka mu nevěřila: Nedělej si ze mě legraci. Nevzbuzuj ve mně klamně naděje. Uvěřím ti, začnu se těšit – a budu nakonec leda pro smích, jak jsem naletěla.

(Co asi prožívá? Co svou odpověď dává najevo?)

Eliša jí tu odpověď nevyčítal. Každopádně, jak jí to ohlásil a slíbil, tak se i stalo. Počala a porodila. Stala se matkou. Dostala synka. Tu možná až příliš poklidnou atmosféru místa zvaného Zátíší narušuje teď dětský křik, výskání a pláč.

(Co asi prožívá?)

Chlapec rostl, začal chodit. Když povyroستl, vypravil se jednoho dne za otcem na pole. Ale tu ho náhle přepadly prudké bolesti, – a jen ho donesli domů matce, zemřel jí v náručí.

(Co asi prožívá? Co tím dává najevo?)

Když v té době někdo zemřel, uspořádali ještě stejný den pohřeb. Svolali plačky, aby smutně naříkaly, příbuzné či sousedy a rozloučili se s ním. Ale ta žena udělala něco úplně jiného. Tělo mrtvého synka odnesla do prorokova pokojíku a položila na jeho lůžko. Manželovi nic neřekla, a co nejrychleji se vypravila za Eliášou.

(Co asi prožívá? Co svým jednáním dává najevo?)

Když dorazila na Karmel, zamířila rovnou k Eliášovi. Jeho učedník ji ostrkoval, ale Eliáša poznal, že ji teď hned musí vyslechnout. Žena se dala do pláče: Copak jsem tě žádala, abys mi dal syna? Copak jsem stála o to, abys ve mně vzbuzoval naděje? Copak mi od začátku nebylo jasné, že si se mnou jako muž Boží jen tak hraješ?

(Co asi prožívá? Co svým jednáním dává najevo?)

Eliša znamená spása. A blízkost spásy také znamená, že si člověk může vylít srdce, plné hořkosti, zoufalství a výčitek. I vůči Pánu Bohu. Eliáša ji

pozorně poslouchal. Nehájil sebe, neospravedlňoval Hospodina. Nechal ji, ať si vyleje srdce.

(Co asi přitom ta žena prožívá?)

Ale potom se ozval jako svědek Hospodinovy naděje a Hospodinova života. Poslal svého učedníka: Vezmi mou hůl, to znamená, že Hospodin je pomocí a oporou – a polož ji na tvář tomu chlapci. Utíkej a s nikým se nezastavuj.

Ale matka se teď už drží jen Eliši: Ne, potřebuji, abys se mnou za mým synem šel ty. Ty jediný můžeš teď pomoci.

(Co asi prožívá? Co svým jednáním dává najevo?)

A Eliša šel. Modlil se za chlapce i za jeho matku. Prosil, aby Hospodin ukázal, že jeho slovo a jeho Duch jsou silnější než smrt, silnější než lidská beznaděj.

Při té modlitbě se dotýkal chlapcova těla: vždyť jméno Eliša znamená spása – a on prosil, aby se Boží spása dotkla tohoto chlapce.

A pak chlapec sedmkrát kýchl – otevřel oči – a jako nové stvoření se posadil na posteli.

Eliša zavolal jeho matku. Když vkročila do místnosti, vložil jí ho do náruče, živého a zdravého: Tady ho máš zpátky!

(Co asi prožívá? Co svým jednáním dává najevo?)

Žena mu padla k nohám, jak kdyby stála v chrámu u oltáře. Pak se hluboce uklonila, vzala si syna a odešla.

(Co asi prožívá? Co svým jednáním dává najevo?)

POMŮCKY Papír, flipchart, fixy.

23.2.4 Přesah

Smrt – reakce rodiny – farář

Víte, jak to v církvi děláváme, když nám někdo blízký zemře? Za kým jdeme kvůli pohřbu? (za farářem a na pohřební službu) Kde se pohřeb koná? Kdo na pohřbu mluví o útěše? O tom, že si máme kde vylít bolavé srdce? O tom, že Boží láska je silnější než smrt?

Hořkost zkušeností nevíry

Vzpomenete si, jak se smála Sára? Učí nás dnešní příběh, že neschopnost důvěry je chyba? Nebo nás učí, že máme své pochybnosti kde sdílet? Má

se mezi věřícími lidmi sdílet jen povzbuzení k víře, nebo také naše otázky a pochybnosti?

Novozákonní paralely

Myslíte, že měl Ježíš příběhy jako je ten dnešní rád? Byly důležité pro evangelisty? Vzpomenete si na nějaké příběhy o vzkříšení dětí? (mládenec z Naim, Jairova dcera, vzkříšení Tabity – Sk 10, vzkříšení mládence v Troadě – Sk 20). Pokud máte čas, najděte je, rozdělte jednotlivcům či po skupinkách, ať je porovnájí s dnešním příběhem z 2Kr – co je tam podobné?

Umírání dětí

Víte, že žijeme v „privilegované“ části světa, kde umírá hodně málo dětí? Víte, v které době klesla tzv. dětská úmrtnost (viz info v *Úskali*)? (Zkuste příležitostně zajít na hřbitov a zjistit, jsou-li tam tzv. „dětské hroby“ – z které doby pocházejí? V kterých zemích děti i dnes umírají na nemoci?)

•••••

23.3 LITURGIE

23.3.1 Písně

Do země se skrývá (EZ 662); *Ježíše se nespustím* (EZ 248);
Studně nepřevážená (EZ 367); *Nezná tu nikdo soužení mé* (SV 217);
Ty víš, jak to bolí (SV 348); *Kdo na kolenou klečí* (SV 148);
Pane Bože, prosíme tě (BTS 32)

23.3.2 Biblický text k zapamatování

Jakože živ je Hospodin, nespustím se tě. (2Kr 4,30) (Text je podobný jako naposledy, ale můžete s dětmi pátrat, kdo to komu říká, kdo se koho nespustí, co to znamená pro víru, v čem je to podobné, v čem jiné.)

23.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat – u Eliši navrhujeme *To já, ó Pane můj, půjdu, když mě posíláš* (SV 331).

Pokud jste vyráběli v minulých hodinách plakát stop, můžete ve tvoření pokračovat – Elišovy příběhy určitým způsobem „kopírují“ příběhy Eliášovy. K plakátu můžete připojit další papíry – buď horizontálně, jako pokračování příběhu, nebo vertikálně, do paralel k Eliášovi.

23.3.4 Okénko do bohoslužeb

Navrhujeme rozvinout jako téma „jméno Eliáš“. Zapojit se mohou malí i velicí:

Už jste slyšeli o muži, který se takto jmenuje? Slyšeli o něm dospělí? Vzpomenou si na nějaký jeho čin?

A víte, co jeho jméno znamená? *Můj Bůh je spása*. Je to nejen jméno, ale i vyznání víry. Bůh, jemuž věříme, je nablízku se svou záchranou a nadějí. Eliáš chodil za lidmi, kteří tu naději neměli, a vyřizoval ji. A dnes ho čeká opravdu těžká lidská bolest.

(Pokud se ukáže, že ani dospělí tuto biblickou postavu moc neznají, můžete před odchodem do NŠ uzavřít: „...a tak vám děti dnes doma poví, co se o té spáse díky Eliášovi dozvěděly.“)

23.3.5 Modlitba

Před modlitbou se zeptejte dětí, zda vědí o někom, komu je do pláče. I když my jsme spokojeni, můžeme přinášet Pánu Bohu bolesti svých kamarádů, příbuzných, spolužáků apod. a prosit o naději i pro ně. Právě takové příběhy nás k tomu inspirují.

Děkujeme, že se u tebe můžeme vyplakat se svými starostmi a bolestmi, Hospodine. Děkujeme, že nás slyšíš, i když ti nevěříme. Děkujeme za Eliášu a za příběhy, které ukážou, jak ti záleží na lidském trápení. Prosíme za děti, které mají trápení. A za maminky nebo tatínky, kteří kvůli utrpení svých dětí pláčou a nemají kam jít. Amen.

TÉMA

Spása jako možnost života uprostřed hladu

CÍL

- Děti prožijí vděčnost za pokrm: patří Hospodinu, zejména v době hladu.
- Děti poznají, že spása má v příběhu Boha Izraele konkrétní podobu vysvobození od hladu.
- Děti hlouběji prožijí, že k realitě tohoto světa patří hlad – a že víra se s touto realitou utkává.

.....
24.1 PRO UČITELE

Biblický text: 2Kr 4,38–41 a 42–44

24.1.1 Výkladové poznámky

- Hladomor rámuje oba dva příběhy. V *elijášovsko-elíšovském cyklu* je to opakovaný motiv (srv. 1Kr 18,2). Jde o „hlad v zemi zaslíbené“, a jestliže zaslíbená země přestává plnit funkci místa dobrého pro život, může to signalizovat zpohanštění Božího lidu (1Kr 16,28nn; 17). Že země zaslíbená má být – a může se stát – místem požehnaného života, dosvědčuje svými divy právě Elíša.
- *Elíša = Můj Bůh je spása* – (čti heslo v úloze 22!) přináší záchranu v době hladu. Nejprve zachraňuje od důsledků smrtelné otravy, potom naopak rozmnožuje chleby. Spása se tu vítězně sráží s okolnostmi, které jinak směřují k neodvratné smrti, k beznaději a nevíře. Podmínky pro život, a to život v hojnosti, obnovuje svědek Hospodinův.

- *Sedící proročtí žáci* (srv. označení židovské školy *ješiva*) naznačují, že příběh má především funkci vyučování. Legendární biblický příběh nechce ohromit pouťovým zázrakem, ale učí naslouchat vyprávění. Tak dostáváme školu života a víry.
- *První historka* situaci hladu umocňuje. Nejenže nejsou suroviny na přípravu pokrmu z domácích plodin, ale krmě, připravená z divokých plodin, hrozí smrtí. Elíša prikazuje uvařit pokrm (označení těžko specifikovat), ale neříká z čeho. Jako by to byla „školní úloha“ pro žáky. Jeden z nich vyjde sbírat na *pole* (viz níže) blíže těžko specifikovatelné rostliny: zeliny, „světélka“. Tam našel něco jiného, než hledal: nějakou popínavku polní a z ní nasbíral její plody („tykve“?). Důležité je, že nakonec *uvařil z něčeho jiného*, než co původně vyšel nasbírat. Z toho, co neznali, v čem se jako prorokovi učedníci nevyznali. A neznat zavání ohrožením. Z toho dal ostatním, aby jedli.
- *Pole představuje v biblických látkách typ nejednoznačného prostoru*. Není to zahrada ani město (bezpečně obyvatelný prostor), ale na druhé straně ani poušť, kde se vůbec nedá přežít. Pole je prostor za hradbami. V dobách míru a úrody je to místo, kde se daří obilí, v době neúrody (či válek) se z něj rychle stane zdivočelá země, hledat zde obživu představuje značně riskantní podnik. Ještě v evangeliu je to místo, kde pospolu roste dobrá i zlá setba. (Mt 13,24nn) V současných fantasy či postapokalyptických žánrech jsou takové prostory nejistoty oblíbeným motivem: kdysi to tu bylo civilizované, ale teď tu číhá neznámé nebezpečí.
- *Stalo se pak, když jedli* (БК) – tady je centrum vyprávění – měli se zachránit před hladem, ale v hrnci je smrt! Z vyprávění není jasné, zda pokrm vyvolal nějaké podezřelé účinky apod. Soustředí se na to, že se setkali s něčím, co je protikladem plodů země zaslíbené, s něčím, co ničí život od základu, zevnitř, skrytě a přece účinně. *Potrava*, kterou se plánovali zachránit před hladem, není k žití, ale ke smrti.
- *Elíša uzdravuje moukou* – mouka ovšem není magickým prostředkem. Spíš představuje závdavek nové úrody. Trocha mouky v ruce proroka jménem „Spása“ zachraňuje celý pokrm. *Ze smrtícího pokrmu činí pokrm pro život* – a umožňuje nasycení mnohých. Jedinečným málem se proměňuje a zachraňuje celek (srv. Mt 13,33).
- *Sdílení s lidmi kolem* – rozšiřuje se okruh adresátů – dar zachráněného života je tu pro všechny okolo. „Uzdravení polévky moukou“ tedy jako div předchází následujícímu rozmnožení chlebů.
- *Co se žáci naučili?* I když oni připraví pokrm z toho, co neznají, jako pokrm smrti, přece se z něj díky Elíšovi může stát pokrm života pro mnohé.

- *Baal-šalíša*: Místo, z jehož jména slyšíš, že tu nectí Hospodina, ale Baale. Ale onen muž jedná podle ustanovení Tóry (Lv 2,14 *Jestliže přineseš Hospodinu přidavnou oběť raných plodů, přineseš klasy pražené na ohni a drcené zrní z nového obilí jako přidavnou oběť svých raných plodů.*)
- *Chléb z prvotin*: Prvotina zastupuje celou úrodu (Dt 26,1-10!). Centrem svátku prvotin je navíc vyznání, že Hospodin, dárce obživy v zaslíbené zemi, je především Bůh exodu z otroctví v Egyptě.
- *Dvacet chlebů* – tj. placek pro jednoho muže, nikoli bochníků. Dále přinesl klasy v plevách, tedy nevymláčený snopek, nevhodný k přípravě jídla.
- *Ječmen* je „atribut“ Izraele uprostřed pohanů. Když se mluví o zaslíbené zemi ve vztahu k pohanům, ječmen tu zastupuje její jedinečnost. (srv. Sd 7,13; Rt 1,22). Na pohany, kteří zjistí, že z životodárnosti zaslíbené země mohou čerpat i oni, přijde ostatně řeč hned v dalších kapitolách, resp. úlohách.
- *Prvotiny* se podle Dt 26 měly přinést knězi do svatyně, ale muž je nese Elíšovi. Do Jeruzaléma je to daleko a v Bétel panuje svévolný severoizraelský kult. I když neobětuje ve svatyni, chová se jako *pravý izraelský obětník*. Svým díkuvzdáním vyznává, kdo je dárce úrody: nikoli Baal, ale Hospodin. A v jeho blízkost smíme doufat v blízkosti muže Božího Elíši.
- *Nasycení* – A tímto chlebem, který „voní“ vyznáním, kdo je Bůh Izraele, teď Elíša přikazuje nasytit lid. Od hladu zachraňuje chléb, na nějž se sklízelo obilí s vírou, že dárce úrody je Hospodin.
- Označením *lid* je míněn „vyvolený lid“, Izrael.
- *Jak mám tady tímhleť podělit 100 mužů?* je reakce učedníka, který nerozumí svému mistru (Mk 6,37). Elíša na to doslova zopakuje původní instrukci. Záleží na *slovu* a na *důvěře* ve slovo, které od Elíši zaznívá, protože je to slovo Hospodinovo:
- *Neboť takto pravil Hospodin: (Budou) jíst – a (ještě) zůstane!* Bude nasycení v době hladu, bude ho dostatek – a ještě zbyde – i pro další generace, posluchačů a čtenářů tohoto příběhu. Hospodinovo „tvořivé slovo“ se stává realitou v ústech prorokových. Na jeho svědectví je potřeba spoléhat, to teď ukazuje cestu dál. Stručný závěr tak interpretuje celou událost jak *znamení věrohodnosti a životadárnosti slova Hospodinova*.
- *Novozákonní autoři* do půdorysu tohoto příběhu zasazují Ježíšovo nasycení zástupů (Mk 6,34-44), kde se tím „slovem“ stává odkaz na ustanovení večere Páně (vzal chléb, lámal a dával ho učedníkům).

- *Kategorie mocných činů*: E. Jonker podává v příručce pro tvořivou katechezi *Aby se slovo dostalo ke slovu* inspirující typologii mocných činů (str. 65–67). Záchrana otráveného smrtícího jídla patří mezi činy *vysvobození z úzkosti*, rozmnožení chlebů stejně jako novozákonní k divům *hojnosti*. Tato souvislost umožňuje první Elišův div chápat podobně jako Ježíšovo utišení bouře: být učedníkem neznamená být ušetřen nouze jako je hlad, ale Eliša okolností vzbuzující hrůzu proměňuje v dary podporující život.

24.1.2 Úskalí

- Hlad je zkušenost, kterou s velkou pravděpodobností děti neudělaly, a pokud ji znají, pouze zprostředkovaně. Zatímco v dnešní době se v naší části světa řeší daleko spíš důsledky přesycenosti, biblické příběhy patří do doby, pro niž bylo sucho – neúroda – hlad poměrně běžným karambolem v přírodním cyklu. Děti ovšem mohou problém hladu potkat zprostředkovaně, v podobě zpravodajství. Reportáže tohoto typu mívají ovšem nádech bulvární senzace a často v nich chybí empatie ke strádání konkrétních lidí. Při přípravě tuto chybějící zkušenost nesmíte podcenit.
- Legendárnost prvního příběhu poměrně úspěšně vzdoruje vysvětlení. Možnosti výkladu podrobně rozebírá J. Heller v *Obtížných oddílech Předních proroků* (str. 337). Ve vyprávění dětem sledujeme spíš základní souvislosti této části kánonu: Eliša nastupuje do služby, aby dokončil nedokončenou Elijášovu očistu Izraele od závislosti na Baalovi. Znovunalézt Hospodina jako „našeho Boha“ pak znamená nalézt ho jako Boha z příběhů a přikázání Tóry, zejména vyprávění exodu. Na vyjítí z Egypta ostatně odkazuje i krédo ze slavnosti prvotin (Dt 26). Proto s tímto motivem pracujeme už při „vysvětlení“, jak se mohlo moukou uzdravit nejedlé jídlo hrozící smrtí.

24.1.3 Odkazy

PRUDKÝ, M. – HELLER, J. *Obtížná místa Předních proroků*.

Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013,
kapitoly Smrt v hrnci a Rozmnožené chleby.

JONKER, E. *Aby se slovo dostalo ke slovu*. Benešov: Eman, 2006, s. 65–67.

24.2 PRO DĚTI

24.2.1 Předškoláci

Soustředíme se na nesamozřejmost nasycení a vděčnost. Popř. můžeme doplnit o motiv přímluvné solidarity.

1. Zazpívejte s dětmi píseň *Pane, slyš náš hlas* (sv 248)

Zpívejte nejlépe za hlasitého doprovodu Orffových nástrojů: Naši vděčnost Pánu Bohu má být přece pořádně slyšet!

2. *Co patří k Boží péči?*

Nachystejte si obrázky různých obvykle používaných věcí každodenního života:

- jídlo (chléb, mléko, jogurty, maso, zelenina – např. podle nějakého reklamního letáku);
- domov (dům, postel, hračky, nábytek...);
- život venku (auto, vlak, kolo, telefon...).

Obrázky připevňte na nástěnku, flanelograf apod. Děti mohou aktivně navrhovat a doplňovat, co ještě přidat.

3. *Co můžeme postrádat?*

Odebírejte různé obrázky a ptejte se, co můžeme z těchto věcí postrádat – a co opravdu potřebujeme „k přežití“. Asi by měla zůstat jen „voda a chléb“. Děkujeme Pánu Bohu, když máme pravidelně alespoň tohle.

*V této chvíli můžete opět zazpívat *Pane slyš náš hlas*. Pokud možno ještě s hlasitějším doprovodem.*

Pokud děti dobře spolupracují, můžete přidat následující body:

4. *Děkujeme jen za sebe, nebo i za druhé?*

Jak to zpíváme v té písni? Jen o sobě, nebo i o druhých? („za to, že máš v péči celý svět i nás.“) Mají všechny děti (všude) na světě pravidelně každý den dostatek chleba a vody, jídla a pití? Které mají i domov, hračky atd.?

*(Můžete si nachystat obrázek strádajícího dítěte – viz *Pomůcky*.) Jsou děti, které strádají hladem.*

5. Pravá vděčnost ví o strádajících a přimlouvá se za ně.

Prorok Elíša uměl lidem krásně vyprávět o Boží pomoci. Jednou nastal veliký hlad. Na polích se neurodilo obilí, nebylo z čeho napéct chleba. Lidé trpěli. Hlad měli i Elíšovi učedníci, kterým vyprávěl o Hospodinu.

Tehdy k Elíšovi přišel muž z jednoho cizího města. Přinesl snopek obilí a pár chlebových placek.

Elíšovi řekl: „U nás už se na poli zase urodilo. Přestala doba hladu. A já jdu za tebou, protože jsi muž Boží. Jdu poděkovat tvému a mému Pánu za tu úrodu, za to, že přestala doba hladovění. Koukej, přinesl jsem snopek obilí a pár chlebových placek jako dar Hospodinu, že se o nás stará.“

Elíša odpověděl: „To je moc dobře, že jsi nezapomněl poděkovat Hospodinu, našemu vysvoboditeli.“

A pak řekl svému služebníkov: „Rozdej ty placky všem hladovým učedníkům!“

Služebník se podivil – takovou trochou mám nasytit sto mužů?

Ale Elíša řekl: „Hospodin se stará o svůj hladový lid! Jen všechny tímhle chlebem podaruj, uvidíš, že ještě zůstane pro další potřebné!“

A tahle pomoc od Hospodina, kterou Elíša slíbil, také přišla. Všichni hladoví se najedli, a ještě zůstalo pro další.

A protože si vážíme Hospodinových darů a jsme za ně vděční, můžeme Pána Boha za všechny ty hladové děti také prosit. Na závěr společně zazpívejte: *Pane Bože, prosíme tě za děti na celém světě* (BTS 32).

ПОМЪЦКЫ Obrázky ilustrující každodenní péči; obrázky nouze (nechte Google hledat obrázky s termínem „starving children“ – nevybírejte z nejdrastičtějších obrázků, potřebujeme upozornit na problém a rozšířit dětem obzory); flipchart, flanelograf, nástěnka; zpěvníky Svítá, Buď tobě sláva; Orffovy nástroje.

24.2.2 Mladší školní děti

S mladšími školními dětmi můžete využít aktivity pro předškolní, s tím, že využijete všech pěti bodů.

Nebo můžete použít aktivitu pro starší školní věk. Převyprávíte příběh, nachystáte si tabulku s postavami a činnostmi (KDO – CO DĚLÁ? – ČEHO DOSÁHL?) Lisťtečky z druhého a třetího sloupce rozstříhejte, a nechte děti, ať je do tabulky doplňují – buď společně, nebo po skupinkách nebo jednotlivě, podle vyspělosti skupiny.

1. Hlad v zemi zaslíbené

V zaslíbené zemi, v Izraeli nastala doba hladu. Nezapršelo, na poli uschlo zaseté obilí, a skoro nic se neurodilo. Nebylo co sklízet, z čeho namlít mouku, nebyla pastva pro dobytek. Lidé i zvířata strádali hladem. Hlad přišel i na Elíšu a jeho učedníky. Nebylo jich málo. Seděli v kruhu kolem Elíši, pohublí, zmátoření. Co se asi mohou naučit, když jim hlavou běhají jen myšlenky na to, kde by se mohli najíst?

2. Uvař polévku

Elíšovi jich bylo líto.

„Víš, co?“ obrátil se na jednoho z učedníků. „Když není chleba, udělej aspoň nějakou polévku.“

Učedník vyrazil na pole. Dřív tu rostlo obilí, radost se podívat. Ale teď? Nebylo co zasít a po poli se plazily všelijaké divné neznámé divoké rostliny. Hledal nějakou zeleninu na polévku, ale nic nenašel.

Po chvíli uviděl, jak se na zídce pne nějaká divná rostlina, nebylo to obilí ani zelenina. Ale vypadalo to, že na ní rostou nějaké plody, které by šlo povařit.

A jak měl hlad, tak nad tím moc nepřemýšlel, natrhal plnou košili těch bobulí, a donesl to ostatním. Nikdo to neznal, ale nikdo se ani nezeptal Elíši, co to je.

Nakrájeli to a hodili do hrnce a vařili, byl toho plný kotel.

3. Pomoc, v hrnci je smrt!

Ale jen se sesedli kolem hrnce a nabrali první lžící, bylo jasné, že to není k jídlu. Někoho začlo ukrutně bolet břicho, a dalšimu se zkrivila pusa tou divnou chutí.

Těšili se, jak zaženou hlad, ale místo toho začli volat: „Elíšo! Učiteli! Otče! Pomoc, v tom hrnci je smrt!“

Elíša přišel, přičichl a trošku ochutnal.

Pokýval hlavou: „To opravdu není k jídlu. Chtěli jste se najíst – a zadělali jste si nejspíš na otravu, co? Co jste do toho hrnce naházeli?“

Někdo donesl pár zbylých bobulí.

Tohle opravdu není jídlo, za které byste mohli děkovat...

Ale víte co? Doneste mi z mé světničky zbyteček mouky. Nechal jsem ji, protože byla zasvěcená Hospodinu. A tím teď posvětime tohle jídlo, co není k životu. Vždyť Hospodin je Bůh života, ne nějaký démon smrti!

4. *A dejte dalším hladovým!*

Elíša nasypal zbytek mouky do kotle s jedovatou polévkou.

„Hospodine, dával jsi svému lidu manu, abys jej sytil na poušti, zachraň nás a dej přežít i tuhle dobu hladu!“ prosil.

Když mouku nasypali, prohlásil: „Teď už to bude jídlo, kterým se s důvěrou můžete nasytit. Koukejte, je ho plný kotel. Nenechávejte si ho jen pro sebe. Zajděte do vesnice a přiveďte další hladové, hlavně děti – ať se všichni najedí a naberou sílu. Ať se všichni zas naučí věřit, že jedině Hospodin zachraňuje.“

A tak se všichni sešli, děkovali Hospodinu za Elíšu i za polévku a najedli se.

5. *Oběť prvotin*

Zanedlouho přišel k Elíšovi muž. Pocházel z nedaleké vesnice, která byla ale zasvěcená pohanskému Baalovi.

„Víš, Elíšo, u nás už se zase na poli urodilo. Všichni říkali, že máme poděkovat Baalovi, to je prý ochránce naší vesnice. Ale já moc dobře vím komu děkovat. Vzal jsem tady snopek obilí a několik chlebových placek z mouky z nové úrody – a nesu to jako poděkování Hospodinu. A protože si myslím, že Hospodin je s námi právě díky tobě, nenesu to do svatyně, ale k tobě. Ty už si s tím budeš vědět rady. Vždyť ve svatyni obětují nějakému zlatému býčkovci, že prý je to Hospodin... Tady máš, děkuji tvému a našemu Pánu za celou úrodu.“

6. *Najíte se a ještě zůstane!*

Elíša z toho měl radost jak z toho nejkrásnějšího překvapení! Všude kolem v Izraeli vyznávají Baale, ale na statku tohoto muže sklízeli obilí s vírou, že dárce úrody je Hospodin. Tenhle chléb nevoní jen slibem, že doba hladu zanedlouho skončí. Tyhle placky voní vyznáním, že Bohem Izraele je Hospodin. Jemu patří dík!

„Pojďte všichni sem,“ zavolal učedníky. „Koukejte na toho muže – přišel poděkovat za úrodu Hospodinu! No není to krása?“

Pak se obrátil na svého služebníka: „Vezmeš těch dvacet placek, svoláš všechny otce i s rodinami a dáš jim najíst. Tady z těch placek, které přinesl tenhle muž!“

„Dvaceti placičkami mám nasytit nějakých sto mužských i s rodinami?“ podivil se služebník. „Vždyť to stačí sotva jednomu...“

Ale Eliša řekl: „Neboj se rozdávat. Tohle je chléb, který nám dává naději – na novou úrodu. A zrovna tak dává naději na obnovu víry uprostřed našeho lidu. Vždyť vám to takhle vzkazuje sám Hospodin: budou jíst, a ještě zůstane pro další potřebné!“

A tak si sedli, Eliša poděkoval za chléb, bral ho a rozdával. A najedli se učedníci, tátové i mámy z vesnice, a hlavně věčně hladové děti.

A jak jedli, jen příkyvovali: Dobře vyřídil Eliša Hospodinovo slovo. Budou jíst, a ještě zůstane pro další potřebné.

POMŮCKY Viz předškolní věk.

24.2.3 Starší školní děti

Práce s tabulkou postav, činností a jejich výsledků

Následující tabulka představuje možnost, jak utřídit činnost postav, všimnout si blíže jejich role v textu a výsledků jejich činnosti. Děti se při práci hlouběji ponoří do motivace jednajících postav i do témat v textu. Více k této metodě najdete v knize Everta Jonkera, *Aby se slovo dostalo ke slovu*, str. 115–116.

Vyplnění tabulky je pouze návrh pro ty, kdo s touto metodou ještě nepracovali.

Pro mladší děti můžete nachystat doplňovačku: na každém řádku vyplnit jedno či dvě pole (vynechat můžete klidně i jméno) – a děti ať doplňují zbylá políčka.

Také ji můžete např. rozstříhat a děti ji mohou skládat jako skládačku.

Pro starší školní věk doporučujeme vyplnit jen první řádek se zadáním a jména v levém sloupci – a děti ať aktivně doplňují. Případně můžete vyplňovat nejprve sloupec „Co dělá“ a teprve v druhém kole (či po dovyprávění příběhu) sloupec „Čeho dosáhl/Co dostal?“

Pracovat můžete buď individuálně (v tom případě tabulku vytisknete na papír A4), nebo společně – v tom případě si ji nachystejte na flipchart apod.

KDO	CO DĚLÁ?	ČEHO DOSÁHL NEBO CO DOSTAL?
ELÍŠA	POSÍLÁ VAŘIT; SYPE MOUKU	ZÁCHRANA JÍDLA
UČEDNÍK	HLEDÁ NA POLI NĚCO NA POLÉVKU	OTRÁVENÉ JÍDLO

UČEDNÍCI	KŘIČÍ „SMRT V HRNCI!“	UZDRAVENÉ JÍDLO
LID	JE POZVÁN	SYTÍ SE ZACHRÁNĚNOU POLÉVKOU
MUŽ Z BAALŠALÍŠE	PŘICHÁZÍ S PRVOTINAMI	
ELÍŠŮV SLUŽEBNÍK	NEVĚŘÍ	JE SVĚDKEM DIVU NASYCENÍ
ELÍŠA	ROZMNOŽUJE PRVOTINY PRO VŠECHNY	NASYTIL NEČEKANÉ MNOŽSTVÍ LIDÍ
HOSPODIN	MLČÍ? JEDNÁ?	(PROJEVILA SE JEHO SPÁSA)

Další varianta katechetického zpracování pro starší školní věk

Biblický text připravte natištěný pro každého účastníka skupiny.

Čtete text po jednotlivých větách. Děti mají k dispozici tři značky:

! – to mne oslovuje

? – tomu nerozumím

↓ – to je divné (to bych nečekal/a)

Po každé větě se zeptejte, zda někdo udělal nějakou značku – kde a proč. Případné vysvětlivky si připravíte podle výše uvedených výkladových poznámek, ale především dejte prostor účastníkům skupiny. Tato metoda je vhodná pro pohyb v textu, který pro děti představuje „neznámý terén“. Při citlivém vedení si ledačos skupina odpoví sama. Více o této tzv. „švédské metodě“ viz *Evert Jonker, Aby se slovo dostalo ke slovu, str. 47.*

POMŮCKY Flipchart, tabulka.

24.2.4 Přesah

Sociální rozměr

Víte, co je to projekt Adopce na dálku? Sbíráte ve vašem sboru peníze na někoho z Afriky či Asie, aby mohl chodit do školy a měl dostatek základních potravin? Víte, že takové dítě může uživit i samotná nedělní škola, když sbírá během roku a o Vánocích se vzdá dárkových balíčků (popř. vyzve při vánoční hře k větší sbírce)?

Projděte si materiály diakoniespolu.cz a s dětmi proberte konkrétní možnosti pomoci v zemích, kde lid trpí hladem.

Je v naší společnosti také někdo ohrožen hladem, popř. rizikovými potravinami?

Víte, co to je potravinová banka a komu se z ní potravinami pomáhá? ¹

Víte, co se děje s potravinami, kterým prochází záruční lhůta?

Bohoslužebný rozměr

Mají mít při bohoslužbách pravidelně místo díky za to, že netrpíme hladem? Víte, kdy máme příležitost děkovat? Komu je určena postní sbírka Diakonie? Patří sbírka (nejen postní) do bohoslužeb? Proč se vybírají peníze (třeba i v neděle)? Proto, že za bohoslužby a nedělku musíme zaplatit? Nebo proto, že chceme projevit svou vděčnost, ochotu pomoci apod.?

•••••

24.3 LITURGIE

24.3.1 Písně

Žalm 81 (Hlasem veselým EZ 81 [můžete přidávat bubínky apod.]);

Zůstaň s námi (SV 401, EZ 622); *Otče náš všemohoucí* (EZ 545B);

Za ty kdo hladem trpí (BTS 44, SV 387, EZ 621);

Pane Bože, prosíme tě (BTS 32); *Truvérská mše, Závěr* (SV 484);

Má duše Boha velebí (SV 176, EZ 627); *Z tvé ruky, Pane můj* (EZ 636)

24.3.2 Biblický text k zapamatování

...jedli a ještě zůstalo podle Hospodinova slova. (2Kr 4,44b)

24.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Eliši navrhujeme *To já, ó Pane můj, půjdu, když mě posíláš* (SV 331).

Pokud jste vyráběli v minulých hodinách plakát stop, můžete ve tvoření pokračovat: Elišovy příběhy určitým způsobem „kopírují“ příběhy Elijášovy.

¹ Viz např. <http://potravinypomahaji.cz/co-jsou-potravinove-banky-a-jak-funguji>

K plakátu můžete připojit další papíry – buď horizontálně, jako pokračování příběhu, nebo vertikálně, do paralel k Elijášovi.

24.3.4 Okénko do bohoslužeb

O dnešní téma se můžeme podělit prostřednictvím otázky *hladu*:

Kdo z nás se pořádně nenajedl 1 den – 2 dny – týden – 14 dní...? Co bylo důvodem? U nás opravdový dlouhý hlad neznáme, ale jsou země, kde hlad lidé zakoušejí. Víte, které to jsou? Víte, kdy u nás naposledy hrozil velký hlad? (Při neúrodě po válce.)

Je dobré na hlad a hladové nezapomínat. Abychom nebrali svou nasycenost jako samozřejmost, na niž máme nárok. A taky, abychom líp rozuměli biblickým příběhům, protože jejich účastníci i vypravěči hlad zakoušeli každou chvíli. A taky zakoušeli, díky komu lze takovou strašnou dobu přežít.

24.3.5 Modlitba

Za nevhodnější považujeme přímlovu „Za ty, kdo hladem trpí, a bídou“. Můžete předzpěvovat či předříkávat jednotlivé prosby a děti se mohou přimlouvat společným „prosíme – zjev svoji slávu“.

Než začnete s modlitbou, můžete připomenout, že sláva spásy se ukazuje v příbězích o Eliášově pomoci strádajícím či Ježíšově sycení zástupů, nebo tehdy, když my ze „syté“ části světa dokážeme účinně pomáhat hladovým a strádajícím.

TÉMA

Boží pomoc přichází i skrze nepatrné a je zde pro každého

CÍL

- Připomenout mladším dětem, že pomoc od Pána Boha a těch, kteří v něj věří, je pro všechny.
- Starší děti si uvědomí, že i maličké a bezvýznamné může pomoci velkým a mocným.
- Nejstarší děti si uvědomí, že Bůh ve světě působí jinak, než by člověk čekal.

.....

25.1 PRO UČITELE

Biblický text: 2Kr 5,1-14 (15-19); 1Kr 19,1-14 (pro starší děti)

25.1.1 Výkladové poznámky*Eliša obecně*

- Jméno znamená „můj Bůh je spása“ – mnohé Eliášovy skutky jsou v souladu s jeho jménem. V NZ použito jméno „Elizeus“.
- Je to Eliášův následovník (dědic). Eliáš jej pomazal na příkaz Hospodinův. Když se Eliši Eliáš ptá, co pro něj ještě může udělat, než bude vzat k Bohu, Eliša odpovídá že „prosí o dvojnásobný díl Eliášova ducha“. Touží jít v jeho šlépějích a snad mít ještě více sil a odvahy od Hospodina ke svému poslání proroka – Eliša např. netoužil zemřít, na rozdíl od Eliáše.
- Jeho působení je spojeno s mnoha zázraky a divy – uzdravení, nasycení, vzkříšení, kovová sekyra, která plave.

- Mnohé Elišovy skutky najdeme i u Ježíše – zastávání se utiskovaných (vdova), kříšení z mrtvých, Boží láska je zde i pro cizince, nasycení stovky mužů dvaceti chleby, stolování s protivníky...
- V příbězích jsou důležití „obyčejní lidé“ ti nejmenší (holčička izraelská, služebníci, malomocní).
- Eliša nepracuje „na svoje triko“, ale koná z moci Hospodinovy, svými skutky ukazuje Izraeli, kdo je pravý Bůh.
- Eliša není tak dramatickou postavou jako Eliáš. Jeho příběhy můžeme číst a vyprávět jako příběhy, v nichž se konkrétně prokazuje, v čem a vůči komu je náš Bůh spása: mozaika drobných příběhů ukazuje, že cesta s Bohem Izraele je cestou požehnanou nejen pro toho, kdo po ní jde, ale i pro mnohé další. A že tato spása překračuje hranice národa, přátelství a nepřátelství, zdraví, původu a národnosti.

K samotnému textu 5. kapitoly

- Naaman syrský byl podle židovské tradice oním lukostřelcem, který zasáhl šípem krále Achaba (1Kr 22,34), a tak zvítězil aramejský král nad izraelským králem Achabem, který sloužil modlám a cizím bohům. „Skrze něj dal Hospodin Aramejcům vítězství“ je psáno z pohledu židů – jde o utvrzení faktu, že prohra a smrt jsou Boží odplatou Achabovi za jeho modloslužbu. Aramejci v Hospodina nevěřili, a proto je pro ně Naaman vysvoboditel až božských rysů. Králův oblíbenec. Cesta k jeho uzdravení vede skrze pokoru před Hospodinem. Žádné bohatství, vysoká pozice, oblíbenost u světských vládců, žádné šarlatánství mu zdraví nepřinese. Jen pokorné uposlechnutí slov „Božího muže“ a podvolení Mojžíšovu zákonu – sedmerá koupel je podle Lv 7 přikázána pro očišťování malomocných. Naaman je uzdraven, dochází ke konverzi – vyznává Hospodina jako jediného Boha a odchází s požehnaním (jdi v pokoji).
- Malomocenství: I ten největší bohatýr není uchráněn nemocí. Nemoc v tehdejší době považována za Boží trest, vyřazující člověka z běžného života a vedoucí k beznaději končící smrtí. Uzdravení je nejen konec nemoci, ale i očištění od špatného a návrat do společnosti.
- Zajaté děvčátko je v misijním slova smyslu hlavní postava příběhu a vzor „dobrého člena Božího lidu“. Nebojí se svědčit o víře svého rodu i v zajetí, ukazuje k Hospodinu jako ke zdroji života. Přestože nemá naději na propuštění, dokáže soucítit i s nepřáteli.

- Eliša nejen uzdravuje, ale nabízí Boží cestu jako řešení nesnadné královny situace. Jako by říkal: „Vlož králi vše do rukou Hospodinových.“
- Služebníci Naamana, stejně jako izraelské děvčátko, mají zásadní význam pro to, aby byl Naaman uzdraven. Cesta k Boží milosti vede skrze ty z posledních.
- Bůh jedná jinak, než by si člověk představoval. Pohanská božstva byla mnohdy svázána s místy, obřady a gesty. Ale Hospodin na tom všem není závislý. Jedná jinak, než bychom čekali (např. *hlas tichý a jemný* – 2Kr 19,11nn).

25.1.2 Úskalí

Zázraky – příběhy Eliši jsou plné zázraků. Ty ovšem mají za cíl ukázat, kdo je jediným Bohem a kdo má moc zachraňovat člověka. Elišovy zázraky svědčí o Boží lásce a moci a mají zvěstný charakter. Naaman na základě zázraku uvěřil.

25.1.3 Odkazy

Starý zákon: překlad s výkladem [6], Knihy královské, Druhá Paralipomenon. Praha: Kalich, 1980.

Odkazy na starší přípravy, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangnet.cz/katecheticke-pripravy/uzdraveni-naamana-syrskeho-dpns>.

•••••

25.2 PRO DĚTI

25.2.1 Předškoláci

Z krabice si předem vyrobte jednoduchou maketu kostela s otevřenými dveřmi a oddělovací střechou. A dostatek malých postaviček (mohou být různé figurky z lega, ale i papírové 2D postavičky, na které lze psát nebo kreslit).

Myslíte si, děti, že jsou lidé, kteří nesmí chodit do kostela? Které bychom tam nepustili? (Je možné, že rovnou řeknou, že nejsou, pak je třeba přicházet s nápady – lidé, co smrdí, nejsou hezky oblečení, lidé, co nemají nohu, jsou slepí, černoši, Romové, uprchlíci, zlí lidé co kradou, někoho bijí, nevěřící v Boha, apod.)

A proč by tam nemohli chodit? V kostele jsou lidé spolu dohromady, ale také jsou tam s Pánem Bohem. Mohou slyšet, co jim říká, mohou se k němu modlit, zpívají. Mohou tam dokonce i najít pomoc. V kostele je to skoro jako tady v nedělní škole. Myslíte si, že bychom sem do nedělní školy někoho nevezali?

Do kostela, stejně jako do nedělní školy, mohou přijít všichni. Slyšet o Pánu Bohu nebo v něj věřit mohou jak lidé hodní, tak ti, co zlobí, zdraví i nemocní, běloši i ostatní. Někteří z nich to nemají v životě lehké. Ve škole nebo ve školce nebo na ulici se jim ostatní smějí nebo je předbíhají, nechťejí si s nimi hrát, nadávají jim a ne vždy jim někdo pomůže. Mezi lidmi, co věří v Pána Boha, který chce, abychom na sebe byli hodní, taková lidé mohou najít pomoc.

(Na zem nebo na stůl dejte maketu kostela a nachystejte si postavičky). Nejprve zadejte dětem úkol, aby papírové postavičky nakreslily jako své rodiče, prarodiče, nebo sebe samé a umístěte je společně do kostela. V kostele jsou jako vždy lidé od nás ze sboru – zde sedí paní Houdková, zde pan Kadlec. Nechybí nám v kostele někdo? Třeba vepředu ten pán v černém? A do toho našeho kostela teď přichází i další lidé. Rozdejte dětem další várku postaviček – lego i papírové. Děti si vymyslí svou postavičku, která má nějakou odlišnost – dotvoří pastelkami, nůžkami, nebo si upraví lego postavičku, tak abyste měli zástup postav s různými specifiky. Máme tady různé postavy lidí a otevřený kostel. Pán Bůh k sobě zve všechny a po nás chce, abychom na ně byli hodní a třeba jim i pomohli. Každý vejďte se svou postavičkou do kostela a řekněte, v čem je postavička jiná, než lidé v kostele a jak jim můžeme pomoci. (Nevidomého přivedeme k lavici, člověka s berlemi přidržíme, na lidi jiných barev pleti se usmějeme a přivítáme v kostele, od neupravených lidí si neodsedneme, apod.)

Náš kostel je teď místem, kde nikomu nezavíráme dveře před nosem a ukazujeme, že Pán Bůh není jen pro někoho. Nemusíme vždycky hodně pomáhat, ale můžeme se jen usmát na ty, na které si ostatní mračí. *(Můžete uspořádat mezi dětmi soutěž o nejhezčí úsměv, nebo si vyzkoušet jak to vypadá, když se někdo mračí a pak usmívá – můžete se třeba vyfotit.)*

POMŮCKY Jednoduchý model kostela, papírové 2D postavy, případně postavičky z lega.

25.2.2 Mladší školní děti

Znáte pohádku o Zlatovlásce? Jiřík, který dostane velký úkol přivést svému pánu Zlatovlásku, by nedokázal úkol splnit, kdyby mu nepomohlo hned několik malinkých a pro nás někdy až otravných zvířat. Víte, která to byla? (*Mravenci, ptáci, ryba, moucha.*) Leckterá skoro nevidíme, nebo je k životu nepotřebujeme, těžko se chytají, některá nás otravují. Až by se zdálo, že jde o skoro zbytečná Boží stvoření, a přitom v Jiříkově příběhu jsou důležitá (lze ve zkratce říci, o čem pohádka je a jak Jiřík pomáhá těmto „maličkým“ a oni pak jemu).

Aktivita: Nachystejte si jakýkoliv obrázek v kruhovém tvaru (nejlépe takový, který děti neznají a nedomyslí si ho). Ten rozdělte jako pizzu na části, podle počtu dětí, každému dejte jeden kousek a jeden si nechte. (Je dobré mít s sebou nůžky, kdyby bylo dětí víc, aby bylo možné je rozstříhat na více kousků, případně dětí méně a každé dítě by pak dostalo dva kousky.) Je důležité, aby všichni měli stejný počet kousků obrázku, včetně vás.

Postupně části obrázku dávejte k sobě, až se vytvoří obraz celý. Zdůrazněte, že každý z dětí a i vy, jste stejně potřební k tomu, aby byl obrázek složen. Vy jako učitel/ka nemáte důležitější kousek, ani starší děti nemají důležitější kousky, nebo rychlejší děti nemají víc, ani ti, co mají samé jedničky, nemají jich víc. I bez jednoho kousku toho nejmladšího by obrázek jso byl celý.

Vidíte děti, že jsou chvíle, kdy není potřeba jen silných, velkých nebo starších, aby se podařilo splnit úkol. Jak Jiřík a jeho drobná zvířátka, tak my tady dohromady se musíme zapojit. Potřebujeme všechny. I ti nejmenší jsou moc důležití.

V Bibli je mnoho příběhů, kde jsou důležití ti, kteří nejsou velcí, nebo nejsilnější, nebo nejoblíbenější. A poslouchat i ty nejmenší se vyplatilo také jednomu vojenskému vůdci, který měl nemoc, na kterou se umíralo.

Ten voják se jmenoval Naaman a byl velice oblíbený u svého krále. Nebyl to Izraelec, ale patřil k vojsku, které Izrael porazilo. Mohli bychom říci, že to byl nejlepší voják nepřátelského vojska. Kvůli své nemoci už nemohl být vojákem a žil doma s manželkou a věděl, že asi brzy umře. I když byl oblíbený u krále, všichni ho znali a uctívali, nic mu nepomohlo od nemoci. Jeho manželka měla na pomoc mladou služku, která byla z Izraele. Jednou ji totiž zajali vojáci té nepřátelské armády a ona musela sloužit právě

u Naamana. Byla smutná, že nemůže být doma v Izraeli u rodičů a že musí pořád pracovat. Služky v cizí zemi musely hodně pracovat, musely poslouchat svého pána a nemohly si dělat, co chtěly. Přesto jí bylo Naamana líto, že je k smrti nemocný. I když žila v cizí zemi, kde nevěřili v Pána Boha, ona na něj nezapomněla.

A jednou řekla manželce Naamana: „U nás v Izraeli, kde věříme v Pána Boha, je člověk – prorok, muž, který je poslán právě naším Pánem Bohem, a ten by uměl vašeho manžela vyléčit.“

A manželka to řekla svému muži. A i když byl velký vojevůdce, silný chlap, tak nakonec si řekl: „Co kdyby ta malá holka měla pravdu“.

Naaman poprosil svého krále, aby napsal dopis izraelskému králi, a vyrazil s velkým množstvím zlata a drahého kamení a krásných šatů do Izraele hledat pomoc, jak mu poradila malá holčička.

Izraelský král, když k němu přišli s dopisem, aby uzdravil Naamana, se nejprve polekal a pak naštvál, že je to jistě nějaká léčka. Uzdravuje přeci Pán Bůh a ne král. Ale Eliša, prorok, o kterém si teď povídáme, to uslyšel a vzkázal králi – vlastně poradil králi, ať Naamana pošle za ním. Král sice není Pán Bůh, aby uzdravoval, ale s Izraelci je Hospodin, který pomáhá. Pomáhá i těm, kteří jsou z cizího vojska a jsou nepřátelé.

Naaman s celou svou družinou služebníků přijel k Elišovi. Myslel si, že zaplatí zlatem a drahým kamením a krásnými šaty, přijde nějaký kouzelník a bude dělat abra-ka-dabra a nemoc zmizí nějakým kouzlem. Ale nic takového se nestalo.

Eliša jen poslal svého posla se vzkazem: „Naamane, umyj se sedmkrát v řece Jordán, co nám tady teče, a budeš zdravý.“

Naaman byl zvyklý, že za vše platí, a hlavně že, když jel tak dlouhou cestu, se budou dít kouzla a zažije nějaký obřad, jak byl zvyklý od pohan-ských bohů.

Naštval se, protože řeku prý u nich doma mají taky a mohl se omýt tam.

Ale jeho služebníci, opět ti poslední, kteří museli poslouchat a sloužit, mu říkali: „Pane, tak přece poslechni, třeba má pravdu, když už jsme tady.“

Naaman podruhé poslechl někoho ze služebnictva. Sedmkrát se omyl v řece Jordán, a když vylezl z vody, byl úplně zdravý. Měl velikou radost a běžel za Elišou, aby mu zaplatil.

Ten mu ale řekl: „Žádné zlato ani drahé kamení nechci. Pán Bůh uzdravuje lidi ne za peníze, ale proto, že je má rád.“

Naaman byl překvapený, protože nikdy nic takového neslyšel. Pochopil, že žádné bůžky a modly nepotřebuje a jsou zbytečné, protože jediný,

kdo je opravdu Bohem, je Hospodin. A tak si na cestu domů vzal hromadu hlíny, aby mohl postavit i ve své zemi malý oltář Pánu Bohu, který má rád každého člověka a umí mu pomoci.

Kdyby ten slavný vojevůdce neposlušal malé děti a služebníky, brzy by umřel. Ale protože si nechal poradit, protože nebyl jen pyšný a sobecký, ale dokázal poslouchat rady i těch nejmenších, našel cestu k Pánu Bohu a radost.

POMŮCKY Kruhový obrázek rozdělený na „trojúhelníky“, nůžky, znalost pohádky o Zlatovlásce (případně obrázky z ní).

25.2.3 Starší školní děti

Už jsme si povídali o několika příbězích proroka Eliši, který – věrný svému jménu – s pomocí Boží pomáhal lidem, kterým se nedařilo. Eliša konal zázraky. Respektive, Bůh konal srze Elišu zázraky.

Znáte nějaké biblické zázraky? Nejen ve Starém zákoně, ale i v Novém. Ježíš konal hodně zázraků. Víte proč? (*Zázraky ve Starém zákoně jsou pro utvrzení, že izraelskému lidu vládne mocný Hospodin, v Novém zákoně je činí Ježíš pro utvrzení, že je Boží Syn.*)

Bůh v našem světě působí. Tak tomu věříme. Nenechává nás osamocené. Pomáhá nám. Ale jak? (*Můžete psát různé odpovědi dětí na flipchart, nebo tabuli.*)

Přečtete si společně z Bible příběh o uzdravení Naamana. Jak a skrze koho působí Bůh v tomto příběhu? (Skrze holčičku, skrze služebníky, skrze Elišu, skrze vodu Jordánu, skrze krále, který napíše dopis.) Boží působení není jen otázkou jedné osoby nebo jedné akce, hlavním činitelem je sice Eliša, ale nebyt ostatních postav, Naaman by se k Elišovi nejprve nedostal, a pak by jej neuposlechl.

Člověk očekává, že Bůh působí jako kouzelník. Možná skrze nějaké úkazy (*přečíst několik veršů z příběhu Eliáše na Chorebu*) nebo jen na určitých místech nebo skrze nějaké hrdiny.

Boží síla je ovšem v maličkostech. V každodennosti. V lidech kolem nás. Bůh zasahuje do života člověka, nejen aby se člověk měl dobře, ale aby poznal, stejně jako Naaman, kdo za tím „mít se dobře“ vězí.

Uzdravení neznamenal pro Naamana jen konec smrtelné nemoci, ale také návrat mezi lidi, možnost opět pracovat. Být s ostatními. Bůh jej neuzdravil jen fyzicky, ale navrátil ho do života.

Když má člověk pocit, že jeho život je na nic, lidé ho nemají rádi, nedaří se mu, Bůh ukazuje cestu, která dává životu smysl. A to může být skrze dobrou radu od někoho nebo se stane nějaká událost, seznámí se s novým kamarádem, začne chodit třeba do nedělníky nebo do nějakého kroužku, který jej baví. Dokonce i my můžeme být těmi, skrze které Bůh pomáhá lidem.

Aktivita: Každý dostanete papír a tužku a zkuste napsat dopis kamarádovi, kterému se v životě nedaří, je smutný, ostatní se s ním nechtějí moc kamarádit a on se nudí doma, co byste mu poradili. (*Dopis může začínat oslovením, končit rozloučením, nemusí být dlouhý – mimochodem, píše dnes děti ještě dopisy?*)

Pracovní list: Na závěr rozdejte dětem pracovní list s bludištěm. Cílem není jen najít cestu k cíli, ale uvědomit si, kudy ta cesta vede či nevede. Na rozcestích (u šípek) s dětmi mluvíte o tom, kam se chtěl vydat Naaman, a jak cesta může být jiná, než bychom si představovali.

POMŮCKY Pracovní list¹, papír a psací potřeby.

25.2.4 Přesah

Tento příběh je třeba vnímat v kontextu Elíšových příběhů jako jeden z aspektů „pro koho je Bůh spása“. Strohost a neobřadnost Božího působení lze vnímat jako blízké naší evangelické tradici, která stojí na Slovu, na Bohu a nepotřebuje košaté obřady. I bez nich Bůh působí ve světě a pro určitý typ lidí to může být oslovující.

Poslední verš (5,19) je požehnáním. Člověk uzdravený, člověk očištěný, člověk nově konvertující k Bohu je vyslán s požehnáním do nového života. Přeneseně lze hledat paralely ve křtu.

1 <http://katecheze.evangelnet.cz/pracovni-listy/22-uzdraveni-namana-syrského>

••••••••••••••••••••

25.3 LITURGIE

25.3.1 Písně

Svíta nověj den (sv 316); *Kdo na kolenou klečí* (sv 148);
Někdo mě vede za ruku (BTS 22, EZ 176, sv 210); *Chvalozpěv* (sv 215)

25.3.2 Biblický text k zapamatování

Jdi v pokoji. (2Kr 5,19b)

25.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Elíši navrhuje *To já, ó Pane můj, půjdu, když mě posíláš* (sv 331).

25.3.4 Okénko do bohoslužeb

Děti, když se rozhlédnete zde v kostele, kdo si myslíte, že je pro náš sbor, nebo teď tady, nejdůležitější? (*Asi odpoví, že farář, ale z toho lze dobře vybruslit – když farář chybí, tak bohoslužby se přece neruší.*)

Můžeme klidně hlasovat i s dospěláky. Kdo si myslí, že nejdůležitější je farář? Kdo že varhaník? Kdo že kostelník? Kdo že pan „Novák“, který počítá sbírku a hlídá, aby se neztratila... (*postavy si vymyslete dle reálií vašeho sboru.*)

Pokud někoho vyberete, ptejte se, jak by to vypadalo, kdyby byl kostel plný těch, pro které bylo nejvíce rukou. Pokud se hlasuje těžko nebo lidé ani děti nechtějí nebo je to nerozhodně, pak také dobře.

Nejde vybrat, kdo je nejdůležitější, protože je potřeba každého z nás. Jak faráře, který je nejvíc vidět a slyšet, tak i paní Novákové, kterou sice moc nevidíme, ale bez jejích buchet bychom si neuměli představit sborový den. Je důležitý jak kostelník, tak i učitelka nedělní školy. Nemusí být člověk největší, aby byl důležitý. Nemusí být člověk stejný jako ostatní, aby ho měl Pán Bůh rád a měl z něj radost.

25.3.5 Modlitba

Pane Bože, děkujeme ti, že zde v nedělce může být každý, kdo chce přijít. Děkujeme ti za kamarády, kteří nám pomohou, když si nevíme rady. Děkujeme ti, že jsi s námi v životě a prosíme za dobré nápady, kterými můžeme pomáhat druhým. Amen.

TÉMA

Hospodin otevírá oči pro dobrá řešení životních událostí, strachů a rozhodování.

CÍL

- Mladší děti zjistí, že nechat si pomoci a pomáhat je normální.
- Starší děti pochopí, že vítězit se dá nad nepřáteli i bez boje. To je cesta, kterou nám radí Bůh.
- Nejstarší děti si zkusí, jaké je to nevědět kudy dál a kde najít východiska.

.....

26.1 PRO UČITELE

Biblický text: 2Kr 6,8–23

26.1.1 Výkladové poznámky

Jde o další ze samostatných „výjevů“ z Elišova života. Tentokrát je „Bůh spása“ jak Elišovi samému, tak i aramejskému vojsku a nakonec i králi a celému Izraeli. Všechny strany mohou být zachráněny, když se nenechají vést lidskými emocemi (pomsta, snaha dokázat si sílu a vítězství, trest)

Slepota v příběhu není faktickým konstatováním ztráty jednoho ze smyslů, ale jedná se o přenesený výraz. Jde o určitou zaslepenost, kdy nejsme schopni vidět věci tak, jak jsou. Nejsme schopni vyhodnotit skutečnost. V touze něčeho dosáhnout „pro oči nevidíme“. Boží zásah neznamená nemoc, ale zmatení. Trochu jako při stavbě babylonské věže. Lidé nejsou schopni vlastními silami dosáhnout cíle a nechají se (s)vést špatným směrem.

Stejně zaslepenosti mohl propadnout i izraelský král, kdy v představě, že má protivníka jako na dlani, touží po jeho porážce. Nedává ovšem na svůj

úsudek a touhy, ale ptá se Hospodina, jak postupovat. Porážka nepřítele nevedla skrze násilí a zmar, ale cestou nečekaného překvapení. Místo smrti přišlo nasycení. Kontrast mezi tím, co by udělal člověk a kam nás vede Bůh. Ptát se proroka je stejné jako dnes ptát se po Boží vůli. Zaslepenost ukazuje marnost lidského konání, pokud je v rozporu s Boží cestou.

Hospodin také „otevřít zaslepené oči“. Sluha pro strach neviděl východisko z nečekané situace, kdy byl jejich dům obležen. Eliša v modlitbě prosí o otevření jeho očí, aby uviděl, že při nich je Bůh.

Stolování obecně platilo za akt vstřícnosti. Pozvat někoho k jídlu, nasytit, bylo projevem úcty a neodmítalo se. Ti, kdo spolu stolovali, byli (minimálně v danou chvíli) vázáni mírem. Stolování bylo pod božskou ochranou (Starý zákon, překlad s výkladem, str. 217).

Perspektiva vyprávění: Stejně jako v předchozím příběhu o Námánovi začíná i tento příběh mimo Izrael, u Aramejců. Mezi nimi, jako pohanskými sousedy, přichází řeč na to, že „je prorok v Izraeli“ – a mají poznat, co je to ten Hospodinův prorok vlastně zač. Jejich slepota souvisí i s tím, že nejsou ochotni rozpoznat a respektovat jedinečnost Hospodina a jeho prorockého svědka. Přesto na darech této jedinečnosti – milosrdenství, ochraně, smíření a pohostinnosti – smějí mít nakonec podíl.

26.1.2 Úskalí

- I tento příběh je plný tajuplných zázraků (jak může Eliša vědět, kde bude cizí vojsko, sluha vidící ohnivé vozy, slepota a zavedení do Samaří...). Lze jej dětem podat jako určité podobenství, které ukazuje rozpor mezi tím, co mnohdy chce člověk a co Bůh. Dotazování se Boha na životní cestu může přinášet i „záhadné“ odpovědi tam, kde bychom je nečekali.
- Děti mohou mít zkušenost, že dobro se ne vždy vyplácí. Pozvat nepřítele (toho, kdo mě moc nemá rád) na návštěvu, nebo se s ním rozdělit o svačinu nevede v životě vždy k tomu, že nás dotyčný začne mít rád či nám nebude ubližovat. Zde je možné situaci vysvětlit, že ne každý rozumí, jaká je dobrá cesta. Ne každý má „hned otevřené oči“.

praští, nebo mu to vrátí. Ale to není dobře. To přinese jen další odplácení a bití a dostaneme se do takového bludiště, ze kterého je těžké se dostat ven.

Pán Bůh lidem umí poradit, když se lidé do takového bludiště nechtějí dostat nebo v něm už bloudí. Radí nám, abychom si neodpláceli a byli na sebe hodní. Abychom udělali třeba něco, co toho druhého překvapí. Třeba se s ním o naši hru rozdělit. Můžeme si jít stavět na jiné místo, nebo mu můžeme říct, že náš štve, ale že mu to oplácet nebudeme. To jsou věci, které by nám poradil Pán Bůh. Ten chce, abychom si pomáhali a byli na sebe hodní. Nechce, abychom se bili a nadávali si. Když si od něj necháme poradit, nebudeme se zamotávat v tom bludišti, ale najdeme cestu ven. Pán Bůh nám vždycky radí dobře. A když jsou lidé hodní, tak jsou na ně druzí často také hodní.

ПОМОЩЬ Lana či provázek (pro venkovní variantu), obrázek bludiště (pro vnitřní variantu), šátky nebo šály na zavázání očí.

26.2.2 Mladší školní děti

Byli jste už někdy na táboře? A hráli jste noční hru? Povím vám krátký příběh o Honzovi.

Honza byl jednou na táboře a moc se mu tam líbilo. Ve své chatičce měl všechno srovnané, věděl, kde má boty i oblečení, kde má baterku, a myslel si, že ho nic nemůže překvapit. Jednou, když už spal, přišli vedoucí a vzbudili Honzu a ostatní kluky v chatce a řekli jim, že musí co nejrychleji vyskočit ze spacáku, obléknout se, vzít si baterku a dobré boty a vyběhnout před chatku. Honza se sice na noční hru hodně těšil, ale taky se moc bál. Byla tma, vedoucí křičeli a on chudák seděl na posteli, a jak měl veliký strach a byl rozespálý, tak nemohl najít ani boty, ani baterku. Vše, co měl nachystané, tak v tom strachu jako by neviděl. Nakonec mu přišel pomoci jeden vedoucí, který mu posvítíl, pomohl obout a Honza mohl vyrazit ven za ostatními.

V příbězích proroka Eliáši (slovo prorok lze vyložit i jako „vidoucí“) se objevuje vyprávění, skoro až taková legenda, ve které si lidé mysleli, že všechno mají ve svých rukou, že vědí, co dělat, vědí, jak věci vyřešit, ale nakonec jim bylo potřeba pomoci.

Eliáša pomáhal svému králi v Izraeli. Král se skrze něj ptal Pána Boha, co je dobře a co není. Co by měl udělat, nebo zda je jeho nápad dobrý. A Pán Bůh mu skrze Eliášu pomáhal také v boji s nepřáteli. Pán Bůh nechce, aby

se bojovalo a lidé se zabíjeli, a tak vždycky Eliša věděl, kde je nepřátelské vojsko a kde je nebezpečí. I když král nepřátelského vojska měl pocit, že vše má nachystané, Eliša mu díky Pánu Bohu vždycky překazil zlé plány. Izraelci tak byli neporazitelní. Vyhrávali ne silou, ale moudrostí proroka a díky radám od Pána Boha.

Král nepřátelského vojska se rozhodl, že Elišu zajme. Všechno dobře vymyslel a poslal hodně vojáků, kteří měli Elišu přivést králi. Bylo jich opravdu hodně. Až to strach nahánělo. Možná znáte pořekadlo, že strach má velké oči. A Elišův pomocník, když uviděl, kolik vojáků obléhá jejich dům, dostal strach. Úplně zapomněl, že je s nimi Pán Bůh a nevěděl co dělat. Jako ten Honzík v příběhu, když měl strach. A Eliša se mu nesmál, ale pomohl mu od strachu. Prosil Pána Boha, aby se jeho kamarád nebál a vzpomněl si, že jsou pod ochranou Boží. Vědět, že jsme pod Boží ochranou, nás může uklidnit. Něco jako, když vám rodiče řeknou: nebojte se, jsme tady s tebou. Taky se přestanete bát. Nebo se aspoň bojíte méně. Elišův kamarád, když slyšel, že je Pán Bůh s nimi, se také přestal bát.

Eliša se modlil k Pánu Bohu, aby mu pomohl, aby ho zachránil. Bez boje, bez toho, aby někdo umřel. A tak Pán Bůh tak trochu zmátl všechny ty vojáky. Ti si mysleli, že už mají Elišu skoro v hrsti. Přitom jako kdyby byli slepí, motali se kolem domu a Elišu nepoznali. Ten jim poradil, kudy se mají vydat. Hloupí, slepí vojáci, kteří se chtěli prát, se vydali za nepoznaným Elišou, který je odvedl do jiného města. Do Samaří, kde bydlel izraelský, tedy pro vojáky nepřátelský, král.

Až tam vojáci pochopili, že se nechali zlákat na špatnou cestu a že je Eliša opět porazil. A přitom u toho nebyl nikdo zraněný, ani nikdo neumřel. Eliša byl zachráněn a všichni vojáci přežili. Byli ale vlastně v pasti. Král je mohl všechny pobít nebo zajmout. Taky ho to napadlo. Ale věděl, že ne každý jeho nápad je dobrý, a tak se zeptal Eliši, co si o tom myslí a co by jim poradil Pán Bůh.

„Elišo, co kdybych je všechny zajmul a pobil, to bych pak vyhrál?“

Eliša mu dopověděl: „Ale ne, králi. Když je pobiješ, tak umřou a to Pán Bůh nechce. A navíc, když je pobiješ, tak za nimi přijdou jiní vojáci, kteří je budou chtít pomstít, a válka bude pokračovat. Uděláme něco, co by nikdo nečekal a co všechny překvapí. Dáme těm vojákům najíst a napít, ukážeme jim, že pomsta není dobrá, a pošleme je domů“.

To opravdu nikdo nečekal. Zajatci byli překvapení, ale byli rádi. Když se najedli, odešli a už se nevrátili. Na radu Eliši opět král vyhrál, aniž by kdokoliv umřel.

Aktivita: Na principu pracovního listu můžete vytvořit přehled toho, co způsobuje u lidí strach a může přinést násilí, a co naopak lidi uklidňuje, co přináší mír a smíření.

Celý příběh lze také zahrát jako divadlo – můžete jej na konci nedělní školy přehrát rodičům, nebo během posezení u kávy a čaje.

POMŮCKY Modifikovaný pracovní list¹, kulisy k hraní divadla.

26.2.3 Starší školní děti

Aktivita: Mějte nachystané v dostatečném množství kopií dvě různé mapy města, kde jsou jasně zřetelné ulice. (Stačí z internetu, ideálně města, která děti neznají.) Na obou mapách vyznačte výchozí bod a na jedné z nich i cílový bod. Rozdělte děti do dvojic a posaďte je ve dvojici k sobě zády.

Každému z dvojice dejte do ruky jednu z map, tak aby každý měl jinou. Ten, který má vyznačené oba body, radí tomu druhému, jak se z výchozího bodu dostat do cílového. Účelem hry je pocítit, jaké to je, když se zdá, že obě strany mají pravdu a přitom rady jednoho se zcela mýjí s realitou druhého.

Člověk se v životě dostává do slepé uličky. Myslí si, že má vše pod kontrolou, a najednou konec a neví jak dál. Může mít strach, který má velké oči, které nevidí cestu ven.

Jak může reagovat člověk, který je „zahnán do kouta“? (*Být agresivní, utéct od problému, strachy zkoprnět a nedělat nic.*) Někdy hledá pomoc, kde se dá. Ale pokud pomocník nezná jeho situaci, může se řešení míjet s realitou – jako na té mapě.

V příbězích Eliši se objevuje vyprávění, kdy je mnoho aktérů zahráno do slepé uličky.

Rozdejte dětem na papírcích (A5) obrázek značky „slepá ulice“. Přečtěte si nejprve společně biblický text jednou pro pochopení obsahu. Při druhém čtení zadejte dětem, aby vždy, když budou mít pocit, že je někdo v příběhu v slepé uličce, zvednou obrázek značky nad hlavu. (Je tam asyrský král, Elišův mládenec, Eliša sám, aramejské vojsko a svým způsobem i izraelský král, který se chce mstít.)

Diskutujte pak s dětmi, co je všem „ve slepé uličce“ společné a co je z té uličky vyvedlo. Jaký je společný jmenovatel všech řešení. Bůh nám mnohdy

1 <http://katecheze.evangelnet.cz/pracovni-listy/23-premozeni-syrskych>

nenabízí praktická řešení, ale dodává nám vnitřní klid, který nám pomáhá situace řešit a nacházet cestu ven. Boží vedení je mnohdy odlišné od prvních ukvapených lidských nápadů.

Vytvořte si tabulku se dvěma sloupci. První sloupec nahoře označte značkou „slepá ulice“ a druhý „příkázaný směr jízdy“. Dejte dětem za úkol, aby do levého sloupce psali, která řešení vedou do slepé uličky, a do pravého, která vedou správným směrem. Pro ulehčení můžete i navrhnout určité situace ze života dětí: témata jako odplácení, (ne)sobeckost, podání ruky, smíření, vynucování vlastního názoru apod. Jde o variaci na pracovní list (viz Mladší školní děti).

POMŮCKY Dva plány různých měst, značka „Slepá ulice“, pracovní list se dvěma sloupci.

26.2.4 Přesah

- Otázka „jak Bůh působí v mém životě a otevírá naše oči“ přináší velké nejasnosti, neboť na ni nelze jednoduše odpovědět. Jde o individuální přijímání skutečností skrze Ducha svatého. Tedy pokud se chystáte se staršími dětmi hledat odpověď, je dobré se podívat do starších přípravek zabývajících se Duchem svatým. Věříme, že dnes Bůh působí právě skrze Ducha svatého, který dokáže „otevírat oči“ a vyvádět ze slepých uliček.
- Se staršími dětmi si můžete zahrát hru deskovou Fantom staré Prahy, kde jde o utíkání a chytání Fantoma, kterého se snaží protihráči zahnat do slepé uličky.

••••••••••••••••••••

26.3 LITURGIE

26.3.1 Písňe

Mír na zemi daruj nám (SV 184, EZ 702); Posila na cestu (SV 135); Úterý končí středou (SV 31); Nové přikázání (SV 364, BTS 88); Někdo mě vede za ruku (SV 210, EZ 156, BTS 22); Někdo hodil kámen (SV 306)

26.3.2 Biblický text k zapamatování

Hospodine, otevři mu oči, prosím, aby viděl. (2Kr 6,17)

26.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Elíši navrhuje *To já, ó Pane můj, půjdu, když mě posíláš (SV 331)*.

26.3.4 Okénko do bohoslužeb

Když zavřete oči, bojíte se? A bojíte se ve tmě? Už jste někdy někam šli tmou? Dokázali byste obejít se zavřenýma očima stůl Páně? Zkuste to. To docela jde. Šikovně.

Zatím jste v tom sami. Mnohem lépe se ve tmě nebo se zavřenýma očima jde, když vás někdo vede. Když vám někdo říká, kudy máte jít. Cestu do nedělky všichni znáte, ale zkuste teď zavřít oči, nebo kdo máte nějakou šálu a šátek, si je zavažte, chytněte se za ruce a věřím, že vám někdo pomůže se do nedělní školy dostat. Šťastnou cestu.

26.3.5 Modlitba

Pane Bože, děkujeme ti, že jsi s námi. Že nás vedeš za ruku, když bloudíme. Děkujeme, že máme kamarády a rodiče, kteří nám umí poradit dobrým nápadem, ve chvíli, kdy bychom se chtěli prát nebo být na někoho zlí. Amen.

TÉMA

Strach a hněv člověku brání přát druhým milost

CÍL

- Děti uslyší příběh o tom, že Pán Bůh nedává člověku snadné úkoly a že člověk by se jich leckdy rád zřekl.
- Děti se dozvědí, že Pán Bůh se chce nad člověkem raději smilovat než jej trestat.
- Děti tak mohou vědět, že Bůh miluje každého, kdo lituje svých zlých skutků bez ohledu na to, jestli patří do církve či nikoliv.

.....
27.1 PRO UČITELE

Biblický text: kniha Jonáš

Kniha Jonáš je pátou knihou v řadě tzv. „Malých proroků“, nezachycuje však prorocké výroky, ale autor si vybral jako literární styl novelu. Text pochází z 5. století př. Kr., z doby, kdy Ninive již bylo zničeno (612 př. Kr.). Jde o téměř legendární vyprávění (Jonáš trávící tři dny v útrokách ryby, rostlina vzrostlá přes noc, izraelský prorok v asyrském městě, kterého poslechnou všichni od krále po dobytek).

27.1.1 Výkladové poznámky*1. kapitola*

1,1: Prorok Jonáš – syn Amítajův z Gat-chéferu (2Kr 14,25), působil za vlády Jarobeáma II. (8. st. př. Kr). Někteří autoři se domnívají, že byl prominentním žákem Elišovým (Klaas A.D.Smelik, Jewish Encyclopedia), který pomazal Jehúa za krále (2Kr 9). Jméno Jonáš znamená „Holubice“.

O „znamení proroka Jonáše“ mluví Ježíš, který přirovnává tři dny v útro-
bách ryby ke třem dnům, které Syn člověka stráví v hrobě (Mt 12,38–42)
a dává svým posluchačům za příklad pokání Ninivských po Jonášově výzvě
(L 11, 29–32).

1,2: Ninive bylo asyrské hlavní město na východním břehu řeky Tigris,
podle biblické tradice jej vystavěl Nimrod (Gn 10,11). Výnos o pádu Ninive
slyšíme z úst proroka Nahuma (1,1; 2,2), který působil v době, kdy Ninive
bylo vyvráceno (612 př.Kr). Asyřané byli pověstně krutí válečníci, kteří
napichovali své nepřátele na kůly.

1,3: Taršiš – město ve Španělsku, tehdy nejzazší místo světa (Jonáš utí-
ká, jak to jde nejdál). Jaffa, Joppe – přístavní město v Izraeli. Jonáš platí
za cestu – některé komentáře (Midrashim on Jonah) mají za to, že Jonáš
zaplatil celou loď, aby mohl vyplout co nejdřív.

1,9: Jonášovo vyznání Hospodina jako stvořitele a Pána pevniny i moře,
které bylo v představách Izraelců napořád místem absolutního chaosu
a nejvyššího ohrožení.

1,16: Lodníci obětují Hospodinu a zavazují se sliby – Jonáš obrací druhé
k Bohu, ať chce nebo ne.

2. kapitola

2,1: Veliká ryba; nejde o kytovce, ale o dopravní prostředek, který je nutný,
aby se Jonáš nějak dostal z moře na pevninu. Zároveň je to prostor „v hlu-
bině“, kde Jonáš zažívá své obrácení a na sobě zakouší záchranu shůry.

2,3–10: Jonášova modlitba je žalmem (srv. Ž 120,1; Ž 130; Ž 42,8; Ž 31,23).

2,11: Po třech dnech a nocích je prorok vyvržen na pevnině; symbolické
číslo tři jako doba naplnění.

3. kapitola

3,1: Jonáš je osloven Hospodinem znovu stejnými slovy.

3,3: Veliké město, pro Jonáše nepřátelské, kterým se muselo procházet
tři dny z jednoho konce na druhý. I Jonášova cesta v ohrožujícím moři
trvala stejně dlouho.

3,4: Čtyřicet dní je opět symbolické číslo, zde spojené s dobou, kterou
měli Ninivští na projevení lítosti; na jiných biblických místech je 40 let
spojených s přechodem od otroctví ke svobodě (Izrael putující z Egypta do
zaslíbené země), nebo s přípravou na nový úkol (Ježíš 40 dní na poušti).

3,10: Bůh lituje svého záměru, nezůstává tvrdě spravedlivý, odpouští
bez dalších podmínek.

4. kapitola

4,1–2: Jonáš je šíleně naštvaný, což úplně neodpovídá pokornému vyznění jeho modlitby, když byl v úzkých on. Stalo se, co původně předpokládal a čeho nechtěl být svědkem: Asyřané projevili lítost a Hospodin upustil od svého záměru je potrestat (jejich zvěrstva tak zůstala bez odplaty).

4,4: Hospodin odpovídá otázkou na Jonášův hněv, jako by ho obracel k minulé zkušenosti – i Jonáš si myslel, že je zapuzen a Bůh ho už nechce vidět, a přece mu byla dána milost.

4,5–8: Hospodin v rychlém sledu pak nastrojil skočec (keřovitá rostlina až dva metry vysoká s velkými „sedmiprstými“ listy), červa a žhavý vítr. Zklamání a umdlený Jonáš chce zemřít.

4,9: Hospodin se znovu ptá na Jonášův hněv. Hněv může být výrazem touhy po změně. Hněváme-li se, máme spoustu energie, kterou často chceme použít k tomu, aby se něco změnilo. Bůh také nekárá Jonáše za to, že se hněvá (tomu člověk zabráňuje těžko), ale ptá se, o čí změnu tu má jít. Má se snad změnit Hospodin ve svém milosrdenství?

27.1.2 Úskalí

Mechanické zjednodušení příběhu: Jonáš dostane úkol, neposlechne Hospodina a uteče, Hospodin na něj sešle bouři a nechá ho spolknout velrybou. Načež se Jonáš polepší, poslušně jde do Ninive a Ninivští se díky němu obrátí a příběh dobře skončí.

Příběh je daleko subtilnější. Boha nelze zachytit smysly, Jonáš ho stěží slyšel akusticky „na vlastní uši“. Slovo se k němu „stalo“, bylo to dění, proces, kdy Jonášovi svitlo, co je jeho posláním. A strach, který ho hnal na druhý konec světa, je pochopitelný. Kdo by dnes chtěl radikální islamisty v Mosulu (nedaleko Ninive) jít volat k pokání za zvěrstva, kterých se dopouštějí?!

Zkuste trochu odlehčit věky zažitou velrybu a udělat z ní třeba ponorku (viz Jonáš od Klaase Smelika).

Nevykreslujte Boha jednostranně jen jako milosrdného nebo jen jako přísně spravedlivého. Svět drží pohromadě díky tajemné Boží alchymii, která pro nás nevyzpytatelně určuje poměr obojího.

27.1.3 Odkazy

SMELIK, K. A. D. *Jonáš*. Praha, Kalich, 2007.

Odkazy na starší přípravky, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangnet.cz/katechetické-přípravy/jonasuv-utek-a-navrat-dpns>.

•••••

27.2 PRO DĚTI

27.2.1 Předškoláci

Ninivští dělají zlé věci. Jsou velmi krutí. Ani jim to nepřijde!

Pánu Bohu je to líto. Chce poslat proroka Jonáše, aby jim vyřídil, že to, co dělají, je zlé.

Jonáš se bojí do Ninive jít. Utíká pryč. Nasedne na loď a chce odplout hodně daleko.

Ale Hospodin ho potřebuje.

Rozbouří moře. Námořníci na lodi mají strach. „Tohle nepřežijeme! Co máme dělat?“

Jonáš jim radí: „Hodte mě do moře!“

Námořníci nechtějí. Je jim ho líto. Ale pak ho poslechli a moře se utišilo.

Hospodin Jonáše zachrání zvláštním způsobem. Pošle rybu, která Jonáše spolkně. Jonáš má strach.

Modlí se k Bohu. „Hospodine, jsem v hloubce moře! Chtěl bych zase vidět slunce!“

Hospodin s Jonášem počítá. Má ho rád. V rybím břiše ho bezpečně dostane až na břeh.

„Jonáši, jdi do Ninive,“ říká mu Pán Bůh znova.

A Jonáš jde. Volá: „Ninivané, to, co děláte, je zlé! Pánu Bohu se to nelíbí! Přestaňte!“

Lidem v tom velkém městě Ninive je opravdu líto, že dělali zlé věci, že si ubližovali. Prosí, aby jim Pán Bůh odpustil. Hospodin se smiluje. Rozhodne se, že je nepotrestá.

Jonáš si ale myslí, že si trest zaslouží.

Co si myslíte vy?

POMŮCKY Obrázky, biblické postavičky.

27.2.2 Mladší školní děti

V Bibli se píše o jednom velkém městě, které se jmenovalo Ninive. Trvalo tři dny, než je člověk přešel z jednoho konce na druhý. Ninive bylo hlavní město velké a mocné asyrské říše. Asyřané byli stateční a také velmi krutí válečníci. Se svými nepřáteli neměli slitování a docela si užívali, že se jich všichni báli.

V Izraeli žil prorok, muž Boží, který se jmenoval Jonáš.

O Asyřanech slyšel. Běhal mu mráz po zádech, když slyšel, jak napichují nepřátele na kůly.

Jonáše by nikdy nenapadlo, co se stane.

Jednoho dne ho napadla neodbytná myšlenka.

„Jonáši, jdi do Ninive, toho velkého města a řekni všem, kdo tam žijí: Víte vůbec, jaké zlo pácháte? Vaše zlo volá do nebe! Hospodin všechno vidí!“

Ale pak si řekl: „To by byl pěkný nesmysl jít k těmhle kruťákům a připomínat jim jejich zlé skutky! To by mě také mohlo stát život. Anebo co hůř – mohlo by se dokonce stát, že budou svých zlých činů litovat. Hospodin by jim pak odpustil a to si nezaslouží ani omylem. Jsou to zlosyni, kteří si nezaslouží smilování. Spravedlivý trest na ně! Jak by k tomu přišly všechny jejich nevinné oběti, kdyby zůstali bez trestu?“

Jonáše však myšlenka, aby šel do Ninive, pronásledovala stále víc.

„Jonáši, jdi,“ říkal hlas v jeho srdci.

Jonáš už věděl, že k němu mluví Hospodin. Přece jen už byl jeho prokem nějakou chvíli.

Jonáš se nakonec sebral a šel. Jenže přesně opačným směrem! Došel do Jaffy, do přístavu, a rozhodl se, že se odplaví co nejdál. Tak daleko, aby hlas Hospodinův neslyšel.

„Jeden lístek do Taršíše,“ objednal si lístek. „Ne, kdepak zpáteční, jenom tam.“

Jonáš se nalodil, šel do své kabiny, lehl si a vyčerpáním usnul.

Jenže Hospodin vybral pro svůj plán právě Jonáše. A Jonáš nechtěl Hospodina slyšet, dokonce s ním vůbec nemluvil. Kdyby alespoň řekl, že má strach! Ale on ne, chce beze slova zmizet.

Hospodin se rozhodl, že ho v tom trochu vykoupe. Seslal na moře velkou bouři. Námořníci se trásli strachem.

„Vyhodit náklad!“ zavelel kapitán, aby lodi odlehčil. Ale nic to nepomohlo. „Chlapi, modlete se, ať to přežijeme!“

A námořníci se začali modlit, každý ke svému bohu. Jen Jonáš se nemodlil. Spal ve své kajutě.

Kapitán s ním zatřásl: „Také se modli! Třeba si nás tvůj bůh všimne a zachrání nás!“

Mezitím zoufalí lodníci losovali, kvůli komu je všechno postihlo. Krátkou sirku si vytáhl Jonáš.

„Co jsi vlastně zač? Odkud jdeš a čím jsi?“

A Jonáš se přiznal: „Jsem Hebrej a bojím se Hospodina, Boha nebes, který učinil moře i pevninu. Utíkám před ním.“

„Co máme s tebou udělat?“ ptali se polekaně námořníci.

„Hoďte mě do moře a bouře utichne.“

Ale tohle bylo i na otrlé námořníky příliš. Bylo jim Jonáše líto. Veslovali jako o život, aby se vrátili zpátky do přístavu, ale nic naplat.

„Prosíme, Hospodine, odpusť nám, netrestej nás za to, co děláme!“ volali námořníci k Bohu a pak Jonáše hodili přes palubu.

A bylo ticho.

Muži se na lodi roztřáslí bázní a úlevou. Klaněli se a slíbili, že už se nebudou obracet k jinému bohu než k Hospodinu.

Jakým způsobem se může zachránit člověk, který se topí v moři? Kdo by mu mohl pomoci? Co třeba ponorka?

Jenže za Jonáše ještě ponorky nebyly. Jenže Hospodin potřeboval nějak dopravit Jonáše z širého moře na pevninu, viděl, že sám to neuplave. A tak nastrojil rybu, pořádně velkou, s velkou tlamou, která Jonáše pohltila.

Tři dny s ním cestovala mořem. Jonáš měl čas na přemýšlení. Přemýšlel o sobě a o Pánu Bohu. Měl strach, že se na něj Hospodin rozhněval za jeho neposlušnost, a za to, že přivedl do nebezpečí nevinné lodníky. Báł se, že ho Bůh nadobro odepsal. Ale když si připomněl ztichlé moře a podivuhodnou záchranu, která přišla z hlubin, uvěřil, že přece jen s ním Hospodin dál počítá.

Když byl Jonáš na pevnině, Hospodin mu řekl znova: „Jonáši, jdi do Ninive a vyříd' jim, co ti řeknu.“

A Jonáš šel do Ninive a vyřizoval Hospodinovo slovo.

Procházel městem a volal: „Ještě čtyřicet dní a Ninive bude zničeno! Nezůstane kámen na kameni!“

Jonáš všechno vyřídil a pak šel za město. Našel si pěkné místo, odkud bylo na Ninive dobře vidět, a čekal, co se bude dít. Přijde konečně odplata,

těšil se. Padla kosa na kámen, kruťáci budou pykat. Ty ani nenapadne, aby něčeho litovali!

Ale to se Jonáš přepočítal!

Ninivští uvěřili tomu, co Hospodin říkal skrze Jonáše. Šli do sebe. Litovali zlých věcí, které napáchali. Všichni, od krále po dobytek na poli, se obraceli k Bohu a prosili o slitování. A Hospodin se slitoval. A litoval, že je chtěl zle potrestat. A neučinil tak.

A Jonáš čekal u svého přístřešku za městem a nic se nedělo. Žádné blesky z nebe. Slunce svítilo a Ninive stálo. Jonášovi to došlo a strašlivě se rozčílil.

Celý rudý vztekem volal k Hospodinu: „Vždyť jsem to říkal! Já to věděl, že jsi milosrdný! Oni litovali a tys jim odpustil, že jo! Smiloval ses nad nimi! Ty jsi pořád stejný! Mě už to nebaví. Radši umřu, než abych se díval, jak odpouštíš i těmhle kruťákům asyřanským!“

Ale Hospodin se ho zeptal: „Jonáši, je dobře, že jsi tak rozčilený?“

A Hospodin nechal vyrůst pěknému keři, aby si Jonáš mohl sednout do jeho stínu a trochu vychladl. Jonáš měl radost. Ale druhý den nechal Hospodin připlazit červa, který keř nahlodal, takže uschl. A potom nechal vát horký vítr. Jonáš byl úplně zemdlený, našťvaný a litoval se.

„Já z toho všeho umřu. Takový pěkný keř! Kde vezmu trochu stínu?“ stěžoval si znova Hospodinu.

„Jonáši, je dobře, že se tak rozčiluješ kvůli uschlému keři?“

„Je to dobře. Jsem našťvaný k smrti!“

„No vidíš. Tobě je líto keře, se kterým jsi neměl žádnou práci. Ráno vyrostl, večer uschl. A mně by nemělo být líto Ninivských, kteří nepoznají, která ruka je pravá a která levá, a jejich dobytka?“

Co myslíte, jak Jonáš odpověděl?

POMŮCKY Obrázky, biblické postavičky, figurky ze stavebnic Lego nebo Playmobil – společně s dětmi postavit scénu a hrát jednotlivé postavy: Jonáš, Ninivští, námořníci, červ... Nechat děti promlouvat za postavy, které hrají.

27.2.3 Starší školní děti

Zažili jste ve škole šikanu? Ne třeba vy sami, ale o někom víte nebo jste slyšeli?

Ten, kdo šikanuje, si záměrně vybírá slabší oběť, aby se cítil na koni. Pro šikanované dítě to je strašná pozice. Takové dítě obtížně hledá zastání

u spolužáků i u dospělých. Možná víte i o tragických případech, kdy si šikanované dítě vzalo život.

Šikanér si určitě zaslouží tvrdý trest, nemyslíte?

Kdo z vás byste šel a takovému grázlovi řekl, že to, co dělá, je zlé a měl by s tím přestat?

Víte, že některé děti, které šikanují druhé, samy prožily násilí? Některé měly zlé rodiče, kteří je týrali. Rodiče, kteří je opustili, odmítli, zavrhli. Pro některé děti je to tak hrozné, že už nikdy v životě nechtějí, aby je někdo ohrožoval. Chtějí být nejsilnější na světě, aby si na ně nikdo netroufl. Aby si dokázaly, že jsou opravdu silné, začnou bít slabší děti.

A co když takový šikanér, kterého doma řezali a který sám bije druhé děti, co když se změní? Začne litovat a rozhodne se, že už nebude ubližovat? Jaký si zaslouží podle vás trest?

V Bibli máme příběh o proroku Jonášovi. Jonáš byl povolán, aby v asyrském městě Ninive volal jeho obyvatele ke změně. Asyřané byli velmi krutí válečníci a své nepřátele napichovali na kůly. Byli postrachem zemí okolo. Jonáš měl strach do Ninive jít. Možná se bál o svůj život, ale především se bál toho, že Ninivští se opravdu změní. A že Bůh jim dá milost. Že se slituje. S tím absolutně nesouhlasil, protože mu to přišlo nefér, aby zůstali bez trestu. Kde by pak byla spravedlnost?

Jonáš utíká na druhý konec země, přes moře do Taršíše. Jenomže Hospodin v tomhle světě nemá jiné ruce a ústa než ty naše, když je třeba něco udělat nebo říct. Potřebuje Jonáše. Seslal na moře bouři, Jonáše pořádně vykoupal a docela zvláštním dopravním prostředkem ho dostal zpátky na pevninu.

Během cesty zpátky měl Jonáš tři dny na uvažování o sobě. Kvůli sám sobě teď byl na dně, bezmocný, připadal si jako v hrobě. Modlil se. Uvědomil si, jak by byl šťastný, kdyby mohl vidět slunce, chrám, kdyby se mohl vrátit a splnit to, co si slíbil. Tyhle tři dny pro Jonáše nebyly lehké, ale vnímal, že není sám a že Bůh stojí při něm.

A s touhle důvěrou šel do Ninive a tři dny procházel město ukrutníků. Volal je ke změně.

Když je ale viděl zblízka, zase nad ním zvítězilo přesvědčení, že si trest zaslouží. Možná byl opravdu přesvědčený, že se nezmění a že je Bůh po právu potrestá. A tak šel za město, odkud měl pěkný výhled, postavil si tam přístřešek. U přístřešku mu nečekaně vyrostl pěkný keř, který stínil před horkým sluncem. Jonáš pozoroval město a čekal, co bude.

A bylo. Ninivští se houfně obraceli k Bohu s lítostí v srdcích. Na znamení toho odložili krásné šaty, přehodili si zíněné zástěry, seděli v prachu a popelu a bědovali nad zlem, které spáchali. Dokonce i král samotný. Dokonce i dobytek na poli. Bylo to nevídané.

Ale Jonáše to strašně rozčílilo. „Hospodine, já jsem to říkal! Ty jim dáš milost!“ planul hněvem. „Jak k tomu přijdou jejich oběti? To není spravedlivé!“

A aby toho nebylo málo, Hospodin nastrojil červa, který nahlodal keř a ještě k tomu přidal horký vítr, který Jonášovi fénoval hlavu. Jonáš byl vzteky bez sebe.

„Jonáši, je dobře, že tak planeš hněvem?“

„Je to dobře! Planu hněvem až k smrti! Kruťáci dostanou milost, keř mi sežral červ a slunce pálí do úmoru!“

„Je dobře, že tak planeš kvůli keři? Vždyť tě nic nestál, žádnou práci jsi s ním neměl. Obyčejný keř, vyrostl a zašel. A tobě je ho líto. A mně by nemělo být líto tisíců Ninivských, kteří nepoznají, která ruka je pravá a která levá, a jejich dobytka?“

Co myslíte, jak pokračoval rozhovor mezi Jonášem a Hospodinem?

Aktivita: Hra na soud. Jeden hráč, který bude soudcem, jde za dveře. Ostatní se rozdělí na dvě skupiny: obhájci a žalobci. Učitel oběma stranám přečte příběh o pokání krutých Asyřanů v Ninive. Vynecháme Boží rozhodnutí o milosti (3,10 a 4. kap.)

Obě skupiny vypracují obhajobu a obžalobu Ninivských. Soudce přijde, vyslechne obě strany a rozhodne, jestli si Ninivští zaslouhují trest nebo milost.

Pak je možné s dětmi diskutovat o tom, jak rozhodl Hospodin, jaká byla role Jonáše a jak vnímáme tajemnou Boží milost a spravedlnost my.

27.2.4 Přesah

- Rozhovor o spravedlnosti a milosti, trestu a amnestii.
- Namalujte velkou ponorku a do ní napište nebo nalepte lístky, na které děti mohou napsat, kdy se cítily „na dně“ a co jim pomohlo „dostat se zpátky na hladinu“.

.....

27.3 LITURGIE

27.3.1 Písně

Daniel (o záchraně Jonáše) (sv 266); Před tvou tváří, Pane (sv 276)

27.3.2 Biblický text k zapamatování

Mocnější však je milost, kterou dává. Proto je řečeno: „Bůh se staví proti pyšným, ale pokorným dává milost.“ (Jak 4,6)

27.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Jonáše navrhuje *To já, ó Pane můj, půjdu, když mě posíláš (sv 331)*.

27.3.4 Okénko do bohoslužeb

Slyšeli jste někdy o amnestii?

Rozhovor o amnestii někdy budí mezi lidmi hodně emocí – má se hromadně prominout trest, nebo ne? Kde je hranice spravedlnosti a milosti...

Příběh, který si budete vyprávět je také o spravedlnosti, milosti a odpuštění a o jednom prorokovi, který se o té hranici pěkně vztekle s Hospodinem hádal.

Amnestie – z řeckého slova „amnéstia“, zapomenutí, hromadné prominutí trestu, rozhodnutí o zahlazení trestného činu.

27.3.5 Modlitba

Hospodine, ty máš rád nás všechny ve sboru a také všechny ostatní mimo sbor a mimo církve. Děkujeme, ti za to! Někdy nás posíláš, abychom za vraty církve o tobě druhým vyprávěli. A my se kolikrát stydíme, máme obavu nebo si dokonce myslíme, že ti druzí si to nezaslouží. Prosíme, odpusť nám, když takhle utíkáme. Dávej nám odvahu, vytrvalost a dobré nápady, jak s druhými o tobě mluvit a jak je k tobě pozvat. Amen.

TÉMA

Prorocké slovo zasahuje do lidských životů a Bůh proměňuje lidský úděl – z kořistnických vítězů se stávají velkorysí sousedé a poražení se vracejí šťastně domů.

CÍL

- Ukázat, že rozdíl mezi dobrem a zlem bývá dobře patrný a že mezi dobrem a zlem se lze s Boží pomocí aktivně rozhodovat.
- Starším dětem přiblížit ježíšovský pohled, že pomoci a slitování se lze nadít i od lidí, u nichž bychom to neočekávali.

.....

28.1 PRO UČITELE

Biblický text: 2. Paralipomenon 28,1–15

28.1.1 Výkladové poznámky

- Místo krkolomného označení se pro knihy Paralipomenon užívají i přístupnější názvy „Knihy kronik“ či „Knihy letopisů“. (Slovo „paralipomenon“ označuje v řečtině věci „odložené“ či „opominuté“. Látka obsažená v knihách Paralipomenon je převyprávěním královských příběhů z knih Samuelových a Královských se zvláštním zaměřením na Judsko.)
- Po krátkém období ve společném státě žil Boží lid po staletí rozdělen ve dvou královstvích. Mocnější izraelské království na severu (hlavní město Samaří) vydatně nasávalo náboženské obyčeje z pohanského okolí. Na jihu se nacházelo menší království judské (hlavní město Jeruzalém), v němž nadále vládli potomci krále Davida. Vztah mezi oběma královstvími byl složitý, jelikož každé sledovalo svou vlastní politiku. Někdy z nich byli spojenci, jindy protivníci. Řevnivost mezi národy přetrvávala i po zániku obou

království až do novozákonní doby. Dnes vedle miliónů Judejců/Židů žije necelých 1000 Samařanů.

- Severní království je Judejcům předkládáno jako odstrašující příklad zpo-
hanštělého náboženství. Tento rys zachycují v naší kapitole verše 1–2: *Judský
král Achaz nečinil, co je správné v Hospodinových očích, jako to činil jeho otec
David. Chodil po cestě králů izraelských. Dokonce odlil sochy baalů.*
- Král Achaz zřizoval po celé zemi oltáře k počtě cizím bohům, kromě toho
se dopustil mimořádně kruté ohavnosti, když své syny v rámci pohanských
obřadů upálil.
- Bezbožnost činí národ zranitelným. Judsko není schopno ubránit se útoku
pohanských Aramejců, k nimž se bezcitně připojili i bratrství Izraelci. „Vál-
ka se živí sama“, proto vítězové odvádějí zajatce jako kořist do své země.
- Jinak neznámý prorok Odéd promluví v Hospodinově jménu a přiměje
Izraelce, aby se zcela vzdali své kořisti a zajaté bratry propustili. I přes po-
hanský nános zůstává severní Izrael v Boží péči a Boží slovo v něm působí.
- Oddíl 28,1–15 je výjimečný tím, že je obsažen pouze v druhé knize letopisů.
Nemá obdobu ve Starém zákoně! Bylo nutné jej do Bible doplnit. Oddíl je
ekumenicky otevřený. Ukazuje Judejcům, že i ti druzí a jinak věřící v Hos-
podina ze sousedního Samařska jsou vystaveni Božímu slovu a dávají se věst
spravedlností a milosrdenstvím. Dopad do Nového zákona je patrný: Žid (=
Judejec) Ježíš dává opakovaně Samařany za příklad svým krajanům. (Milo-
srdný Samařan L 10, 25–37; jediný vděčný mezi uzdravenými malomocnými
je Samařan L 17,12–19; rozhovor se Samařankou J 4,4–29.)

28.1.2 Úskalí

Neoznačujte porážku Judejců jako trest za jejich bezbožnost. Bůh takto
bezprostředně lidské bezbožnosti netrestá. (Ve vyznání víry říkáme, že
soud nade všemi nastane až při Kristovu příchodu.) Izraelci byli bezbožní
více než Juda, a přesto zvítězili... V biblickém pohledu Hospodin neposky-
tuje pomoc lidu, který o jeho pomoc nestojí, když se upíná k jiným bohům.

Pro vojenskou srážku podobných rozměrů neexistuje sebemenší his-
torický doklad ani obdoba v celých antických dějinách. Naopak 2Kr 16,5
dokonce uvádí, že aramejsko-izraelské tažení proti Achazovi bylo neúspěš-
né! Nezdůrazňujte nepředstavitelný počet zabitých (120 000) a zajatých
(200 000), jenž sotva může být skutečný, neboť by zdecimoval naprostou
většinu tehdejšího judského obyvatelstva. Okrouhlá čísla spíše zobrazují
drtivost porážky a zároveň nesmírnost samařského slitování.

28.1.3 Odkazy

Lukáš 10,25–37 – milosrdný Samařan

Odkazy na starší přípravy, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-přípravy/oded-o-milosrdnych-samaranech-dpns>.

•••••

28.2 PRO DĚTI

28.2.1 Předškoláci

Návod: Děti budou pomocí palce ukazovat rozdíl mezi dobrým a zlým. Palec nahoru značí dobře, palec dolů značí špatně. Napřed bude nácvik, poté budou ve vyprávění reagovat na jednotlivé výpovědi – místa pro dotaz „Je to dobře?“ jsou označena [?].

Jsou lidé dobří a jsou lidé zlí. Někteří lidé druhým ubližují, trápí je nebo se jim posmívají. Jiní lidé naopak druhým pomáhají a dělají jejich život krásnější a bohatší. Pán Bůh nám pomáhá poznat, kdo je dobrý a kdo špatný. Dnes si vyzkoušíme, jak je od sebe rozpoznat.

Připravte si ruce: když ukážete palcem nahoru, znamená to dobře. Když ukážete palcem dolů, znamená to špatně.

Ukažte mi palcem, jaké to je, když někdo:

- pěkně zpívá;
- rozbíjí věci (třeba okna, nebo hračky);
- na druhé křičí;
- uvaří chutné jídlo;
- bije druhé lidi;
- věří v Pána Boha.

Když vám to tak šikovně jde, poslouchejte, co se kdysi dávno stalo Božímu lidu. Byl král jménem Achaz a ten si přál, aby jeho království bylo silné a aby v něm lidé žili rádi. Je to dobře, ukažte? [?] Přál si, aby se jeho království ubránilo nepřátelům a prosil Pána Boha o pomoc. [?] Ale později dostal král nový nápad: bude lepší, když nám nebude pomáhat jen jeden

Bůh, pozveme si na pomoc i jiné bohy, ve které věří lidé v cizích krajích. [?] Král postavil pro cizí bohy a bohyně chrámy, lidé se mohli modlit, ke komu je napadlo. Chodili se modlit k různým bohům a mysleli si, že jejich království bude opravdu silné. [?] Dokonce král chtěl novým bohům ukázat, jak si jich váží, tak pro ně uspořádal slavnost s velikým ohněm, do kterého hodil své syny, aby shořeli. [?] Byl to dobrý král, nebo špatný král?

Špatný král Achaz vládl svému království špatně. Království bylo slabé. Přišli nepřátelé, aby proti Achazovu království bojovali. Ubránil se špatný král Achaz, nebo zvítězili nepřátelé? Zvítězili nepřátelé a z království si domů odnášeli všechno cenné – zlato, stříbro, drahokamy, zbraně, vzácné nádoby atd. Odváděli si s sebou také zajatce – muže, ženy, děti. Chtěli si z nich doma udělat otroky, aby pro ně zadarmo pracovali až do konce života. [?]

Když vojáci přivedli zajatce domů, lidé v ulicích na ně s radostí hleděli. „Tihle otroci za nás budou dělat tu nejtěžší práci!“ Ale všichni se neradovali. Mezi lidmi byl Boží prorok Odéd, který o všem přemýšlel. Ptal se: „Je dobře, že budeme mít otroky? Líbí se Pánu Bohu, když pro nás budou dít ženy a děti?“ Co myslíte, dal by Pán Bůh palec nahoru či dolů?

Odéd řekl svému lidu: „Propusťte zajatce domů! Nechovejte se špatně jako oni ve svém království! Pamatujte na Pána Boha, který má s lidmi soucit.“ Řekl prorok správnou věc? [?] Lidé se zarazili a proroka poslechli. Dali zajatcům svobodu. „Můžete jít domů.“ [?] Někteří zajatci ale domů jít nemohli – byli hladoví, zranění, nebo neměli boty. Lidé jim tedy pomohli. Ošetřili je, dali jim najíst, darovali jim boty. [?] Potom je s ochranou doprovodili až domů.

Pán Bůh proměňuje lidská srdce. Lidé poslechli Božího proroka, který jim říkal, aby druhým pomáhali. Proto i my čteme Bibli, abychom k druhým přistupovali s láskou a pomocí. Aby i nad námi Pán Bůh ukázal palcem nahoru.

Aktivita: Děti si mohou vyzkoušet pomoc nemocným – ošetřit namalovanou ránu, ovinout ji obvazem, zalepit.

28.2.2 Mladší školní děti

Byla dvě království. Jedno se nacházelo v úrodné rovině, bylo velké, mocné, slavné. Jeho hlavní město se jmenovalo Samaří. Druhé království v horách bylo malé, slabé, nevýznamné, hlavním městem byl Jeruzalém. V obou královstvích žil Boží lid – lid, který si Pán Bůh vybral, aby plnil jeho vůli a aby

světu ukazoval Boží věrnost a dobrotu. V obou královstvích lidé znali Boží zákon, Boží přikázání, podle nichž měli žít a jít cestou za štěstím.

Ve kterém království byste chtěli žít? V bohatším, nebo v chudším? A chtěli byste žít v bohatším království, když vám prozradím, že v něm lidé na Pána Boha příliš nedbali. Nezajímali se o Boží přikázání, starali se jen o svoje bohatství. Vymýšleli různé způsoby, jak si zajistit štěstí. Postavili chrámy pro různé zahraniční bohy a bohyně. Řekli si: „Čím více bohů budeme mít, tím lépe se nám bude žít.“ Klaněli se cizím bohům, přinášeli jim různé oběti, někdy dokonce pro ně zabili i vlastní děti.

Král Achaz v Jeruzalémě viděl, jak se lidem v sousedním Samařsku daří. „My jsme chudí a oni bohatí. Naši proroci nám říkají, že máme uctívat jen jediného Boha Hospodina. My prostě máme málo bohů. Naši sousedé mají více božstev a jsou bohatí. Nebudu už poslouchat proroky. Pořídíme se další, nové bohy a povede se nám lépe.“ Král Achaz dělal vše jako v sousedním království – odsunul Hospodina jako nepotřebného, uctíval cizí bohy, pořádal pro ně slavnosti a při jedné slavnosti dokonce dal ve velikém ohni spálit své syny, aby božstvům ukázal, jak velice si jich váží.

Byl Achaz dobrý král? Když pekař peče špatný chleba, obstojí jeho pekařství? Budou k němu lidé chodit nakupovat? Když zpěvák špatně zpívá, obstojí jeho písničky? Budou je lidé rádi poslouchat? A když nějaký král špatně vládne, obstojí jeho království? Budou v něm lidé šťastní, když je bude krmit lží, nenávisť a smrtí?

Achazovo království bylo slabé dál, král mu vládnul špatně. Přišla nepřátelská vojska a království snadno dobyla. Cizí bohové mu nepomohli. Vítězní nepřátelé si domů odnášeli všechno cenné – zlato, stříbro, drahokamy, zbraně, vzácné nádoby atd. Odváděli si s sebou také zajatce – muže, ženy, děti. Chtěli si z nich doma udělat otroky, aby pro ně zadarmo pracovali až do konce života. Copak si asi zajatci mysleli? Byli rádi, že vsadili na cizí božstva? Doufali, že jim bohové pomůžou v cizí zemi? Anebo se zajatci rozpomněli na jediného pravého Boha Hospodina a prosili jej s lítostí o pomoc? Co byste dělali vy?

Zajatci byli přivedeni do Samaří. V hlavním městě mocného království se obyvatelé radovali. „Budeme mít otroky, kteří za nás budou dělat těžkou práci! Naši bohové nám dali vítězství. Budeme ještě bohatší.“ Ale všichni se neradovali. V zemi žil prorok Odéd, který nespolehal na cizí bohy, nýbrž pořád doufal v jediného Boha Hospodina. Připomínal si Boží přikázání a Boží slitování. Věděl, že na neštěstí druhých lidí nelze vybudovat svoje vlastní štěstí. Stvořitel světa je přítelem pomoci a lásky. Odéd k lidu promluvil:

„Nedělejte z poražených sousedů otroky. Vždyť jsou to lidé jako vy, vaši bratři a sestry. Zapomněli na Boží pravdu a lásku, proto prohráli. Copak chcete dopadnout jako oni? Buďte milosrdní a propustte je!“

A teď přijde nejtěžší otázka – co udělali Samařané? Poslechli výzvu Božího proroka, nebo se drželi svých chladných a necitlivých božstev? Stal se zázrak – Boží slovo zapracovalo v jejich srdcích a oni se rozhodli vzdát se válečné kořisti a pomohli poraženým. Propustili zajatce, dali jim najíst, napít, ošetřili jejich rány, oblékli je a tomu, kdo neměl boty, dali nové. Potom všechny doprovodili až na hranici jejich země a tam se s nimi rozloučili. Přišli sice o otroky, ale získali přátelské sousedy. Co je víc? Smíření a pokoj mezi lidmi jsou velikým darem Božím.

Dávný příběh o milosrdných Samařanech ukazuje, že každý člověk se rozhoduje mezi dobrem a zlem a s Boží pomocí se může rozhodnout pro dobro. Proto Pán Ježíš vyprávěl příběh o milosrdném Samařanovi, který pomohl zbitému cizinci. Bible nás učí s láskou a s pomocí přistupovat ke všem lidem. Umíme se chovat milosrdně jako Samařané?

Aktivita: Děti mohou pokusit samy převyprávět podobenství o milosrdném Samařanovi na podkladě obrázků v knize či tištěné předloze. Ofocené obrázky mohou děti skládat do správného pořadí. (Vhodná předloha v: *Ježíšova podobenství*, Praha: Kalich, 2005).

28.2.3 Starší školní děti

Vyprávění je stejné jako u mladších dětí, rozšířené o podněty:

1) Jak se pozná špatný král, špatný ministr, špatný politik? Dělá věci, které nepomáhají lidem, nýbrž jim škodí. Nehledá spravedlnost a pokoj mezi lidmi, nýbrž zisk a oblibu. Může země – království či republika – založená na falešných jistotách, na lži a klamu obstát? Můžou natrvalo obstát lidé, kteří nestaví svůj život na Dárci života, nýbrž se snaží získat život na všelijakých místech, třeba jako kořist na úkor druhých? Boží cesta ale vede jinudy, jak ukazuje dávný příběh.

2) Od starších dětí lze očekávat, že podobenství o milosrdném Samařanovi znají, mohou tedy začít „rekonstrukcí“ podobenství pomocí obrázků. Další vyprávění lze uvést slovy: Ježíš vyprávěl podobenství o milosrdném Samařanovi. Chtěl lidem ukázat, že v každém člověku se může díky Bohu probudit slitování a každý se může rozhodnout místo zla pro dobro. V Bibli máme ještě jeden příběh o rozhodnutí pro dobro, které udělali Samařané.

Přesně takové příběhy o lidském obratu od zla k dobru se Kristu líbí, neboť nás vedou do Boží dobroty, do Božího království.

3) Porovnejte na závěr podobenství s příběhem o Odédovi. Jaká byla příčina střetu, kdo je oběť, kdo útočník, kdo pomocník, kdo do situace vnáší Boží pohled? Oběť je opuštěný poutník či lid, jenž se ocitl v pustině, když opustil Boha. V 2Pa 28 je útočníkem i pomocníkem samařský lid – prochází proměnou. Ježíšův pohled na člověka je prorocký – stejně jako Odéd doufá v obrat k lepšímu.

POMŮCKY BUTTERWORTH, Nick: *Ježíšova podobenství*. Praha: Kalich, 2005; ve farních knihovnách může být mezi jinými k nalezení brožurka *Milosrdný Samaritán* s ilustracemi Kees de Korta, vydaná v Biblickou společností ČSFR v roce 1990. Existuje i verze na diapozitivech. Podobenství o Samařanovi v obrázcích: <http://www.theologische-buchhandlung.de/pdf/kamashibai-samariter.JPG>; červená fixa, obvaz, náplast.

28.2.4 Přesah

Samaritáni představují z pohledu většinových Židů odpadlickou, cizí skupinu. Přesto se od ní lze nadít pomoci. Je to překvapení, jak se mi může cizinec přiblížit, jak mi může být bližním. Co očekáváme od cizích lidí – pomoc, nebo ohrožení? Důvěřujeme Bohu, že jeho slitování působí i v úplně jiných lidech? Má příběh o samařsko-židovské spolupráci význam pro náš vztah k cizincům v naší zemi?

.....

28.3 LITURGIE

28.3.1 Písně

*Kdo mne z pout mých (sv 147); Nové přikázání (sv 364);
Proč zvykli jsme si (sv 273)*

28.3.2 Biblický text k zapamatování

„Jestliže má tvůj nepřítel hlad, nasyť ho, a má-li žízeň, dej mu pít; tím ho zahanbíš a přivedeš k lítosti.“ *Nedej se přemoci zlem, ale přemáhej zlo dobrem.*

(Ř 12,20–21; nebo jen verš 21)

28.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. Zde navrhujeme refrén písně *Srdce čisté* (sv 349).

Děti a učitelé se mohou navzájem pozdravit podáním ruky a slovy „Pokojuj tobě“.

Znají děti z kostela pozdravení pokoje? Zdraví se také s ostatními? Lze jej vysvětlit pomoci liturgického gesta. Jsme různí lidé, a přesto se spolu setkáváme. V Božím Duchu se snažíme přijít k sobě blíže – podobně jako Samařané a Židé.

28.3.4 Okénko do bohoslužeb

Když se lidé zdraví, mohou to udělat jenom slovy: Dobrý den. Ahoj. Čau. Nebo si mohou navzájem podat ruce.

Podaná ruka znamená: Nechci ti ublížit. Jsem tady pro tebe. Mohu ti pomoci – tady je má ruka. Důležité je, aby si ruce po zápase podali sportovci, když třeba ve fotbale jedni vyhráli a druzí prohráli. Dávají najevo: Nejsme nepřátelé. Mohou si podat ruce k usmíření vítězové a poražení, když jedni prohráli válku?

O tom bude dnešní vyprávění o poražených Judejcích, o vítězných Samařanech a o proroku Odédovi, který Božím slovem proměnil jejich vztah.

28.3.5 Modlitba

Pane Bože, ty jsi dobrý a laskavý. Prosíme, obměkči naše srdce, ať jsme i my dobří a laskaví k lidem kolem nás. Amen.

TÉMA

V zdánlivě bezvýchodné situaci pomáhá Božímu lidu důvěra v živého Hospodina, třebaže hrůzostrašní nepřátelé se víře posmívají. Bůh odvrátí zkázu a dopřeje svým věrným další život ve vlastní zemi.

CÍL

Rozlišit mezi slovy dobrými (od Boha) a slovy špatnými. Děti se dozvědí o síle slov, která vzbuzují důvěru a překonávají výhružná slova protivníků.

.....
29.1 PRO UČITELE

Biblický text: 2Kr 18–19

29.1.1 Výkladové poznámky

Děj se odehrává v přelomové a krajně vypjaté době. Boží lid žil po staletí rozdělen do dvou království. Obyvatelé nepříliš významného Judska s děsem hledí na tragický osud svých silnějších severních sousedů a bratří, jejichž izraelské království právě zaniklo pod nápořem asyrské veleříše. Ta dobyla hlavní město Samaří a přesídlila elitu izraelského národa. (722 př. Kr.) Asyrské vojsko směřuje dál na jih, obsazuje část Judska a obkličuje hlavní město Jeruzalém.

Tehdejší judský král Chizkijáš patří mezi příkladně zbožné vladaře. Držel se nejlepších davidovských tradic, vedl svou zemi podle Božího zákona. *Doufal v Hospodina, Boha Izraele... Přimkl se k Hospodinu, dbal na jeho příkázání... A Hospodin byl s ním.* (18,5–6) Na rozdíl od svého velmi zpohanštělého

otce Achaze odstranil pohanské svatyně, rozeseťe po zemi, a soustředil bohoslužbu do jeruzalémského chrámu. Bůh se k jeho úsilí přiznal – judské království bylo uchráněno a nepřátelé odtáhli. Jméno Chizkijáš příznačně znamená „Síla má je Hospodin“. Tato síla se k lidem dostává prostřednictvím slova – slova mohou povzbuzovat i ubíjet.

Celý konflikt má náboženské souvislosti:

1) Pohanští Asyřané vnímají vlastní úspěch jako vítězství svých božstev (včetně božského krále) nad Hospodinem, jenž se stává asyrským spolupracovníkem. V témže duchu posměšně vyhrožují i dosud neporobeným Judejcům (= Židům) (2Kr 18,33–35).

2) Zkázou Izraele vykládají proroci a judští dějepisci jako důsledek odpadnutí od Hospodina (2Kr 18,11–12 či 17,21–23). Hospodin nepomáhá lidu, jenž o jeho pomoc nestojí a spoléhá se na jiné bohy.

3) Budoucnost Judska záleží na tom, zdali se Hospodin na rozdíl od neschopných božstev poražených národů prokáže jako mocný Bůh a zastane se svého lidu. Upnul král Chizkijáš svou naději ke správnému Bohu?

Toto vyprávění lze téměř celé nalézt u Izajáše (Iz 36–37). Ukazuje důležitost svědectví, že být věrný Hospodinu není marné. Izajáš nezmiňuje platbu Asyřanům.

Příběh je poměrně obsáhlý a plný zvrátů:

18,1–8: Zbožný judský král Chizkijáš se bouří proti Asyřanům, ovládajícím celou oblast.

18,9–13: Po zkázce severního Izraele asyrští dobyvatelé táhnou k jihu na Judsko.

18,13–16: Ohrožený král Chizkijáš draze platí Asyřanům za mír.

18,17–25: Asyřané přesto dále Judsko utlačují, obkličují Jeruzalém a diplomaté zpochybňují očekávanou pomoc ze strany Egypta, důvěru v Hospodina i loajalitu Judejců. (Posměšné „Dám ti koně, nenajdeš jezdce!“ v. 23)

18,26–37: Nepřátelské poselstvo záměrně mluví judsky, aby lid rozuměl slibům o novém životě pod asyrskou nadvládou a kapituloval. Lid nabídku života bez Hospodina přejde mlčením. Služebníci rozhořčeně (= roztržené roucho) informují krále o nezdaru vyjednávání.

19,1–7: Chizkijáš nařiká před Hospodinem a žádá podporu od proroka Izajáše. Izajáš krále povzbuzuje příslibem Boží pomoci.

19,8–13: Nepřátelští Asyřané dále stupňují své výhrůžky.

19,14–19: Král zná slovo Hospodinovo, zná i slova nepřátel. V chrámu se modlí nad oběma výroky a s důvěrou se odevzdává do Hospodinovy moci. (v. 19)

19,20–34: Prorok Izajáš přináší králi odpověď na jeho modlitbu. Vyhláší, že chvástaví Asyřané se svou vojensko-náboženskou agresí neuspějí a že Boží lid bude nadále bezpečně sídlit ve své zemi. Bůh se svého lidu zastane.

19,35–37: Zázračná porážka a ústup Asyřanů. Potupná smrt krále Sancheríba ukazuje, že jeho pýcha nebyla cestou k životu; je zabit svými syny (!) ve chrámu svého božstva (!).

29.1.2 Úskalí

- Nezdůrazňujte, že zkáza severní říše byla trestem za bezbožnost jejich obyvatel. Kolem sebe stále vidíme mnoho bezbožnosti, jež zůstává bez trestu. Vyhněte se tak otázkám: Jak to může Bůh dopustit? Proč nezasáhne a nepotrestá zlé lidi?
- Biblické vyprávění je poměrně vleklé a ne zcela přehledné. Králův postoj k nepřátelům se proměňuje od vzpoury přes tributní poplatek až po bezvýhodné vyjednávání završené modlitbou a následným vítězstvím. U mladších dětí postačí jednoduchá osnova: přitáhli nepřátelé – Bůh zachránil svůj lid.
- Bůh Chizkijáše vyslyšel a pomohl mu. Tísňovou otázkou zůstává, proč Bůh nevyslychá i další (např. naše) modlitby, proč mnohé ohrožení přerůstá vzdor modlitbám do zkázy. Odpovědí na tíseň není rezignace, nýbrž znovu a znovu důvěra vůči Bohu.
- „Neodmocňujte“ zázračnou záchranu. Boží moc v Bibli není nutné vysvětlovat pomocí historicky přijatelných tvrzení. (Údaj o 185 000 mrtvých se vymyká možností tehdejších armád.) Boží pomoc i k nám přichází navzdory očekávání.

29.1.3 Odkazy

Žalm 27: Modlitba důvěry s prosbou o ochranu před nepřáteli.

Izajáš 30,15–18: Důvěra v podání proroků jako politický program.

Varování před spolehnutím výhradně na lidskou sílu. „V obrácení a ztišení bude vaše spása, v klidu a důvěře vaše vítězství.“

29.2.1 Předškoláci

Dnes si budeme povídat o velkých věcech, které se udály v jednom malém království. Vyvolený Boží lid žil v judském království. Obyvatelé si tenkrát říkali Judejci, my jim dnes říkáme Židé. Jejich království nebylo ani veliké, ani bohaté. Vlastně měli tak trochu štěstí. Byl tak malý, že velké říše ani nezajímali. Cizí vojska se ani nenamáhala proti judské zemi bojovat. Stačilo, když malé království každoročně stříbrem a zlatem zaplatilo svým mocným sousedům za mír.

V hlavním městě Jeruzalémě sídlil král Chizkijáš. Byl to král dobrý a zbožný. Měl rád Pána Boha. I jeho jméno vypovídalo o jeho víře. Chizkijáš = Síla má Hospodin. Nechal zbořit sochy různých bohů, které lidé nastavěli ve svých vesnicích a na návrších mezi nimi. Také v Jeruzalémě odstranil všechny sochy a ozdoby, které odváděly od jediného živého Boha.

Už jsme si řekli, že judské království bylo malé a slabé.

Jednou se mocní sousedé rozhodli: „Už od těch Judejců nebudeme brát stříbro a zlato. Vezmeme si celé království.“

Jak řekli, tak udělali. Vojsko se vydalo na pochod, a protože judské království bylo opravdu maličké, stačil jeden jediný den, aby nepřátelská vojska došla až k Jeruzalému. Všude kolem města byli vojáci. Město bylo obklíčeno. Na malé království dolehlo veliké trápení. (Ano, i král malého království může mít veliké starosti. Stejně i vy, malé děti můžete mít velké starosti.)

Nepřátelští vojáci stáli u města a pokřikovali na jeho obyvatele: „Vzdejte se! My jsme silnější. Přece nebudete věřit vašemu královi. Sebral vám vaše bohy a bohyně. Prý si s jedním bohem vystačíte. Nevystačíte. Naši bohové jsou silnější, proto vás porazíme a odvedeme si vás do naší země.“

Zlá a výhružná slova naháněla lidem strach.

Co mohl král Chizkijáš dělat?

Požádal o pomoc proroka Izajáše a ten mu pověděl: „Neboj se, Bůh ví o tvém trápení. Důvěřuj v Hospodina i nadále.“

Prorok pověděl králi dobrá slova – slova o důvěře, o pokoji. Dobrá slova od Pána Boha. Král proroka poslechl. Nic nedbal na výhružné dopisy, které mu psal nepřátelský král. Nedal na slova pyšného vladaře, dal na slova silného Hospodina. Šel do chrámu a před zraky svého lidu se modlil.

„Pane Bože, ty víš, že mám proti sobě silné nepřátele. Víš, co všechno dokázali. Kolik národů porazili i s jejich bohy a bohyněmi. Ale ty jsi jiný Bůh. Jsi živý. Nejsi mrtvá socha. Prosím, pomoz mi. Pomoz nám.“

V malém království se pak udály velké věci. Nepřátelské vojsko náhle odtáhlo pryč. Nikdo pořádně nevěděl proč. Prostě jednoho dne sbalili své zásoby, stany i zbraně a vrátili se do své země. Někdo říkal, že mezi vojáky vypukla zlá nakažlivá nemoc. Jiní říkají, že do tábora se ve velkém stáhly myši a sežraly, na co přišly. Avšak město Jeruzalém i celé království byly zachráněny. Nepřátelé byli pryč a lidem zůstala důvěra, že Pán Bůh pomáhá těm, kdo k němu volají. Malé království prožívalo velikou radost. Dobrá slova od Boha zvítězila nad slovy špatnými.

Jako král Chizkijáš se ve svých starostech obracíme k Pánu Bohu s modlitbou. Důvěřujeme, že se stane i naší pomocí, naší silou. I nám, malým lidem, Bůh dává velikou radost. Nad zlými slovy vítězí dobrá slova o Bohu.

29.2.2 Mladší školní děti

Jsou různá slova. Některá slova působí na lidi dobře, dodávají lidem chutí žít. Jiná slova posluchače ubíjejí, srážejí do smutku a trápení. Kvůli slovům se vedou války. Slova se také ve válkách a bojích užívají. Když se hádáte se spolužákem, kdo má být vpředu ve frontě na oběd ve školní jídelně, je to také válka slov. A když dvě země proti sobě bojují, používají nejenom zbraně, ale i slova. Do nepřátelské země vysílá rozhlas, shazují se letáky, píšou se pochybovačné články. Mají druhým ubrat odvalu.

Umíte se vyznat ve slovech? Poznáte, která slova jsou dobrá a která jsou špatná? Když teď dostanete hromadu slov na papírcích, roztrídíte je. Která slova označují věci dobré a která věci zlé? Která slova lidé slyší rádi, která neradi? Dnešní biblický příběh vypráví o tom, co působila špatná slova, založená na nenávisti, a co působila slova dobrá, vyslovená na základě Boží dobroty.

(Až budu mluvit, sledujte, která slova se objeví nebo ke kterým se přiblížíme. Označte je, vyberte...)

Boží lid zažíval ve své zemi neklidný čas. Izraelci nikdy neměli silnou říši, která by se mohla měřit s mocnými sousedy v Egyptě či v Mezopotámii. Jednou se ze severu přivalila mocná armáda Asyřanů a podrobila si většinu izraelského národa. Zbylo jenom malé království na jihu, nazývané Judsko podle praotce Judy. Jeho obyvatelé si říkali Judejci, my dnes říkáme Židé.

Hlavním městem byl Jeruzalém. Království se nacházelo v obtížně přístupných kopcích a bylo tak chudé, že dlouho nestálo nepřátelům za námahu. Ani ho nedobývali, spokojili se s penězi za mír.

V Jeruzalémě panoval král Chizkijáš. Byl to dobrý král. Spoléhal na jediného Boha Hospodina celým svým srdcem. I jeho jméno vypovídalo o důvěře v Boha. Chizkijáš = Síla má Hospodin. Věřil, že Bůh je živý a smýšlí dobře se svým lidem. Proto nechal Chizkijáš odstranit sochy různých falešných bohů, které si lidé postavili ve svých vesnicích a na návrších mezi nimi. Také v hlavním městě Jeruzalémě odstranil všechny sochy a ozdoby, které odváděly od jediného živého Boha. Přál si, aby lidé našli sílu a pomoc v jediném Bohu.

Chizkijáš věděl o silném vojsku bezprostředně za hranicemi. Věděl, že nepřátelé nenávidějí izraelského Boha Hospodina a že by nejraději vyhladili každou myšlenku na něj. Chizkijáš proto platil nepřátelům, aby ochránil svou zemi před cizí armádou. Dokonce vzal zlato z chrámové výbavy, aby zajistil svým lidem mír a dal jim možnost v pokoji uctívat Boha.

Jenže nepřátelům bylo všechno časem málo: „Už od těch Judejců nebudeme brát stříbro a zlato. Vezmeme si celé království.“

Vojsko se dalo do pohybu. Brzy ovládli většinu země, zastavili se až před Jeruzalémem, který chránily hradby. Asyřané obklíčili město a chystali se je dobýt.

Nastal zlý čas pro Judejce v obsazených vesnicích, kteří museli nepřátelské vojsko živit. Nastal zlý čas i pro obležené město, jehož obyvatelé museli vystačit s tenčícími se zásobami.

Navíc museli přes hradby poslouchat drzé pokřikování nepřátel: „Vzdejte se! My jsme silnější. Přece nebudete věřit vašemu královi. Sebral vám vaše bohy a bohyně. Prý si s jedním bohem vystačíte. Nevystačíte. Naši bohové jsou silnější, proto vás porazíme a odvedeme si vás do naší země.“

Vrchní velitel se králi Chizkijášovi posmíval: „Jsi slabý. Tví lidé za tebou nestojí. Schválně ti dám dva tisíce koní, abys je použil do boje proti mně. Stejně ke koňům neseženeš jezdců. Jsi ubožák.“

Byla to špatná, zlá slova, která k lidem doléhala. Bořila jejich víru, podkopávala jejich důvěru k spravedlivému králi Chizkijášovi. Zlá slova probouzela v lidech strach. Také král Chizkijáš se trápil. Co se stane s jeho královstvím? A hlavně: co se stane s vírou v živého Hospodina? Nezničí zlá slova v lidech víru v dobrého Boha. Král prosil o pomoc proroka Izajáše. Proroci měli za úkol vyřizovat svému národu slova od Boha. Slova, která vedou k životu a k radosti.

Izajáš byl opravdovým prorokem – vyřídil králi slova, jež potřeboval slyšet ve své tísní: „Neboj se, Bůh ví o tvém trápení. Důvěřuj v Hospodina i nadále.“

Dobrá slova. Slova plná vlídnosti a naděje. Pravý opak nenávisťných slov o zkáze, která volali nepřátelé.

Král proroka poslechl. Přidržel se dobrých slov od Boha. Nic nedbal na výhružné dopisy, které mu psal nepřátelský král. Nedal na slova pyšného vladaře, dal na slova silného Hospodina.

Šel do chrámu a před zraky svého lidu se modlil.

„Pane Bože, ty víš, že mám proti sobě silné nepřátele. Víš, co všechno dokázali. Kolik národů porazili i s jejich bohy a bohyněmi. Ale ty jsi jiný Bůh. Jsi živý. Nejsi mrtvá socha. Prosím, pomoz mi. Pomoz nám.“

Král svou důvěrou k Bohu dodával odvalu svému lidu.

A pak se stal div. Nepřátelské vojsko bez boje odtáhlo pryč. Jednoho dne sbalili všechny své věci – stany, zbraně, zásoby. Vůbec nebylo jasné, proč se dali na ústup. Někdo říkal, že mezi vojáky začala řadit zlá nakažlivá choroba – mor. Podle jiných se do tábora ve velkém stáhly myši a rozežraly všechno kožené. (Opasky, takže padaly kalhoty. Řemínky na botách, takže nešly zavázat. Postroje u koní, takže na nich nešlo jezdit. Takhle přeci vojáci nemohli bojovat.) Někdo zase tvrdil, že přišla zpráva o povstání v odlehlých krajích a vojsko se muselo přemístit tam. Co přesně se stalo, nejspíš nevíme.

Hlavní je, že Jeruzalém i celé království byly zachráněny.

Nepřátelé nasadili do boje zlá, zlobná slova – a nevyhráli. Vítězem se stal král Chizkijáš a jeho lid, když svěřili své trápení Pánu Bohu. Spolehli se na dobré Boží poselství. Věděli, že nepřátelé jim mohou sice zabrat království, ale nemohou jim sebrat jistotu, že Pán Bůh bude s nimi i v těžkém čase. Nemohli jim sebrat důvěru, že jsou navěky v Božích rukách.

I my slyšíme od Ježíše dobrou zprávu – evangelium – že Bůh je s námi. Nad zlými slovy o zkáze vítězí dobrá slova o životě, o vzkříšení. Dobrá slova od Boha.

(Možné vyhodnocení: která z roztříděných slov mají co společného s dnešním příběhem, která nikoli?)

29.2.3 Starší školní děti

Vyprávění je obdobou vyprávění pro mladší děti s tím rozdílem, že si děti na úvod chystají kartičky s kladnými a zápornými věcmi samy. Závěrečné zhodnocení může být širší.

Úvod: Napište každý pět slov, označujících věci dobré – hodně dobré – dobré tak, že bez nich nelze dobře žít. Napište také pět slov, označujících věci tak zlé, že byste je v životě nechtěli za žádnou cenu potkat.

Závěr: Které z věcí na vašich kartičkách se přímo objevily v dnešním příběhu. Které se ho nějak dotýkají aspoň vzdáleně? Které nemají vůbec nic společného? Proč jste je napsali? Co jste napsali nejčastěji?

POMŮCKY Kartičky s jednotlivými slovy: válka, nepřátelé, posměch, pýcha, obklíčení, hlad, bezmoc, nemoc, síla, slabost, obrana, důvěra, zoufalství, naděje, křik, modlitba, pokora, vítězství, spolupráce, svornost, strach, mír, pokoj, evangelium = dobrá zpráva, hlad, domov, požár.

29.2.4 Přesah

Žijeme uprostřed slov. Kdo v naší zemi říká slova dobrá a kdo slova špatná? Čí slova přinášejí radost a povzbuzení? Čí slova vyvolávají vztek, hádky, nenávisť? Kdo vám řekl něco pěkného? Kdo vám řekl něco bolestného či škaredého? Jsou pro nás Božím darem lidé, kteří k nám mluví s láskou? Mluví i já k druhým s láskou?

.....

29.3 LITURGIE

29.3.1 Písně

Pán Bůh je síla má (EZ 182); Moudrost mi, Pane, dávej (sv 189); Neskládejte v mocných naději (EZ 632); Náměšť (sv 165, 4. sloka – „pravdomluvné slovo“)

29.3.2 Biblický text k zapamatování

Hospodin je světlo mé a moje spása, koho bych se bál? Hospodin je záštita mého života, z koho bych měl strach? (Ž 27,1)

29.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. Zde navrhuje refrén písně *Srdce čisté* (sv 349).

29.3.4 Okénko do bohoslužeb

Premýšleli jste někdy, co je v kostele nejsilnější? Co má největší sílu? Jsou to varhany nebo hlas zpěváků? Nebo je to elektřina, která nám pohání topení, světlo, mikrofony, zvon? Anebo jsou nejsilnější zdi, které unesou tak vysokou střechu a ještě větší věž? Ani jedno. Nejsilnější při bohoslužbách jsou slova. Kvůli dobrým slovům se zde scházíme. Slova mají moc posílit člověka, který je smutný, zklamaný nebo nemocný. A naopak špatná slova mají moc člověku ublížit, zdeptat ho, sebrat mu chuť věřit, žít a milovat. Dnes si budete vyprávět o slovech dobrých a slovech zlých.

29.3.5 Modlitba

Pane Bože, ty víš o všem, co na nás útočí – nemoci, neštěstí, lidská zloba, nebezpečí na cestách. Prosíme, pomoz nám. Chraň nás a poraz naše nepřátele. Odežeň od nás zlá slova. Dopřej, ať nám v uších i srdcích znějí slova dobrá. Amen.

TÉMA

Obrátit celé své srdce, celou svou duši a celou svou sílu k Hospodinu má vždycky smysl.

CÍLE

- Děti uslyší příběh o králi Jóšijášovi a o jeho úsilí o obnovu.
- Děti zažijí radost a užitek z nečekaného nálezu.
- Děti si propojí, že slovo Písma vede k úsilí o obnovu v různých oblastech života.

.....

30.1 PRO UČITELE

Biblický text: 2Kr 22–23

30.1.1 Výkladové poznámky

- *Jóšijáš a jeho doba*: 7. stol. př. Kr., doba proroka Sofonjáše a Jeremjáše; poslední schopný davidovský panovník; snažil se obnovit království, využíval zřejmě toho, že asyrská říše byla na pokraji rozpadu a zesláblá, rozšiřoval tedy vliv Judska i do některých oblastí severního Izraele (podrobeného Asyřany); očišťování od pohanství a centralizace kultu v Jeruzalémě mohla souviset s touto snahou o upevnění říše; Jóšijášově vládě předchází vláda Menašeho a Amónova, kteří se dopouštěli „toho, co je zlé v Hospodinových očích“ – tzn. především sloužili modlám a provozovali věštecké praktiky (2Kr 21,3–7); oproti tomu Jóšijáš činí, „co je správné v Hospodinových očích“. Padl r. 609 v bitvě s Egypťany u Megidda; brzy po jeho smrti se země ocitne pod nadvládou Babylona (r. 587–6 je zničen chrám a část lidu je odvedena do exilu); *Potřeba obnovy* – to, že čile probíhají opravy Hospodinova chrámu, ještě neznamená, že vše je s Božím lidem v pořádku. Zdá se, že lidu

se nevede úplně špatně (nelámou si nad sebou hlavu). Až ve světle Božího slova poznávají, že Hospodin nad nimi musí být rozhořčen a že k dobrému jejich jednání nepovede – když následně čteme 2Kr 23, nestačíme se divit, co všechno bylo v Hospodinově chrámu a co všechno se v Božím lidu dělo; v tomto může být příběh velmi moderní.

- Všimněme si, že se tu nejedná o reformu morálky ve smyslu je třeba „polepšit se“ (být slušnější, hodnější, mravnější...), nýbrž v *prvé řadě o obnovu víry, pravověří a bohoslužby*; nejprve je třeba vyjasnit si a připomenout, komu důvěrujeme a co to znamená (jak to budeme žít a vyznávat).
- *Nález knihy Zákona*: událost datovaná do r. 622–1 př. Kr. v souvislosti s opravou chrámu. Knihou Zákona je podle všeho jádro 5. Mojžíšovy (knihy byla možná přinesena o sto let dříve z Bét-El při útěku tamních kněží před Asyřany). Podle ustanovení v Dt se Hod beránka má společně slavit v Jeruzalémě (zatímco v Judsku se slavil podle Ex jako rodinná slavnost); jestli je nález knihy historickou událostí je sporné, podstatné však je, že Jóšijáš byl těmito ustanoveními nově osloven.
- *Roztržení roucha* je na více místech Písma projevem lítosti, pokání, žalu, pohnutí...
- Prorokyně *Chulda* („krtice“) je ojedinělým biblickým případem, kdy prorocký úřad zastává žena. Zajímavé je, že rozhodující slovo nemají kněží nebo doslovný fundamentalismus („nám stačí přečíst si to“), ale její prorocký výklad, tzn. její povolání posoudit a vyložit (vidět) nalezený spis aktuálně.
- *Žrec* je pohanský kněz; obsluhovali svatyně na posvátných návrších u měst.
- Podle těchto kapitol se člověk dopouští *urážení Hospodina* ne tím, že něco proti Bohu řekne, ale tím, že namísto Bohu slouží něčemu jinému, že před něčím jiným kleká, jako by to byl Bůh. Opakem urážení je tu pokora před Bohem („srdce zjhlé“) – Jóšijáš je ušetřen zla, protože se pokořil a litoval zla, nepokračoval v něm, ani to nehodil za hlavu, ale obrátil se k Bohu, proto mu bude dopřán pokoj.
- Inspirativní je králova reakce: dalo by se povědět, že „má své jisté“ (podle prorokyně), přesto jedná jako odpovědný vůdce lidu a pořádá veřejné *shromáždění*, při němž zaznívá Boží slovo a při němž obnovuje *smlouvu* a věrnost Hospodinu a následně *očisťuje* chrám i zemi od toho, co svádí k jiným cestám a co uráží Hospodina (2Kr 23).
- *Nakládání s ostatky* (odnesení popela z model, rozházení popela po hrobech, plnění míst po posvátných kůlech lidskými kostmi, spalování kostí z hrobů), má zřejmě demonstrativní a kultický charakter – jde o to ohněm zlikvidovat vše proklaté, znesvětit pohanská svatá místa, aby nebylo pochyb

o jejich nesvatosti, tzn. vykonat trest nad modlářstvím a modláři a zároveň očistit zemi.

- *Provádění dětí ohněm* (2Kr 23, 10): jedná se o lidské oběti; socha pohanského Moleka byla pravděpodobně dutá a měděná, měla hlavu telete a napřažené ruce; socha se rozžhavila uhlím a do rukou bylo vloženo dítě, které sklouzlo dovnitř do rozžhavené modly; podle 1Kr 11 nechal tyto modly postavit i v Izraeli Šalomoun (Novotný: Biblický slovník).

30.1.2 Úskalí

- Jóšijášova reforma vyniká značným *radikalismem*. Praxe totální devastace cizích svatyní si přitom z pohledu dnešního člověka příliš nezadá s praktickými tzv. islámského státu, nebo násilným pokřesťanstvím. Při výkladu bychom však k podobnému zjednodušení a černobílému zatracování (co je naše, to je dobré a ostatní je zatracené) rozhodně neměli sklouznout. Spíše je třeba zdůraznit, že je potřeba učit se, co je opravdu správné a podle Hospodina – a učit se tomu společně s druhými, ne na rozdíl od druhých.
- Poměrně velká část biblického textu vyjmenovává různé *praktiky, které jsou nám cizí* a dětem těžko pochopitelné. Není třeba je vyjmenovávat a rozebírat, stačí povědět, že dělali věci, kterými sobě i druhým ubližovali a mysleli si, že z toho má nějaké božstvo radost – ve skutečnosti tím akorát způsobovali trápení a byli od Boha daleko.
- Měli bychom si dát pozor, aby naše vedení nevyznělo primárně jako *vymezování* proti jiným kulturám a vírám, ale aby spíše mířilo do vlastních řad a zkušeností – vždyť Jóšijáš sám a Boží lid především na sobě poznali potřebu obnovy.
- Potíž může nastat také s tím, že *Hospodin je neoblomný* v rozhodnutí zavrhnout Judu. V Bibli je tím vyjádřeno vědomí autorů o následném babylonském exilu. Autoři jakoby vyznávají: Jóšijáš byl dobrý král, ale my jsme právem takhle dopadli, ocitli jsme se v Babylóně, protože jsme od Hospodina odpadli. Pokud to sami děti nevnese jako téma, bude lépe se vysvětlování neoblomnosti vyhnout, případně spíše na příkladu Jóšijáše zdůraznit, že pokora před Bohem má smysl vždycky, ať to s námi vypadá jakkoli (Jóšijáš to nevzdal a jeho úsilí se stala povzbuzením i pro lid v Babylóně). Ostatně, jako křesťané víme, že soud není jediným Hospodinovým slovem, že k němu vždy patří i naděje na nový počátek.

30.1.3 Odkazy

GASTALDIOVÁ, Silvia – MUSATTIOVÁ, Claire.

Lidé Bible – život a zvyky. Praha: Kalich, 2008.

MARTIN, Peter. *Bible pro malé detektivy.* Praha: ČBS, 2013.

DONEY, Meryl. *Jak k nám přišla Bible.* Praha: SPN–ČBS, 1993.

HÁJKOVI, V. a M. *Biblická dějprava.* Praha: Kalich, 1990.

Biblické odkazy: 2Pa 34–35; Lv 18,21; Lv 20,1–8;

Ž 119; Mt 5,17–20; Mt 22,36–40

Odkazy na starší přípravy, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangnet.cz/katechetické-přípravy/obnova-za-casu-krale-josijase-dpns>.

.....

30.2 PRO DĚTI

30.2.1 Předškoláci a mladší školní děti

Vyprávění s objevením „pokladu“

Budu vám vyprávět příběh o zemi našich praprapra... dědečků (*roztáhneme šátek/látku*), Byla to moc pěkná země, kde svítilo slunce, rostlo víno a kde se pásly ovečky... Co všechno v pěkné zemi ještě bývá? (*Můžeme děti povzbudit v tom, aby jmenovaly, co se jim ještě v přírodě líbí, rozmístit na šátek obrázky zvířat, stromů nebo je ukazovat v obrázkové knížce.*) – Byla to pěkná země – však ji lidem dal Pán Bůh, tak jako nám svěřil zase naši zemi. Proto byl v té zemi také chrám, který to lidem připomínal (*umístíme doprostřed chrám z kostek, nebo obrázků apod...*).

Ale něco v té zemi přece jen pěkné nebylo. Jen si to představte: Ti lidé jako kdyby zapomněli, kudy vedou správné cesty, jako kdyby bloudili... Stávalo se, že chtěli poděkovat za tu pěknou zemi, anebo se pomodlit, ale cestu k Pánu Bohu nenašli. A jindy když se mělo jít do chrámu, šli úplně jinam, třeba někam na kopec, kde si postavili sochu a před tou se klaněli... (*můžeme do krajiny umístit figurky*) a někteří si zase řekli, že děkovat vůbec nepotřebují. Dokonce ani k sobě se ti lidé moc hezky nechovali – jak by

mohli, když každý hledal svou cestu, aby byl někde první, a nevěděl kudy kam. Byla to zamotaná doba a zamotaná země. A chrám, který jim měl připomínat Pána Boha, začal trochu chátrat, lidé už na něj moc nemysleli, měli plnou hlavu jiných věcí, všechno možné jim připadalo zajímavější a všeho možného se báli... *(naznačíme rozpad chrámu).*

A tu v té zemi našich praprapra...dědečků a praprapra...babiček začal kralovat nový král – říkali mu Jóšijáš. *(Zkuste to spolu se mnou: Jó-ší-jáš)* A představte si, že tohohle krále Jóšijáše napadlo, že chrám by bylo dobré opravit. Pomůžeme mu? *(Začneme rovnat sbořené...)*

Jé, počkejte, co to je?! Počkejte, podívejte!!! Co by to mohlo být? *(Vy-táhneme připravený balíček s „překvapením“, děláme, že k němu čicháme, že ho posloucháme – a necháme postupně takto zkoumat i děti. Pak balíček položíme doprostřed a pomaličku rozbalujeme; můžeme vyzvat děti, aby nám po kouskách pomáhaly.)*

Podívejte se, co Jóšijáš našel při těch opravách chrámu! Víte, co to je? *(Necháme děti poznat Bibli.)* Jóšijáš ve skutečnosti našel poklad – lidé totiž začali z té knihy číst. Četli o tom, že... *(listujeme knihou a stručně připomínáme třeba i pomocí obrázků: že je má Pán Bůh rád; že ho těší, když mu zpívají písničky a připomínají si jeho slova; a že jim chce pomáhat; že je dobré, aby si lidé pomáhali; aby se nebili a nebrali si věci; aby si nezáviděli...)* A lidé četli a poslouchali a najednou si zase vzpomněli na Pána Boha! Jako by k nim ta kniha začala mluvit a jako by zase věděli, kudy chodit a jak žít! A tak se sešli k velikému shromáždění a slíbili Pánu Bohu, že už na něho chtějí vždycky pamatovat. Společně se modlili a nechali všeho, co je na cestách pletlo a co jim život v té pěkné zemi kazilo *(odstraníme modly)*. A my se teď společně s nimi také pomodlíme: *(viz modlitba)*.

POMŮCKY Jednobarevný šátek nebo kus látky světlé barvy, obrázky nebo figurky zvířat (případně i lidí, to budou sochy model), chrám (ze stavebnice, kostek, nebo obrázek), „poklad“ tj. do úhledného balíčku pečlivě zabalíme nějaké pěkné vydání Bible (může být i dětská, ale zajímavější možná bude nějaké vydání, které děti znají méně, třeba se zlatou ořízkou, např. nová kralická šestidílka, do které můžeme vložit několik obrázků a při listování je vytahovat).

Oheň pomalu dohasínal. Šáfan seděl na kameni a koukal se do žhavých uhlíků... vzpomínal, jak to všechno začalo...

Šáfan byl písařem na dvoře krále Jóšijáše. Nestěžoval si. Jóšijáš byl totiž král čestný a odpovědný a ke svému velikému dvoru i ke všem řemeslníkům, kteří zrovna pracovali na opravách chrámu, se choval hezky: staral se, aby dostávali spravedlivou odměnu a nechával je odpočinout, když potřebovali. Dlouho před ním ani po něm, nebyl v judském království takový král. Když si Šáfan vzpomene na krále v sousedství nebo na Jóšijášova otce, ještě teď mu běhá mráz po zádech. Nejednou byl svědkem toho, jak svolali celý dvůr, rozžhavili obrovskou měděnou sochu a do jejích útrob vložili děťátko, které pak už nikdo nikdy neviděl... hrůza, byl to děsivý pohled!

Jóšijáš byl jiný už od malička a teď, teď se teprve ukázal...

Oheň před Šáfanem pomalu dohasíná a už vůbec není tak hrozivý jako tenkrát u těch planoucích ohnivých soch. Tenhle oheň už neděsí, jenom zahřívá, protože Jóšijáš dal všechny ty obrovské sochy, ty děsivé modly zničit a spálit.

Všechno to začalo tenkrát ráno, když Šáfan vyřizoval v chrámě poselství. Těšil se, že vyřídí potřebné a bude mít chvíli volna. Ale tenkrát se stala ta podivná věc: při všem tom chrámovém opravování a uklízení kněží objevili knihu, kterou ještě nikdy nečetli a poslali ji králi. Kniha Zákona, říkali jí. A tak Šáfan namísto volna musel číst. Předčítal králi Jóšijášovi, četl a četl... a byla to slova dobrá a pravdivá o Bohu, který je blízko, o jeho věrnosti a o tom, že i jeho lidé mu mají být věrní a pravdiví. A král Jóšijáš to všechno poslouchal s rozechvěním. Nakonec vstal, roztrhl své krásné roucho a naříkal: „Jak jen je to možné, že v zemi, kterou nám dal tento Bůh Hospodin, jsme na něj zapomněli? Jak to, že je všude tolik ohavných soch, kůlů a svatyní, když je jenom tento jediný Bůh? A jak to že se provádějí takové krutosti dětem, když Hospodin to zakazuje?“

Král Jóšijáš si nevěděl rady. Chtěl mít jistotu, že té nalezené Knize Zákona správně rozumí a tak poslal posly za prorokyní Chuldou: „Pověz, jak je to se mnou a s naším lidem? Hněvá se na nás Hospodin?“ A Šáfan to vidí a slyší jako dnes, jak prorokyně posmutněla a tvrdými slovy potvrdila královo nejhorší tušení: velmi ubližujete Bohu a zlobíte ho svými činy, musíte počítat s trestem.

A víte, co se stalo? Jóšijáš se toho prorockého slova nezalekl! Nevzdal to! Svola velíké shromáždění, každý kdo mohl, přišel, aby poslouchal slova té

nové knihy a aby si připomněl dobrý život podle Pána Boha. Poslouchali, modlili se a slibovali, že už nikdy na Boha nezapomenou.

Takhle to všechno začalo. Král Jóšijáš se odvážně obrátil k Hospodinu celým srdcem, celou duší i silou a vedl k tomu i svůj lid. Nikdy už nebylo v Judsku takového krále: vždyť nechal všechny modlářské sochy a návrší zahladit a v zemi obnovil věrnost Hospodinu.

A tak dnes Šáfan sedí celý večer u ohně, který ho neděsí, ohřívá se a celý ten Jóšijášův příběh zaznamenává. To proto, abychom si i my mohli číst a připomínat, že obracet se k Pánu Bohu, je vždycky ta nejlepší cesta v životě (i když to s námi vypadá všelijak).

Různé aktivity

- Známa hra „samá voda – přihořívá – hoří“, při které necháme děti hledat bibli.
- Využijte obrázek chrámu s úkoly v knížce *Bible pro malé detektivy* (s.7).
- Starověká kniha, kterou Jóšijášovi lidé našli, měla podobu svitku – zkuste si jej vyrobit. Můžete dětem dát dvě hůlky (špachtle, pletací jehlice, větvičky, špejle), přilepit je k protilehlým stranám papíru a rolovat proti sobě. Na svitek mohou děti nakreslit, jak si představují život, kterému nás Bůh učí, nebo třeba krále Jóšijáše. Děti taky baví obkreslovat (na svitek) hebrejská písmenka. Školní děti mohou na svitek napsat jeden z biblických veršů k zapamatování. Pro představu o tom, jak starověké knihy vypadaly a vznikaly lze použít knížku *Jak k nám přišla Bible* (kap. 7).
- Připravte dětem (nebo s dětmi pro zbytek shromáždění) svačinku v podobě svitků. Na slané tyčinky namotejte proužky sýra nebo marcipánu do tvaru svitků.
- Použijte pracovní listy s obrázkem „Co do kostela nepatří?“¹
- Bourání model: Připravte „modly“ v podobě sloupů a věží z plechovek, kostek, krabiček, ruliček... děti se mohou míčkem trefovat a bořit modly.

1 Viz on-line verze úlohy, na adrese: <http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-přípravy/obnova-za-casu-krále-josijase-dpns>

30.2.2 Starší děti

Rozhovor s pomocí obrázků a Bible

POMŮCKY Nejlépe kniha *Lidé Bible* (viz *Odkazy*), v závorkách jsou uvedené stránky z této knihy; nebo alespoň obrázky k tématu odjinud (potřebujete: desatero, obětování, modla, hod beránka, prorok, chrám); dopředu si připravte také několik obrázků bůžků/model (mohou posloužit kartičky se zvířaty).

Uvedte děti do situace: Vzpomínáte si na Mojžíše, na to, jak dovedl lidi až do země, kde se měli usadit a začít dobře žít? Vzpomínáte si, jaké jim k tomu životu dal od Pána Boha také dobré rady? (*Desatero a další naučení – když podle nich budou žít, bude z nich mít Bůh radost a dobře se jim povede.*)

Podívejte se, co všechno patřilo k dobrému životu. (*Viz obr. Zákon a spravedlnost (s. 52–53) nebo si najděte desatero v Dt 5,6–22 – zdůrazněte, že tím prvním je jedinečnost Boží.*)

Tak jako my chodíme do kostela, i tehdy patřila k dobrému životu také bohoslužba. Ale vypadala úplně jinak, než jsme dnes zvyklí. Lidé často přinášeli Pánu Bohu nějaké dary, aby poděkovali za to, co se jim dobrého stalo, nebo aby ukázali, jak moc si ho váží.

(*Podívejte se na obr. 54–55 a společně komentujte, co se jak obětovalo. Nemáte-li knihu, použijte jiný obrázek, nebo s dětmi mluvte o tom, jak oběti rozumí. Oběť jako dar – děkovaný, nebo za hřích apod.*)

Když se lid v zemi zabydlel a dosadili si na trůn krále, začalo to s nimi jít trochu z kopce – čím dál víc na ty Mojžíšovy rady od Hospodina zapomínali. Dokonce i na tu bohoslužbu zapomínali, a tak jim Bůh posílal různé kazatele, kteří byli Mojžíšovi trochu podobní a kteří jim ty dobré věci připomínali a učili je, že je potřeba život napravit, jinak to s nimi špatně dopadne.

Proroci (s. 62–63 – *můžeme přečíst krátký odstaveček pod nadpisem; nemáte-li knihu nalistujte v bibli seznam starozákonních knih a ukažte na proroky*).

Co všechno bylo porušováním dobrého života podle Božího přání?

(*Poslouchání jiných pánů, bůžků a talismanů, léčka a zabití druhého pro vlastní prospěch, nespravedlnost vůči chudým a ochuzování druhých, podvádění, lži, krádeže, zabíjení...*) *Upozorněte na to, jak všelijak vypadaly modly a že jejich smyslem bylo, aby lidé spoléhali na moc zobrazených bůžků místo na Boha.*

Podívejme se na Jeruzalém a chrám v době králů a u královského dvora (s. 86–89). Všimněme si, že tam žádná podobná vyobrazení nejsou. *Můžeme*

si dopředu nakopírovat obrázky nějakých bůžků a umísťovat je do obrázku, kam všude je asi nechali neposlušní králové vystavět.

Za vlády krále Jóšijáše probíhaly v chrámu velké opravy. To se musí leccos uklidit, přesunout, přerovnat...? Už jste to někdy zažily? Leccos se při tom ztratí a vyhodí, ale leccos se taky najde. A právě v jeruzalémském chrámu se přihodilo to druhé: našla se kniha, skoro jako Bible.

Můžeme o nálezu společně přečíst z 2Kr 22,8–20 nebo dovyprávět: Král si ji nechal předčítat a vyložit od prorokyně Chuldy a zhrozil se a plakal, když zjistil, že to v jeho zemi vůbec nevypadá tak, jak by se mohlo Bohu líbit. A tak se Jóšijáš pustil do díla: nejdřív dal svolat všechny lidi a slíbili před Hospodinem, že už na něho budou vždycky pamatovat a spoléhat jen na něj, pak dal do pořádku chrám (*necháme děti, aby z chrámu odstranily „nános“*), potom totéž udělal ve všech městech v zemi a znovu naučil lidi, jak správně slavit bohoslužbu, podobně jako kdysi dělali jejich praprapra...dědečkové s Mojžíšem – *připomeneme Hod beránka (např. s. 48, nebo jinou ilustraci).*

Otázky k rozhovoru

- Proč myslíte, že Jóšijáš nad nálezem a čtením z Knihy Zákona roztrhl své roucho? (*Lítost, poznání vlastní viny.*)
- Kdy vás opravdu mrzelo něco, co jste provedli? Jak jste poznali, že to bylo špatné? Co by se muselo stát v našem sboru a v naší zemi, aby vás to mrzelo tak, jako plakal Jóšijáš? (*Necháme děti přemýšlet a uvádět situace; můžeme napovědět třeba tak, že se zeptáme, čeho si nejvíce cení...*)
- Co když se něco takového stane? Jak je možné to napravit? (*Někdy není náprava možná, ale můžeme se pokusit hledat cestu dál – usilovat o uzdravení, upokojení, potěšení pozůstalých, blízkost, modlitbu...*) Pomáhá nám v tom nějak Bible, bohoslužba, sbor...?
- Proč je nález Knihy Zákona tak významný? (*Pomohla Jóšijášovi rozpoznat, co je špatně a nasměrovala ho, jak je možné to napravit.*)
- Slyšeli jste někdy o reformaci? (*Můžeme připomenout M. J. Husa.*) Co mají takhle dvě období v životě Božího lidu společného? (*Lidé byli nově osloveni Písmem a pohnulo je to ke změně v životech, v církvi, ve společnosti a k obnově života s Bohem.*)

Závěr: Zkuste společně udělat seznamy, co do kostela / sboru / života věřícího patří a co nepatří. Je lépe mít připravené návrhy a nechat děti diskutovat, jak to je a proč; jako inspiraci můžete použít pracovní list².

Co by potřebovalo obnovu u nás samých a jak začít?

Práce s písní

Přečtete společně 2Kr 22, 1–11 a 2Kr 23, 1–4. Shrňte pro děti situaci (*král Jóšijáš, opravy chrámu, nález knihy Jóšijáše velmi zasáhne, pokání a náprava*).

Pusťte dětem písničku *Studně nepřevážená*², nebo ji společně zazpívejte (nebo přečtete) z Evangelického zpěvníku (367). Pro další práci je třeba, aby děti měly text i před sebou.

Co myslíte, jak tahle píseň s Jóšijášovým příběhem souvisí? (*Nechte děti mluvit... omezte se na konstatování, že si myslíte, že Jóšijáš by ji asi mohl vzít za svou a zpívat.*)

Nechte děti hledat (a máte-li kopie, tak různými barvami podtrhnout):

O co zpěvák prosí? (*O sladkou Boží milost; o víru, která se rozhojňuje; o skvělou naději, která nebude založena ve věcech, které pomíjejí, ale v Bohu; o obranu a ochranu před svody dobrými i špatnými.*)

Čeho se naopak bojí? (*Doufání v pomíjející věci; libých i odporých vlivů...*)

Kdo nebo co je to ta studně nepřevážená? (*Duch svatý; nepřevážený tj. nevyčerpatelný zdroj milosti.*)

Jak je tu ještě jinak Boží Duch oslovován? (*Pěstitel víry; posvětitel, výborný vladař.*)

Upozorníme na reformační souvislost písně a na to, že ji dodnes zpíváme v bohoslužbách — i my, stejně jako Jóšijáš a Komenský, se potřebujeme obracet v modlitbě a pravdivé bohoslužbě k Hospodinu a prosit o smilování, o obnovu a pěstování naší víry a života. Jako křesťané věříme, že nový začátek je „nastartován“ Ježíšovým vzkříšením.

POMŮCKY Evangelické zpěvníky (nejlépe kopie písně 367), Bible, případně barevné pastelky.

2 Přímé odkazy najdete v on-line verzi úlohy, na adrese <http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-přípravy/obnova-za-casu-krale-josijase-dpns>.

30.2.3 Přesah

- *Konfirmace a obnova křestního slibu*: I my se v bohoslužbách podobně jako Jóšijáš stavíme před Boha a vyznáváme lítost nad svými hříchy a čas od času znovu vyznáváme a připomínáme si, že se hlásíme k Hospodinově smlouvě a co to znamená.
- *Duchovní obnova*: Také v naší církvi se už po několik let konají v postní době exercicie, tedy duchovní cvičení, při nichž se lidé scházejí na několik dní, aby se v tichu soustředili na Písmo a na modlitbu a znovu obrátili své srdce, duši a síly k Hospodinu.
- *Reformace*: Jóšijáš je považován za starozákonního reformátora. Také v době reformace sehrálo důležitou roli znovuobjevení Písma, resp. jeho překlady z latiny do národních jazyků a následně tisk a šíření. Zvláště reformovaná větev pak spojila s obnovou života a bohoslužby i čistky v oblasti chrámové výzdoby; odtud prosté evangelické kostely.

•••••

30.3 LITURGIE

30.3.1 Písně

Moudrosti poklad z nebe (EZ 446); *Všichni, kdo skládají* (BTS 10);
Odpust' (BTS 43); *V tobě je radost* (BTS 25); *Babylon* (sv 328);
Čest dej (sv 37); *V nebi je trůn* (sv 360), *To já, ó Pane můj* (sv 333);
Řekni, v co doufá srdce tvé (sv 289); *Svobodná zem* (sv 288);
Srdce čisté (sv 349); *Prosba* (sv 278)

30.3.2 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Jošijáše navrhujeme refrén písně *Srdce čisté* (sv 349).

30.3.3 Biblický text k zapamatování

„Miluj Hospodina, Boha svého, z celého svého srdce, celou svou duší, celou svou silou a celou svou myslí“ a „miluj svého bližního jako sám sebe“. (L 10,27)
Světlem pro mé nohy je tvé slovo, osvěcuje moji stezku. (Ž 119,105)

30.3.4 Okénko do bohoslužeb

Máte-li odvahu, zkuste sehrát ztrátu Bible. Předem poprosíme někoho ze shromáždění (třeba učitele nš), aby k sobě schoval Bibli ze stolu Páně. Začněte bohoslužbu trojičním úvodem, bez vstupního verše. Ve chvíli, kdy přijde na řadu první čtení z písma, začněte Bibli hledat a necháme i děti hledat... (pokud by někdo ze shromáždění nabízel svou, poděkujte, ale vysvětlete, že opravdu potřebujete tu se záložkami). Co teď budeme dělat? Jak budeme pokračovat? Co všechno nám vypadne...? (Necháme děti i shromáždění odpovídat.) Pak se ozve ten, kdo má Bibli u sebe: Podívejte se! Našel jsem ji! – Děti si dnes v nedělce poví o jednom podobném nález...

Nemáte-li odvahu ztratit Bibli, zeptejte se shromáždění, jestli někdy našli poklad. Anebo jestli našli něco, co je hodně zarmoutilo, nebo hodně potěšilo? Některé objevy úplně převrátí vzhůru nohama dosavadní život... o jednom takovém objevu uslyší děti v nedělce.

30.3.5 Modlitba

Milý Bože, mnoho věcí nás zajímá, utíkáme za nimi a prosíme rodiče i tebe, abychom měli, na co si vzpomeneme... Ale dneska prosíme: buď nám hlavně vždycky blízko a uč nás dobře spolu žít, protože to je největší poklad.

Taky nás mnoho věcí trápí, Pane, a utíkáme před nimi. A tak dneska prosíme, ať se nemusíme bát – my ani nikdo jiný na světě. Ať nad námi nemá moc trápení, ani pověry, ani strach, ani nikdo jiný, ale ať nás každý den vede tvoje láska. Amen.

TÉMA

- Bůh je náš Pán a my jsme v jeho rukou.
- Víra „ze zvyku“ (bez vztahu k Bohu) nestačí.

CÍL

- Předškolní děti se dozvědí, že do kostela chodíme poslouchat Pána Boha.
- Mladší a starší školní děti si uvědomí, že Boha je třeba vzít vážně – nestačí něco o něm vědět nebo ze zvyku chodit do kostela.

.....
31.1 PRO UČITELE

Biblický text: Jr 18,1–12 (podobenství o hlíně a hrnčířovi);
 Jr 7,1–15 (prorokova kritika spoléhání se na Chrám)

31.1.1 Výkladové poznámky

Obecně ke knize Jeremjáš

- Jeremjášovy příběhy jsou v knize časově zpřeházeny. Ucelený životopis proroka chybí.
- Jeremjáš prorokoval asi po 40 let, během vlády posledních 5 judských králů. Judské království je blízko katastrofě – Jeruzalém bude dobyt, Chrám zničen a lid odejde do vyhnanství (587 př. Kr.). Lid to však netuší a proroci i politici nebezpečí zlehčují. Jeremjáš varuje před Božím soudem, ale je zoufale osamocen.
- Jeremjášova prorocká zvěst má více témat. Kritizuje modlářství lidu, mezinárodní politiku králů, prázdnotu obřadnost a sociální bezohlednost bohatých.

- Za kritikou je společný hlavní důraz: *Hospodin je jediný a svrchovaný Pán*. Základní problém je v tom, že Izrael Hospodina ve svém srdci neuznává. Izrael zná přikázání, ale nebere je vážně; přijde do Chrámu, ale nechce se setkat s Bohem.

Poznámky k Jr 18

- *Hrnčír pracuje s hlinou* – obraz převahy Stvořitele nad stvořením, převahy Božích záměrů nad lidskými. Obdobu známe od proroka Izajáše (29,16a „Je to vaše převrácenost, jestliže je hrnčír oceňován stejně jako hlína. Což říká dílo o tom, kdo je udělal: „On mě neudělal?““).
- Text je *obhajobou Božího jednání* (tzv. teodicea), zde konkrétně zničení Jeruzaléma – srv. otázku „Cožpak nemohu naložit s vámi jako ten hrnčír?“ Bůh je autorem Izraele, a autor má právo naložit s (pokaženým) dílem i radikálním způsobem.
- Slovo soudu tu ale skrývá naději. Nejde o podobenství zkázy, hrnčír dílo nezahodí, ale *přepracuje v novou nádobu*. Je tu další hrnčírův (Boží) plán, nová budoucnost pro zkaženou nádobu (Izrael), i když si ji zatím nikdo neumí představit.

31.1.2 Úskalí

- Nezelehčujme dobytí Jeruzaléma, zničení Chrámu a vyhnanství. Je to největší katastrofa Starého zákona, Izrael téměř zaniknul.
- Samotný zvyk chození do kostela či úcta k církevním budovám samozřejmě nejsou chybné. K tomu nesmí náš výklad sklouznout. Problém je, když se víra o tyto zvyky opře a ztratí rozměr rozhovoru s živým Bohem.
- Jaký mám vztah k trestu, k představě trestajícího Boha? Toto téma dnes bývá, ve světle výchovných poznatků o přehnaném trestání, zpochybňováno. V Písmu je to ale důležité: Hospodin je spravedlivý a zlo je „odporné v jeho očích“. Nicméně Boží spravedlnost jde vždy ruku v ruce s jeho milosrdenstvím.

31.1.3 Odkazy

Odkazy na starší přípravy, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-přípravy/jeremjas-a-konec-chramu-dpns>.

31.2 PRO DĚTI

31.2.1 Předškoláci

Vyprávění zahájíme volnějším rozhovorem: Komu se líbí kostely? Co ti na nich připadá nejhezčí/nejzajímavější? Co můžeš vidět vevnitř? (Nápady můžeme podpořit obrázky částí kostela; můžeme je také malovat na společný papír.)

Kostely jsou zvláštní, jsou jiné než všechny ostatní budovy. Nejsou k bydlení, jako domy. Nejsou jako školky nebo školy, ani jako muzea. Mívají věž, sloupy, mají krásný stůl uvnitř. Jsou to budovy pro Boha, pro setkání s ním. Jeden takový kostel přikázal Pán Bůh postavit Izraelcům. O tomto kostele si dnes budeme vyprávět. Izraelci mu říkali Chrám. (*Obrázek chrámu.*)

Chrám byl nádherný a lidé do něj rádi chodili, i z velké dálky. Modlili se tam. Zpívali písničky. Potkávali přátele a kamarádky. Měli rádi tu krásnou stavbu, s vysokou věží, s mohutnými sloupy a slavnostním stolem (*obrázky věže, sloupu, stolu, příp. dalších*). Byli na Chrám hrdí.

Ale později se něco změnilo: zapomněli, komu Chrám patří. Pro koho vybudovali vysokou věž? Pro koho vztyčili sloupy? Pro koho nechali vyřezat slavnostní stůl? Už to pro ně nebylo důležité.

Říkali: „Podívejte se na něj. Není to nádherný kostel? To jsme postavili my.“

Zapomněli, že to vše udělali kvůli Bohu. Že do Chrámu chodí poslouchat, co jim Pán Bůh říká.

Tehdy se našel jeden člověk (Jeremjáš se jmenoval), kterému to vadilo. Jeremjáš si stoupl do dveří Chrámu, aby ho nikdo nemohl minout.

Každému řekl, že Bůh rozhodl, že budova bude zničena. Vysoká věž spadne. Sloupy budou zbořeny. Slavnostní stůl spálí oheň. Jeremjáš lidi varoval... jenže nikdo mu neuvěřil.

Později se to opravdu stalo. Přišli nepřátelé a zničili nádherný Chrám, věž, sloupy, stůl. Všichni byli smutní, i Jeremjáš. Také Pánu Bohu bylo moc líto, co se muselo stát.

Ale pomohlo to: lidé si najednou uvědomili, že Pánu Bohu je třeba naslouchat. Znovu se modlili, zpívali písně a četli z Bible. Mnohem později si vystavěli nový kostel, nový Chrám. Byl méně vyzdobený, než ten první. Ale lidé už věděli, co je důležitější: poslouchat Pána Boha.

(Můžeme použít zjednodušenou Aktivitu 3, viz str. 148.)

POMŮCKY Obrázek kostela, věže, sloupu, ozdobného stolu (tj. stolu Páně). Lze použít i jiné části kostela, zejm. podle místního sboru; příp. obrázek proroka / Jeremjáše.

31.2.2 Mladší školní děti

Motivace A – hrnčír (slovní úvod): Víte, kdo je to hrnčír? Viděli jste ho už někdy pracovat (třeba na historických trzích)? A co je hrnčírský kruh? Jak se používá, jak kruh funguje?

Otázky používáme jako motivaci a současně jako ověření, že děti motivu rozumějí. Pomoci může i přinesený obrázek hrnčíře – pak se ptáme: Kdo je na obrázku? Co dělá? Proč se s hlínou točí při výrobě? atp.

Motivace B: (doprovázející akce): Uprostřed leží plátnem zakrytý kousek rozpracované hlíny. Pracujeme se zvědavostí posluchačů: na začátku upozorníme, že skrytý předmět hraje v dnešním příběhu hlavní roli. Předmět zatím neodhalujeme! Během vyprávění s hlínou pracujeme (viz dále).

I. Jeremjáš už toho má dost

Jeremjáš stál u brány Chrámu. Zastavoval poutníky, kteří tudy procházeli a vedli býčky k oběti. Varoval je, že nestačí přijít na bohoslužbu. Naléhal, aby přemýšleli, co od nich Bůh žádá. Ale oni jen mávli rukou. „Copak nic neděláme? Pravidelně chodíme do Chrámu a přispíváme na něj. Co dělají ostatní?“

Jindy si stoupl na náměstí. Zastavoval učence a politiky. Varoval, že se Bůh hněvá. Naléhal, aby se všude začal dodržovat Zákon, jinak bude Izrael potrestán. Ale oni jen mávli rukou, nevěřili tomu. „My jsme přece Hospodinův lid. On má jenom nás, on se bez nás neobejde.“

Jeremjáš kázal, varoval, naléhal, ale lidé byli jako hluiš. Už toho měl dost. – Jenže (řikal si), co až toho bude mít dost Bůh? Co se stane potom?

II. Hrnčír a hlína

(Odkryjeme hlínu a dál pracujeme podle vyprávění.)

Toho dne se prorok zatoulal k hrnčírově dílně. Řemeslník seděl u hrnčírského kruhu. Vyráběl jakousi nádobu, veliký džbán.

Jeremjáš ho tiše pozoroval. Ty jeho ruce! Rukama nabíral z necek vlhkou hlínu, rukama ji hnětl a jemně tvaroval. Na rukách hrnčíře bylo vidět, jak dobře zná svou práci, jak pečlivě míří ke svému cíli: nádherné nádobě.

„Takhle nějak tvořil Bůh člověka,“ napadlo Jeremjáše. „Tak s láskou tvaroval svůj lid na poušti.“ Ještě jedno zakroužení stolu, ještě jeden pohyb, a krásný džbán bude hotov.

Náhle řemeslník zaklel. Při posledním pohybu se nádoba zkrivila a džbán se z bortil. Tolik krásy nazmar! Ale hrnčír začal znovu, rychle zpracoval to, co bylo ještě před chvílí džbánem, a dal hlíně nový tvar. Zanedlouho stála na stole pěkná mísa.

III. Jsme jako hlína v jeho rukou

(Bereme nádobu do rukou, příp. naznačíme, jak nádoba pyšně mluví k hrnčírůvi.)

Cestou domů Jeremjáš přemýšlel. „Bůh se bez nás neobejde,“ říkají Izraelci. Ale to není pravda, vždyť hrnčír se taky obejde bez džbánu, zvláště když je to pokřivený a nepovedený džbán. Hrnčír přece může změnit plán a začít znovu – a stejně tak Bůh. A oni prý: „Neopustí nás, vždyť máme jeho Chrám, vždyť máme bohoslužby.“ Jeremjáš se zasmál, když si představil hlíněnou nádobu, která osloví řemeslníka a začne mu vysvětlovat, jak je pro něj důležitá. „My lidé jsme jenom materiál v Božích rukou, a chtěli bychom, aby nás poslouchal,“ pomyslel si Jeremjáš.

IV. Chrám bude zbořen

Jeremjáš stál opět u brány Chrámu. Poutníci proudili dovnitř a vedli s sebou býčky k oběti. Vtom prorok zvolal: „Chrám, do kterého jdete, bude zbořen! A právě tak i toto město Jeruzalém. Přijdou nepřátelé a všechno zničí. Bůh vás varoval, a vy jste neposlouchali, proto se to stane.“ Poutníci vypadali naštvane. „Co to říkáš,“ vykřikl někdo, „vždyť je to Boží Chrám, a my jsme jeho lid!“

„Nemyslete si, že Bůh jedná podle nás. Jsme v jeho rukou,“ řekl Jeremjáš. „Jsme jako hlína v rukou hrnčíře. Chrám bude zbořen, abychom si to uvědomili. Bůh změnil svůj plán.“

(Při závěrečných větách opět rozboříme nádobu.)

31.2.3 Starší školní děti

Vyprávíme příběh pro mladší (je méně známý). Využijme aktivitu s variantou 2. Jiná možnost: rozšířit o práci s Bibli:

V Jeremjášově době se židé příliš spoléhali na Chrám, a jejich vztah k Bohu byl slabý. Jejich víra byla jen prázdný zvyk, chodit do Chrámu, přinášet oběti. Ale i když byl později Chrám zbořen, hledali si zase jinou

jistotu... A tak to šlo dál a dál. Víte, na jakou jistotu se odvolávali židovští vůdci v Ježíšově době? *Necháme děti vyhledat Mt 3,9, Co vyčítá Jan Křtitel farizeům? (Zakládají na tom, že jsou potomky Abrahama, rodilí židé.)*

K rozhovoru: Hrozí prázdná víra i nám, i křesťanům? Na co jsou hrdí věřící lidé dnes? (např. že mají pěkný kostel; že jsou z věřící rodiny; že mají dobrou pověst). Co je před Bohem důležité? Jaká víra je pro tebe „plná“?

Aktivity

- *Aktivita 1:* Děti dostanou za úkol vytvořit z modelovacího materiálu (viz Pomůcky) nádobu. Nezkušeným poradíme postup.

Varianta 1 (pro mladší): nádobu si odnesou domů. Mohou na ni vyrýt nebo nalepit nápis: „Jsme v Božích rukou“ a vysvětlit jej doma rodičům.

Varianta 2: (náročná – pro starší) Poté, co nádobu všichni dokončí (časový limit), předají ji sousedovi po pravici. Každý si cizí nádobu pečlivě prohlédne, může např. říci ostatním, co ho na ní zaujalo. A pak ji – podle Jeremjášova příběhu – přepracuje na něco nového (cokoliv). Děti tak prožijí rozboření svých představ a „změnu plánu“. (Jiná možnost: děti dají veškeré výtvary dohromady a vytvoří z nich společné dílo. Pomáháme s domluvou skupiny.)

- *Aktivita 2:* Podíváme se spolu s dětmi na krátké video o práci hrnčíře (najdete si třeba na youtube). Video ztlumíme a předem se domluvíme, že budeme pozorovat mlčky („jako Jeremjáš“). Jak hrnčíř pracoval? Oceníme pečlivost, lásku k materiálu, umělecký záměr. Zakončíme modlitbou, v níž tyto vlastnosti vztáhneme k Bohu a děkujeme mu za ně.
- *Aktivita 3:* Přineseme sadu barevných papírů (A5 nebo i A4). „Papíry jsou stavební kostky“. Necháme děti z menší přidělené sady sestavit nejprve kostel, potom jej přestaví na školu, hrad, nemocnici... Lze sehrát i jako malou časovanou soutěž, mezi skupinami. Hodnotíme zdařilost zobrazení. Ptáme se: „Může být i církev někdy pro druhé školu, hradem, nemocnicí? Jak?“

POMŮCKY Pro aktivitu: Modelína (resp. samotvrdnoucí hmota, modurit či keramická hlína, při výběru je třeba zvážit zašpinění dětí a prostoru NŠ). Igelity, ochrana prostoru nebo šatů. Samolepky a fixy k popsání (viz Aktivita 1, varianta 1). Volitelné: obrázek hrnčíře (k motivaci). Youtube video s prací hrnčíře (aktivita 2), foto Zdi nářků k přesahu (co zbylo z Chrámu...).

31.2.4 Přesah

Foto Zdi nářků: vysvětlíme zvyk zastrkovat papírky s modlitbami. „Modlitba často vyjadřuje touhu srdce, naději, kterou se neodvažujeme vyslovit.“ Motiv lze využít i k závěru: děti napíšíou krátké prosby, na závěr se nad nimi modlíme, aby nás Bůh slyšel a vyslyšel. Papírky nečteme, prosby zůstávají skryté.

•••••

31.3 LITURGIE

31.3.1 Písně

Bůh je náš Pán a král (EZ 607); *Kam v soudu den* (sv 136);
Zní, zní, zní (sv 398); *To já, ó Pane můj* (sv 331)

31.3.2 Biblický text k zapamatování

Ježíš řekl: „Obdivuješ ty velké stavby? Nezůstane z nich kámen na kameni...“
(Mk 13,2a)

31.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Jeremjáše navrhujeme *Kam v soudu den dáš, co v chůzi brání* atd. (sv 136, 7. sloka).

31.3.4 Okénko do bohoslužeb

Myslíte, že se bohoslužby musí konat v kostele? (Včetně dospělých.) Kdo jste někdy zažili bohoslužby jinde? Kostel je důležitá stavba. Ale není pro víru tím nejdůležitějším. Někdy může být dokonce na překážku. O tom si dnes budete vyprávět.

Dál přece nejdete sami. Jak se jmenují ty postavy, co jdou s námi? Které už znáte? Dnes vás čeká nový hrdina: Jeremjáš – prorok. Neměl to lehké, nikdo s ním nesouhlasil, ani kněží, ani vládcové. Ale on vytrvale říkal to, co mu Pán Bůh uložil (zazpíváme sv 333 *To já ó Pane můj*).

31.3.5 Modlitba

Pane Bože, ty jsi nám dal život, ty jsi nás utvořil, s láskou a s pečlivostí. Dej, ať to víme, že ti patříme, ať na to pamatujeme. Děkujeme za toto místo, za náš sbor, za náš kostel: Můžeme se tu setkat s kamarády, zpívat, modlit se. Můžeme slyšet, co nám říkáš – nauč nás vážit si toho. Amen.

TÉMA

- Bůh pamatuje na své sliby a nikdy je nezruší.
- Když se lež zhroutlí, zůstane pravda – a naděje!

CÍL

- Mladší děti uslyší, že Bůh nepřestane milovat člověka, navzdory jeho selháním.
- Starší děti se inspirují různými prorockými činy, které dávají naději.

.....
32.1 PRO UČITELE

Biblické texty: Jr 32 (Jeremjáš kupuje pole);
kontext Jr 52,1–13 (pád Jeruzaléma)

32.1.1 Výkladové poznámky

- *Obecně ke knize Jeremjáš* – čti u předchozí úlohy.
- *Kapitoly Jr 31–34* bývají zvány *Knížkou útěchy*. Prorockou kritiku na pár stránkách vystřídala slova naděje. Texty a pojmy jsou přímou inspirací evangelia: „nová smlouva“, „zákon vepsaný do srdce“ (Jr 31). Příběh o koupi pole (Jr 32) tuto *naději uprostřed zkázy* vyjadřuje s pomocí vyprávění.
- Koupě pole je *prorocký (symbolický) čin*. Prorocké činy jsou typické pro řadu starozákonních proroků, kromě Jeremjáše např. pro Ezechiela, Ozeáše. Význam není praktický, situace se zásadně nezmění, důležitý je *symbol*. Čin „mluví“.
- *Obléhání Jeruzaléma* vojskem Kaldejců (tj. Babylóna) tvoří pozadí příběhu. Texty mluví o hladu (Jr 52,6), kterým trpělo obyvatelstvo, bojích a nemocích („meč, hlad a mor“ je opakovaná charakteristika).

- Příběh o koupi pole naznačuje, co čtenář tuší: že se nemovitý majetek stal v poslední fázi obléhání bezcenným (co nešlo odnést do vyhnanství, bylo ztraceno). Zatímco dřív se Izraelci příliš spoléhali na majetek, teď mu nevěří. Prorocký čin, nákup pole, vyjadřuje *soud* (nad láskou k majetku) *i naději!*
- *Koupě je natřikrát absurdní*: (1) proběhne, když je Jeremjáš ve vězení. Strýcovo pole mu nabídne k odkupu bratranec, zřejmě kvůli úmrtí strýce. (2) Odkoupení zahrnuje dědický nárok, ale Jeremjáš nemá rodinu. A v dobyté zemi (3) stejně nebude mít kdo dědit. Prorokův absurdní čin odkazuje k Bohu: on jediný může dát novou šanci ve ztracené situaci.

32.1.2 Úskalí textu

- Vyžaduje povědomí o ději knihy (nevěrnost Izraele → varování proroka → Boží soud → obléhání → koupě pole). Musíme si dát pozor, aby děti sledu událostí porozuměly. Jinak se Bůh jeví jako „velkej naštvanej chlápek“ (Woody Allen).
- Nezlehčujme dobytí Jeruzaléma a vyhnanství (exil). Je to největší katastrofa Starého zákona, Izrael byl na pokraji zániku.
- Je třeba vyjasnit si svůj vztah k představě soudícího/trestajícího Boha.

32.1.3 Odkazy

Odkazy na starší přípravky, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-přípravy/jeremjas-uprostred-zkazy-nadeje-dpns>.

.....

32.2 PRO DĚTI

32.2.1 Předškoláci

Někdy se rodiče hněvají. Znáte to? Někdy maminka na dítě křikne. Udělá se jí vráska na čele, rozzlobí se. Někdy odejde do vedlejší místnosti. Nebo se hněvá tatínek. Ale i když se tví rodiče zlobí, tak stejně víš, že tě mají rádi. Jsi jejich a vždycky to tak bude. To hněvání je jen na chvíli. Za chvíli se maminka zase usměje, a vezme dítě na svůj klín. Pořád ho má ráda.

I Pán Bůh se může někdy hněvat. Protože ho trápí, jak se lidé chovají, jak někdy lžou nebo podvádějí, jak si někdy ubližují.

Jednou se to stalo v izraelské zemi. Bůh se hněval, protože lidé úplně zapomněli, co mu slíbili. Neposlouchali ho (chovali se jako malé neposlušné děti). A tak teď musejí odejít ze své země, odvedou je cizí vojáci.

Všichni byli moc smutní. Dívali se na všechno, co budou muset opustit – na domy, na zahrady, na pěkné věci a hračky. Taková škoda!

„Není teď Pán Bůh úplně proti nám?“ říkali lidé, když si balili batohy na cestu. „On se na nás rozhněval. Možná už to tak zůstane. Možná už mu na nás nezáleží.“

Ale jeden člověk to neříkal. Byl to prorok Jeremjáš. Věděl, že Pán Bůh na nás nikdy nezapomene. Když viděl, jak jsou všichni zklamaní a smutní, udělal nečekanou věc. Šel a koupil si veliké pole. Zahradu, s květinami, keři a stromy. Byla nedaleko města. Dokonce si v ní vysadil švestku a trochu vinné révy.

Sousedé se divili: „K čemu ti to bude? Vždyť všichni musíme odejít. Z té zahrady nebudeš mít nic!“ Ale Jeremjáš řekl: „Odejeme pryč, ale nebude to napořád. Bůh na nás nezapomněl, má nás pořád rád. Zase se sem vrátíme. Tenhle strom ponese švestky a my je budeme jíst. A napijeme se šťávy z hroznů této révy. Já tomu věřím.“

Mnoho lidí to povzbudilo. „Boží hněv přece netrvá dlouho,“ říkali, a hned se jim šlapalo snadněji. „Bůh nás nepřestane mít rád. Určitě se sem vrátíme.“

32.2.2 Mladší školní děti

Motivace – „na spadnutí“

Na začátku motivace můžeme dětem dát úkol, aby postavily stavbu z vratkého materiálu (např. karet, starých zpěvníků). Ještě lepší je zahrát si krátkou hru „Padající dřevěná věž“ (Jenga, viz Pomůcky), pokud ji máme k dispozici (pozor na čas, hra trvá 10–15 minut; lze ji zkrátit ubráním kostek). Pokračujeme tématem, „co je na spadnutí“.

Znáte přísloví, „Tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu...“. Jakou situaci to přísloví vyjadřuje?

Taky říkáváme, že je něco „na spadnutí“. To znamená, že to očekáváme, že to hrozí. Na spadnutí může být zanedbaný dům nebo shnilá kůlna, lidé si toho nevšímají, chodí kolem. A pak se to skutečně zřítí, a všichni si uvědomí, že to dávno tušili, že pro to dávno měli něco udělat.

V takové situaci se ocitl Izrael, Boží lid, za proroka Jeremjáše. Všichni tušili, že je něco špatně, že je něco shnilé, ale dělali jakoby nic. A pak to spadlo. Pak se ucho utrhlo.

Nic nehrozí?

Při vyprávění lze použít obrázky krále, boháče, proroka (resp. faráře).

Prorok Jeremjáš mluvil. Mluvil k lidem, varoval před Božím soudem, znovu a znovu. Říkal, že je to s Jeruzalémem nahnuté.

„Cože? Nic nehrozí,“ smáli se mu kolegové proroci a hlasitě provolávali „Boží pokoj s Izraelem“. „Nic nehrozí,“ uklidňovali se urození a bohatí lidé, co by jim taky hrozilo, měli peníze, domy a pole. „Nic nehrozí,“ prohlásil král. A pro jistotu zakázal Jeremjášovi vycházet z domu, aspoň bude klid. Později se mu to zdálo málo, a tak proroka nechal zavřít do vězení.

V obležení – v koncích

Všichni se ujišťovali, že nic nehrozí. Jenže pak promluvil sám Bůh a soudil Izrael. Takový Boží soud nemusí být nic zázračného, často se stane, co už dávno „viselo ve vzduchu“. A tak tomu bylo i tehdy: do země vtrhlo vojsko říše babylónské a oblehlo Jeruzalém. Najednou všichni věděli, že něco hrozí. Babyloňané je odvedou do vyhnanství, jako to udělali s ostatními vzpurnými národy.

Když přijde Boží soud, ukáže se, jak na tom lidé před Bohem jsou. Přestane být důležité, jestli je někdo mocný, jak je bohatý, nebo jestli je oblíbený. A to se tehdy stalo králi, boháčům i falešným prorokům. Ukázal se Boží soud – a s ním i pravda o jeho lidu. Žili jen pro sebe, nebrali vážně Boží slovo. Teď jsou v koncích.

Jeremjáš kupuje pole

Na obležený Jeruzalém byl smutný pohled. V obchodech prázdné regály, všechno vykoupené, všude hlad. Obránci vysílení, zdálo se, že se město musí každým dnem vzdát. Lidé se o překot zbavovali majetku, nabízeli domy, pole, zahrady za směšné peníze, ale nikdo nechtěl koupit, vždyť za pár dnů všechno zaberou nepřátelé a odvedou je pryč. Tahle země nemá budoucnost.

A tehdy se rozšířila nečekaná zpráva.

„Slyšeli jste to?“ zastavovali se známí na ulicích.

„To snad není možné,“ šeptali poutníci v Chrámu. A na trhu si kupci tukali na čelo.

„Jeremjáš kupuje pole!“, to byla ta zpráva.

Prorok, který předpověděl vpád nepřátel, odkoupil pozemek po svém zemřelém strýci. Celé to nedávalo smysl: Jeremjáš byl ve vězení, nepřátelé před branami a půdu nikdo nechtěl. A on za ni přesto zaplatil 17 stříbrných!

Když podepsali kupní smlouvu, žádal uvězněný Jeremjáš, aby písař lejstro schoval do hliněné nádoby a zakopal.

„Musí to dlouho vydržet,“ vysvětloval.

„Proč?“ nechápali.

„Jednou se v této zemi zase budou prodávat domy a pole,“ odpověděl Jeremjáš.

„Jednou!“ – to nadějně slovo, ta věta šla od úst k ústům, za pár dnů ji znalo celé město.

Bůh nezapomene na svá zaslíbení

Později Jeruzalém skutečně padl a vojáci zapálili Chrám. Izraelce vedli v poutech do cizí země. Byl to nejtemnější den Izraele. Ale v temnotě zbyla jiskra naděje: Boží soud neznamenaá konec. Bůh nevěrného člověka soudí, pravdivě, někdy i drsně, ale nikdy nezapomene na to, co slíbil.

„Bůh na nás nezapomene,“ opakovali si lidé se slzami v očích, když vycházeli ze zbořených bran Jeruzaléma, „snad to tak je“.

V tom byla jejich jediná naděje: „Jednou se sem vrátíme.“

32.2.3 Starší děti

Se staršími dětmi nejprve postupujeme obdobně jako s mladšími (příběh o pádu Jeruzaléma nebyl součástí minulých řad nš, takže spíš nebude známý). Když ve vyprávění dospějeme k části „Jeremjáš kupuje pole“

Přemýšlíme spolu s dětmi, jak mohla vypadat situace v obležení. Můžeme připomenout známá obléhaná města současnosti či nedávné minulosti (Aleppo, Sarajevo, Leningrad). *Shodneme se na nedostatku jídla, čisté vody, na nemocech – a zoufalství. Zdůrazníme znehodnocení majetku.*

Čteme *Jr 32,1–2.6–15*. Co Jeremjáš udělal? Co je na tom zvláštního? Jak to asi zapůsobilo na ostatní? Není Bůh nedůsledný, když trestá, ale zároveň dává šanci? Jaký tedy je?

Pro starší/konfirmandy: Tomu, co udělal Jeremjáš, říkáme „prorocký čin“. Takový čin někdy řekne víc než tisíce slov. Rozdáme dětem obrázky / fotky s gesty: např. papež myje nohy delikventům, zpěvák křtí nové CD, Luther přibíjí teze, aktivisté věší trenýrky na Hrad, Ježíš vyhání bičem směnárny... Diskutujeme (příp. i hlasujeme) o tom, zda jde či nejde o prorocké činy.

- Mladší školní děti: Lze použít pracovní list¹. Diskutujeme o situacích, kdy se „ukáže pravda“ (zde zkoušení), podobně jako v příběhu. Přiznat svou vinu není nikomu příjemné, ale právě v tom je šance na změnu. Ve vztahu k Bohu i k lidem.
- Mladší i starší školní děti: „Den zničení Chrámu je považován za jeden z nejsmutnějších dnů v židovství.“ Můžeme dětem vyprávět o *Tiš'a be-av*, to znamená 9. den měsíce *avu* (židé mají jiný kalendář), který je připomínán jako den zničení Šalomounova Chrámu. Ve stejný den měl být zničen i druhý chrám v r. 70 po Kristu. Popíšeme židovské zvyky pro tento den: 24 hodinový půst od jídla, mytí, olejů (kosmetiky), sexu, zákaz nošení kožené obuvi. Nechtou se radostné pasáže z Písma.

Společně si můžeme vyzkoušet doporučené jednání: sednout si na zem, zhasnout světlo, zapálit svíci a číst z knihy Pláč Jeremjášův (např. Pl 5,1–8 a 19–21).

Sehrajeme ještě jednu hru „Padající dřevěná věž“, ale tentokrát upozorníme děti, že cílem je postavit společně věž tak akorát, aby nepadla. Spolupracujeme radami. Když se shodneme (odhlasujeme), že už výš stavět nebudeme, pořídíme fotku s věží a necháme ji stát. „Je důležité poznat, kdy je situace na spadnutí a zastavit se“.

POMŮCKY Pro mladší: obrázky (příp. loutky) krále, boháče, proroka. Ilustrativní obrázek chrámu. Hra Padající dřevěná věž (*Jenga*). Pro starší: aktuální fotografie / obrázky prorockých činů.

3.2.2.4 Přesah

Viz výše: Aktivita *Tiš'a be-av*.

¹ <http://katecheze.evangelnet.cz/pracovni-listy/28-jeremjasovo-utrpeni>

.....

32.3 LITURGIE

32.3.1 Písně

Kam v soudu den (sv 136); *Zní zní zní* (sv 398);
Nejsi sám (sv 157); *Dej nám moudrost, odvahu* (EZ 672)

32.3.2 Biblický text k zapamatování

Hospodinův hněv je na okamžik, jeho přízeň však na celý život. (Ž 30,6a)

32.3.6 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Jeremjáše navrhujeme *Kam v soudu den dáš, co v chůzi brání* atd. (sv 136, 7. sloka).

32.3.4 Okénko do bohoslužeb

Do kostela přineseme batoh. Izrael se dnes vydá na cestu. Pamatujete, kdy to bylo naposled? (Z Egypta, po poušti.) Tehdy to byla cesta ke svobodě. V dnešním příběhu to bude jinak, Izrael odejde do zajetí. A na cestu potřebuje jednu důležitou věc – naději. Jenže kde ji vzít?

32.3.5 Modlitba

Pane Bože, děkujeme za to, že jsi nám dal tento den. Děkujeme, že víme o tvé lásce, kterou nám ukázal Ježíš. Že jsme tvoje děti – a ty nás neopustíš, nevzdáš se nás, nepřestaneš nás mít rád, i kdyby se stalo cokoli. Dokonce i když na tebe někdy zapomeneme, ty na nás nikdy nezapomeneš. Děkujeme ti za to. Amen.

TÉMA

Pán Bůh má poslední slovo. Žádná tma není tak temná, aby v ní Pán Bůh nemohl rozsvítit. Pán Bůh je dárce života.

CÍL

- Děti se dozvědí biblický příběh, o kterém zpívají v *Údolí suchých kostí* (sv 50).
- Povíme jim o tom, že díky Bohu nic černého, smutného, bolestného není nezměnitelně napořád.

.....
33.1 PRO UČITELE

Biblický text: Ez 37,1–14; J 20,19–23; (Ž 85)

33.1.1 Výkladové poznámky

- Kniha Ezechiel vznikla mezi lety 600–560 před Kr. v Babylónii. Zpravidla je členěna na čtyři části: 1–24 – soud nad Jidskem a Jeruzalémem, kárání hříchů; 25–32 – proroctví o pádu nepřátel; 33–39 – útěcha zajatců; 40–48 – přijde mesiášský věk.
- 37. kapitolu nelze číst mimo kontext předchozích výpovědí: zaslíbení nového pastýře (34), plán spásy (36).
- Ezechiel byl zřejmě synem některého z kněží jeruzalémského chrámu (byl i sám knězem). Byl snad současníkem proroků Daniele a Jeremiáše. Patřil v roce 598 př. Kr. do skupiny prvních odvedenců do „babylónského zajetí“. Bydlel v Mezopotámii u řeky Kebar (Chábúr). Do zničení Jeruzaléma v roce 586 před Kr. (Ez 33,21n) ohlašoval trest a katastrofu, poté potěšoval a vyhlížel záchranu, byť ne hned.

- V Ez 33,10 je klíčová otázka: Lpí na nás naše nevěrnosti a naše hříchy a my pro ně zahyneme. Jak budeme moci žít? Kapitola 37 je z pokusů o odpověď na ni.
- Obrat „spočinula na mně ruka Hospodinova“ uvádí „novou prorockou vizi“.
- Kosti jsou obrazem toho, že už není žádná naděje. Izraeli se zdá, že neprohrál jen jednu konkrétní bitvu (o Jeruzalém), ale všechno. Kost bez masa je znakem „totální smrti“. Kosti reprezentují všechen dům izraelský (v. 11) v babylonském zajetí. Kosti uschnuly = vyschl život (v. 1 = v. 11), srv. též Ž 141,7.
- Nejde jen o to, co se odehrálo, čehož následky pocítujeme, ale o to, že se i leccos odehrát ještě může, bude-li Hospodin chtít. Biblická víra je víra otevřené perspektivy.
- Nepohřbené kosti. Nenašel se ani nikdo, kdo by prokázal poslední důstojnou službu.
- Na Hospodinovu otázku by logickou odpovědí bylo: ne. Prorok ovšem doufá v nepředstavitelnou a neohraničenou Boží moc (Dt 32,39; 1S 2,6; Ř 4,17). Když už máme sbaleno, zavřeno, prázdno, když si nevíme rady, když už prostě nic, tak ještě lze s prorokem věřit, že Pán Bůh může vdechnout sílu, život, udělat něco, co nikdo nečekal, nedokázal si představit. Když už si nevíme vůbec rady. Když už nic nepředstíráme, nic nemáme, od sebe ani od druhých už nic nečekáme. Když řešení není, nevidíme ho, není v naší moci..., přece můžeme vyznat: Ještě někde tušíme, doufáme v Boha, který ví.
- Jsme my věřící jen slibotechny, obchodníci s deštěm? Myslím si, že je spíš těžké žít tuto nadějí – (odpovědnou) otevřenost k Božím možnostem. A že ji i proto můžeme odpovědně lidem kolem sebe i dětem nabízet.
- Zabijáci (smrt) nemusejí mít poslední slovo!
- Jestli Ezechiel Bohu věří, musí udělat něco, co nedává smysl: mluvit ke kostem. Důvěra v Boha se někdy projevuje (musí projevit) i jednáním, které zvenku vypadá nelogicky, potřeštěně, nerealisticky (třeba láskou k druhým, nejen k sobě; třeba mluvením do dubu). Prorok má už za sebou jiné „věroučné performance“ (například kapitoly 3–4).
- Není asi někdy těžké (pro katechetu, učitele/učitelku nš) se poznat v prorocích, kteří mluví k hluchým (srv. také Iz 6,10). Těžké je někdy učit se důvěřovat Pánu Bohu, že se svým dechem přidá k našemu snažení.
- Podle jednoho z obrazných líčení stvoření Bůh vdechl člověku život (Gn 2,7). Dech je spolu s tlukotem srdce znakem života. I my dosud používáme slovního obratu „vdechnutí nových sil“. Kombinace dechu a slova jsou také v Novém zákoně obrazem naděje (J 20,19–23).

- V příběhu se potkává několikrát biblické přemýšlení o smrti: Bůh může oživit i mrtvého (1Kr 17,17nn; 2Kr 4,18nn; 2Kr 13,21); má člověk vůbec jakou naději ve smrti (Jb 14,7–12.13–15 ale i Jb 19,25–27; Iz 26,14.19); to, že Hospodin shromáždí rozptýlené a poražené (Iz 11,12), je největší naděje, které se většina starozákonních svědků odvážila.

33.1.2 Úskalí

- Různými hrátkami s kostmi se z toho může stát fraška.
- Děti možná nemají většinou ještě zkušenost s něčím definitivním, konečným, černočerným.
- Rozhovor o tom, zda někdo někomu umřel a jestli děti mají naději, že někde nějak zemřelí jsou, lze vést jen za určité konstelace. V textu primárně navíc nejde o vzkříšení těla. O něco lepší možnost je třeba tam, kde je kostel uprostřed hřbitova nebo nedaleko od něj. I na něm lze začít mluvit o tom, co to je smrt, co se s tělem děje po smrti.
- Doporučuji ovšem nezaplést se do rozhovoru o nebi, duších a podobně. Ale říci, že když nám Pán Bůh život dal, což je naprostý zázrak (i to, že se celý proces v matčině těle podaří), je v jeho moci udělat něco i tam, kde si my už zvládneme představit jen ty červy.

33.1.3 Odkazy

Příběh je také vyprávěn v nedělkové řadě *Zástup stále přichází... a zas jde dál.*

Odkazy na starší přípravky, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-přípravy/otevru-vase-hroby-dpns>.

33.2 PRO DĚTI

33.2.1 Předškoláci

Varianta a)

Děti mohou v místnosti hledat části rozstříhaného obrázku (třeba i mrtvého) vojáka. Pak obrázek poskládají. Co by se muselo stát, aby voják ožil?

Nebo jen: Jak se pozná, že žijeme? (Dech, tlukot srdce.)

Kdo dal lidem život? Pán Bůh dává život.

Lze také navázat: V místnosti je rozházen rozstříhaný obrázek kostela. Proč lidem stojí za to ráno v neděli vstávat a jít do kostela? (A nutit k tomu navíc i děti.) Co je spojuje? Oživuje? Co čekají? Pán Bůh dává lidem sílu do nových dnů.

Varianta b)

Zazpívat *Údolí suchých kostí* (sv 50) a ukazovat na sobě, na sousedovi vyjmenovávané části těla. Pak možno pokračovat zjednodušeným vyprávěním pro mladší školní děti.

POMŮCKY Obrázek vojáka/vojáků, obrázek kostela nebo bohoslužebného shromáždění (ideálně z vlastního sboru, kde by se děti mohly poznat – nebo své rodiny).

33.2.2 Mladší školní děti

(Biblické postavičky sedí v kruhu, sklopené hlavy, ruce na obličejích, tmavý podklad – vedle možné vytvořit z modré látky řeku.)

Kdo to je? Jak vypadají?

To jsou Židé.

Jejich zemi dobyli Babylóňané. Zničili judská města. I Jeruzalém. Rozbořili chrám. Ukradli všechno jen trochu cenné.

(Možno na svitku, o kterém bude ještě řeč, mít i obrázek bořeného chrámu či troskek.)

A potom jim přikázali: „Ty a ty, vy, támhleti, ještě ty a on také, sbalte si to nejnnutnější, nějaké oblečení, náradí a pozítří se vydáte na pochod. Přestěhujete se do jiné země!“

„Proč?“

„Abyste si tu moc nevyskakovali a nebouřili se proti naší vládě!“ nařizují vojáci.

Teď sedí kdesi u řeky Chabúr v Babylónii a vzpomínají, jaké to bylo doma. Stýská se jim. Každému někdo zůstal tam daleko. Staří vyprávějí dětem, co kdysi bylo...

A děti se ptají: „A proč se to stalo? Proč nám nepomohl Pán Bůh? Proč si nechal zničit chrám?“

Je ticho. Nikomu se nechce odpovédět.

Až to zkusí Ezechiel. Kdysi (tam doma) býval knězem.

„Myslím, že tohle všechno, to, že jsme tu, že to je asi trest nebo následek toho, jak jsme se chovali. Že jsme sice Pánu Bohu nosili do chrámu zvířata k obětování, ale zároveň jsme dělali to, o čem jsme dobře věděli, že se mu to nelíbí. Bohatí si najímali na práci chudé, ale neplatili jim pořádně. Půjčovali peníze na hrozně vysoký úrok. A z těch, kdo neměli na vrácení, si dělali otroky. Hladovým nikdo nedal chleba, nepomohl. Lidé chodili v krásných šatech a bylo jim jedno, že míjejí někoho, komu je zima, protože má jen pár hadrů. V sobotu se normálně pracovalo, ačkoliv to měl být den odpočinku. Děti se nestaraly o své staré rodiče. Lidé lhali a okrádali se. Bylo toho hodně, co jsme dělali hloupě...“

„A proč někdo neřekl, že to je špatně?“

„Ale řekl... Amos, Ozeáš, Izajáš a další proroci... bylo dost těch, kteří nás varovali. Nikomu se je nechtělo poslouchat. Králové je zavírali do vězení, a když se blížilo babylónské vojsko, spoléhali se akorát na (vojenské) smlouvy se sousedními králi. Dávno ne na Boha.“

Je ticho.

A je tohle napořád?

Je ticho. Nikdo nechce odpovédět.

(Balíček s lebkou nebo kostmi – černá látka, nebo pirátská s lebkami... na to kameny, kosti, suché dřevo. Vybrané dítě pomalu rozbaluje.)

Co to je? Čeho jsou kosti symbolem? (Piráťů, kteří zabíjeli, smrti; toho, že všichni zemřeme.)

V noci se Ezechielovi zdál sen. Jako by ho Pán Bůh donutil vstát a vydat se na cestu. Šel dlouho, až přišel do údolí. Hrozného, smutného: Všude tam ležely bílé kosti, lebky a rezavé meče. Kdysi se tu asi odehrála nějaká bitva. A vojáky po ní ani nikdo nepohřbil. Supi a šakalové je ožrali. Zbytek udělali červi, mravenci, vítr, déšť.

„Ezechieli, mohou tyto kosti ožít?“ zeptal se Pán Bůh.

Ezechiel se rozplakal. Bylo mu tam těžko.

„Pane Bože, ty to víš...“

„Dívej se, Ezechieli!“

Zavál vítr a ozvalo se dunění. Kostí se začaly k sobě přibližovat, najednou je pokryly svaly, šlachy a pak i kůže. Leželo tam spousta těl. A potom se jejich ústa nadechla.

Teď jdi domů. A zítra to vyprávěj lidem a hlavně dětem u ohně, tam dole u řeky, kde se scházíte.

Sedí tam.

Něco vám povím. A Ezechiel vypráví, co mu Pán Bůh ukázal.

„My jsme tu jak ty kosti. Zdá se nám, že už může být jen hůř. Už v nic nedoufáme. Pán Bůh nám však vzkazuje, že tohle není napořád, že se vrátíme do naší země. Pamatujete si, jak Pán Bůh udělal člověka – vdechl mu život; pamatujete, jak se Abrahamovi, když byl už strašně starý, narodil syn; pamatujete si na Jákoba, jak podvedl svého bratra a pak plakal uprostřed noci na útěku a přeci se po letech usmířili a on se vrátil domů; jak Josefa jeho bratři prodali za otroka a nakonec mu děkovali, že je zachránil před smrtí hladem; jak naši předci utekli nocí před faraónem z Egypta a ani moře je nezastavilo...?“

(Aktualizace? Např. konec totality apod.)

(Možno si vyrobit „svitek“ narolovaný na klacky, vlepít či namalovat obrázky ke zmíněným biblickým příběhům a ukazovat na něm – „číst“.)

„Tento čas je, abychom pochopili, co jsme dělali špatně, uvědomili si, komu máme věřit, na koho spoléhat... Pán Bůh i do nás zas může vdechnout život. Bude lépe, i když je kolem černo... On nás v té tmě tady nenechá!“

(Postavičky „začínají vstávat“, „nadechovat se“, „rozpřahovat ruce“.) Ezechielovi posluchači se malinko nadechli...

POMŮCKY Biblické postavičky, tmavý podklad, svitek (obrázek zničeného chrámu a dalších jmenovaných událostí z dějin spásy: Adam a Eva; Abraham, Sára a Izák; Jákob; Josef; Mojžíš), balíček s kostmi či lebkami (mohou být i zvířecí), pirátská vlajka, kameny, suché větve.

33.2.3 Starší školní děti

Varianta a)

Lze použít příběh pro mladší a doplnit jej o přesah.

Varianta b)

V tomto světě je někdy hodně těžké věřit, že je někde Pán Bůh a má to pod kontrolou. Je tu těžké věřit, že Pán Bůh je dobrý. Protože umírají nejen staří, ale také děti na zlé nemoci. Protože vůbec umírají ti, které máme rádi. Protože bomby dopadají na domy s lidmi. Protože se lidé z Afriky topí ve Středozezemním moři, když utíkají před válkou. Protože lidé umírají hladem, žízní.

K Ezechielovi mluví Hospodin, spočívá na něm jeho ruka. Vidí před sebou hromadu kostí. A Pán Bůh se ho ptá: „Mohou tyto kosti ožít?“

Ne, logicky ne. Řekne si asi každý v duchu.

Ale Ezechiel přeci odpoví: „Panovníku, Hospodine, ty to víš. Já nevím, snad, tuším, věřím, že ty dokážeš i to, co já si nedokážu představit.“

Vypadá to v tomto světě někdy jako hromada mrtvých, roztrhaná těla (také různými vnitřními bolestmi), zhaslé oči (protože bez jiskry, naděje, chuti), němá ústa (těch, co se nemohou, nedokážou ozvat, když je někdo týrá)..., je tu spousta bolesti, ne-smyslu.

Těžké doufat, že je přeci Bůh, který ví o těch všech významných i bezvýznamných, o těch, kdo žili dlouho, i těch, kdo odešli předčasně, násilně, v bolesti, v zoufalství, nesmířeně; že slyší vzlykání, vidí slzy. Těžké doufat, že je přeci Bůh, který může potěšit. Těžké doufat, že chvíle, kdy je člověku hodně zle, může skončit, že může přijít něco, někdo, síla, chuť...

Ale to je víra: (že) Pán Bůh může udělat něco i tam a tehdy, když my (logicky) nic čekat nedokážeme.

Varianta c)

Také lze zazpívat *Údolí suchých kostí* (sv 50) a o písni začít mluvit: Co to je naděje? Kdo nemá naději? Je naděje jen prázdný slib? Co znamená „naše údolí“? Je mrtvolou myšlena jen „kostra“, nebo lze být mrtvolou i za živa?

33.2.4 Přesah

Jindy a jinde, ale podobně

Sedí tady Ježíšovi učedníci a učednice, jejich kamarádi a kamarádky. Mají svěšené hlavy. Ježíše ukřižovali. Vyprávějí si o tom, jak ho potkali, jak je učil, o všech těch setkáních, společném jídle, o tom, jak uzdravoval a dalších chvílích, které s ním zažili.

Někdo řekne: Nechte toho. Pak přece přišli vojáci a lidé, co se báli o svůj chrám a jeho pořádky, a za hodinu ho odsoudili a v pátek před polednem

popravili na Golgotě. A my jsme doufali úplně zbytečně, že on je ten, kdo tento svět zachrání, změní...!

Dost!

Stojí mezi nimi Ježíš.

Všechno, co jsem vás učil, platí! Má cenu věřit Pánu Bohu. On je přece silnější než smrt, než všechny tmy dohromady. Tam, kde se děkuje Bohu, kde jsou lidé spolu a ne vedle sebe, kde se odpouští, kde se lidé obdarovávají, kde jeden myslí na druhého, tam je Pán Bůh blízko. A když vám chybí síla, když je vám smutno, když je všechno špatně, když máte strach, je také blízko a pomůže. I když třeba jinak než čekáte, než jste si dokázali představit.

A dechl na ně.

A najednou mají sílu, něco je jinak, uvnitř je mnohem lépe.

Ještě pár nápadů:

- Lze hrát různé hry na „suché kosti“. Lehnout si na zem a pomalu probouzet jednotlivé části těla (palec u nohy, kotník, koleno, zadek... oko, nos...). Pohybovat se po místnosti a na pokyn „suché kosti“ zcela ztuhnout a na „Duch boží věje nebo Ezechiel prorokuje“ se začít hýbat. Může následovat rozhovor o tom, jaké je to zase ožít – moci se pořádně nadechnout.
- Na papír formátu A3 si nakopírujte zjednodušenou kostru, rozstříhejte, rozházejte po místnosti a nechte děti skládat.
- Starší děti nechte tmavými fixami na velký papír napsat, co je v naší době zlé, těžké, smutné, z čeho ony mají strach. Pak vyprávět příběh. A nakonec do papíru s tmavými věcmi dneška vlepít či barevně vepsat slovo naděje. Pak se prostě pomodlit o naději pro...
- Prstovými barvami si děti mohou na dlani jedné ruky naznačit kosti, a pak ji otisknout na papír. A pod něj případně napsat: Naděje.
- Z různých tvarů těstovin (špagety, vřetena, kolínka...) lze vytvořit kostru a nalepít ji na papír.
- Naplnit nádobu malými kostrami (třeba jen vystřiženými) a nechat děti odhadovat kolik jich je... pak je vysypat na stůl a vyprávět příběh.
- Jako motivaci lze užít rentgenový snímek a s dětmi mluvit o tom, jestli už byly rentgenovány.
- Nebo přineste na nedělní upečená kuřata (upečené kuře) a nechte je dětem sníst, a pak se jich zeptejte, zda by dokázaly kosti poskládat dohromady tak, jak kdysi byly.
- Také si můžete pustit video (<https://youtu.be/6dafYxu8cQQ>) a mluvit o tom, zda si příběh takto představovat, nebo v něm jde o něco jiného.

33.3 LITURGIE

33.3.1 Písně

Divné to věci dnes (sv 50); *Můj Pán všechny svolá* (sv 193);
Ó svatý Bože, slyš naše hlasy (EZ 580); *Kristus je má síla* (sv 166; EZ 648);
Pan Maňátko (sv 263); *Vše, co má dýchání* (BTS 16);
Víc, než oko spatřit smí (sv 368); *Vítězi k poctě zpívejme* (EZ 667);
Přijď již, přijď Duchu stvořiteli (EZ 675)

33.3.2 Biblický text k zapamatování

Hle, já do vás uvedu ducha a oživnete... I poznáte, že já jsem Hospodin.
(Ez 37,5b.6c)

33.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Ezechiele navrhujeme *Přijď již, přijď Duchu Stvořiteli* (sv 278).

33.3.4 Okénko do bohoslužeb

Víte, kolik má člověk kostí? Dospělý má zhruba 207 kostí, dítě 270. Víte, kolik vzduchu může člověk vydechnut po maximálním vdechu?

U mužů je průměr cca 5,6 litrů, u žen kolem 5 litrů. Hodnoty trénovaných sportovců dosahují až 7 litrů (vitální kapacita plic).

Víte, jaká píseň je ve zpěvníku Svítá pod číslem padesát?

Tak o tom si budete dnes povídat v neděle...

33.3.5 Modlitba

Pane Bože, prosíme: Smutným a nešťastným ukaž, že jsi s nimi. Amen.

TÉMA

Bůh věrný i v nesnázích – Věrnost Bohu i v nesnázích

CÍL

- Děti si uvědomí, že příběhy Daniele a jeho přátel nás učí počítat s Bohem, učí nás být s ním v kontaktu, ať se děje kolem cokoli.
- Děti se dozvědí, že cílem je být Bohu tak blízko, abychom (jako Daniel) uměli rozumět a důvěřovat Božímu jednání na tom místě, kde právě žijeme.

.....
34.1 PRO UČITELE

Biblický text: Da 1 (mladší a starší školní věk); Da 6 (předškolní děti); pro souvislost bude dobré, když si učitelé sami přečtou ještě z Deuterokanonických knih Přídavky k Danielovi 14,23–42 (je možné najít např. Bible ČEP a BK, vyd. ČBS 2008; s. 1559–1560).

34.1.1 Výkladové poznámky

- *O knize*: starozákonní kniha Daniel má 12 kapitol. Ty se dělí na dvě části: 1–6. kapitola jsou naučné příběhy (hagada), 7.–12. kapitola jsou apokalyptická vidění (Danielovy sny a vize, jež se částečně objevují již v první části). K tomu ještě existují (např. v Septuagintě, starém řeckém překladu, nebo ve Vulgatě, latinském překladu) tři apokryfní (deuterokanonické) dodatky.
- Kniha Danielova proroctví je považována za nejmladší knihu sz, její vznik se datuje kolem r. 160 př. Kr. Tedy v době, kdy Židé žili pod syrskou nadvládou a byli poměrně krutě perzekuováni. (Mezi dobou, kdy byla napsána, a událostmi popisovanými v knize Daniel je zhruba 400 let.) Je na ní také zajímavé, že z poloviny je psána aramejsky (2,4–7), z poloviny hebrejsky

(od 8. kapitoly dále). Hebrejšтина byla řečí bohoslužebnou, aramejšтина jazykem „všedního života“.

- *Daniel* je jméno „hlavního hrdiny“. To neznamená, že ten je totožný s autorem. (Jinak řečeno: neznamená to, že knihu prorocství Danielovo napsal nějaký Daniel). Jedná se daleko spíš o nadpis nebo jakousi šifru pro téma celé knihy. Daniel hebrejsky znamená: Bůh je můj soudce. Z toho je patrné, na co je v celé knize položen důraz: probudit a povzbudit důvěru v Hospodina a jeho řízení událostí. Přinést ujištění, že Hospodinu se nic nevymklo z rukou, že Bůh neopustil svůj lid, že s ním jedná a používá si k tomu i tzv. vládce světa. Že budoucnost a poslední slovo má Boží spravedlnost. Název knihy je ale zároveň jakýmsi vyznáním víry – vyjádřením, jak se víra dívá a jak hodnotí Boží jednání s námi. Záměrem knihy není podat historické informace, ale povzbudit a posílit víru Božího lidu.
- *Doba a okolnosti*: Národní katastrofa přišla v době, kdy Izrael, Boží lid, měl svou zemi, svého krále, svůj chrám, a tak si myslel, že má k dispozici, na zavolání i svého Boha. V době, kdy si byl Izrael tak sebejistý a tak si věděl se vším sám rady, že už ani neposlouchal, co mluví Hospodin, co vzkazuje po prorocích. V době, kdy spoléhal na všelijaké pochybné politické sliby a nedbal na Hospodinovo varování. V době třetího roku kralování judského krále Jojakíma přestal národ existovat. Přitáhl babylonský král Nebúkadnesar, oblehl Jeruzalém, vyraboval chrám, chrámové stříbrné a zlaté nádoby dal převést do svatyní svých bohů. Pak přišlo několik vln deportací Židů do babylonského zajetí. Mohou se tam usadit, stavět domy, mít práci, zakládat rodiny, snad se i scházet ve skupinkách k modlitbě, ale jsou jen bezvýznamnou menšinou v cizorodé společnosti, která má vlastní bohy a staví je na odív nebo je dokonce vnucuje jako jedinou rozumnou možnost pro život. Izraelci jsou vykořenění a vykolejeni.
- *Záměr knihy*: V této situaci se chápe pera muž bystrého ducha, židovský intelektuál, který napíše knihu, jejímž cílem je potěšovat a povzbuzovat vyhnance, aby neztráceli ze zřetele Hospodina a jeho někdy zjevné a jindy skryté řízení událostí, v nichž mu ale vždy jde o jeho lid. Chce probouzet důvěru v Hospodina, kterému se nic nevymklo z rukou, ale který má právo svůj neposlušný lid i trestat – aby mu otevřel oči a znovu jej navrátil k sobě. S tím souvisí i název knihy: Daniel – „Bůh je můj soudce“. Je to vysvětlení, proč se lid ocitl v tak bídné situaci, jakou je zajetí, ale je to zároveň i vyznání, že Hospodin neopustil svůj lid, že s ním jedná, byť šokujícím způsobem, prostřednictvím nepřátelského krále Nebúkadnesara. A že v posledu platí

jeho, Hospodinova, rozhodnutí. A proto se (už teď a hned) vyplatí hledat jeho vůli.

- *Exkurs*: Nabúkadnesar přitáhl (1,1) se dá doslovně přeložit „naléhavě přišel“. To je ve sz termín užívaný na některých místech pro nástup Božího soudu (potopa, Sodoma). Nabúkadnesar oblehl Jeruzalém, se dá přeložit jako „svíral“, ale také „zformoval“. Můžeme tedy tomu teologicky (z pohledu víry) rozumět tak, že Nabúkadnesar nepřišel Boží lid zahubit, ale „zformovat“. Není chápán jako zosobněné zlo, ale jako Hospodinův nástroj soudu nad Izraelem (srv. Jeremiášův obraz s hrncířem, znovu formujícím, reformujícím nezdařenou nádobu). Boží lid, viděno z Danielovy perspektivy (už jsme řekli, že je to pohled víry, vyznání víry), potřeboval znovu, byť bolestivě, zformovat. Není to ale Nabúkadnesar, kdo jej hněte a utváří k obrazu svému, je to Hospodin. Tento pohled na události se rýsuje už právě z těch prvních dvou veršů: 1,1 ukazuje, co je vidět (co lze objektivně nahmatat, zakusit); 1,2 co není vidět, co zůstává skryto „obyčejným očím“, ale co dává i té těžké situaci smysl a výhled. Je to Boží jednání (Bůh je můj soudce, ne Nabúkadnesar).
- *Daniel ve lví jámě* je zpracován ve vyprávění pro předškolní věk. Téma je stejné jako v první kapitole; králové jsou různí, okolnosti stejné – na tlak totalitního režimu odpovídá Daniel věrností Bohu, který je věrný za všech okolností. Šestá kapitola je dramatictější a výpravnější, k využití pro předškolní věk se nám zdála vhodnější než první kapitola.

34.1.2 Úskalí

- *A Bůh dal Danielovi dojít u velitele dvořanů milosrdenství a slitování* (v.9). – To je tam tak schválně. Máme pochopit, že veškerá rozhodnutí musí člověk udělat nejdřív sám, z víry a ne podle nějakých pokynů, předem daných. Pak se dozvídáme, na čí straně v tomto příběhu stojí Bůh. Jako čtenáři a posluchači tohoto příběhu se dozvídáme dřív než Daniel, že Bůh má i zde události ve svých rukou. A rozhodnutím Danielovy víry se Boží milosrdenství stává zjevné.
- Zvěstováním o Danielovi jsme vedeni nečekat od Boha změnu vnějších podmínek, ale činit rozhodnutí víry, ať už jsou podmínky jakékoli, a mít odvahu čelit vnějším tlakům, které nás chtějí Bohu vzdálit. Dnešní Danielův příběh je nám příkladem a je z něj patrné, že s takovým postojem, jaký měl Daniel, Bůh souzní.

- Kniha Daniel ale není žádné mravoučné čtení. Je v ní skryta ironie, která se vysmívá vládnoucí společnosti (vládnoucímu náboženství) a její touze manipulovat všechny k obrazu svému, a vede tak své čtenáře – tedy i nás – k nadhledu nad situacemi a mocnostmi, které se snaží vyvolat strach, znejistit a vnutit svá pravidla. Myslím, že knihu Danielovu můžeme číst s užitekem právě jako knihu, posilující důvěru a naději, že Hospodin neopustil svůj lid – jakkoli bychom si to zasloužili – a jakkoli se nám zdá, že Boží lid je v tomto Bohu odcizeném světě ztracený a hrozí mu zánik. Bůh jedná zjevně i skrytě. Ale že k tomu chce použít i našeho nasazení, naší věrnosti a třeba i odříkání a vědomé odlišnosti od většinové společnosti, to tam také je.
- K úvodu příběhu „Panovník Hospodin mu vydal do rukou judského krále...“ (1,2) se možná vyskytne otázka: Jak to mohl Bůh dopustit? – Bůh to dopustil, aby si jeho nevěrný lid uvědomil, že Bůh není automat na splnění přání, že On, Hospodin, je také soudcem. Právě toto nám název knihy Daniel připomíná: „Bůh je můj soudce“.
- Babylonské zajetí znamenalo počátek duchovního probuzení pro izraelský národ. Neudálo se naráz a nebyla to žádná masová záležitost, začalo to právě přes takové jednotlivce jako byli Daniel, Chananjáš, Míšael a Azarjáš. Oni se vnitřně odmítli přizpůsobit tomu, co požadoval král (dnes bychom řekli doba, okolnosti), nenechali si do žaludku (ale znamenalo to vlastně do života) nacpat to, co se přičilo jejich víře. Přesto, že byli vzděláváni na nejlepších babylonských školách, nenechali si narušit vztah s Bohem a nenechali si vzít svůj názor. Nepostavili svou budoucnost na tom, co se jim nabízelo, když budou po babylónsku „držet ústa a krok“, rozhodli se pro cestu víry, pro věrnost svému Bohu.

34.1.3 Odkazy

BENEŠ, Jiří. *V moci Slova*. Praha: SKŽ/SGS, 2003.

RIDZOŇOVÁ, L. – TURECKÁ, J. – MACEK, O. *O lidech, cestách, Pánu Bohu a jedné mluvící oslici: příběhy ze Starého zákona pro děti*.

Praha: Synodní rada Českobratrské církve evangelické, 2014.

FLIEDR, B. *Daniel*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994.

Odkazy na starší přípravky, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-pripravy/daniel-a-jeho-pratele-dpns>.

34.2.1 Předškoláci (použít obrázek lva nebo plyšáka)

Viděli jste někdy lva? Kde? V zoologické zahradě? Líbil se vám, nebo jste se ho báli? Líbí se nám proto, že má pěknou hřívu, je silný, je to „král zvířat“; bojíme se ho proto, že by nám mohl ublížit, kdybychom se k němu dostali moc blízko. (Možná znáte písničku: „V zoologické zahradě, nehleďte lva po bradě, ukousne vám prst. Chybuje ten, kdo lvu skrz tu mříž svou ruku podá. I když máme deset prstů, každýho je škoda...“)

Dneska si budeme povídat o jednom mocném králi, který byl hodně bohatý a mohl si dovolit všechno možné. Tak si pořídil taky několik lvů a choval je v hlubokém příkopu u svého paláce. Líbili se mu, jak jsou silní a rád se na ně chodil dívat, když byli krmeni syrovým masem. Ten král měl taky mnoho rádců, protože měl velkou zemi a potřeboval radit s vládnutím.

Jeho nejoblíbenějším rádcem byl Daniel, který se kdysi, jako mládeneček, dostal do královy země, když jeho rodnou zemi přepadli cizí vojáci. Daniel byl moudrý a zkušený a taky věrný a spolehlivý. Dobře radil svému králi. Ale byl věrný taky svému Pánu Bohu a denně se k němu modlil, děkoval mu a chválil ho. Král měl Daniele rád a ve všem na něj spoléhal.

To se ale hrozně nelíbilo ostatním rádcům a záviděli Danielovi královi přízeň. A vymysleli si hroznou věc: navedli krále, aby vydal zákon, že všichni lidé v jeho království se musí modlit jen k němu, je přece tak mocný a vznešený.

„A kdo neposlechne, toho dáš, králi, potrestat, nejlépe tak, že ho předhodíš svým oblíbeným lvům! Budeš ještě mocnější, nikdo si nedovolí ti odporovat.“ Královi se to líbilo a takový zákon klidně podepsal. Byl to trochu hloupý král, nedošlo mu, že je to past na Daniele. Daniel to věděl, ale modlit se nepřestal.

Hned druhý den příběhli ostatní rádcové králi žalovat: „Tvůj oblíbenec Daniel, ó králi, se modlí ke svému Bohu a vůbec nedbá na zákon, který jsi vydal. On si tě vůbec neváží! Musí být vhozen lvům.“

Král z toho byl celý vyděšený. Chtěl Daniele zachránit, ale nešlo to. Už pochopil, že to byla ošklivá lest. Ach, proč jen podepsal tak hloupý zákon! Zlí rádcové ho přinutili, aby dal moudrého Daniele hodit lvům do toho hlubokého příkopu.

Všichni odešli pryč a Daniel zůstal mezi hladovými, řvoucími lvy. Rádi by Daniele sežrali, ale nešlo to. Nešlo ho sežrat. Lvi poznali, že je tu někdo silnější než oni. Někdo jako by jim přikázal: lehnout a nechat Daniele na pokoji! Tak Daniel přečkal tu noc mezi lvy v klidu, zatímco král běhal nešťastně celou noc po svém královském pokoji a bědoval, že nechal Daniele zahynout.

Brzičko ráno král běžel k jámě se lvy a když viděl, že Daniel je živ a zdrav, byl radostí celý bez sebe. „Danieli, jak je možné, že žiješ?“ ptal se rozechvěle. „Můj Bůh, kterému věřím, zavřel tlamy lvům a zachránil mne.“ – „Danieli, to je skvělé! Můžeš mne naučit, jak se modlit k tvému Bohu? Moc rád bych mu s tebou poděkoval.“

Můžeme si vzít příklad z Daniele, že je dobré modlit se k Pánu Bohu, ať už se mám zrovna dobře nebo špatně. Protože on nás slyší, ať jsme kdekoli. Ale taky si budeme pamatovat: „v zoologické zahradě, nehladte lva po bradě.“ Dobrovolně se ke lvům neleze. To nedělal ani Daniel.

POMŮCKY Zazpívejte si s dětmi písničku Boba Fliedra¹. Děti se pak mohou připojit společně k refrénu: „Daniel, Daniel, opravdickou víru měl. Daniel, pevnou víru měl.“ Máte-li k dispozici Orfovy nástroje, můžete je dětem rozdat a refrén jimi doprovázet. V případě, že píseň neznáte, můžete ji pustit v nedělní reprodukovanou, pokud se vám podaří sehnat starší kazetu Boba Fliedra *Daniel*.

34.2.2 Mladší školní děti

Máte rádi příběhy o hrdinech? Kdo je hrdina? (Kdo se nebojí, kdo je odvážný, kdo překoná těžkou překážku, kdo vyhraje namáhavý zápas nebo zvítězí nad přesilou.) Znáte nějaké hrdiny? Nemyslím ty seriálové nebo pohádkové, myslím někoho opravdového, z našeho světa. Třeba někoho, kdo vskočil do ledové řeky pro topící se děcko, nebo kdo třeba řekl pravdu do očí někomu vlivnému, kterého se druzí bojí, nebo někoho, kdo se zastal pronásledovaného nebo ponižovaného člověka a měl pak z toho sám problémy... Odvážný (hrdinský) může být i životní postoj, odvážné může být i svědectví o Pánu Bohu, odvážná může být třeba i modlitba. Bible nám

1 Viz on-line verze úlohy na adrese <http://katecheze.evangnet.cz/katechetické-přípravy/daniel-a-jeho-pratele-dpns>

vypráví příběhy o řadě takových „obyčejných“ hrdinů. Například příběh mládence Daniele a tří jeho přátel.

Oni se jako hrdinové nenarodili. Byli to kluci z dobrých jeruzalémských rodin, měli rodiče a sourozence, chodili do školy, do kostela, hráli si... Dokud nepřišla válka. Jejich zemi a město, kde žili, oblehl mocný sousední král se svou armádou, rozboural hradby, rozbil krásný, jedinečný chrám, který tam měli, ukradl z něj, co se dalo, hlavně zlaté a stříbrné předměty. Nejhorší ale bylo, že z té izraelské země vyhnal mnoho lidí, hlavně ty schopné, šikovné a vzdělané. Sebral jim jejich domovy a přesídlil je jako zajatce k sobě, do země babylonské. Tak to král Nabúkadnesar dělal vždycky, když dobyl nějakou menší zemi. Měl to chytře vymyšleno: udělal z těch lidí své poddané a mladé a schopné poslal do svých královských škol, aby byli vychováni jako babylonská mládež. A z těch nejschopnějších, nejlepších a nejchytřejších si pak vybíral své služebníky a poradce. Takhle „předělání“ studenti si pak už třeba ani nevzpomněli na svůj původní domov a byli od danými poddanými ve službě králi Nabúkadnesarovi.

Touto cestou se na královský babylonský dvůr dostali i čtyři judští (hebrejští, židovští) mládenci. Jmenovali se Daniel, Chananjáš, Míšáel a Azarjáš. Můžeme jim, pro zjednodušení, říkat třeba Daník, Chaník, Mišík a Azík. Vadí to, když se někomu takhle změní, zkolmolí jména? Přece to dost často děláme, když místo Alžběto říkáme Ájo, místo Jeronýme Jéro, místo Marie Máňo... Líbí se vám, když vám druzí říkají takhle „upraveným“ jménem nebo spíš nelíbí? (Můžete nechat trochu prostoru, aby to děti probraly.)

Ale představte si, že by vám někdo vaše jméno, na které jste zvyklí, které vám vybrali vaši rodiče, když jste se narodili, někdo cizí prostě změnil na úplně jiné. Že byste se najednou jmenovali jinak! Místo Elišky třeba Xénie, místo Petra třeba Fridolín, místo Daniele třeba – Beltšasar!

Přesně to se totiž stalo těm judským chlapcům, z rozkazu krále jim byla jejich židovská jména změněna na babylonská. Nic jim nemělo připomínat jejich zemi, jejich domov, jejich Boha. Ta jejich hebrejská jména totiž Hospodina připomínala: Chananjáš – Milost Hospodinova, Míšáel – Kdo je jako Bůh?, Azarjáš – Pomoc je od Hospodina, Daniel – Můj soudce je Bůh. To se králi nemohlo hodit, proto ty hochy nechal přejmenovat pěkně po babylonsku: Šadrak, Méšak, Abed-Nego, Beltšasar.

To ovšem nebylo všechno! Král taky rozkázal, aby těm studentům na jeho školách dávali jídlo přímo z královského stolu, samé skvělé lahůdky. Říkáte si: no a co je na tom špatného, že se ti kluci dobře najedli? Háček byl

v tom, že to dobré jídlo a pití bylo nejprve v chrámě předloženo pohanskému bohovi Mardukovi. A pak všichni, kdo to jídlo jedli, jako patřili k němu, pod jeho moc. A to těm čtyřem židovským mládencům bylo odporné. *Je to podobné, jako když někteří lidé v naší zemi (možná, že i vaši rodiče) nekupují věci vyrobené v zemích, kde na jejich výrobě musejí otrocky pracovat i děti, protože považují za špatné, že se to děje. Nechtějí to koupit takového výrobku podporovat.*

Tak i Daniel a jeho přátelé: Každým kouskem takového jídla, které by snědli, jako by si toho cizího boha pouštěli přímo do života. To ti kluci jeruzalémští dobře věděli. A také věděli, že oni mají svého Boha. Nechtěli si nechat nacpat cizího boha do života místo Hospodina. Jestli to budou jíst, poruší Boží příkázání. Co s tím? Jíst se přece musí. Nebylo to lehké rozhodování. Kdo věří v Pána Boha, musí rozpoznávat věci, na které si musí nechat zajít chuť.

A tady se ti kluci zachovali hrdinsky. Nemávlí nad tím rukou, neřekli si, že když je Pán Bůh vydal do cizí země, ať se pak nediví, že mu nemůžou být ve všem věrní.

Statečně šli za vrchním velitelem, který je měl všechny na starosti, a Daniel ho poprosil, aby je takové jídlo nenutil jíst, protože to odporuje jejich víře. Oni dost riskovali, nevěděli, jak se velitel zachová, zda je nedá zmrskat za drzost, zda to nepožaluje králi, který je nechá vsadit do žaláře nebo přímo popravít...

Velitel, který měl, díky Bohu, dobré srdce, Daniele vyslechl. Ale nejprve se dost vyděsil: A co budete jíst, když královské lahůdky odmítáte? Když budete hladovět, budete strašně hubení, král si toho všimne a bude hrozný průšvih pro vás i pro mě.

Daniel ho poprosil: Zkus to s námi aspoň deset dní a dávej nám jen vodu a zeleninu. Potom rozhodneš, podle toho, jak budeme vypadat, jak to bude dál.

A vida! Po deseti dnech vypadali ti čtyři hoši, jako kdyby jedli v nejlepších restauracích a ještě k tomu denně chodili do posilovny. Velitel jim od té doby nosil pořád jenom vodu a zeleninu a klukům se ve všem skvěle dařilo. Nebyla to nějaká zázračná dieta. To jim Pán Bůh dodával potřebnou sílu. Svou láskou jim plnil život vším dobrým. A oni to dobré kolem sebe vyzařovali. Proto si je i sám král oblíbil a povolal je ke svému dvoru.

Že to ale rozhodně neměli ani dál jednoduché, o tom si budete v nedělní škole vyprávět ještě další příběhy, kde je také pěkně ukázáno, že oni se rozhodli víc poslouchat Pána Boha než lidi, i kdyby to byli samotní králové nebo jiní vládcí.

Můžete si připravit „sadu“ kartiček se jmény: Chananjáš, Míšael, Azarjáš, Daniel, k tomu napsat na další sadu hebrejské významy těchto jmen: Milost Hospodinova, Kdo je jako Bůh?, Pomoc je od Hospodina, Můj soudce je Bůh; pak na třetí sadu babylonskou verzi jmen: Šadrak, Měšak, Abed-Nego, Belšazar a k tomu na čtvrtou sadu význam babylonských jmen: Světlo na cestě, Králův host, Ctitel boha Nego, Kníže boha Béla. Celkem 16 kartiček můžete promíchat a požádat děti, aby zkusily přiřadit jména a významy, které patří k sobě.

Nebo si můžete zahrát variantu pexesa: hledat vždy dvě kartičky (jména) která k sobě patří: např: Míšael – „Kdo je jako Bůh“; Měšak – „Králův host“.

34.2.3 Starší školní děti

Jmenuje se někdo z přítomných dětí Daniel nebo Daniela? (Vzhledem k tomu, že je to poměrně oblíbené jméno v evangelické církvi, je to dost pravděpodobné. Varianta: Znáte nějakého Daniele nebo Danielu?) Víte, že je to původně hebrejské jméno a znamená „Můj soudce je Bůh“?

Dnes se seznámíme se starozákonní knihou Daniel. V ní se píše o čtyřech mládencích, kteří vyznávali Hospodina v nelehkých podmínkách babylonského zajetí. Jmenovali se Daniel, Chananjáš, Míšael a Azarjáš. Příběhy o Danielovi a jeho přátelích jsou příběhy statečných svědků víry. Ale hlavně to jsou příběhy o Boží věrnosti, která zachraňuje ty, kdo v něho doufají. A to je, myslím, dobré si připomínat.

Děj první kapitoly Daniele můžete stručně převyprávět (nebo se staršími dětmi společně přečíst v Bibli) a poté se věnovat motivu odmítnutí královského pokrmu. Mládenci dali přednost zelenině a vodě před královskými lahůdkami (třeba před vepřovými řízků a vínem). Nešlo o nějakou jejich paličatost či trucovitost. Popisuje se tím velice důležitá věc pro židovskou víru – a tou je čisté (košer) jídlo. My to moc nechápeme, co na tom Židé mají. Ale jednu věc bychom pochopit mohli: že ne všechno, co si pustíme nebo naccpeme do života, nám prospívá, že ne všechno, na co máme v životě chuť, je podle Boží vůle. K tomu si můžete zahrát hru, která se jmenuje Kašrut (což znamená v židovství dodržování předepsaných ustanovení ohledně stravování). Motivací vám může být učit se rozhodovat a nést důsledky svého rozhodnutí. A počítat přitom s tím, že je tu Bůh a jeho slovo, podle něhož se můžeme orientovat.

Příběh Daniele a jeho druhů ukazuje, jak na to: spolehnutím na Hospodinovu věrnost; vnitřní odlišností, která se ale právě projevuje navenek a jejímž důsledkem je, že vzbuzuje respekt a úctu ne k nám, ale k našemu Bohu. Že k tomu patří naše osobní nasazení víry, modlitba, každodenní zápas o věrnost a o správné naslouchání Božímu slovu i překonávání těžkých životních situací... o tom všem kniha Daniel vypráví.

Vysvětlete dětem, v souvislosti s příběhem Daniele a jeho přátel, že ne všechno, co se nám nabízí, je pro náš život dobré. Naopak, že je dobré umět rozlišovat mezi „čistým“ a „nečistým“ – a to druhé si do života nepouštět.

Na principu rozlišování čistého a nečistého funguje hra *Kašrut*:

Napište na papírky různé druhy zvířat a ke každému zvířeti napište biblický odkaz na příslušný verš z Lv 11 nebo Dt 14, (např: „slepice, Dt 14,11“ „kobylika chargól, Lv 11,22“, „chameleón, Lv 11,30“, „kreveta, Dt 14,10“...). Každý z účastníků si postupně vytáhne z krabice papírek se zvířetem a řekne buď: „zkonzumuji“ nebo „odmítám“ a v Bibli si hned potom, podle uvedených údajů, ověří, jestli jde o zvíře, které je povolené k jídlu, nebo nečisté. Kdo z účastníků si vytáhne „košer“ (povolené) a prohlásí k tomu „konzumuji“, obdrží bílý papírek. Vytáhne-li si „nečisté“ a prohlásí „odmítám“, obdrží rovněž bílý papírek. Kdo si vytáhne nečisté, a prohlásí „konzumuji“, dostane černý papírek. Vytáhne-li si „čisté“ a prohlásí „odmítám“, neobdrží nic. Hra končí, když v krabici už nejsou žádná „zvířata“, každý hráč musí za každý černý papírek vrátit jeden bílý. Vyhrává ten, kdo nasbíral nejvíce bílých papírků.²

POMŮCKY Připravené papírky, popsané druhy čistých a nečistých zvířat, krabice, odpovídající počet bílých a černých kartiček (papírků), Bible, pokud možno pro každého účastníka.

„Kašrut“ je hebrejské slovo, které označuje věci rituálně správné a bezvadné, většinou se používá v souvislosti s potravinami. Ze savců jsou povoleni („košer“) především ti, kteří mají rozdělené kopyto a zároveň přezývají, tedy hovězí dobytek, ovce, kozy apod., z ryb ty, které mají ploutve a šupiny, z hmyzu jen čtyři druhy kobylek. Zakázány (tedy „trejfe“) jsou šelmy a mrchožrouti, výslovně jsou vyjmenováni zakázání ptáci, jíst se nesmí

² Zjednodušená verze hry J. Pechara z Bratrstva 5/52, najdete ji na www.balustrada.cz/bratrstvo/text.phtml?1105#clanek15

žádné zdechliny. Klíčová místa jsou v tomto ohledu Leviticus 11. kapitola a Deuteronomium 14. kapitola.

34.2.4 Přesah

- Písnička o Danielovi a jeho družích (na melodii „Marnivá sestřenice“).
- Doplnovačka k Danielovým příběhům (lépe lze využít po probrání následujících úloh o Danielovi).³

•••••

34.3 LITURGIE

34.3.1 Písně

*Tvá svoboda (sv 344); V nebi je trůn (sv 360); Čest dej (sv 37);
Daniel (sv 40); Proč se svět marností, bohatstvím honosí (EZ 689);
Není lepší na tom světě (EZ 611); Až potud nám pomáhal (EZ 550);
Pane, dnešek je den chvály (EZ 442); Kdo na kolenou klečí, vídá dál (sv 148)*

34.3.2 Biblický text k zapamatování

Stvoř mi, Bože, čisté srdce, obnov v mém nitru pevného ducha. / Srdce čisté, stvoř mi, ó Bože, a ducha přímého obnov u vnitřnostech mých. (Ž 51,12)

34.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Daniele navrhujeme Žalm 62 *Má duše je tichá* (stačí její prolog) z připravovaného zpěvníku⁴.

3 Přímý odkaz v on-line verze úlohy, na adrese <http://katecheze.evangnet.cz/katechetické-přípravy/daniel-a-jeho-pratele-dpns>

4 Viz http://novyzpevník.evangnet.cz/sites/novyzpevník.evangnet.cz/files/osnova/Ma_duse_je_ticha-.pdf

34.3.4 Okénko do bohoslužeb

Můžete vyjít z úsloví: „To je hotový Babylon!“

Už to děti někdy slyšely? Co se tím myslí, kdy se to používá? (Když se ocitneme někde, kde je mnoho cizích lidí, zmatek, nevyznáme se tam, nevíme, podle čeho se orientovat, nevíme si rady, na koho se obrátit – třeba na velké klinice, v obřím obchodním domě, ve velkém městě...) A nejspíš si takový povzdech ani nedáváme do souvislosti s babylónskou říší, rozprostírající se kdysi severně od Perského zálivu. Zato pisatel biblické knihy Daniel měl na mysli i tohle, když vyprávěl příběhy Daniele a jeho přátel v babylónském zajetí. Nás ty příběhy učí počítat s Bohem, učí nás být s ním v kontaktu, ať jsme kdekoli, ať se děje kolem cokoli. Učí nás rozumět a důvěřovat Božímu jednání na tom místě, kde právě žijeme. Doporučuji k tomu písničku *Není lepší na tom světě* (EZ 611).

34.3.5 Modlitba

Prosíme, Pane, dopřej nám, abychom mohli svým životem ukazovat, že věřit v tebe neznamená přijmout na sebe těžké břemeno, ale že víra v tebe je nejlepší silou v životě.

TÉMA

Vytrvat se víře, ať se děje cokoli

CÍL

Děti mají být ujištěny, že nás Bůh neopouští. Má všechno pod kontrolou. A v určitých okamžicích vstupuje do dějin. Je s námi, i když se nežije vůbec dobře a snadno. Žádný člověk ani sebevětší vládce není mocnější než Pán Bůh. K víře patří i statečnost a odvaha. Příběh nás může takové odvaze učit a k ní inspirovat.

.....

35.1 PRO UČITELE

Biblický text: Da 3,1–30

35.1.1 Výkladové poznámky

- *Zlatá socha*: šlo nejspíš o sochu božstva na vysokém podstavci, možná jen bustu, ale velikou – pyšný symbol věčné a nepřemožitelné babylónské říše. Král Nebúkadnésar měl sen, kde socha měla zlatou hlavu. Dál už to bylo horší a horší. Daniel mu vysvětlil, že „zlatý věk“ dlouho nepotrvá. Král jako by si chtěl zajistit a pojistit své „zlaté kralování“.
- *Satrapové a další „funkcionáři“*: královští místodržící, vysocí hodnostáři, dosazení správci vojenské a daňové oblasti v perské říši; jsou vyjmenováni dvakrát – zřejmě aby byla zdůrazněna jejich důležitost.
- *Posvěcení/svatost sochy*: Král chce mít vše ve svých rukou – moc, vládu, lid, náboženské projevy, božstva... Jako by se veškeré babylónské obyvatelstvo (včetně všech zajatců) stalo „chrámem“ a on, král, tím hlavním a jediným božstvem, kterému má být vzdán hold; stát se absolutním vládcem, být

všemohoucím. Nebúkadnésar chce mít vládu nad nejvnitřnějšími náboženskými prožitky člověka. Jedná se o totalitní způsob myšlení – ovládnout všechno a všechny, ovládat druhé, zbavovat je vlastní vůle, názorů, postojů, statečnosti. Totalita politická se transformuje i v totalitu náboženskou. Manipulování s davy, vymývání mozků, davová hysterie, anonymita v davu, zbavování identity a jedinečnosti... Totalitní vlády si osobují právo určovat, jak žít, čemu a komu věřit, co si myslet, co činit a jak jednat. Totalitní vlády se svými mocipány jsou staré jako lidstvo samo.

- *Tři Judejci se odmítnou soše klanět*: najdou se stateční, kteří „nejdou s davem“. Pevný vztah s Hospodinem pro ně má větší hodnotu než vlastní život; tento vztah jim dodává odvalu i tváří tvář smrti. Vztah s Bohem jim dodává odvalu se vzepřít a uctívat svého Boha svým způsobem. Odvaha má svou obrovskou hodnotu, ale zázrak není automatická reakce na odvážné chování. Ti mládenci neměli žádnou jistotu, že budou ušetřeni. Pán Bůh není žádná pojišťovna. Víra je životní postoj, který není dopředu ničím viditelným zajištěn. Riskovali a dali všanc úplně vše. Ve víře šli do krajnosti. Když bude Bůh chtít, pomůže. Když ne, zemřeme, ale jemu věrni. Nepokloníme se. Judští mládenci nemají v úmyslu vynutit si Boží zákrok, zásah. Víra v Hospodina, Stvořitele nebe i země, jediného Boha a Pána, věrnost jeho přikázáním jsou pro ně natolik zásadní a neochvějné, že necouvnu ani před jistou smrtí.
- *Rozpálená pec*: v pecích se pátilo vápno, cihly, kovy. Ve sz bývá pec obrazem soužení, zkoušek a soudu (Iz 48,10), v NZ (Mt 3,10); i pekla (Mt 13,42). Kvůli neústupným mládcům ji vztekly král nechá roztopit sedmkrát víc. Je to naprosto iracionální jednání. O to víc však vynikne síla, která je ochrání. A obstojí jen stálé a pevné. Izraelci nejsou mrtví, jejich národ není mrtvý, ani jejich Bůh není mrtvý.
- *Hvězdopravci*: jejich úkolem bylo vyčíst z hvězd budoucnost. Ve chvíli, kdy judské mládence udávají králi, moc dobře ví, co je čeká. Smrt. A ejhle – ono je to jinak. Až karikujícím způsobem jsou zde hvězdáři – udavači vykreslení jako ti, co o budoucích věcech neví vůbec nic. Hospodin vstupuje do dějin, on mění běh času, on je Bůh živý a jednající.
- *Čtvrtá postava*: čtenář nemá jistotu, o koho jde. A je to tak správně. Boha přece nelze vidět. Slovy krále je to někdo, kdo je podoben Božímu synu. Někdo „Boží“ je tam s nimi. Jen a pouze v té peci. V té jisté smrti. Bůh vstoupil do údělu svých věrných. Jedná se o výrazné svědectví o Bohu. Zvláštní obraz Boha, jeho moci. Srozumitelný přes hranice národů i náboženství. Pochopí ho pohanský král, porozumí mu čtenář. Bůh není s králem. Není v té soše. Není s mocnými tohoto světa, kteří Boha berou do úst i do znaků

svých zbraní. Bůh je se svými vyznavači tehdy a tam, kde mají umřít. Ne díky nějakým žáruvzdorným oblečkům, ale díky víře, díky Boží přítomnosti přežijí vyznavači tam, kde přežít nelze. Jedná se o zázrak, který nelze racionálně vysvětlit. Bůh je se svými lidmi i tam, kde už má být jen smrt. Hospodin není vázán na svou zem, na svůj chrám. Je aktivní a přítomný i v cizí zemi, uprostřed cizí mocnosti, ochraňuje své věrné. Jeho moc překračuje hranice zemí, náboženství, hranice lidské zloby, hranice racionála, lidského chápání i smrti.

- *Nebúkadnezarovo vyhlášení*: král se nestává opravdovým a trvalým Hospodinovým vyznavačem. Má z Hospodina a jeho moci hrůzu. Od této chvíle, pod drsnou hrozbou případným odpůrcům (v. 29), mají v jeho království vyznavači Hospodina zaručenu svobodu vyznání. Je to až nabubřele přehnané. Božímú zajatému lidu stačilo ujištění, že žádná moc není silnější než Hospodin.
- *Závislost moci*: může zde ale vynikat ještě další motiv – král tolik závislý na vnějších okolnostech je slabý král. Panovník celého světa (tak byla vnímána tehdejší velká babylónská říše) je tolik závislý na názorech, postojích, měnících se kulisách, že i jeho celé panství a vláda nemohou být kdovíjak stabilní a nebudou mít dlouhého trvání. Proti tomu vyniká, jak judští zajatci jsou schopni se vnějším impulsům vzepřít a jednat podle svého přesvědčení, pevně, odhodlaně. A nezviklá je ani hrozba smrti. Síla, moc a stabilita žádné pozemské říše není založena na hmotném úspěchu, množství obyvatel či zajatců, armádě, na propracované síti udavačů... Pevný, stálý a stabilní je jenom vztah a propojení s Hospodinem.

35.1.2 Úskalí

- Téma osobní odvahy by se nemělo zvrhnout v pokrytecké soudy nad těmi, kdo ve svých životech a osobních zkouškách dost odvahy nemají, nenacházejí, nedospěli k ní.
- Tento příběh je hlavně o veliké věrnosti a důvěře. O tom, že víra s sebou nese i chvíle nesnadné, velmi těžké, nečekané. A že jsou okamžiky, kdy je potřeba vše vsadit na jednu kartu – na Hospodina a jeho lásku k nám. A ne každý to dokáže.
- Zázračná záchrana – tento motiv je velmi silný a zároveň vyvolává spoustu otázek. V našich lidských dějinách nastalo tolik situací, kdy někdo statečně vystoupil, šel ve víře až do krajnosti, až na smrt – a žádný viditelný záchranný čin v jeho prospěch v tu chvíli nenastal. Je zde velký prostor pro

rozhovor s dětmi na téma blízkosti Boží ve smrti, umírání. A velmi silně tváří tvář tomuto příběhu vystupuje i krutý holocaustový paradox nápisu *Gott mit uns* na opascích nacistických vojáků a umírajících Židů v pecích. Jak velká je víra, která umí i v tak děsivých situacích vyznat, že Pán Bůh je ve chvíli umírání s námi...

35.1.3 Odkazy

Cesta Božího lidu SZ. Praha: Kalich, 1991.

Odkazy na starší přípravky, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-přípravy/judsti-mladenci-v-ohnive-peci-dpns>.

.....

35.2 PRO DĚTI

35.2.1 Předškoláci

Viděli jste někdy nějakou velkou sochu? Jaké sochy jste viděli? Postavy? Zvířata?

Král Nebúkadnésar nechal jednu obrovskou sochu vyrobit. Celou ze zlata! Nádhernou, velikánskou. Nikdo žádnou podobnou nikdy neviděl.

(Zkuste se s dětmi zaklonit a dívat nahoru, z okna, na kostel, sloup elektrického vedení. Kam až tak může sahat 30 m? Taková velká socha!)

Král ji nechal vyrobit, aby si vyzkoušel, jestli budou všichni poslouchat a dělat to, co on řekne. Chtěl totiž jenom přikazovat a rozkazovat. Aby lidé dělali přesně to, co on bude chtít. Musíte poslouchat? Koho? Je to někdy asi dost hrozné, co?

Celá řada příkazů a zákazů je ale dobrých, mají nás chránit. A rodiče určitě dobře ví, proč některé věci zakazují a některé po nás zase chtějí. Něco jiného ale je, když nás chce někdo donutit, abychom dělali jenom to, co on nám dovolí, říkali a neříkali jenom věci podle příkazů, když si s námi chce hrát jako s věcí.

(Zapojte tělo. Zkuste se postavit nad děti jako velká socha. Nebo si ji vytvořte. Např. ze stolů a židlí. Dětské fantazii stačí pár kusů nábytku a vidí sochu.)

Král vyhlásil nařízení: Až začnou hrát nástroje, všichni se budete mojí soše pořádně klanět! *(Je možné mít nachystané štěrhadla, bubínky a jiné „zvukné nástroje“, dětem je rozdat a pak si vyzkoušet klanění „na povel“.)*

Všichni kolem se klaněli. Moc se krále báli. A netroufli si ho neposlechnout. Tři zajatci, mladí chlupci se ale neklaněli. Věřili jenom Pánu Bohu. A všechno kolem sochy jim připadalo jako šaškárna. Ale nebezpečná! Král vyhlásil, že kdo se nepokloní, ten bude hozen do pece a shoří tam. Oni se ale nenechali vyděsit. I když je král sám nutil a vyhrožoval, oni se jen usmáli. Kdepak králi, my máme našeho Pána Boha. A on nás, když bude chtít, zachrání. A i kdyby ne, nikdy se tvojí soše klanět nebudeme. Vztekly král je nechal hodit do pece.

A pak nestačil zírat. Vůbec nic se jim nestalo. Naopak. Ještě tam s nimi někdo byl. V té peci. Kdo to jen mohl být?

Král netušil. Nikdo z jeho rádců tomu nerozuměl.

Ale ti tři mládenci tomu rozuměli. Cítili se moc dobře. Nebyli sami. Byl s nimi Pán Bůh.

Král je pak nechal jít a vyhlásil, že si každý může věřit v Hospodina jak chce. Hrozně se totiž Pána Boha bál. Bylo mu jasné, že Pán Bůh je mnohem mocnější než on, král Nebúkadnésar.

A lidé, když si ten příběh čtou a připomínají, tak se vždycky moc potěší. Tak Pán Bůh neopouští. Má nás rád a je s námi vždycky. A umí udělat i zázrak!

POMŮCKY „Socha“, stačí nějaká deka, žluté prostěradlo přehozené přes tři židle, nástroje.

35.2.2 Mladší školní děti

Znáte nějaké vládce? Někoho, kdo má velikou moc? Vládne velké zemi? Víte co je typické pro mocipány? Vladaře? Ty, co se dostali k moci? Kdo má moc, chce ještě víc. Kdo má moc, chce si ji co nejvíc udržet a zajistit, aby ho o ni nikdo nepřipravil. Král Nebúkadnésar měl velikou moc. Měl bohatství, spoustu poddaných, připadal si jako vládce světa. Před časem měl sen a Daniel mu vyložil jeho smysl: Babylónská říše, ten „zlatý věk“ dlouho nepotrvá. Králi, ty jsi sice teď něco jako zlatá hlava, ale všechno jednou skončí. A babylónská říše už ke svému zániku směřuje. Ale tohle se tedy Nebúkadnésarovi opravdu nelíbilo. Chtěl si zajistit trvání své bohaté říše.

Upevnit její velikost. Nějak si pojistit, aby ho všichni poslouchali a dělali jen to, co on chce, co jim přikáže. Vymyslel plán. Nejlíp to jde zastrašováním...

Nechal vyrobit obrovskou sochu. Celou ze zlata. Nejen hlavu, ale celou. Nechal ji postavit na místo, odkud byla vidět do daleka. A pozval úplně všechny, kdo v zemi něco znamenali. Všechny poradce, správce, politiky, soudce, vysoké úředníky... Všichni se dostavili k té obrovské zlaté soše a Nebúkadnéšar nechal vyhlásit královské rozhodnutí: „Tohle vyhlášení platí pro všechny, kdo jsou v této zemi, pro Babylóňany, cizince, bohaté i chudé. Až uslyšíte, jak hrají citery, harfy, dudy, trubky, flétny a další nástroje, všichni do jednoho se budete klanět králově zlaté soše! Všichni. Rozumíte? Kdo neposlechne a nepokloní se, ten bude potrestán trestem smrti. Bude hozen do roztopené ohnivé pece!“

Byl to geniální plán.

„Všichni budou muset poslechnout, na každého bude pěkně vidět. Nasadíme mezi lidi tajné kontroly. A ty mi budou hlásit, kdyby náhodou někdo nechtěl poslechnout. Všechny krutě ztrestám. Budou se bát... A všichni pěkně budou dělat přesně to, co jim já, král Nebúkadnéšar, dovolím. A za chvíli už o tom ani nebudou přemýšlet a já se tak hezky dostanu až do jejich hlav a budu si s nimi moci dělat, co se mi zlíbí. Já, král králů, vládce vládců! Nikdo si netroufne odporovat. Není nikdo silnější a mocnější než já!“

A udavači se samozřejmě našli. Víte, kdo to je udavač? Ten, kdo žaluje na druhého a chce mu tím hodně ublížit.

Ke králi přišli jeho hvězdopřevodci a přinesli hlášení: „Králi, ty nejsilnější, nejmocnější, představ si, že jsou tady takoví, kdo nedodržují, co jsi nařídil! A až ti povíme o koho jde! Tři z těch judských zajatců, víš, ti, co jsi je sám ustanovil, aby byli správci naší země! Takovou vysokou funkci mají a vůbec si toho neváží! Tak zrovna oni se opovažují nedodržet tvůj zákon! Neuctívají tvou sochu a neklaní se jí! Šadrak, Měšak a Abed-nego!“

Vzpomínáte si? Přesně! To jsou ti tři přátelé moudrého Daniela. Zajatci, které odvedl Nebukadnéšar z Izraele. A i tady, v daleké cizině, mezi bůžky, soškami a obrsochami zůstávají věrní Hospodinu.

Nezalekli se krále, ani když je před něj předvedli a král jim osobně vyhrožoval.

„Jestli se podle rozkazu nepokloníte mojí soše, budete vhozeni do ohnivé pece! A kdepak bude ten váš bůh, aby vás zachránil?“

Ale ti tři mají v hlavě, v duši, v srdci převelice silně pevnou víru v jediného Boha. Nikoho jiného kromě Hospodina uctívat nebudou. Není žádný jiný Bůh!

„Králi, na tohle ti ani nebudeme odpovídat. Jestli nás náš Bůh, kterého my uctíváme, bude chtít vysvobodit, vysvobodí nás. A i kdyby ne, buď si jist, králi, že my tvé bohy uctívat nebudeme a před zlatou sochou se nepokloníme.“

Tak tomu říkám odvaha! Takto si stát za svou vírou! Tváří tvář rozzuřenému nejmocnějšímu králi světa. Víra v Pána Boha byla pro ty tři víc důležitá než vlastní život. Král se rozzuřil až k nepřičetnosti.

„Tak to tedy ne! Rozpalte pec sedmkrát víc než obvykle! Svažte je a hodte je dovnitř. Já všem ukážu, kdo je tady pán!“

A hodili je tam. A užasli. Král nevěří vlastním očím.

„Vždyť tam byli hozeni svázaní, už z nich měl být jen popel. A oni se tam procházejí, rozvázaní. A jsou čtyři! Kdo to tam s nimi je? Vypadá jako boží syn! Co má tohle všechno znamenat? Šedraku, Měšaku, Abed-nego! Váš Pán je opravdu nejvyšší Bůh! Pojdte ven!“

Král se zalekl tak mocného Boha. Vyhlásil, že od teď nesmí nikdo Hospodinovy vyznavače pronásledovat, že si Izraelci můžou svého Hospodina chválit a oslavovat, jak chtějí. Král se bál. Měl z tak mocného Boha hrůzu. Nic nechápal, nikdo z těch vzdělanců kolem něj nic nechápal. Ale ti tři věděli. A Izraelci tomu také porozuměli. Pán Bůh jim byl nablízku. Neopustil je. Tváří tvář králi, který si hrál na nejmocnějšího, na pánaboha, tváří tvář králi Hospodin ukázal, na čí straně stojí. Že neopouští svůj lid, ty kdo v něj věří, ani v nejtěžších situacích v životě. Ani v Babylóně. Ani daleko od domova. Ani v beznadějných situacích života. Z tohoto příběhu čerpají lidé dodnes velikou potěchu a sílu. Vyprávějí si jej, aby se ujistili v tom, že Pán Bůh je s člověkem i tam, kde je mu nejhůř. Že on má největší moc. A žádný vůdce, zlosyn ani žádná zlá moc není silnější než láska a věrnost našeho Boha.

POMŮCKY Dva starší pracovní listy jsou k dispozici na webu katecheze (viz odkazy). Je k nim uveden i metodický postup. Je možné zkusit si mimické předvádění beze slov. Dát si téma, např. koho máme rádi / co je pro nás důležité / čeho (koho) se nechceme vzdát / co od nás Pán Bůh chce / co nechce a zkoušet si to předvést. Není to úplně snadné a děti se mohou pokusit víc přemýšlet a při „hádaní“ si navzájem tříbit, bez čeho a koho se obejdeme, co vnímají jako nejdůležitější a nejpevnější apod.

35.2.3 Starší školní děti

Se staršími dětmi je možné více rozvést téma totalitních mocností, omezování svobod, snahy absolutistických vládců zastráshit a přimět lidi k poslušnosti,

k přitakání nastoleným poměrům a smýšlení, dohnat je k rezignaci. Proti tomu vyvstává téma víry jako svobodné cesty. Pán Bůh nikdy nestojí na straně násilí, útlatku, despotické moci a vymývání mozků. Celá Bible svědčí o tom, že Bůh stojí na straně slabších, věrných, zotročovaných, zajatých – politicky i niterně. Pán Bůh nestojí o slepou poslušnost, ale o důvěru.

POMŮCKY Výstřižky na téma lidská práva, náboženská nesvoboda, totality, víra, láska, naděje. Můžete se pokusit společně vytvořit koláž. Na velký papír kreslit a lepit slova, obrázky – napětí mezi tím, co je pomíjivé a tím, co je pevné, silné, trvalé, co má hodnotu, co Bůh bere jaké zásadní, co člověka může držet i v krizi života... Společně to komentovat, mluvit o tom, co kam kdo lepí či píše, jak to vnímá.

35.2.4 Přesah

Víra není nějaká samozřejmost ani „brnkačka“. Biblické příběhy mohou dodávat posilu a povzbuzení, že poslední slovo má a bude mít vždy Pán Bůh.

•••••

35.3 LITURGIE

35.3.1 Písně

Ve jméno Krista doufáme (EZ 244); *V Tvé síle, Pane Bože můj* (EZ 200); *My vyznáváme* (EZ 605); *Moc předivná* (sv 186); *Babylon* (sv 328); *Srdce čisté* (sv 349); *Tři mládenci* (sv 341); *Čest dej* (sv 37); *Daniel* (sv 266)

35.3.2 Biblický text k zapamatování

Doufej v Hospodina, konej dobro, v zemi přebývej a zachovávej věrnost. (Ž 37,3)
Bud' věrný až na smrt a dám ti vítězný věnec života. (Zj 2,10)

Jestliže náš Bůh, kterého my uctíváme, nás bude chtít vysvobodit, vysvobodí nás. (Da 3,17)

Tvé bohy uctívat nebudeme a před zlatou sochou se nepokloníme. (Da 3,18)

35.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Daniele navrhujeme Žalm 62 *Má duše je tichá* (stačí její prolog) z připravovaného zpěvníku.¹

35.3.4 Okénko do bohoslužeb

Ve shromáždění jsou jistě někteří, kteří si pamatují, jaké to je, když vám chce někdo nadiktovat, co máte říkat, co máte dělat, co si máte myslet, čemu máte věřit. Slepě poslouchat, nebo si hájit vlastní postoj, názor, víru? Je to snadné/těžké? Máme vůbec představu?

Může někdy člověk pro víru riskovat?

35.3.5 Modlitba

Pane Bože, prosíme, uč nás se nebát a být ti věrní, i když to nebude snadné. Uč nás důvěře. Ať ti dokážeme věřit a přemýšlet o tobě i ve chvílích, kdy to bude připadat jiným nevhodné, divné, zbytečné. Prosíme, buď s těmi, kterým kvůli víře hrozí vězení, pronásledování, smrt. Uč nás být vděčnými za svobodu, ve které žijeme. A uč nás nebát se vládců a zlých sil. Amen.

¹ Viz http://novyzpevnik.evangelnet.cz/sites/novyzpevnik.evangelnet.cz/files/osnova/Ma_duse_je_ticha-.pdf

TÉMA

Nikdo a nic není silnější než Bůh

CÍL

Děti mají být ujištěny, že Pán Bůh není netečný k tomu, co se zde na zemi děje. Je nablízku, povzbuzuje, má pro nás svůj „dobrý plán“. A nikdo, kdo si „hraje na Boha“, nemůže dopadnout dobře. Hospodin se nenechá urážet, zesměšňovat. A nikdo s ním nemůže manipulovat. On je silnější a mocnější. A má tu poslední slovo. Vzkazuje varování. Chystá záchranu.

.....

36.1 PRO UČITELE

Biblický text: Da 5,1–30

36.1.1 Výkladové poznámky

- *Belšasar* (Bel krále chraň, z asyrského Bel-šar-usur): poslední babylónský král a podle nejnovějších výzkumů zřejmě syn a spoluvládce Nabonidův. Žil v polovině 6. století př. Kr. a od čtvrtého roku vlády svého otce byl zapojován do výkonu vladařských povinností. Belšazarův otec měl mnoho nepřátel, kteří usilovali o jeho pád. Babylónské kněžstvo boha Marduka stálo v opozici, zřejmě kvůli zanedbávání Mardukova kultu, a v říši navíc panovala ekonomická nestabilita. Nabonid tyto problémy zanedbával a raději odešel z Babylónu. Nechal si postavit nový palác v oáze Tajmá, ve kterém od té chvíle sídlil. V Babylónu za něj řídil státní povinnosti princ Belšasar. Mezitím však perský král Kýros II. porazil médského krále Astyaga, kterému do té doby byl vazalem, a také dobyl hlavní médské město Ekbatanu. Roku 546 př. Kr. dobyl též Lýdii a krátce poté lýdské město Sardy. Nabonid se

ze strachu před Kýrem vrátil do Babylónu. Když však Peršané zaútočili na Mezopotámii, její obyvatelé je naopak vítali a otevírali jim brány. Nabonida zajali, avšak není jisté, co s ním provedli dále. Co se stalo s Belšasarem, není známo. (Dle *Dějiny Mezopotámie*, Praha: Karolinum, 1998)

Nebúkadnésar byl tedy Belšasarův předchůdce, možná děd. V biblickém příběhu nejde o historicky přesnou zprávu. Čerpá z historických souvislostí, ale dává příběhu jinou náplň. Jasně zde proti sobě stojí lidská nabubřelost a spoléhání se na božstva všeho druhu na jedné straně a na druhé víra v Boha silného, mocného, jedinečného.

- *Uspořádání veliké hostiny*: Paradox situace — nepřátelé jsou blízko, již „za branami“, a v paláci se hoduje. Náboženské prvky na hostinu silně pronikají (v.4). Jsou zývána babylónská božstva. V situaci ohrožení si zřejmě hodovníci připomínají velká vítězství (včetně vítězství nad bohem Judejců — Hospodinem) a pevně věří v ochranu a triumf vlastních božstev.
- *Nádoby z jeruzalémského chrámu*: Jedinečné a vzácné nádoby, nebylo určeno k běžnému používání, ale pouze k bohoslužbě Hospodinu (viz Ex 40,9). Belšasar a spol. je znesvětili. Vysmívají se zde Hospodinu, bohu Judejců — všechno, co sloužilo Hospodinu, se hodí tak akorát k tomu, aby se z toho člověk opil. Jak se však mylí... Nádoby se vrátí s osvobozeným lidem do Jeruzaléma.
- *Přísící ruka*: Boží zázrak, znamení. Hospodinův vstup do lidského žití, který (jako vždy, když Hospodin osobně zasáhne) účastníky velmi překvapí. Smyslem Hospodinových znamení je přimět člověka k reflexi. Šokovat a přimět lidi ke změně uvažování, k jinému pohledu. Ten, kdo řídí události, není babylónský král, ale Hospodin. Navzdory tomu, že nemá chrám a jeho lid je ve vyhnanství, on řídí chod dějin.
- *Povolání Daniele*: Jak to, že král nezná nejvyššího věštce? Daniel patrně do politického dění nevstupoval, byl povoláván. Královna matka ještě nezapomněla na vzácného člověka, který Nebúkadnésarovi tak významně vstoupil do života. V páté kapitole není použita babylónská forma Danielova jména (Beltšasar), ale výhradě Daniel.

Zvěstná zkratka jména Dani-el = Bůh můj je soud. Jako by ve chvíli, kdy vstoupí na scénu, bylo jasné, o co tu jde. V tomto okamžiku vstupuje do této události Hospodinův soud. Danielova věrnost, statečnost a odvaha jsou obdivuhodné. Bůh potřebuje na zemi i člověka, který sdělí dál, co Bůh vzkazuje. Interpret sdělení, vykladač, je stejně důležitý, jako to sdělení samo. V židovském prostředí Boží vykladač požívá obrovské úcty. Daniel je skutečným Božím prorokem.

- *Bůh dal Nebúkadnézarovi království a moc*: Hospodin dal, Hospodin vzal (Da 4); Belšasarův předchůdce svou moc a bohatství nezískal díky Mardukovi či jiným božstvům, ale jen a pouze díky Hospodinu. Nebúkadnéšar prošel nesnadnou cestu od bohorovné pýchy k uznání Boží svrchovanosti. Danielovo připomenutí Nebúkadnézarovova vyznání a pokory stojí proti sebevědomí a pýše Belšasarově.

Belšasar jde úplně jinou cestou. Pýcha je největší Belšasarovo provinění. Král má snahu si Hospodina „zeslužebnit“, zesměšnit, manipulovat s ním. Charakterizuje to celé duchovní klima v babylónské říši. Babylón ve své pýše překročil všechny myslitelné meze. Babylónská říše je říše, která si žije úplně jinými principy, směřuje úplně někam jinam a nelze od ní očekávat nějaký pohyb, z něhož by rostla naděje na snazší život náboženských exulantů. A přijde trest. Hospodin „strhne dům pyšných“ (Př 15,25) a otevírá cestu na trůn Kýrovi. S Kýrem přijde zajatým Izraelcům osvobození. Hospodin tedy trestá i přináší milost.

- *Mené, mené, tekel ú-parsín*: v aramejštině tato slova označují peněžní jednotky (mina, šekel, půlšekel); Daniel čte nápis s jinými samohláskami a vykládá smysl, jak je mu dáno od Boha.

36.1.2 Úskalí

Nejde o řešení rébusů a hádanek. Pointou není Danielova intelektuální bystrost a vyřešení záhady. Centrum příběhu stojí v obsahu sdělení, v Hospodinově „vzkazu“ Belšasarovi, ve zvěstování Božího soudu. Boha si nelze „zeslužebnit“ a každý, kdo by se o to pokusil, dopadne špatně. Boží trest přišel za Belšasarovu obrovskou pýchu a neschopnost poučit se (ze zkušenosti krále Nebúkadnéšara). Naším úkolem není vyhrožovat lidem Božím soudem, že je Pán Bůh určitě potrestá. Důraz má být dán na vyznání, že Boží slovo a moc platí vždycky, všude a pro všechny.

36.1.3 Odkazy

Cesta Božího lidu SZ. Praha: Kalich, 1991.

Odkazy na starší přípravky, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-připravky/videni-krále-belsasara-dpns>.

36.2.1 Předškoláci

Už jste se někdy něčeho hrozně lekli? Vyděsili? Báli se? Není to nic příjemného, co? Ještě že většina těch našich strachů brzy skončí a zase je dobře. V Bibli je příběh o jednom velikém vyděšení. A nedopadlo to dobře... Po králi Nebúkadnéšarovi začal v babylónské říši vládnout král Belšasar. A ten byl namyšlený, myslel si, že je nejmocnější na celém světě a nikdo ho nikdy nepřemůže. Jednou uspořádal velkou hostinu. Se spoustou dalších lidí tam pili víno a vesele se bavili. Ale to mu nestačilo! Nechal přinést krásné zlaté a stříbrné nádoby, ukradené z jeruzalémského chrámu. Nalívali si do nich víno, vychvalovali svoje bohy a sochy a Pánu Bohu se posmívali. To už ale Belšazar opravdu přehnal... V tu chvíli se ve světle svíčky objevila ruka. A král viděl, jak ta ruka začala něco psát na zeď. *(V tuto chvíli může katecheta psát na připravený papír neviditelným písmem. Viz pomůcky. A nechat písmo zaschnout. Je možné přidat i svícen a svíčku, trošku dramatická.)* Král se strašně vyděsil. Zbledl. Roztřásla se mu hrůzou kolena. Nechal si zavolat své rádce a vzdělance. „Kdo mi vysvětlí, co to znamená, co je tady napsáno, dostane obrovskou odměnu!“ Ale nikdo tomu nerozuměl. Král se strašně bál. Ničemu nerozuměl. Poradila mu až královna. „Uklidni se králi. Je tu v království jeden muž, tvůj otec Nebúkadnéšar poznal, že je velmi moudrý a rozumí snům a záhadám. Zavolej ho. On ti to vysvětlí.“ A Daniel přišel. Král mu nabídl odměnu. Ale Daniel nic takového nechtěl. „To si nech. Já o žádné tvoje peníze ani slávu nestojím. Já mám jenom Pána Boha. To on je nejmocnější, to on obdarovává, od něj je všechno, co vím, co dostáváme, co máme. Tvůj otec Nebúkadnéšar to taky časem zjistil. A věděl, že nad všemi lidskými vládami je nejmocnější Hospodin. To ty Belšasare si o sobě myslíš, že jsi nejmocnější. Našemu Pánu Bohu, Hospodinovi se vysmíváš. Tak si poslechni, co ti Hospodin vzkazuje. Ta ruka na omítku napsala Mené, mené tekel, ú-parsín. A znamená to – (Mené) Bůh spočítal, jak kraluješ, (tekel) zvážil tě na vahách a nic nevážíš, jsi nicka, (peres) a tvoje království je rozlomeno. A vezmou si ho Peršané a Médové. Skončil jsi králi.“ Daniel musel být moc statečný. Tohle říct králi do očí. Král dodržel své slovo. Dal Danielovi krásné oblečení, zlatý řetěz a vyhlásil, že má v království vysoké postavení. Ale to, co mu Daniel přišel vyřídit od Pána

Boha se naprosto přesně vyplnilo. Ještě v tu stejnou noc byl král Belšasar zabit. A zem ovládli Médové.

POMŮCKY K motivu píšící ruky: Z katechetického webu je možné stáhnout obrázek s předkreslenou rukou¹. „Neviditelné písmo“ vytvoříte ze šťávy z citrónu nebo cibule, lze použít i ocet nebo mléko. Je možné psát prstem. Dobře se píše např. vatovými tyčinkami. Po zaschnutí papír zahřejte nad svíčkou nebo přejedte zahřátou žehličkou. (Pozor na vznícení.) Napsaný text se objeví. Na konci vyprávění si děti mohou vytvořit tajemný nápis. Ty, které ještě neumí písmenka mohou něco „tajemného“ namalovat. A třeba doma s rodiči „odhalovat“. K motivu tajemné zprávy – je možné nachystat si šifru/rébus a nechat děti přemýšlet nad obsahem.

36.2.2 Mladší školní děti

Král Nebúkadnésar odvedl do babylónského zajetí spoustu Izraelců. Mezi nimi i Daniele a jeho tři přátelé. Daniel byl velmi moudrý, jeho přátelé stateční a Pánu Bohu věrní. I když to nebylo vůbec samozřejmé a jednoduché. I v té daleké Baylónii pořád věřili Hospodinu, Pánu Bohu. Věřili tomu, že on je na jejich straně, že je neopustí, má je rád a že se jednou ukáže jeho veliká moc. Pořád doufali.

Uběhla řada let a král Nebúkadnésar zemřel. Po něm se stal králem Belšasar. A ten byl hrozně pyšný.

Znáte někoho, kdo je pyšný? A co to vlastně znamená, být pyšný? Někdo neuvěřitelně namyšlený. Takový člověk si myslí, že kolem něj jsou všichni neschopní, hloupější, že má nad ostatními moc a nikdo není víc než on. Vysmívá se jim a nikoho si neváží. Kdyby to šlo, tak by se takový nafoukanec snad i vznášel. Král Belšasar byl pořádně namyšlený nadutec. Zdědil spoustu peněz, ohromné bohatství a nadvládu nad mnoha dobytými zeměmi. Všechno to převzal po králi Nebúkadnésarovi. Nic nemusel budovat, všechno měl. A myslel si, že to tak bude pořád. Je přece nejschopnějším králem nejsilnější země! Nikdo a nic na něj nemůže! Bohové jsou všichni na jeho straně. A ti ostatní, i ten jakýsi Hospodin – ti jsou úplně nicky. Prťaví ubožácci. Jak ten se mylil!

1 <http://katecheze.evangelnet.cz/pracovni-listy/33-videni-krale-belsasara>

Ukázalo se to na veliké hostině, kterou uspořádal pro tisíc svých hodnostářů. Pro ty nejvyšší z celého království. Užívali si, jedli, pili. A jak se rozparádili, dostal Belšasar nápad. Nechal přinést krásné zlaté a stříbrné nádoby, které byly ukradeny z jeruzalémského chrámu. Byly to vzácné nádoby. Používaly se při bohoslužbě. Když lidé v Judsku chválili Pána Boha. A teď? Belšasar do nich nechal nalévat víno a všichni z nich na té veliké hostině popíjeli. To král Belšasar tedy hodně přehnal. Tohle byla obrovská urážka Hospodina! Belšasarova sebejistota a pýcha už překročila všechny meze. A ono se to mělo za chvíli ukázat... Král s hodnostáři popíjeli z chrámových nádob a u toho vykřikovali: Slyšeli jste? Prý se blíží nepřátelé. Ha. My máme bohy zlaté! A stříbrné! Bronzové, železné, kamenné, dřevěné! Naše božstva nás ochrání proti všemu a všem! Nálada je báječná, všichni se skvěle baví. Když tu náhle král strašně zbledne. Uviděl něco děsivého. Na stole stál svícen a v jeho světle král viděl ruku. Velkou ruku. Ruku až po zápěstí. A prsty té ruky píší něco na omítku královského paláce. Král se strašně vyděsil. Kolena mu začala klepat o sebe, jak se třásl hrůzou. „Co to je? Co to má znamenat? Pojdte hned všichni sem! Zaklínači, hvězdopravci, planetáři! Všichni sem! A vysvětlíte mi, co to má znamenat! Kdo to dokáže přečíst a vyložit mi, co se tam píše, tomu dám purpurový plášť a zlatý řetěz. A dostane vysokou funkci.“ Ale nikdo tomu nerozuměl. Nikdo to nedokázal přečíst. Nikdo to nedokázal vyložit. Král se bál. Hrůza ho úplně ochromila.

V tu chvíli přišla královna. „Ničeho se neboj králi. Uklidni se prosím tě. Je tady jeden muž, který si s tím určitě poradí. Je to jeden z těch přivedených zajatců. Z Judska. Tvůj otec ho znal. Jmenuje se Daniel. Král Nebúkadnésar v něm poznal velmi obdarovaného člověka. Moudrého, zkušeného. Daniel umí vykládat sny a umí řešit zapeklité záhady. Zavolej ho. Nech ho předvést. On ti určitě vysvětlí, co má tohle všechno znamenat.“

A Daniel byl přiveden před krále. „Ty jsi Daniel? Ten z judských zajatců? Prý je v tobě duch bohů. Zavola jsem tě, protože nikdo z mých vzdělanců nerozumí tomu, co tu napsala ta zvláštní ruka. Ty to prý dokážeš. Pokud mi to vysvětlíš, bohatě se ti odměním. Dám ti vzácný plášť, zlatý řetěz, funkci.“ To je tedy uvítání! A velkorysá nabídka. Co na to Daniel? „To si nech králi. Já o tvé dary nestojím. Dej si to, komu chceš. Ale co je tady napsáno, to ti řeknu. A vysvětlím. Protože to ti vzkazuje můj Bůh. Hospodin, nejvyšší bůh! Ten bůh, který dal všechnu moc, bohatství a slávu tvému otci Nebúkadnésarovi. To díky němu měl tak velkou říši. Nebúkadnésarovi to stouplo do hlavy. Stal se povýšeným a zpupným. A taky padl až na dno. Stal se z něj vyhnanec bez

domova. Až tehdy mu došlo, kdo je nejmocnější, kdo je tvůrcem a dárce všeho dobrého. Vyznal, že Hospodin je nejvyšší Bůh. A vrátil se zpět na trůn. Ale ty Belšasare? Ty si myslíš, že nad tebe není nikdo a nic mocnějšího. Hospodinu se vysmíváš. Ty jsi tady vychvaloval modly ze zlata, železa, dřeva i kamene. Ale Hospodina jsi nechválil. Myslíš si, že tvou mocí nikdo a nic neotřese? Mýlíš se. Stihl tě trest, králi Belšasare. Poslyš, co ti vzkazuje Hospodin, co napsala ruka, kterou on poslal. Mené, mené, tekeli u-parsín. Mené – Bůh sečetl tvé kralování a ukončil je. Tekel – byl jsi zvážen na vahách a shledán lehký. Peres – tvé království bylo rozlomeno a dáno Médům a Peršanům. Nic nevážíš a neznamenáš. Skončil jsi králi. Je po všem.“

To jsou hodně drsná slova. Umíte si představit, že byste něco podobného měli vyřídit? A nejvyššímu panovníkovi? Daniel prokázal nesmírnou statečnost, že dokázal králi říct do očí takové prorocví. Král dodržel slib. Dal Danielovi slíbenou odměnu. Ale s jeho srdcem se nestalo vůbec nic. Neprosil Hospodina o slitování. Nepokořil se. Ještě tu stejnou noc pronikli nepřátelé do Babylóna a král Belšasar byl zabit. Slovo vysmívaného Boha se naplnilo – pyšná babylónská země padla.

POMŮCKY Neviditelný inkoust, píšící ruka, tajné zprávy, rébusy, šifry... viz výše.

36.2.3 Starší školní děti

Společně si přečtete biblický příběh. Můžete ho přečíst třeba i „v rolích“ – král, královna, Daniel... A spolu se o příběhu bavít. Co Belšasar udělal tak trestuhodného? V čem je základ jeho trestu? Nejde tady o trest za přehnané hodování či popíjení. Na co si Belšasar hrál? Co si o sobě myslel? Že ho nic neohrozí? Nikdo na něj „nemá“? Je přece králem nejmocnější země! On to tu řídí a rozhoduje! Někteří lidé si myslí, že nad ně není, že je jim všechno dovoleno a nic se jim nemůže stát. Boha se nebojí, lidmi kolem sebe pohrdají, neslyší na žádné napomínání. A třeba jim to i nějaký čas prochází. Pán Bůh s tím nesouhlasí. Nesnáší takovou pýchu a „hraní si na boha“. Bible mnohokrát svědčí o tom, že Bůh má a bude mít poslední slovo nad vším zlem, nad ubližováním, nad ponižováním, nad ničením druhých lidí. On je na straně slabých a ztrápených. I v tom Babylóně zajatcům pomalíčku začalo docházet, že časy se mění. To zlé se zhroutí. Pán Bůh neopouští. Nakonec se i ty ukradené nádoby vrátí zpět do Judska. Pán Bůh totiž nejen

restává ty, kdo šíří zlo a nenávisť, ale on také napravuje. Zastává se slabých a ukřivděných. Lid izraelský, rozptýlený v zajetí, se povzbuzoval vírou, že Hospodin Bůh neztratil nic ze své moci. Už samotný pád Babylóna byl pro ně dokladem Boží slávy a počátkem jejich vysvobození. Příběhy o Danielově moudrosti, statečnosti a věrnosti povzbuzovaly a povzbuzují lidi v těžkých bolavých chvílích života. Pořád je na ve světě mnoho míst, kde se lidé upínají k naději, že nad zlem, které kolem nich má navrch, je Bůh silnější a mocnější. Pořád je na světě mnoho lidí, kteří druhé utiskují, ubližují, myslí si, že si můžou všechno dovolit. Od Daniele se můžeme učit, jak vzácná je moudrost a odvaha se takovým mocipánům umět postavit, ozvat se, nebát se. Ujišťovat se vírou, že je Pán Bůh na straně lásky a dobra.

36.2.4 Přesah

Někdy je těžké vidět naději tváří tvář lidské namyšlenosti, nadutosti, bolesti, trápení, násilí. Danielovy příběhy mohou pomáhat dívat se na svět i z jiného úhlu. Bůh se nedá zastrašit ani odsunout do kouta. Moc, zloba a násilí nestačí na jeho věrnost, lásku, blízkost.

•••••

36.3 LITURGIE

36.3.1 Písně

*Svobodu nám dá (sv 317); Babylon (sv 328); Chvalozpěv (sv 215);
Kdo to tam na zeď začal psát (sv 150); Příměluva (sv 21)*

36.3.2 Biblický text k zapamatování

Ano, Pane Bože všemohoucí, pravé a spravedlivé jsou tvé soudy. (Zj 16,7)

Bože, předej své soudy králi a svou spravedlnost královskému synu, aby obhajoval tvůj lid spravedlivě a tvé ponížené podle práva. (Ž 72,1)

Bůh nejvyšší má moc nad lidským kralováním. (Da 5,21)

36.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Daniele navrhujeme Žalm 62 *Má duše je tichá* (stačí její prolog) z připravovaného zpěvníku.²

36.3.4 Okénko do bohoslužeb

Rébus pro dospělé členy shromáždění, šifra – poradí si s ní někdo? Budeme asi někoho potřebovat, kdo nám vysvětlí obsah. Na šifry byl mezi zajatci v Babylónii jeden velmi schopný „odborník“.

Říct tvrdou pravdu do očí – je to těžké? Mocipánům země?

36.3.5 Modlitba

Pane Bože, mockrát se nám stává, že si o sobě začneme hodně myslet. A umíme být pyšní a nafoukaní. A tebe nechceme poslouchat a snažíme se dělat si věci po svém. Prosíme, měj s námi trpělivost a uč nás vážit si tebe, tvé pozornosti a lásky k nám. Ať se dokážeme učit z toho, co nám Bible a její svědci a proroci přinášejí. A prosíme za ty, kdo mají velikou moc na tomto světě. A jsou pyšní a domýšliví. Ať jsou laskavější. A snaží se domluvit, ukončit války, trápení a bolesti druhých. Pane Bože, buď prosíme s námi, když nás něco trápí. Amen.

² Viz http://novyzpevnik.evangnet.cz/sites/novyzpevnik.evangnet.cz/files/osnova/Ma_duse_je_ticha-.pdf

TÉMA

Ester se rozhodne riskovat vlastní život
pro záchranu svého národa

CÍL

- Děti porozumí těžkému rozhodování, které nastává ve chvíli, kdy je potřeba riskovat vlastní ohrožení pro záchranu mnoha dalších lidí.
- Děti přemýšlí o tom, co Ester k tomuto rozhodnutí přivedlo, co jí v něm pomohlo.
- Děti si uvědomí, že sounáležitost vede k odpovědnosti a že modlitba k Bohu má velkou moc.

37.1 PRO UČITELE

Biblický text: Est 4,1–17

37.1.1 Výkladové poznámky

Postavy

- Mordokaj: potomek z rodu Kíšova, otce Saulova, vychovatel a poručník (adoptivní otec) Ester.
- Ester: sirotek z kmene Benjamin, původně se jmenovala Hadasa (= myrta), přejmenována na Ester (= hvězda). Mordokaj se stal jejím pěstounem, protože Ester byla dcerou jeho strýce Abíhajila (2,15). Král Achašveroš si Ester zamiloval a vybral si ji za královnou.
- Hataák: královský dvořan, který byl ustanoven speciálně pro královnou Ester.
- Achašveroš: despotický král Persie, který vydává nezměnitelné zákony.

- Haman: vysoce postavený královský úředník, nepřítel Židů, který usiluje o jejich likvidaci.

Situace

- V knize Ester se nikde nemluví přímo o Bohu, ovšem na základě toho, že Ester se za zdar svého záměru postí a také ostatní Židy k půstu vyzývá (4,16), můžeme vyrozumět, že s Boží pomocí počítá. Bůh je v příběhu knihy Ester skrytý za děním, hebrejské jméno knihy Ester chápané jako slovesný tvar (*esater*), znamená „budu se skrývat“. Jediná výslovná narážka na Boha bývá spatřována ve slovech, která nechává Ester vzkázat její pěstoun Mordokaj: „Budeš-li v tuto chvíli skutečně mlčet, úleva a osvobození přijde židům odjinud...“ (4,14). „Odjinud“ – doslova „z jiného místa“ – může být chápáno jako zákrytné označení pro Boha na základě toho, že „místo“ (hebrejsky *makom*) je jedním z výrazů zastupujících Boží jméno. Teologickou situací příběhu je (podobně jako v příběhu Josefově) Boží jednání ve skrytosti.
- Mordokaj se dozví o nebezpečí, které hrozí jemu i jeho celému národu (Židům), totiž o králově výnosu, aby „vyhladili, povraždili a zahubili všechny Židy od mládence po starce, děti i ženy, v jednom dni... a kořist po nich aby si vzali jako lup.“ (3,12–13) V této situaci vybízí Mordokaj svou bývalou schovanku Ester, nyní královnu, aby vešla ke králi a prosila o milost za svůj lid. Problém je ovšem v tom, že „pro každého muže i ženu, kteří by bez pozvání vešli do vnitřního nádvoří ke králi, platí jediný zákon – usmrtit!“ (4,11). A Ester už třicet dní nebyla ke králi zavolána.
- Odvážné rozhodnutí Ester předstoupit před krále a přimlouvat se za svůj lid je provázeno třídním půstem, proto mu můžeme rozumět jako kroku víry. Ester nasazuje svůj život, aby zachránila život svého národa, v tomto bodě se stává podobnou Ježíši Kristu.
- Pěkný popis vývoje tohoto rozhodnutí uvádí Pavel Prejda: „Ester zraje od pouhé snahy zaretušovat Mordokajovu znepokojivou provokativnost (4,4) až k překonání strachu z hrozby královského zákona (4,11). Ester si je vědoma, že o všem rozhoduje králova libovůle, proto má strach. K překonání úzkosti a pocitu, že stejně nelze nic dělat, jí pomůže Mordokajův vzkaz (4,13nn), který varuje před krátkozrakostí a omylem těch, kteří se domnívají, že je lépe mlčet a nevstupovat do riskantní situace v naději, že sami o sobě to snad přežijí, protože mají výjimečné postavení. Mordokaj připomíná Ester, že osvobození v tom případě přijde odjinud, ale pro ni a její příbuzné není vůbec zaručeno, že likvidaci ujdou.“

- Odpovědnost se rodí právě uprostřed riskantní situace, když člověk rozpozná, že vnějšně nemá vůbec žádné zajištění — ani svým vzděláním, krásou či postavením — a na výzvu situace odpovídá nezajištěným krokem. Zápas o přijetí odpovědnosti vyústí v ochotu k oběti a riskovat pro záchranu druhých i vlastní život.“ (<http://katecheze.evangnet.cz/katecheticke-pripravy/kralovna-ester>)

Hlavní sdělení

„V knize Ester je zcela mimořádně zdůrazněna osobní odpovědnost za společenství, v němž žijí, a za průběh přítomného dění. Příběh Ester vystupuje tak ze své novelistické roviny a pne se k veliké výzvě k tvůrčí odpovědnosti a k promyšlenému spoluutváření dějin. To lze vyslechnout především ze 4. kapitoly... rozhodování Ester ukazuje, v jakých zmatcích a tancích se rodí a roste uvědomělý postoj, který ústí v dobrovolné sebeoběti... Ester zprvu odmítá Mordokajovu výzvu, aby předstoupila před krále, protože není možno předstoupit před despotu mimo čas předem určený k audienci. Mordokaj však neuznává rámeček možností (4,14). Možnosti (skryté rezervy Boží pomoci) nejsou předem dány, odhalit je může lidská riskující aktivita, ke které se Ester odhodlá. Rozhoduje se vejít ke králi i v rozporu se zákonem s tím, že má-li zahynout, tak zahyne (4,16).“ (Milan Balabán: Ester – výchova k odpovědnosti. Křesťanská revue 1991/5, s. 104, 105)

37.1.2 Úskalí

- Úskalí tvoří pro naši mentalitu vzdálená perská dvorní etiketa (dvorní protokol), kvůli které manželka královna nemůže přijít ke svému manželovi bez jeho pozvání a pokud tak učiní, vystavuje se stejně jako kdokoli jiný smrtelnému nebezpečí. Tato „etiketa“ ovšem tvoří zápletku, protože její porušení dává vyniknout odvážnému rozhodnutí Ester. Kvůli dvornímu protokolu se Ester také nemůže osobně setkat se svým adoptivním otcem Mordokajem a komunikují spolu jen skrze zprostředkovatele.
- Dalším úskalím může být špatné pochopení toho, co zde odhodlání Ester nasadit vlastní život znamená. Její slova „mám-li zahynout, zahynu“ nepředstavují fatalistický postoj, ale sílu jejího odhodlání navzdory smrtelnému nebezpečí.

37.1.3 Odkazy

BALABÁN, M. Ester – výchova k odpovědnosti.

Křesťanská revue 1991/5, s. 103–106.

WAHL, H. M. *Das Buch Esther. Übersetzung und Kommentar.*

Berlin: Walter de Gruyter, 2009, s. 107–113.

Odkazy na starší přípravky, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangelnet.cz/katechetické-přípravy/rozhodnutí-kralovny-ester-dpns>.

•••••

37.2 PRO DĚTI

37.2.1 Předškoláci

POMŮCKY Papírové figurky; čtvrtky, šablona koruny, barevný papír nebo něco na zdobení koruny; provaz, stužky/fáborky – látkové nebo krepákové.

(Bojíte se někdy? Čeho? Tmy? Když jste sami? Špatného člověka? Že se vám něco nepovede? Co děláte, když se bojíte? Za kým můžete jít, když máte strach? Kdo, co vás povzbudí?)

Dnes si budeme vyprávět o mladé židovské dívce Ester, která se nečekaně stala královnou Persie. Perský král Achašveroš si ji vybral za manželku z mnoha dívek, protože byla velmi krásná, ale nejen to.

Představte si, i když byla Ester královnou, nemohla za svým manželem jen tak přijít, kdy chtěla. Musela čekat, až ji sám pozve. Jinak by přišla o život. U perského krále platila zvláštní pravidla...

Král Achašveroš měl špatného rádce, jmenoval se Haman. Ten králi poradil, aby vydal zákon k vyhnání a zničení všech Židů v Persii. To by bylo pro lidi židovské víry zlé. Král ještě nevěděl, že i jeho manželka je Židovka. *(Nezapomněli jste její jméno? Ano, Ester.)* Když se dověděla, že král vydal moc špatný zákon, přemýšlela, co dělat.

(Měla nebo neměla něco udělat? Má se Ester zastat lidí v nebezpečí a pokusit se je zachránit? Týká se jí to? Má zkusit přemluvit krále, aby zákon změnil? Nebo si ničeho nevšimnout, dělat, že se nic neděje? Co myslíte?)

Ester se rozhodne jít za králem, povědět mu o špatném zákoně a poprosit o pomoc. Židé ji o to požádali. Královna Ester hodně riskuje – vlastní život, král jí k sobě nezavolal pěkně dlouho, ale teď nemůže čekat.

(Kdo by jí tak mohl pomoci? Kdo by jí mohl povzbudit, dodat odvalu?)

Ester se obrátí na Boha, tři dny se modlí a postí, aby setkání s králem dobře dopadlo. Modlí se také všichni Židé. *(Modlíte se někdy? Prosili jste někdy Boha o pomoc?)* Po třech dnech jde Ester za králem posílená modlitbou a krásná jako nikdy. Král je překvapený, ale nakonec ji laskavě přijme. Ester ho zve, aby s ní povečeřel. Při večeři, kterou pro manžela připravila, jí král slíbí, že splní každé její přání. Ester si přeje zachránit Židy, židovský národ. To se i stane. Ještěže Ester měla odvalu jít za králem žádat o pomoc...

Aktivity

- Omalovánka nebo volná kresba k příběhu.
- *Koruna královny Ester*: Vyrobíme si pro sebe královskou korunu, jako měla Ester. I my jsme králi a královnami – nad vlastním životem, vládneme sobě). Korunu vystříháme ze čtvrtky a ozdobíme např. barevným papírem (mozaika) nebo vybarvíme (pastelky, fixy).
- *Provaz pomoci* (provaz cca 2 m, fáborky z látky, krepového papíru, mašle): děti vzpomínají, jak někomu pomohly nebo jak někdo pomohl jim, nebo prosí Boha o pomoc. Za každou „pomoc“ jedna stužka. V nepříjemných chvílích, dnech nejsme sami.¹

37.2.2 Mladší školní děti

POMŮCKY Papírový talíř nebo kolo ze čtvrtky, barevné zbytky vlny, nůžky, děrovačka nebo něco na děláné otvorů do papíru, vhodná podložka.

Vyprávění: Viz Předškoláci.

Varianta úvodu k vyprávění: Někdy je těžké o něco požádat nebo se jen zeptat. Když vidíte, že někdo ubližuje slabšímu, zastanete se ho? Není to lehké. Kdy jste potřebovali, potřebujete pomoc? Kdo vám pomáhá? Pomáháte také? Jak? Komu? Každá i malá pomoc je potřebná. V potížích nejsme sami. Můžeme prosit Boha o pomoc tak jako Ester.

¹ Viz <http://flamecreativekids.blogspot.cz/2013/03/praying-for-strength-and-help-when-we.html>

Aktivity

- Omalovánka nebo volná kresba k příběhu.
- *Srdce posílené modlitbou*: V klidné atmosféře mluvíme s dětmi, co představuje tvar srdce (láska, péče, posila, odvaha...). Ester prokázala nejen lásku k lidem/Židům, ale také hodně odvahy. Děti mohou přemýšlet o situacích, kdy potřebovaly odvahu projevit lásku druhému nebo být stateční, když druhý potřeboval pomoc. Sdílíme zkušenosti. Přicházejí situace, kdy cítíme, že potřebujeme Boží pomoc, abychom vydrželi v dobrém. Naše srdce/odvaha je zranitelné, slabé, prázdné jako toto: Kolo/talíř přepůlíme a doprostřed vystříháme půl tvaru srdce, rozložíme = celé srdce, okraje srdce proděrujeme (pro děti předpřipravené). Děti si berou různě barevné bavlnky, přemýšlejí, v čem potřebují od Boha pomoci, např. naučit se mít rád nesympatického spolužáka apod., nebo o situacích, kde potřebují od Boha odvahu, např. pomoci druhému, když se mi moc nechce aj. Bavlnkami vyšijeme síť srdce. Nyní je srdce posílené. Prohlížíme si srdce a společně můžeme poděkovat Bohu za jeho posilu a lásku ke každému z nás. Děti si mohou talíř s vypleteným srdcem pověsit do okna nebo nad postel jako připomínku síly modlitby.²

37.2.3 Starší školní děti (Modlitba má velkou moc)

Vyprávění

Biblický příběh o královně Ester je napsaný jako divadelní hra. V předchozí scéně byli na jevišti dva Peršané, vysoce postavený dvořan Haman a perský král Achašveroš. Haman za pomoci úplatku a vidiny zisku z židovského majetku přesvědčil krále o nutnosti vydat protižidovský zákon, nařizující jejich vyhlazení. Král s tím souhlasil a společně toto rozhodnutí zapíjí. Potom mizí ze scény. V další scéně se objevují dva Židé, královský úředník Mordokaj a jeho schovanka Ester, nyní již královna.

Mordokaj se kvůli protižidovskému zákonu postí. Oblékl si žíněné roucho, kterým dával najevo svůj zármutek a pokoru před Bohem a veřejně naříká před královským palácem. Spolu s ním dělali smuteční obřady a naříkali i ostatní Židé. O jejich nářku se od svých služebníků dozví královna Ester, kterou z toho sevřela úzkost. Snažila se to nejdřív vyřešit tím, že

2 Anglicky viz <http://flamecreativekids.blogspot.cz/2015/09/strengthened-heart-esther-prayer-and.html>

chtěla Mordokaje skrze své služebníky od pústu a nářku odvrátit. Poslala mu sváteční šaty, ale on je nepřijal. Mordokaj neměl do královnina paláce přístup a Ester nemohla svůj palác opustit, vysílá tedy za ním svého osobního služebníka Hatáka, aby dopodrobna zjistil, co se děje.

Mordokaj posílá po Hatákově královně informace i opis královského zákona o likvidaci Židů a vyzývá ji, ať vejde ke králi prosit ho o milost a přimluvit se za svůj lid. Královna však Mordokajovi odpovídá, že se u krále přimluvit nemůže, protože jak všichni dobře vědí, bez jeho pozvání k němu nesmí nikdo přistoupit. Kdo to udělá, bude usmrcen.

„A já, já jsem nebyla zavolaná, abych vešla ke králi už třicet dní,“ vzkazuje Ester.

Je tu sice jistá naděje, pokud k někomu nepozvanému král vztáhne svoje zlaté žezlo, zůstane na živu. Záleží ovšem na nevyzpytatelné libovůli krále, který už předtím nechal jednu svou manželku, královnu Vašti, odstranit. Proto můžeme rozumět tomu, že se Ester zdráhá učinit tento velmi riskantní krok. Jako zdůvodnění, proč se Ester zdráhá, uvádí ohrožení svého vlastního života.

Má ji Mordokaj žádat, aby nerespektovala zvyky na královském dvoře a riskovala nezvaným předstoupením před krále svůj vlastní život?

Na královninu vyhybavou odpověď ovšem reaguje Mordokaj velmi rozhodně: „Nedomnívej se, že v královském domě jako jediná ze všech Židů vyvázneš životem.“

Když je ohrožen život všech Židů v perské říši, bude usmrcena i královna, která je také židovského původu. Pokud bude jen nečinně přihlížet zkáze svého národa, dojde dříve či později také na ni, také ona svůj život ztratí. Mordokaj zároveň vyjadřuje naději, že i kdyby Ester nepomohla, budou Židé zachráněni z jiného místa. Tato důvěra pramení z mnohokrát daných a obnovovaných Božích zaslíbení.

Svůj vzkaz královně uzavírá Mordokaj otázkou: „Kdo ví, zda jsi nedosáhla královské hodnosti právě pro chvíli, jako je tato?“

Podobně, jako se stal Josef místodržitelem v Egyptě, aby zachránil celý Izrael před smrtí hladomorem, je nyní v podobné pozici, kterou má využít pro záchranu svého lidu, královna Ester. Mordokaj zůstával pro Ester náboženskou autoritou i po té, co se stala královnou. Ester nemůže po jeho naléhavé výzvě už dál váhat. Přistupuje k činu. Její rozhodnutí je pevné. Půjde za králem, ale chce se na toto setkání pečlivě připravit. Proto prosí Mordokaje, aby se za ni všichni Židé po tři dny postili, stejně jako se bude postit i ona a její služebnice.

Půst, ke kterému patří také naléhavé modlitby, jsou pro Ester přípravou na těžký krok, kterým je přestoupení dvorního zákona tím, že půjde ke králi bez pozvání a bude ho žádat o vyslyšení. Nasazuje tím vlastní život pro zachování života svého lidu. Mordokaj učinil všechno podle toho, co mu Ester vzkázala.

Na začátku této scény se postil Mordokaj, na jejím konci se postí všichni Židé včetně Ester. Mordokajův počáteční půst a nárek spustil řadu událostí, které nakonec vedly k záchraně v beznadějně situaci. Esterino počáteční váhání se proměnilo v rozhodný postoj nasadit pro záchranu svého lidu i vlastní život. Důležitou roli v tom sehrála také Mordokajova důvěra, že Bůh svůj lid jistě vysvobodí.

37.2.4 Přesah

Mordokajův veřejný nárek před královským palácem připomíná postoj vdovy před nespravedlivým soudcem, která si svou neodbytností vynutí vyslyšení, srv. L 18,3–7.

Ester může být srovnávána s Ježíšovou matkou Marií, která také jako prostá dívka dostala důležitý úkol, životní výzvu. Obě se spoléhaly na Boha, rozhodly se výzvu přijmout a uspěly.

•••••

37.3 LITURGIE

37.3.1 Písně

*Přijď již, přijď, Duchu stvořiteli (Ez 675); Babylon (sv 328);
Bojujte, bojujte dál (sv 17); Pokušení svatého Antonína (sv 207);
Přímluva (sv 21); To já ó Pane můj (sv 331)*

37.3.2 Biblický text k zapamatování

Budeš-li v tuto chvíli skutečně mlčet, úleva a osvobození přijde Židům odjinud, ale ty a dům tvého otce zahynete. Kdo ví, zda jsi nedosáhla královské hodnosti právě pro chvíli, jako je tato. (Est 4,14)

37.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Ester navrhujeme pokračovat se Žalmem 62 *Má duše je tichá* (viz předchozí úlohy o Danielovi) nebo použít píseň *Dej odvahu včas slyšet* (EZ 673).

37.3.4 Okénko do bohoslužeb

Liturgické čtení: „Svou cestu svěř Hospodinu, doufej v něho, on sám bude jednat.“ (Ž 37,5).

37.3.5 Modlitba

Pane Bože, ty víš, jak je pro nás někdy těžké rozhodnout se pro správnou věc. Děkujeme ti, že nám dáváš ke správným rozhodnutím odvahu a posíláš také lidi, kteří nás k dobrému povzbuzují. Děkujeme ti za dar modlitby, za to, že nás slyšíš, když k tobě voláme. Amen.

TÉMA

Pán Bůh nenechal lidi ve vyhnanství, vracejí se a stavějí chrám

CÍLE

- Děti si připomenou, co je důležité pro křesťany, co je spojuje (předškolní děti).
- Děti si zkusí spočítat, kolik let trvalo zajetí a jak se během něj z dětí stali dospělí. Přemýšlejí, co je pro děti důležité, co si neseme a pamatujeme z dětství, co bychom jako rodiče neměli zapomenout dětem říci.
- Děti přemýšlejí, co dělá kostel kostelem, co je zde důležité.
- Děti uslyší, že Pán Bůh nenechal svůj lid v zajetí, ale vrátili se zpátky; i král Kýros je Božím nástrojem.

.....

38.1 PRO UČITELE

Biblický text: Ezd 1 a 3 a (4) a 6,15–22

38.1.1 Výkladové poznámky

Babylonský král Nebúkadnesar přitáhl proti Jeruzalému r. 598 před Kristem a znovu 587. Pokaždé odvedl do zajetí vedoucí jeruzalémské osobnosti. R. 587 př. Kristem Babyloňané dobyli Jeruzalém a definitivně zničili chrám, rozvrátili tak zbytek Izraele, Judsko (jižní království). Severoizraelské království bylo dobyto Asyřany už 150 let předtím (r. 721).

Do zajetí nebyli vzati z Jeruzaléma a Izraele všichni, jen inteligence, kněží, řemeslníci, bohatí lidé. Chudina zůstala na místě, obdělávala zemi. Po duchovní stránce zbylé obyvatelstvo spíše živořilo. Část obyvatelstva také odešla do Egypta. Zajetí trvalo 50 (pro některé 70) let.

Poté dobyli Babylonii Peršané, perský král Kýros svým ediktem umožňuje Izraelcům návrat ze zajetí. Píše se rok 538 před Kristem.

V knize Ezdráš čteme seznam navrátilců. Ti tvoří spíš náboženskou obec než národ nebo stát, jde o „lid zvláštní“.

Bible popisuje Kýrovo jednání jako Hospodinův zásah, „Hospodin vzbudil ducha perského krále Kýra“ (Ezd 1,1)

V Babylónii byli Izraelci pravděpodobně v postavení nevolníků, ale mohli si stavět domy, zakládat zahrady apod. (Jr 29,5n). Někteří jedinci se dokonce dostali i do služby u královského dvora (Ester). Hmotná situace v zajetí asi byla celkem uspokojivá, mnozí se tam zabydleli, proto se po Kýrově ediktu do Jeruzaléma vracejí jen někteří.

Babylónská diaspora duchovně nezakrňela. Lidé v exilu se museli vyrovnat s tím, že už nemají chrám ani obětní oltář. Lidé ale přinášejí „oběti rtů“, modlí se, zpívají, slaví sobotu, čtou posvátné texty. Pro svá shromáždění stavějí synagogy. Ty se stávají středisky duchovního života.

V 8. kapitole Nehemjáše se píše o čtení z Božího zákona (knih Mojžíšových), je zde popsána v podstatě synagogální bohoslužba, naprosto odlišná od služeb chrámových, kde v ústředí stojí oběť.

V babylónském zajetí je Boží zákon čten, přepisován, redigován. Klade se důraz na odlišnost od pohanského okolí, zdůrazňuje se sobota a obřizka. Některé biblické texty jsou polemikou s pohanskými představami a mýty.

Postavy

- Kýros v r. 539 ovládl novobabylónskou říši. Nebral podrobeným národům jejich náboženství, Židům v babylónském zajetí dovolil návrat, obnovu jeruzalémského chrámu (538) a dokonce jim vydal chrámové předměty ukořistěné Nebúkadnesarem. Deuteroizajáš v něm vidí spravedlivého (Iz 41,2); pastýře, který naplňuje Boží vůli (Iz 44,28); pomazaného – Boží nástroj spásy – mesiáše (45,1); povolance Hospodinova (Iz 48,14–15).
- *Ezdráš*, jméno znamená *Ta (pravá) pomoc*, pocházel z velekněžské, sádokovské rodiny. Spolu s navrátilci vyšel z Babylóna zpět do Jeruzaléma. Je *písmák zdatný v Mojžíšově Zákoně* (Ezd 7, 6), v Jeruzalémě jako náboženském centru židů celé perské říše má prosadit normy Hospodinova (Mojžíšova) Zákona. Důraz klade na Tóru, obnovu bohoslužby, slavení svátků, oddělení od cizinců (neuzavírat s nimi sňatky).
- *Nehemjáš*: Jméno znamená Potěšil Hospodin, číšník, tedy vysoký hodnostář a důvěrník, perského krále Artaxerxe, na vlastní přání odešel s královským

powěřením jako perský guvernér do Jeruzaléma (Neh 1–2,10). Navzdory odporu a intrikám nepřátel vedl rekonstrukci hradeb a bran města (Neh 2,11–7,72) a inicioval náboženskou reformu, v souvislosti s níž je ale zmiňován také Ezdráš (Neh 8–10).

- *Zerubábel*, místodržitel provincie v době obnovy chrámu.
- *Proroci Ageus a Zacharjáš* – podporují obnovu chrámu.
- *Navrátilci* – „představitelé judských a benjamínských rodů, kněží a levité, všichni, jejichž ducha probudil Bůh, aby stavěli Hospodinův chrám v Jeruzalémě“ (Ezd 1,5), podrobný seznam v Ezd 2 a Neh 7. Vznikají spory s obyvatelstvem, které nebylo přesídleno do Babylónie, tento „lid země“ bere judskému lidu odvalu ke stavbě, stavba je přerušena.

Místo

Jeruzalém po návratu, město z velké části, chrám úplně v troskách (Judsko je perskou provincií, podobně jako bylo za Babylóňanů a předtím severní Izrael za Asyřanů).

Doba

- Po Kýrově ediktu, tj. po roce 538 před Kristem.
- 537 položen základní kámen chrámu.
- 520–515 stavba chrámu.
- 515 svátek posvěcení chrámu.
- *Biblické knihy Ezd a Neh* vyprávějí o obnově chrámu a Jeruzaléma (události „stavební“), ale zároveň o obnově náboženské, novém pojetí bohoslužby. Ezdráš je kněz, působí v době, kdy už je chrám postaven. Nehemjáš je číšník u královského dvora (za krále Artaxerxe, několik desetiletí po Kýrově ediktu), slyší o bídě judského lidu a jde mu o obnovu vztahu lidu k Pánu Bohu, přichází proto do Jeruzaléma.

Události

- Kýrův edikt;
- návrat, setkání s usedlíky;
- stavba chrámu, její přerušení;
- oslava svátku stánků.

Zvěst

- Lid se vrací do Jeruzaléma a obnovuje chrám díky Pánu Bohu, díky Boží milosti. Babylónský exil byl důsledkem neposlušnosti a modlářství. Tak to

předpovídali proroci, oni varovali lid, volali zpátky k Pánu Bohu. Ze zajetí se lidé vrací podobně jako byl kdysi do země zaslíbené povolán Abraham.

- Bible popisuje Kýrovo jednání jako Hospodinův zásah: „Hospodin vzbudil ducha perského krále Kýra“ (Ezd 1,1). Pánem, tím nejvyšším, je Hospodin. Jemu slouží i vládcové velkých říší a mocností. Je to Hospodin, kdo umožňuje nový začátek.

38.1.2 Úskalí

- S předškolními dětmi budeme mluvit o křesťanství, v příběhu jde o obnovu chrámu židů – šlo mi ale o přiblížení toho, že je pro nás věřící důležité něco „vnějšího“ – pro navrátilce z Babylona to byl chrám.
- Zejména za Ezdráše se izraelské společenství uzavírá do sebe (násilné rozloučení smíšených manželství Ezd 10). Ezdrášovské pojetí zákona je pak tvrdě kritizováno Ježíšem. Výběr kapitol z Ezd a Neh předestírá jen jeden rys izraelského společenství (otevřenost), který se však postupně vytrácel, až se ztratil úplně. (Kritikou postupně vzrůstající uzavřenosti a samospravedlnosti pak bude kniha Jonáš.) Podobně je pominuta kajícnická tradice (Neh 9), která má své liturgické zakotvení i v jiných částech Písma (Ž 106 aj., popř. Sk 7 – Štěpánova řeč).
- Na poexilním Izraeli vidíme, že původní otevřenost je vystřídána ezdrášovskou uzavřeností. Tím však není zrušen smysl slavnosti stánků. A především biblické texty v té době redigované (a to byla většina starozákonních knih) akcentují skrytě i naprosto zjevně povědomí, že vyvolený lid je tu jako požeňnaný k požeňnání druhým.
- To, že Tóra (Zákon) zaujímá ústřední místo v životě obnoveného společenství neznamená ovšem hned zákonictví. Podle Neh 8,11 byla ústředním motivem lévítského výkladu Tóry (8,7) zvěst útěchy.

38.1.3 Odkazy

LINDEN, Nico ter. *Země pod duhou*. Benešov: Eman, 2015.

Odkazy na starší přípravky, pracovní materiály a další najdete v on-line verzi úlohy na adrese <http://katecheze.evangnet.cz/katechetické-přípravy/navrat-ze-zajeti-a-stavba-chramu-dpns>.

38.2 PRO DĚTI

38.2.1 Předškolní děti

Můžeme připravit obrázky nebo předměty na ukázkou: kostel, bohoslužby, kalich, křtící konvička, obraz křtitelnice, Bible.

Co máme jako křesťané společného? Chodíme do kostela, vyprávíme si biblické příběhy, lidé se nechávají pokřtít (děti nebo dospělí), večere Páně, modlíme se... dětem můžeme napovídat obrázky nebo gesty, příp. pantomimicky mohou dění v kostele předvádět děti, ostatní hádají, o co jde. Potřebujeme kostel? Nebo jiný shromažďovací prostor?

Vyprávíme stručně příběh o stavbě chrámu po návratu ze zajetí. Soustředíme se na chrám jako místo, které lidé potřebují k bohoslužbám. Víru je možné žít i bez kostela, v babylónském zajetí chrám neměli, ale s kostelem je to lepší.

ПОМОЎКЫ Obrázky nebo předměty na ukázkou: kostel, bohoslužby, kalich, křtící konvička, obraz křtitelnice, Bible...

38.2.2 Mladší školní děti

Motivační otázky, rozhovor – podobně jako s předškolními dětmi:

- Co máme jako křesťané společného?
- Kde se scházeli židé k bohoslužbám? V jakém městě byl jejich chrám? Stojí jeruzalémský chrám dodnes? (Ne, v roce 70 po Kr. ho zničili Římané, zbyla Zeď nářků.)

Nedaleko chrámu si na velkém náměstí u Ovčí brány hrály děti. Judit skákala s kamarádkami přes švihadlo a Tobiáš pouštěl draka, ale moc se mu to nedařilo, foukal málo vítr. A vtom přišli vojáci. Napochodovali náhle branou do města, vojáci z daleké země. Všelicos pokřikovali, ale děti jim nerozuměly ani slovo, protože vojáci mluvili cizí řečí. Bylo ale zřejmé, že už si nesmí dál hrát. Musely teď náměstí opustit: „Zmizte!“

Judit s Tobiášem šli stejným směrem. Bydleli kousek od sebe. Cestou potkali ještě mnohem víc vojáků, kteří určitě přišli Vodní branou.

Juditina maminka už na ně čekala ve dveřích. Plakala.

„Proč pláčeš?“ zeptala se Judit.

„Musíme odtud odejít,“ odpověděla maminka, „musíme do vyhnanství.“

„Co to je, vyhnanství?“ ptala se Judit.

„Musíme opustit svou zemi,“ vysvětlila maminka. „Tihle muži tu teď chtějí vládnout a my musíme jít do Babylonie. Do země, odkud přišli ti vojáci.“

(Začátek knihy Země pod duhou.)

Judsko dobyli Babylóňané, chrám v Jeruzalémě zbořili, lidi (hlavně ty bohaté a vzdělané) odvedli do zajetí v Babyloně. Pán Bůh ale byl s lidmi i tam. Pomohl, že se našli ti, kteří dál vedli lidi k víře, vyprávěli staré příběhy a ty příběhy dostávaly nový smysl. Bylo důležité se modlit k Bohu, který kdysi vyvedl otroky z Egypta, dal lidem projít mořem...

Po 50 letech je Babylon dobyt Peršany, nastupuje nový král, Kýros. Ten se doví o židech ve své zemi a rozhodne se dát jim svobodu k návratu.

„Můžete se vrátit do své země, můžete si v Jeruzalémě zase postavit svůj kostel. Vaše chrámové nádoby, které sem bylo přineseno, si vezmě.“

Lidé mají radost, děkují Pánu Bohu. Vždyť ten Pán Bůh, který lidi zachránil z Egypta, teď způsobil, že se mohou vrátit. „Za krále Kýra děkujeme, Pane Bože.“

Nevracejí se všichni. Někteří už se v Babyloně zabydleli, zůstanou tam.

Ti, kteří se vrátí, děkují Pánu Bohu. Na místě, kde stál chrám, postaví oltář a každý den na něm obětují. Opět slaví židovské svátky.

Začínají stavět chrám. Bez něj by to nešlo. Položení základního kamene je velká slavnost. Chvalozpěvy, písně se rozléhají do daleka. Mnozí z těch, kteří pamatují dřívější chrám, pláčou dojetím, radostí a asi trochu i smutkem. To celé zajetí jsme si zasloužili, že jsme opustili Pána Boha. Ale on nás neopustil. Ještě to bude dlouhá cesta.

Země, do které se lidé z Babylona vrátili, nebyla prázdná. Byli zde židé, kteří tenkrát neodešli. Byli zde i různí další, Bible o nich mluví jak o „lidech země“. Někteří chtěli při stavbě chrámu pomáhat, ale navrátilci je odmítli. Chtějí chrám postavit sami.

Stavbu tak provázely spory, práce vázla. Rostou nepřátelství, jsou četné spory. Spolu s chrámem je obnovováno i město a hradby, nepřátelé budovalů žalují vladaři, že židé se budou chtít vůči vládnoucí Persii vzbouřit.

Opět se ozývají proroci. Povzbuzují a napomínají lid. Nebojte se a chrám dostavějte!

Spory jsou dlouhé, nakonec se ale stavět začne a chrám je 22 let po položení základního kamene slavnostně otevřen. Slavnost je spojena s hodem

beránka. To je hlavní židovský svátek. Připomíná vyvedení z Egypta, připomíná, že Pán Bůh nezapomněl na svůj lid, když mu bylo těžko; v otroctví, ve vyhnanství, v ohrožení nepřáteli. Jedí se nekvašené chleby, beránek, pije se víno. Znovu se slaví bohoslužby, čte se z Božího zákona.

Co Judit s Tobiášem? Odešli do vyhnanství v Babyloně jako děti. Bylo jim tak sedm, osm let. Dočkali se obnovy chrámu v Jeruzalémě?

Zkuste to spočítat: odvedení do zajetí v roce 587, Kýrův edikt, který umožnil návrat, v roce 538, začátek stavby chrámu roku 537, slavnostní otevření 515.

Při počítání dejte pozor, jsou to roky před Kristem.

Je možné, že Judit a Tobiáš se vrátili, pomáhali stavět chrám a účastní se hodů beránka. Bylo by jim okolo 80 let. Třeba si ještě vzpomenou, jak se jejich rodiče a starý strýček Ben, se kterým odcházeli z Jeruzaléma, otáčeli zpátky na dobyté město, měli slzy v očích. Možná už na slavnosti Judit s Tobiášem nejsou, jsou tam jejich děti a vnoučata, kteří slyšali vyprávění, jak to bývalo kdysi. A že Pán Bůh, který vyvedl lidi z Egypta, je jednou přivede zpátky. A že je s nimi pořád. Ať jsou třeba i v Babylóně.

38.2.3 Starší školní děti

Vyprávějte příběh včetně textu o Judit a Tobiášovi, je důležité si uvědomit, že lidé, kteří stavějí chrám, jsou navrátilci ze zajetí.

Co je Toleranční patent? Je něčím podobný Kýrovu ediktu? (Zlomová historická událost, která umožňuje veřejně projevit a žít svou víru.)

Víte něco o historii vašeho sboru a kostela? Pamatujete si na nějaké výročí?

Znáte nějaký toleranční kostel? Jak vypadá?

Co dělá kostel kostelem? (A nejde jen – možná vůbec – o vzhled, nemyslím teď na rozdíl mezi kostelem, modlitebnou nebo jiným shromažďovacím prostorem. Jde o základy – proč tu kostel je.)

K rozhovoru o této otázce vám pomůže pracovní list s vyznáním „Hospodin nás vyvedl z otroctví do svobodné země. My jsme pro svou nevěrnost o zemi i svobodu přišli. Jen díky jeho věrnosti se k obojímu můžeme vrátit. Proto stavíme chrám. U něho svoboda začíná.“¹

1 <http://katecheze.evangelnet.cz/pracovni-listy/38-navrat-ze-zajeti-stavba-chramu-st>

38.2.4 Přesah

Pro všechny skupiny: přemýšlejte, jak byste se mohli zapojit do péče o váš kostel a život v něm (brigáda na úklid, pomoc s přípravou bohoslužeb – vyvěšování písní, rovnání zpěvníků, vítání přicházejících, odmetení sněhu, vaření kávy, hlídání malých dětí – viz také okénko do bohoslužeb).

Jak spolu souvisí slova: kostel, sbor, církev, bohoslužby? Co se u vás ve sboru děje? Kdo to dělá? Co by se vám líbilo, kdyby tu ještě bylo?

Můžeme připravit deskovou hru *Obnova chrámu* (příp. *Obnova Jeruzaléma* nebo *Návrat ze zajetí*). Bude zde vyznačena cesta s políčky a úkoly (ořež tři pastelky apod.), zastavení, otázky k zodpovězení (kdo vydal povolení k odchodu z Babylóna? kdy byl postaven náš kostel? jaké číslo ve zpěvníku má píseň *Dobře staví, kdo zná a ví* apod.), nástrahy (posuň figurku svého souseda o dvě políčka dopředu...), zdržení (stavitelé chrámu byli zdržováni nepřáteli – např. dál můžeš pokračovat, až hodíš číslo tři...). Můžete hru připravovat s dětmi a hrát ji třeba příští neděli jako formu opakování.

•••••

38.3 LITURGIE

38.3.1 Písně

Přijď již (Prošba) (sv 278); *Posila na cestu* (sv 135);
Pán Bůh je síla má (EZ 182); *Svítá nověj den* (sv 316)

38.3.2 Biblický text k zapamatování

(Poutní píseň Davidova.) Zaradoval jsem se, když mi řekli: Půjdeme do Hospodinova domu! (Ž 122,1)

38.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Ezdráše navrhujeme *Přijď již, přijď Duchu Stvořiteli* (sv 278).

38.3.4 Okénko do bohoslužeb

V obnoveném jeruzalémském chrámu se konaly slavnostní bohoslužby. Děti v nedělní škole připraví slavnostní bohoslužby, resp. některou jejich část. Mohou se zapojit (i dlouhodobě) do přípravy kostela k bohoslužbám, více se dovědět, co všechno je potřeba. Podrobněji popsáno jako „kostelový víceboj“ (příručka Církevní rok [1], str. 24).

38.3.5 Modlitba

Pane Bože, děkujeme za náš sbor a kostel. Děkujeme za lidi, se kterými se tady setkáváme, se kterými se můžeme kamarádit, kteří taky v neděli ráno jdou do kostela, kteří vidí některé věci podobně jako my, že si rozumíme, zpíváme spolu písničky. Rádi bychom sem pozvali i další lidi, ale moc nám to nejde, pomoz nám v tom. Amen.

- K Nehemjášovi přijde poselstvo z Jeruzaléma. Vyprávějí mu o neutěšeném stavu města Božího, hradby jsou pobořeny, brány zničeny ohněm. Judejci, ti, kteří v zemi zůstali, i ti navrátilí, jsou terčem posměchu.
- Nehemjáš poté, co zprávu uslyší, několik dní truchlí, postí se a modlí. Rozumí stavu města jako trestu Božímu za neposlušnost lidí. Prosí o odpuštění. Poté jde ke králi a žádá, aby smělo být město a hradby obnoveny. Král mu povolí, aby do Jeruzaléma jel a obnovu začal organizovat. To naráží na odpor nepřátel, posmívají se, narušují stavbu.
- Nehemjáš opustí své „teplé místo“, dobré postavení u královského dvora a jde pomáhat lidu, ze kterého pochází. Jméno Nehemjáš znamená „Potěšil Hospodin“.
- Nehemjášovi se podařily tři věci:
 - 1) Judsko se stalo samostatnou provincií, Nehemjáš byl pak jejím místodržitelem.
 - 2) Jeruzalém byl opevněn a stal se tak srdcem nové provincie.
 - 3) Lid byl tak zajištěn proti přepadům zvenčí. Tak mohlo dojít i k očistě a obnově náboženství a vztahu k Pánu Bohu. V rodinách, v obci i v chrámě.
- Neh 8: Když bylo město dostavěno, hradby a brány obnoveny, lid se shromáždil a kněz Ezdráš četl z Mojžíšova zákona. Důležitá v obnoveném městě je obnovená bohoslužba.

39.1.2 Úskalí

Viz předchozí úloha, zvl. je zde úskalím vymezení a uzavřenost. Na poetickém Izraeli vidíme, že původní otevřenost je vystřídána ezdrášovskou uzavřeností. Tím však není zrušen smysl slavnosti stánků. A především biblické texty v té době redigované (a to byla většina starozákonních knih) akcentují skrytě i naprosto zjevně povědomí, že vyvolený lid je tu jako požehnaný k požehnání druhým.

39.1.3 Odkazy

LINDEN, Nico ter. *Země pod duhou*. Benešov: Eman, 2015.

Další odkazy viz on-line verze úlohy: <http://katecheze.evangnet.cz/katechetické-přípravy/obnova-jeruzaléma-dpns>.

39.2.1 Předškolní děti

Byli jste někdy na nějakém zámku nebo hradě? V paláci? Třeba o prázdninách...

Můžeme dětem ukázat nějaké obrázky paláce nebo zámku.

Jak to na zámku chodí? Kdo tam žije, kdo tam pracuje? Znáte pohádky...

Byli jste někdy na nějaké zřícenině? Jsou někde ve vašem okolí zbytky hradeb?

Můžeme dětem ukázat obrázek nějakých ruin nebo zříceniny. Dát to do kontrastu s krásným palácem nebo zámkem.

V bohatém paláci v Babylónii žije mocný král. Jedním z jeho služebníků je Nehemjáš, potomek Židů, kteří sem kdysi přišli z Izraele. Nehemjášovi král důvěřuje, věří, že by mu nedal k jídlu nic nedobrého nebo otráveného. Za tímto váženým Nehemjášem přijdou lidé zdaleka. Špinaví, uchození, unavení. Nehemjáš je rád vidí. Jsou to jeho příbuzní, také Židé. Přišli mu říct, jak to vypadá v Jeruzalémě, jejich městě. Město je pobořené. Máme tam hodně nepřátel. Posmívají se nám. Že chodíme do našeho nového kostela.

Nehemjášovi to nedá spát. Jde za králem a poprosí ho, aby ho pustil, chce pomáhat město obnovit.

Nehemjáš odejde do Jeruzaléma a začnou opravovat hradby. Nepřátel mají hodně, smějí se jim, snaží se jejich dílo bořit. Nakonec musí stavět jen jednou rukou. Ve druhé drží meč, aby se mohli bránit. Zkuste, jaké to je – stále v jedné ruce něco držet (např. sklenici vody), druhou se snažit něco dělat.

Hra: V jedné části místnosti (nebo zahrady, lesa...) je materiál ke stavbě (např. dřevěné kostky nebo Lego, papírové krabice...), děti musí kostky získat, po jedné je pronést přes „nepřátelské území nebo hlídky“. Ve vyznačeném území (kruhu) mají z kostek něco postavit. Další hry jsou v oddíle „přesah“.

POMŮCKY Obrázky paláce; obrázky zříceniny nebo ruin města.

39.2.2 Mladší školní děti

Nedaleko chrámu si na velkém náměstí u Ovčí brány hrály děti. Judit skála s kamarádkami přes švihadlo a Tobiáš pouštěl draka, ale moc se mu to nedařilo, foukal málo vítr. A vtom přišli vojáci. Napochodovali náhle branou do města, vojáci z daleké země. Všelicos pokřikovali, ale děti jim nerozuměly ani slovo, protože vojáci mluvili cizí řečí. Bylo ale zřejmé, že už si nesmí dál hrát. Musely teď náměstí opustit: „Zmizte!“

Judit s Tobiášem šli stejným směrem. Bydleli kousek od sebe. Cestou potkali ještě mnohem víc vojáků, kteří určitě přišli Vodní branou.

Juditina maminka už na ně čekala ve dveřích. Plakala. „Proč pláčeš?“ zeptala se Judit.

„Musíme odtud odejít,“ odpověděla maminka, „musíme do vyhnanství.“

„Co to je, vyhnanství?“ ptala se Judit.

„Musíme opustit svou zemi,“ vysvětlila maminka. „Tihle muži tu teď chtějí vládnout a my musíme jít do Babylonie. Do země, odkud přišli ti vojáci.“... (viz začátek vyprávění v minulé úloze).

Dalšího dne vyrazili. Vpředu i úplně vzadu šli vojáci s meči a oštěpy. Nikdo se nesměl pokusit o útěk. Judit s Tobiášem seděli na kárce, Judit držela na klíně panenku a Tobiáš lyru Juditina otce. ‚Drž ji dobře,‘ nakázal mu. Tobiáš myslel na nového draka, kterého si v Babyloně vyrobí. Bude větší a trochu jiný.

Tatínkové táhli vozík, maminky nesly zavazadla, která se na vůz nevešla. Strýček Ben tlačil ze zadu. Děti si všimly, že se několikrát otočil zpátky. V dálce na kopci ležel Jeruzalém a třpytil se svými bílými domy na sluníčku. A nahoře nad městem se tyčil chrám, dům Páně, teď docela opuštěný.

„Sbohem, chráme,“ loučil se strýček Ben. Jako by chrám byl někdo a ne něco. „Sbohem, chráme.“

A dětem řekl: „Tento pohled si dobře zapamatujte, na naše svaté město a na náš svatý chrám. Já se sem asi již nikdy nevrátím. Ale jednoho dne – možná budete už tak staří, jako jsem já teď – se sem vrátíte vy. Tomu pevně věřím.“ (*Začátek knihy Země pod duhou.*)

Tak to bylo před mnoha lety. Judejci byli odvedeni do vyhnanství. I s dětmi. Po Kýrově ediktu, králově povolení, se mohli vrátit. První, co ve městě stavěli, byl chrám (viz minule). Město ale zůstalo v ruinách, nemělo hradby, brány

byly zničené ohněm. Bylo tady spousta nepřátel, Judejcům se posmívali, posmívali se i Pánu Bohu.

Z Jeruzaléma vyrazilo poselstvo zpátky do Babylonie. Tady u královského dvora žil Nehemjáš. Byl původem Žid. Měl u krále vysoké postavení, král mu zcela důvěřoval, proto byl Nehemjáš vrchním číšníkem, který nosil králi jídlo a pití.

Poslové z Jeruzaléma si nechali Nehemjáše zavolat a popsali mu, v jakém je Jeruzalém stavu. Město je pobořené. Máme tam hodně nepřátel. Posmívají se nám. Že chodíme do našeho nového kostela, že věříme v Pána Boha.

Nehemjášovi to nedá spát. Jde za králem a poprosí ho, aby ho pustil, chce pomáhat město obnovit. Král povolí. Sepíše doporučující listy.

Nehemjáš odejde do Jeruzaléma. Nejdřív potají v noci obchází město a zkoumá jeho stav. Je to žalostné. Hradby jsou pobořené, nachází tu i různé cizí bůžky a amulety. Pobořené hradby ukazují i pobořenou víru.

Judejci začnou hradby opravovat. Nepřátel mají hodně, ti se jim posmívají, snaží se jejich dílo bořit. Nakonec musí stavět jen jednou rukou. Ve druhé drží meč, aby se mohli bránit. Pak se rozdělí na dvě skupiny. Vždy jedna staví a druhá je na stráž.

Konečně jsou hradby obnoveny. V bránách se mohou zase scházet lidé.

Před bránu, která se jmenuje Vodní, je sezváno velké shromáždění. Dopředu přijde kněz Ezdráš a drží v ruce knihu. Mojžišův zákon. Začne předčítat. Slaví se bohoslužby.

Město je obnoveno díky pomoci Pána Boha. Nehemjáš se hodně modlil. Než do Jeruzaléma přišel i potom, když se stavbu snažili zhatit nepřátelé. Pane Bože, odpusť, že jsme na tebe zapomněli. Pomoz nám to město postavit. Abychom tady mohli žít v bezpečí. Abychom se tady taky mohli scházet v chrámě, modlit se, mluvit o tobě.

Možná ta Nehemjášova modlitba ještě pokračuje: Nechceme ty brány zavřít a mít město jen pro sebe. Ale chtěli bychom, aby ti, kdo přijdou, věděli, že to je tvoje město.

39.2.3 Starší děti

K čemu jsou dobré hradby? Máme nějaké kolem sebe? Je dobré je mít? Co je potřeba si chránit? Kdy, proč a čemu být naopak otevřený?

(Viz „úskalí“ popsané u minulé úlohy: knihy Ezdráš a Nehemjáš zdůrazňují vymezení Judejců vůči ostatním; jiné části Bible jsou otevřenější,

např. Jonáš; od Abrahama se stále znovu opakuje „budeš požehnáním pro ostatní“.)

Přečtěte si text Neh 1 a odpovězte:

Proč přicházejí poslové za Nehemjášem?

Jaká je Nehemjášova první reakce?

Jaké je Nehemjášovo zaměstnání?

Na koho se Nehemjáš odvolává?

(Připravte si další otázky nebo věty formulujte jako výroky pravdivé a nepravdivé a po vyprávění hrajte s dětmi „trůn moudrost a hlouposti“.)

Vědí vaši spolužáci nebo kamarádi, že chodíte do kostela? Směje se vám kvůli tomu někdo? Komu si můžete postěžovat? Jak by člověk mohl někomu v takové situaci pomoci?

39.2.4 Přesah

- *Hra (z minulé úlohy)*: Obnova chrámu, obnova Jeruzaléma. Můžeme hru hrát a přitom mluvit o minulé úloze a jak to teď pokračuje. Příp. hru doplnit o stavbu hradeb. Stavba je přerušována (doplnit různé úkoly), např. v určité části herního plánu se postupuje jen o polovinu políček (polovina dělníků vždy stavěla a polovina hradby bránila).
- *Poslat zprávu (hra „autobus“)*: Dvě skupiny dětí, drží se za ruce. Z každé skupiny ten první sleduje, zda na minci padne panna nebo orel. Na jedno z těchto dvou znamená co nejrychleji vyšle signál (zmačká ruku souseda). Padne-li znamení opačné, signál se neposílá. U kterého družstva signál dojde na konec dříve, má bod, poslední člověk s posouvá na první místo (toho, kdo vysílá signál). (Poslové z Judska „vyslali signál“ k Nehemjášovi, zpráva k němu správně došla a on správně zareagoval.)
- *Pohyb v tichosti (Nehemjáš přišel do Jeruzaléma a v noci tiše obešel město, aby zjistil jeho stav)*: Hledání někoho poslepu (podle zvuků) – děti sedí v kruhu, jeden uprostřed má zavázané oči, řekne, kdo si má vyměnit místa, při výměně se snaží podle zvuků někoho z nich chytit.
- Nebo „ptáčku pípni“ („Nehemjáši, dupni si“).
- *Hra „kohoutí zápas“*: Ve vymezeném kruhu jsou dvě podobně velké děti, musí stát na jedné noze, mají svázané ruce, jeden se snaží druhého vytlačit z kruhu. Podobně se museli Izraelci bránit při obnově Jeruzaléma.

- Stavba hradeb z kostek (nebo jiného materiálu), ale ke stavbě je možno např. používat jen nohy nebo přitom v jedné ruce držet sklenici plnou vody apod.
- Důležitá v obnoveném městě je obnovená bohoslužba. Tento motiv nějak „promítněte“ do připravovaných aktivit. Např. do stavěného města musíte také přinést Bibli apod.

*Vyprávění o posměchu – ale s jiným biblickým příběhem
(Medvěd aneb Co děláš v neděli dopoledne?)*

Anežka se mračí.

Co se stalo, Anežko?

Oni se mi smějí! Anežka nemá daleko k pláči.

Domlouvali jsme se, že půjdeme s dětmi do kina. A že nejlepší to bude v neděli dopoledne. Já jsem řekla, že to chodíme do kostela. No a oni se začali smát. Hlavně Petr a Věrka. Proč tam chodím a že ten Pán Bůh stejně není. A co tam v tom kostele děláme... Mně se jim to povídat nechce, akorát by se smáli ještě víc. Petr si kleknul a sepnul ruce, jako že se modlí, a přitom se hrozně smál.

Jsou hloupí, Anežko. Lidi, když něčemu nerozumějí, tak se aspoň posmívají. Víš, jak to bylo s Goliášem, ne?

To vím, David ho zabil. Mám se taky naučit střílet? ptá se Anežka. Ale stejně byl David dobrý, že se trefil. Přitom vůbec nebyl voják.

Víš, co David dělal předtím? zkouší maminka.

Pásl ovce. Ale při tom se přece nestřílí, ne?

Musíš ty ovce hlídat a chránit. Vždycky je přepočítat, jestli se nějaká neztratila. Pastýř nemůže celý den ležet pod stromem a pospávat. Sleduje, co se děje. Najednou David vidí, že ovce bečí a utíkají jak splašené. Rozběhl se tam podívat. Medvěd!

A to se David nebál? ptá se Anežka.

Bál, nebál. Vzal hůl a na medvěda se vrhl. Ovcí mu vyrval z tlamy a medvěd ubil. Ještě se ovečku podařilo zachránit. Jindy vzal David prak, vytáhl z kapsy kamínek a medvěd nebo lva na dálku trefil. Léta strávil David na pastvě s ovce a vícekrát je musel před medvědem nebo lvem ochránit. A když pak viděl toho obra Goliáše, jak se vytahuje a posmívá lidem a Pánu Bohu, dlouho nepřemýšlel, sáhl do kapsy, dal kamínek do praku...

...a vystřelil, dodá Anežka.

Tak. A teď – co s tím tvým kinem? Těžko se rozhoduje, vid? Jsem ráda, že ti na neděli záleží. Dobře, že jsi dětem o kostelu řekla. Máš odvalu jako David, když se postavil proti medvědovi. Když jednou půjdeš v neděli do kina, tak to nevadí. Něco mě napadlo: příští měsíc budeme mít u nás v kostele divadlo. Myslím, že minule tady někteří spolužáci od vás byli. Nebudeme na posměváčky střílet z praku, ale zkusíme je pozvat. Někdy jsou lidi zvědaví, akorát se bojí přijít. (Vyprávění z Českého bratra 9/2015.)

•••••

39.3 LITURGIE

39.3.1 Písně

Bůh je záštita má (sv 23); *Mír na zemi daruj nám* (sv 184, HA 32);
Pán Bůh je síla má (EZ 182, HA 36); *Bojujte, bojujte dál* (sv 17);
Sanctus (sv 295); *Někdo mě vede za ruku* (EZ 176, HA 14)

39.3.2 Biblický text k zapamatování

Poutní píseň, Šalomounova. Nestaví-li dům Hospodin, nadarmo se namáhají stavitelé. Nestřeží-li město Hospodin, nadarmo bdí strážný. (Ž 127,1)

39.3.3 Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Nehemjáše navrhujeme *Přijď již, přijď Duchu Stvořiteli* (sv 278).

39.3.4 Okénko do bohoslužeb

Ukážeme džbán, talíř nebo půllitr. Kdo nosí takové věci? Snažíme se dostat odpověď „číšník“. Kupodivu starozákonní číšníci dělali i jiné věci (taky jezdili na zvířeti, stavěli hradby, modlili se... – pokud ale mluvíme s dětmi před odchodem do nš, spíš jim to nebudeme prozrazovat).

39.3.5 Modlitba

Pane Bože, děkujeme, že žijeme v bezpečí a míru. Prosíme za lidi v pobořených městech, ve válce. Prosíme za ty, komu se někdo posmívá. Prosíme, abychom měli odvahu se postavit za ty, komu se někdo posmívá.

TÉMA

Žijeme dnes, ale naše naděje nás přesahuje.

CÍL

Uvědomit si, že naše každodenní víra vychází a opírá se o celkový výhled. Vidět svůj každodenní život, zápasy i nedokonalost z perspektivy konečné Boží naděje.

.....

40.1 PRO UČITELE

Biblický text: Iz 61 (Boží Pomazaný přichází vyhlásit novou naději, návrat, obnovu a spásu)

40.1.1 Výkladové poznámky

- Spis nazvaný v Bibli Izajáš není dílem jednoho autora. Pro nás je důležité, že náš oddíl je zařazen v druhé (podle některých ve třetí) části, která je sepsána později – buď koncem babylonského zajetí nebo dokonce po návratu. V této době probíhá zásadní transformace víry Izraele, která ztratila vnější opory. Je to vidět právě na tom, jak rozumí pojmu mesiáš, který bychom měli dětem nějak předat.
- Slovo mesiáš (hebr. mašíach, řecky christos) znamená pomazaný. Je to odvozeno od úkonu, kterým se ustanovovali králové (viz např. 1S 10,1), kněží (např. Lv 8,12) a někdy i proroci (1Kr 19,16). Pomazání znamenalo, že dotyčný byl pověřen konkrétním úkolem od Hospodina. Jako příklad se někdy uvádí oddíl z Izajášova proroctví, kdy za pomazaného byl označen dokonce pohanský král Kýros (Iz 45) – od Boha dostal ovšem významný úkol propustit Izraelce ze zajetí.

- Použitelných motivů je více. Je možné poukázat na naději, kterou Izajáš zvěstoval a která se naplnila v Kristu. Další je motiv Boží věrnosti, která se projevila v odpuštění, v možnosti návratu do zaslíbené země, v novém začátku. Další je motiv domova: domov je tam, kde je Bůh.
- Dá se také navázat na rozdílnost představ o mesiáši. Mesiáš mocný dejme tomu vojensky nebo politicky, který silou udolá nepřátele, nebo mesiáš, jehož moc je v obnově naděje a spravedlnosti pro nejobožejší, mesiáš, který přetváří lidská srdce? Na konflikt těchto představ narazil už Ježíš (Mt 16). Touto cestou se vydává i navrhované vyprávění.
- Jinou možností je navázat na pojem milostivé léto. Stejně jako pojem mesiáš bylo léto milostivé původně konkrétním opatřením. Každého sedmého roku měli Izraelci přikázáno neobdělávat půdu, nechat ji odpočívát a žít ze zásob – takzvaný rok odpočinutí. Každý sedmý rok odpočinutí (jednou za padesát let) byl pak létem milostivým. Izraelci, kteří z nouze prodali své podíly v zemi zaslíbené, je dostali zpět. Ten, kdo dokonce sám sebe prodal do otroctví, třeba kvůli dluhům, měl být propuštěn.
- Izraelci tak prožívali svůj čas nikoliv jako objektivní fyzikální veličinu, nesoobní úsek vymezený oběhem zeměkoule kolem slunce nebo fázemi měsíce. Připomínali si tak, že čas je cosi darovaného, lhůta vymezená Božími skutky a Boží přítomností. Že nežijeme v čase, který by pouze vymezoval naši biologickou existenci, ale že náš čas je příležitostí rozpoznat Boží lásku v našem životě, v našem světě a odpovědět na ni.

40.1.2 Úskalí

- Jedná se o abstraktní text bez příběhu. Je potřeba pečlivě hledat nějakou spojnicu do dětské zkušenosti.
- Dalším úskalím může být to, co způsobovalo rozpaky už v Ježíšově době. Židé očekávali mesiáše, který přinese definitivní a konkrétní změnu poměrů. Křesťané pak očekávali brzký příchod Božího království bezprostředně po Ježíšově smrti – nic z toho se nestalo.
- Podobné rozpaky nás mohou provázet dnes, kdy můžeme mít pocit, že Boží království je nám ve své plnosti vzdáleno úplně stejně. Ale právě proti této beznaději a zoufání staví Izajáš svoji naději a Ježíš povzbuzuje tím, že přesto je království Boží blízko každému z nás.

40.1.3 Odkazy

Fp 3,20; Lv 25,10; Mt 16,16+20n

•••••

40.2 PRO DĚTI

40.2.1 Předškoláci

Tvoříme domov:

Děti se postaví nebo posadí do kruhu.

Vedoucí vezme dva čtvercové šátky nebo kousky látky. Jeden položí a druhý k němu přidá složený do trojúhelníku, aby vznikl domeček.

Každé dítě si vybere dva šátky a sestaví si vlastní domeček.

Potom pomocí malých kamínků domov „zabydlujeme“. První kamínek – to jsem já, pak maminka, tatínek a další důležité osoby, které patří do života dětí.

Můžeme předříkávat a pohybem znázornit, co se doma dá dělat. Spát. Jíst. Hrát si. Povídat si. Pomáhat si.

Co nás spojuje v našich domovech?

Pomáháme si, záleží nám jeden na druhém. Láska.

Jak bychom mohli znázornit lásku? Jako kruh, který obepíná všechny naše domečky.

Položíme kolem všech domečků silnější provaz, lano a jeho konce svážeme. Můžeme se děti zeptat, proč jsme to svázali? – Láska je jako uzel, pouto, bez něj by to nedrželo.

Kde se ale bere láska?

Děti uchopí provaz a pokusí se ho napnout. Jako by ho držela neviditelná síla, která působí směrem do středu. Láska leccos udrží a vydrží.

Boha nemůžeme vidět, ale on je středem našeho života a naší lásky, drží nás pohromadě. Naše láska pramení z Boží lásky.

POMŮCKY Různobarevné čtverce látky nebo šátky, kamínky, lano.

40.2.2 Mladší školní děti

Motivace

Kdo je mesiáš? Vysvětlete funkci pomazání. Najděte vhodné příklady podobných rituálů – pasování rytířů, křest, ordinace faráře. Mluvte o tom, k čemu je člověk pověřován, jaký úkol je mu tak svěřen apod. Můžete použít fotografie.

Zkuste sestavit koláž na téma Mesiáš. Nemusíte to hned vztahovat k Ježíši. Tématem by mělo být spíš: komu bych mohl důvěřovat, komu bych se nebál svěřit svůj život, kdo by mohl změnit důležité věci k dobrému, co tento svět trápí a kdo by mohl nabídnout nějaký recept. Nebojte se ani toho, když děti budou hledat třeba násilná nebo podle vašeho názoru nefunkční řešení. Teprve potom zkuste tuto koláž konfrontovat s tím, jak o Mesiáši přemýšlí Izajáš, případně jak jí odpovídá Ježíš.

Použijte podle potřeby následující vyprávění nebo jeho část.

Rebeka

V jedné daleké zemi žila malá holčička. Jmenovala se Rebeka. Tatínek jí proto říkal Rybko, někdy Rybičko. Žila v prostorném domě s maminkou a tatínkem. Bylo to ve velikém městě, kde nikdy nepršelo. Když vykoukla z domu na jedné straně, mohla pozorovat rušný provoz přímo pod okny. Na ulici se to jen hemžilo povozy, nosiči, lidmi spěchajícími sem a tam. To Rebeku bavilo. Támhle viděla vojáky. Měli na sobě lesklé pláty brnění, nesli kopí a pochodovali ve vyrovnaném útvaru. Raz dva, raz dva. A támhle v davu rozpoznala nosiče vody. Nesl dva velké džbány na tyči. A támhle deset otroků neslo nosítka. Rebeka za zataženou záclonkou zahlédla jenom část obličeje nalíčené šlechtičny.

Když ji to přestalo bavit, proběhla domem na druhou stranu a po schodech na střešní terasu. Odsud bylo vidět na obrovskou věž, tyčící se až do nebe. Když se podívala pečlivě, mohla zahlédnout dělníky, kteří běhali po mohutných ochozech, tahali sem a tam kvádry, vozíky s cihlami nebo lezli po lešení. Na tu dálku vypadali jako mravenečci. Když zaklonila hlavu a zadívala se úplně nahoru, zdálo se jí, že vrcholek věže pluje vzduchem směrem k ní.

Na ulici

Na druhé straně byla mnohem menší a docela klidná ulice. Ale holčička věděla, že za branku nesmí. Jen jednou proklouzla ven. Viděla totiž partu

děti, které hrály nějakou hru. Rebece to moc zajímalo, a tak přišla blíž. Ale jakmile ji první kluk spatřil, hned začal něco horlivě vykládat dalším a všichni si na ni začali ukazovat.

Pak uslyšela to slovo: „Židáku! Táhni, ty smradlavá hebrejko.“

Holčička ustrnula. Nevěděla, co to slovo znamená, ale cítila z něj velkou nenávisť. Probrala ji až první hrouda bláta, která se jí rozprskla po šatech.

Rozběhla se zpátky k domovu a kolem hlavy jí létala hlína a kameny.

Rozhovor s tatínkem

Když ten večer přišel tatínek z práce, vešel jako vždy do jejího pokojíčku. Hned poznal, že se něco stalo.

„Tati, co je to židák?“ zeptala se tiše Rebeka.

„To je nadávka, Rebeko. Tak nás označují lidé, kteří nás nemají rádi,“ odpověděl s povzdechem tatínek.

„Nás? To jako naši rodinu?“

„Ne, Rybičko. Nemají rádi nás, Židy.“

„A já jsem taky Žid? A co to znamená a proč nás nemají rádi? Vždyť jsem jim nic neudělala.“

Tatínek si znovu povzdechl: „To je hodně otázek. Ano, jsi Židovka. Znamená to, že patříš k lidu, který věří v jediného Boha. V Hospodina. Před mnoha lety, to jsem ještě ani nebyl na světě, nás babylonský král porazil, zničil naše hlavní město Jeruzalém a naše předky odvedl sem do Babylóna.“

Rebeka svráстила čelo.

„Ale proč nás nenávidí? Jenom proto, že jsme z jiné země? Nebo proto že věříme v jiného boha? Vždyť tu žijeme spolu. Mluvíme stejným jazykem. A navíc jsme tu ani nechtěli být.“

Tatínek si potřetí povzdechl.

„Já nevím, Rybičko. Třeba to jednou pochopíme. Nebo se to možná všechno jednou změní.“

Zvláštní návštěva

Uběhlo hodně dní. Rebeka už skoro zapomněla na svůj nepříjemný zážitek i na rozhovor s tatínkem. Jenom si dobře pamatovala, že nesmí sama ven z domu. Jednoho dne se vrátil tatínek domů, ale nebyl sám.

Přišel s ním nějaký muž. Rebece se vůbec nelíbil. Byl celý zahalený do pláště, jako by se skrýval. Z kápě vystupoval jenom jeho snědý obličej a hákovitý nos. Nejhorší byly ale jeho oči. Jen krátce zachytila jeho pohled, ale měla pocit, jako by viděl dovnitř její hlavy na to, co si myslí. Celá se zachvěla.

Oba muži odešli do jídelny. Tatínek za sebou zavřel dveře, což nikdy předtím neudělal. O to víc Rebece zajímalo, co si budou povídat. Příkrčila se u malého stolku v chodbě, aby dobře slyšela.

Oba muži mluvili nahlas a vzrušeně, takže slyšela dobře, ale moc tomu nerozuměla.

„Podívej, Izajáší,“ začal tatínek. „Já vím, že to myslíš dobře, ale tvoje myšlenky nám moc nepomáhají. My se musíme vrátit. Do Palestiny. Dobýt ji zpět. Musíme sjednotit naše lidi. Vybudovat silné hnutí odporu. Zaútočit na citlivá místa Babylonské říše. A taky musíme vybudovat podzemní hnutí v Palestině. Tady budeme navždy cizinci, ohrožení na životě.“

Nastala chvíle ticha, pak promluvil Izajáš.

„Podívej, Abnére. Čeho tím ale dosáhneš? I já se chci vrátit do Palestiny. Ale věřím, že sem do Babylóna jsme se dostali za trest. Zapomněli jsme na Boha, a proto jsme ztratili zemi, kterou nám dal. Naše budoucnost je v tom, že ho znovu budeme hledat, znovu se ho budeme ptát. Znovu se vydáme jeho cestou...“

„A čemu to pomůže,“ skočil hostovi do řeči tatínek. „Vyvede nás Bůh z Babylóna jako tehdy z Egypta? Nebo snad přiměje nějakého krále, aby nás propustil? Ne, my musíme udělat Babylónanům ze života peklo. My musíme svou zemi vybojovat.“

„Ale Abnére, nenávist nikam nevede. Jenom plodí další nenávist. Bůh za nás bude bojovat a vysvobodí nás.“

„A to přesně mám na mysli,“ vpadl do rozhovoru opět vzrušeně tatínek. „Tyhle tvoje názory nám berou odvalu. Copak to někdo viděl, aby nějaký král vítězil vírou a ne pořádnou armádou?“

„Abnére!“ zvolal Izajáš. Jeho hlas zněl tiše, ale naléhavě. „To je přesně ono. Kolik králů už přišlo a zase odešlo. V kolik vůdců jsme skládali svou naději a byli jsme zklamáni. Ale já věřím, že jednou přijde skutečný král. Takový, kterého pomaže sám Hospodin. Hospodinův Pomazaný, Mesiáš. A jeho vláda bude docela jiná. S ním přijde léto Hospodinovy přízně.“

„Takové řeči si nech do synagogy,“ zavrčel tatínek.

„Tak dobře, vysvětlím ti to, abys tomu rozuměl. Když půjdeš cestou násilí, nejsi o nic lepší než Babyloňané. Nejsi o nic lepší než naši nepřátelé. A my jsme jen jeden z národů, jakých je po světě spousta. A ještě k tomu jsme malý a slabý národ. Ale pokud je s námi Bůh a my s ním, můžeme být jiní. Vzpomínáš si, jak jsi mi vyprávěl o nenávisti, kterou prožila tvá dcera. A chápu, že se chceš mstít. Ale co kdyby svět byl takový, kde by se malá Rebeka nemusela bát v žádné zemi?“

Když Rebeka uslyšela svoje jméno trhla sebou a vrazila hlavou do stolku. Oba muži otevřeli spěšně dveře a polekaně se rozhlíželi po chodbě, kdo je poslouchá. Vtom tatínek spatřil malou uplakanou Rebečku. Zvedl ji k sobě a utřel slzičky, které jí vhrkly do očí.

Možná, napadlo ho, když uviděl její tvář. Možná to jde. Věřit v takového krále, kterého pošle Bůh. Možná to jde, aby takovému králi lidé uvěřili. Možná jim Hospodin odpustí a oni se budou moci vrátit do země, kterou zkrápí déšť.

Dovyprávějte příběh Izraelců, kteří se nakonec mohli vrátit do své země díky rozhodnutí perského krále Kýra.

ПОМОУСЬКЫ Papíry na koláž, fotografie s pověřovanými lidmi.

40.2.3 Starší školní děti

Můžeme vyjít z vyprávění pro mladší školní děti, zejména je možné využít výše zmíněnou koláž i samostatně.

Další možnost: pokuste se z Iz 61 vybrat ty, kterých si Hospodin všímá – zkroušené, vězněné, zajatce, trosky.

Na papíry na nástěnku vypište slova jako vězeň, zajatec, troska apod. Děti mají za úkol namalovat k nim paprsky a ke každému z těch paprsků dát nějakou vlastní asociaci – např. důvody, proč může mít člověk zkroušené srdce, co člověka může uvěznit, co z něj udělá trosku nebo co může ztroskotat atd. Nechte děti, aby pomocí svých vlastních asociací daly těmto slovům kontext z vlastní zkušenosti.

Přemýšlejte a mluvte o tom, co nebo kdo pomáhá.

Hledejte s dětmi příběhy napřed ze Starého zákona, kdy se Hospodin ujímal lidí v podobné nouzi. Jak tomuto obrazu odpovídá Ježíš a jeho příběhy. Jakým je Mesiášem, „schválil“ by ho Izajáš?

40.2.4 Přesah

Zkuste přemýšlet o situaci lidí, kteří jsou v cizí zemi. Z jakých důvodů se tam dostali. Z čeho mohou mít strach. Z čeho mohou mít naopak strach „místní“. Přemýšlejte o napětí, jaké může vznikat. Nesnažte se konflikty lakovat narůžovo, ale pokuste se mluvit o tom, co můžeme dělat my, co dělají jiní lidé pro zmírnění napětí.

40.3 LITURGIE

40.3.1 Písně

*Svítá (sv 316); Kristus je má síla i spasení (sv 648);
Neskládejte v mocných naději (sv 632)*

40.3.2 Biblický text k zapamatování

*Panovník Hospodin dá vzklíčit spravedlnosti a chvále přede všemi pronárody.
(Iz 61,11)*

40.3.3 Rituál

Zkuste se nadechovat a vydechovat. S každým výdechem jako byste Pánu Bohu odevzdávali svoji ztracenost, bolest, to, co vás svírá, a s každým nádechem, jako byste přijímali Boží radost, sílu a odvahu.

40.3.4 Okénko do bohoslužeb

Ať děti rozdají lidem v kostele papíry se dvěma větami:

- Děkuji, že jsi byl se mnou, když...
- Prosím za tebe, protože...

Každý účastník bohoslužeb si zkusí při modlitební chvíli tyto věty sám pro sebe dokončit.

40.3.5 Modlitba

Pane Bože, náš skutečný domov je u tebe. Děkujeme ti, že nám to brání, abychom byli na tomto světě zcela závislí. Děkujeme ti, že nám to dává naději, která nás drží, když už v tomto světě žádnou nevidíme.

TÉMA

Bůh jedná navzdory králům tohoto světa. Země je Hospodinova a všechny zlé lidské činy nesou svou odplatu. Hospodinovi věrní se dávají znovu a znovu k dispozici k službě.

CÍL

- Děti si uvědomí, jaké to je, když jejich práci někdo zničí, a oni ji pak mají dělat znovu.
- Starší děti se zamyslí nad tím, v čem dnes lidé činí zločiny proti Stvořiteli.
- Děti zkusí, jaké je to být služebníkem proti vůli tohoto světa.

.....

PRO UČITELE

Biblický text: Jr 36

Výkladové poznámky

Hospodin skrze Jeremjáše upozorňuje představené Izraele, že nebudou-li činit pokání, bude Judské království zničeno. Ti však zareagují předvídatelně: Copak můžeme dopustit, aby tady někdo říkal (psal) podobné zvěsti? Nejjednodušší způsob, jak jej umlčet, bylo tehdy spálit svitek, na němž byla jeho nepřijemná slova napsána. A král Jójakim tak učiní jak se patří obřadně: nechá si svitek přečíst po částech a každou část hned po přečtení spálí. Praktika používaná dnes agenty tajných služeb tehdy posloužila stejně: i kdyby někdo ze svědků promluvil, nebude mít žádný hmatatelný důkaz.

Král ovšem zapomněl, že takovým způsobem může sice umlčet člověka, nikoli však Boha. Natož aby mohl jakkoli změnit Boží úmysl. Svým arogantním jednáním naopak nad sebou (i nad celým národem) sám podepisuje rozsudek. Kdyby tak místo toho změnil své jednání, zkusil se zamyslet nad

svými zločiny a snažil se o nápravu v Božích očích! Kdepak – král nechce ukázat slabost, nechce přiznat svou chybu, nechce se ponížít. Bojí se, že by ztratil svou autoritu, na boží autoritě mu přitom pranic nesejde.

A Hospodin znovu oslovuje Jeremjáše, a říká mu: Jdi do toho znovu! Je jedno, že se tím Jeremjáš opět vydá všanc nebezpečí, nezáleží na tom, že král opět nebude chtít nic slyšet a že se nejspíš zase nepokoří. Jít v Božích stopách neznamená poučit se z předchozích nezdarů, ale být ochoten jít i do boje, který se zdá být předem prohraný. Hlavně jít beze strachu a s důvěrou v Boží prozřetelnost.

V těchto dnech slaví lidé na celém světě mezinárodní *Den Země*. Lidé si připomínají krásu a jedinečnost naší planety. V našich zeměpisných šířkách můžeme vyrazit na vycházku a sledovat, jak se Země probouzí, přestože ještě před několika týdny to vypadalo beznadějně.

Ale zejména se dnes mnozí snaží poukázat na to, že člověk se Zemí nezachází tak, jak by měl, že ji čím dál častěji a ve větší míře jen využívá, drancuje, a odmítá stopy své neblahé činnosti třeba i jen maskovat. My lidé dnes mnohdy nemyslíme na to, co tu po nás zůstane. Vyžadovalo by to příliš mnoho energie a hlavně bychom se museli zamyslet sami nad sebou. Je přitom naší povinností, jakožto Božích dětí, pečovat o boží stvoření. A je tedy na tom život na Zemi tak zle? A co jsou dnes ty zločiny, o kterých mluví Hospodin?

Problémů, které má na svědomí člověk, je mnoho, uvedme alespoň některé z nich:

Stále intenzivnější průmyslová produkce a vzrůstající životní úroveň v některých částech světa si žádá zvýšený přísun *energie*. Tato energie se však většinou vyrábí s pomocí spalování ropy, uhlí či zemního plynu. Při tom se uvolňuje do atmosféry nebývalé množství oxidu uhličitého, čímž se pomalu narušuje dlouhodobá rovnováha mezi množstvím energie ze slunečního záření a teplem vyzářeným zpět do vesmíru. Hrozí vážné změny v proudění vzduchu a vývoji teplot vzduchu, které mohou vést (a mnohde již dnes vedou) k zániku důležitých prostředí, poskytujících místo k životu živočichům, rostlinám, ale i lidem. Nejčastější alternativou jsou stále ještě atomové elektrárny, které však za sebou nechávají množství velmi nebezpečného odpadu, s jehož dalším osudem si nevíme rady.

Člověk svou činností – nerozumným obděláváním půdy, předimenzovanou stavební činností, plýtváním a znečišťováním – ničí *zásoby pitné i užitkové vody*. Tím vytváří oblasti nových pouští, půda bez vody přestává dávat

lidem úrodu a ti musí prchat ze svých domovů. Život v takových místech zaniká a jen těžko se bude vracet zpět.

Půda je nesmyslně zalévána betonem, místo aby se na ní hospodařilo. Když už se na ní hospodaří, děje se tak bezohledně, z půdy jsou vysávány přirozené živiny a naopak jsou do ní pumpovány umělá hnojiva, která v ní ničí všechny přirozený život.

V honbě za snadným výdělkem jsou ničeny obrovské plochy *tropických lesů*, významných zdrojů kyslíku. Mizí s nimi i mnoho druhů živočichů a rostlin, které by přitom mohly být nenahraditelným zdrojem léčivých látek.

Po celém světě člověk ničí *životní prostředí* mnoha bytostí, včetně sebe samého. Často jen kvůli pohodlí (dálnice, letiště, parkoviště, černé skládky) či dokonce zábavě (sjezdovky, golfové hřiště).

Člověk na některých místech zlikvidoval téměř všechny ryby a jiné vodní živočichy, a přesto loví dál a dál stále větší množství, takže některá moře jsou téměř bez života. Kvůli plným regálům hypermarketů chová ve strašlivých podmínkách a nelidsky a krutě zabíjí miliardy kusů *zvířat* denně, přitom třetinu z nich nakonec vyhodí do popelnice. Lidé na jednom konci světa umírají hladu, abychom se my na druhém konci mohli přejídat k prasknutí.

Člověk ničí životní prostředí i sám sobě, když jej *zamořuje jedovatými látkami*, vypouštěnými dopravními prostředky právě v městech, kde nejčastěji žije. Ochotně nakupuje výrobky, ze kterých polovinu (totiž obal) vzápětí vyhodí jako *odpad*, který pak musí za velké peníze likvidovat.

Lenivým, požívačným a pohodlným způsobem života člověk sobě i ostatním dobrovolně ničí *zdraví*. Nesmyslně plýtvá energií, *nazdařbůh osvětluje* noční krajinu a působí intenzivní *hluk*, čímž znemožňuje život mnoha živočichům životně závislým na tmě a klidu.

Ve všech těchto případech je to člověk, který sám sobě připravuje těžké nesnáze, které bude s ohromným úsilím muset v budoucnu řešit. Přitom by možná stačilo „jen“ uznat svou chybu, zastavit svou nenasytost a dobrovolně se uskromnit, omezit, pokořit před Bohem.

Bible nám jasně říká, že současný kritický stav je důsledkem *lidského hříchu*. Křesťané by neměli být k problémům slepí a hluší, protože tak se přibližují chování krále Jójakima z našeho příběhu. Mnoho z toho, co se dnes se životním prostředím děje, mají navíc na svědomí právě křesťané!

Co tedy máme dělat? Máme svěřit starost o budoucnost života na Zemi Bohu, který přece sám nejlépe vše uspořádá? Rozhodně NE! Bible přeci člověka *vybízí k následování*, ne ke lhovosti. A má to vůbec smysl, když jeden člověk, jeden sbor, jedna církev přeci nezmění celý svět? ANO! Jeden

člověk svým „malým“ skutkem přeci může oslovit další lidi, kteří se k němu třeba přidají. A hlavně, pokud víme, že je to pravá cesta, ke které nás Bůh osměluje, musíme žít šetrně a nesloužit dnešním modlám, kterými jsou peníze, majetek a zábava!

Jeremjáš se na to mohl podívat také tak, že přece nemá smysl, aby pořád dokola vybízel k pokání lidi, kteří se evidentně pokořit nehodlají. Ale on bez váhání udělá to, k čemu ho Hospodin vybízí!

Úskalí

Je těžké takto rozsáhlé téma nějakým způsobem sdělit dětem v rámci jedné hodiny nedělní školy. Samotný příběh je v Bibli poměrně komplikovaně vyložen a je tedy lépe jej vhodným způsobem stručně převyprávět.

•••••

PRO DĚTI

Předškoláci a mladší školní děti

Mladším dětem se snažíme spíše vysvětlit, co je Den Země, proč máme být za přírodu vděční, a že člověk se ne vždy chová k přírodě dobře. Poselství příběhu, totiž že starat se o životní prostředí má smysl, i když to tak nemusí vypadat, přiblížíme krátkou aktivitou:

Před příchodem dětí uděláme v místnosti (nebo venku, podle toho, kde se hodina odehrává) nepořádek: poházíme odpadky, rozmístíme na různá místa věci, které tam na první pohled nepatří apod.

Otázka: Co je tady špatné? Dokážete to nějak napravit? Snažíme se děti motivovat, aby nepořádek uklidily. Poskytneme jim pytle, vysvětlíme, jak se třídí, některé děti se jistě pustí do organizování ostatních a brzy bude vše hotovo.

Následně stručně vyprávíme biblický příběh. Ideální je, můžeme-li se přitom přesunout mimo místo, kde jsme právě uklidili. Během krátkého biblického okénka za zavřenými dveřmi udělá někdo nenápadně opět podobný nepořádek, do kterého pak přivedeme děti.

Znovu děti motivujte, aby uklidily. Teď se jim asi už nebude chtít.

At už to dopadne jakkoliv, připomeneme příběh a Jeremjášovu ochotu znovu poslechnout Hospodina, i když předtím byla jeho snaha zmařena.

Můžeme ukázat obrázky, na kterých budou různé lidské zločiny proti Stvořiteli, a popovídat si o tom, zda můžeme něco pro život na Zemi udělat.

Starší školní děti

U starších dětí se nemusíme bát jít více do hloubky a probrat některá témata, která je zajímají. K tomu, abychom je motivovali ke sdílení jejich názorů, využijeme jednoduchou aktivitu. Na začátek převyprávíme biblický příběh. Pak připomeneme, že slavíme Den Země. Dnes my lidé provádíme jiné zločiny, než vůdcové Božího lidu v Jeremjášově době, a Boží soud dnes můžeme vidět v tom, jak se naše jednání proti přírodě obrací proti nám samotným.

Nyní si tedy zinscenujeme příběh v aktuálních souvislostech.

Návrh na aktivitu

Budete potřebovat: svíčku a sirky, obrázky, hrnec nebo jinou kovovou či porcelánovou nádobu. Připravte si 5–10 obrázků, které zobrazují, kam vede špatné zacházení člověka s přírodou (ty představují Boží poselství, jak jej nadiktoval Jeremjáš Bárukovi a jak jej předčítal Jehudi králi):

- 1) odhazujete odpadky,
- 2) plýtváte vodou,
- 3) jezdíte stále jen autem,
- 4) plýtváte energií,
- 5) nešetrně zacházíte s půdou,
- 6) přejíždáte se,
- 7) chováte se bezohledně ke zvířatům,
- 8) zbytečně kácíte stromy,
- 9) chováte se hlučně,
- 10) jakmile si s něčím dohrajete, vyhodíte to.

Vždy, když jeden z nich jednomu z dětí ukážete a necháte jej popsat, co na něm je, opatrně jej spálíte v připravené nádobě. Až budou všechny obrázky spáleny, zaměříme pozornost dětí na to, zda je možné skutečný stav věcí změnit tím, že před ním zavřeme oči, nebo zprávy o něm zlikvidujeme.

Změní se něco na tom, co bylo na těch obrázcích, které jsme viděli, pokud je spálíme? Dáte společně dohromady, jaké věci to byly?

Zadejte dětem úkol nakreslit nebo napsat, co bylo na obrázcích. Pak můžete diskutovat o tom, zda má smysl něco proti těm věcem dělat.

Někdy je prostě třeba říkat pravdu, i když někomu nemusí být milá. Následovat Boha znamená nebýt lhostejný před tím, co se kolem nás děje, ale snažit se sloužit Bohu, třeba právě tím, že se budeme starat o přírodu kolem nás.

Jeremjáš se nebál znovu tlumočit Boží soud, i když mohl tušit, že i tentokrát se ho budou snažit mocní tohoto světa umlčet ve jménu peněz, pohodlí nebo zábavy. Výzvy ke změně způsobu života budou vždy nepříjemné, a křesťan by se i v tomto případě měl snažit jít příkladem. Třeba to ostatní inspiruje a přidají se k vám.

•••••

LITURGIE

Písně

V nebi je trůn (sv 360); *Vánoční* (sv 268, 1–4. sloka);

Zpěv o slunci (sv 209, bez introitu); *Přání* (sv 101);

Děkováná (sv 290); *Laudato si* (sv 172)

Biblický text k zapamatování

Snad jejich úpěnlivá prosba přijde před Hospodina a každý se odvrátí od své zlé cesty, protože hněv a zloba, kterou Hospodin promluvil proti tomuto lidu, je veliká. (Jr 36,7)

Modlitba

Pane Bože, nestačíme žasnout nad tím, jak obdivuhodně jsi vše stvořil. Dáváš život lidem, stejně jako rostlinám a živočichům, všem živým bytostem, a všem jsi připravil na Zemi místo k žití. Uvědomujeme si, že jsme zde na Zemi tvými služebníky, a přesto se často chováme tak, jako bychom byli pány tvorstva, a bezohledně ničíme tvé dílo. Prosíme tě, použij si nás a ukazuj nám, jak můžeme pomoci, aby mohl být život na Zemi, kterou jsi stvořil, zachován ke tvé slávě. Pomoz nám žít skromně a šetrně, abychom nežili na úkor druhých, ale vždy měli na mysli dobro všeho živého – přírody i svých bližních. Amen.

.....

ZPĚVNÍKY (POUŽITÉ ZKRATKY)

- EZ Evangelický zpěvník (a dodatek)
- SV Svítá
- HA Haleluja Amen
- BTS Buď tobě sláva

.....

**DÁL PŘECE NEJDEME SAMI
OD ELIJÁŠE K MESIÁŠOVI**

Katechetická příručka 2016–2017

Uspořádala Marta Sedláčková

Vydala synodní rada Českobratrské církve evangelické
Jungmannova 9, 111 21 Praha 1
První vydání, 2016
vychova@e-cirkev.cz
www.e-cirkev.cz

Úlohy obsažené v knize jsou postupně zveřejňovány na webu Katecheze – <http://katecheze.evangnet.cz>. Na stejné adrese naleznete další materiály pro práci s dětmi. Zaregistrovaní uživatelé mohou na týchž stránkách zveřejňovat i své vlastní katechetické materiály.